

Rámájana

Szanszkrit eredetiből fordította és az utószót írta

Vekerdí József

Terebess kiadó, Budapest, 1997

Terebess Ázsia E-tár

<http://www.terebess.hu>

Tartalomjegyzék

I. A gyermekkor könyve	5
II. Ajódhjá könyve	21
III. Az erdő könyve	59
IV. Kiskindhá könyve	87
V. Szépségek könyve	119
VI. A háború könyve	143
Vekerdi József utószava Rámájana fordításához	203

I. A gyermekkor könyve

5–14.

Valaha, ősidőben, rég, volt egy kincses, csodás vidék:
Kósala gazdag országa. Virágzó, nagy birodalom.
Földjeit bőven öntözte a Szarajú folyó vize.
Páratlan hírnek örvendő székvárosa alapjait
az emberi nem ősatyja, Manu király rakatta le.
Ajódhjának nevezték el. Paloták fényűző sora
szegélyezte nagy utcáit. Tizenkét mérföld hosszú volt,
s három mérföldnyi széltében. Dasaratha, a nagy király,
Indra isten hasonmása uralkodott a városon.
Vitéz, előrelátó, bölcs, népének édesatyja volt.
A Törvényt híven őrizte. Önmagán is uralkodott.
A felséges maharádzsát egy fájdalom gyötörte csak:
fiúutódja nem támadt, bármily buzgón imádkozott.
Lelkében végül így döntött hosszas töprenkedés után:
– Nem maradt más reménységem: a nagy Ló-áldozat segít!
Az idő telt. Midőn egyszer szívvidító tavasz virult,
úgy vélte a király: eljött az áldozatra az idő.
A Szarajú folyó partján kijelölték a szent helyet,
és szabadon csatangolni bocsátotta legszebb lovát.
A paripa egy év múltán útjáról visszaérkezett,
s a Szarajú folyó partján kezdődhetett az áldozat.
A Védák szent tanítását jól ismerő, tudós papok
minden szabályt, előírást betartottak hibátlanul.
A királyné körüljárta szeretettel a szent lovat,
majd három kard csapásával három részre metélte szét.
Aztán, hogy a szabályoknak illően eleget tegyen,
a szétvágott tetem mellett töltötte el az éjszakát.
Hogy ez letelt, tizenhat pap az ősi hagyomány szerint
elhamvasztotta oltáron az áldozati állatot.
A papokat, akik mindezt elvégezték szabály szerint,
a férfiak oroslánja megjutalmazta gazdagon

15.

Az égből istenek, szentek, tündérek, légi szellemek
szálltak le, s odagyűltek mind a pompás áldozat köré.

Midőn az églakók népe az ünnepségen egybegyűlt,
a Mindenség Teremtőjét, Brahmát, kérlelni kezdte mind:
"Szentség, szörnyen gyötör minket a szörnyek ura, Rávana.
Te győzhetetlenné tetted, s e kegy döllyfőssé tette őt.
Három Világ remeg tőle. Az igazakat üldözi.
Már készül, hogy magát Indrát, az Ég urát igázza le.
A nap nem mer reá tűzni. Ha közeleg, a Szél se fúj.
Halottá dermed láttára a kavargó, nagy Óceán.
Mindenkét rettegésben tart ez az iszonyú ráksasza.
Magasztos, nyújts segítséget! Hogyan pusztíthatnánk el őt?"
Elgondolkozott, majd így szólt a kérésre az Ósatya:
"Halljátok meg, minő mód van elpusztítani a gonoszt!
Nem árthat neki sem szellem, sem isten, sem más ráksasza.
Ezt tőlem kérte így kegyként, s »Úgy lesz!« feleltem én neki.
Az embereket döllyfőben nem akarta említeni:
nem érheti halál mástól — embernek kell megölnie!"
A Teremtő tanácsának megörvendtek a mennylakók;
a harminchárom istenség keblében a remény kigyúlt
Miközben így tanácskoztak, Visnu, a Mindenség Ura,
a Garuda-madár hátán, mint Nap a viharfellegen,
tündöklő sárga köntösben, kezében kürt, dobókorong,
körükbe ért váratlanul. Leborultak előtte mind.
Visnu Brahmá elé lépett, köszöntve tisztelettudón.
Az istenek alázattal esengtek hozzá: "Visnu úr,
Három Világ megmentője csupán te lehetsz, senki más.
Ajódhjá fejedelmének három szerető hitvese
szemérmes, hú, érényes, szép. Dasaratha három neje
méhében válj te magzattá, négy részre osztva önmagad!
Ha bennük testet öltöttél, a világ perzselő tűzét,
Rávanát, győzd le, mint ember — mert isten meg nem ölheti.
Te vagy egyetlen mentsvárunk, fenséges, győzhetetlen úr!
A mennybéliek üdvéért ember-világba szállj alá!"
Így kérelték alázattal az isteneknek istenét,
s a Törvény megmentésére tett Visnu szent ígéretet:
"Úzzétek el a félelmet! Egész világ javára én
leverem a gonosz, döllyfős, legyőzhetetlen Rávanát,
s vele szennyes, sötét népét, rokonait, barátait.
Emberi testbe öltözve, igazságos király leszek.
Ezt vállalta a Mindenség fő-fő ura kegyelmesen,
s hogy tervét megvalósítsa, asszonyi méhbe szállt alá.
A Lótusszemű Istenség úgy döntött, hogy Dasaratha,
a győzelmes mahárádza lesz méltó földi atyjaként.
Így a király fiat-kérő áldozata beteljesült

16.

Az égi szentek ujjongtak, magasztalták a Lét Urát.
Visnu elköszönt Brahmától, és eltűnt szemeik elől
Az áldozati oltáron a tűzből kiemelkedett

I. A gyermekkor könyve

egy csodás, soha nem látott, sötétbőrű, vörösruhás,
nap-csillogású ékszerrel ékített, földöntúli lény,
erőt, hatalmat árasztva, túlragyogva a tűzsugárt.
Bűverejű itallal telt, ezüsttalpú arany edényt
ölelt magához karjával, mint férfi kedves hitvesét.
Dasaratha felé fordult, s megszólította a királyt:
"Tudd meg, király, miért jöttem: a Teremtő küldött ide.
A föld ura alázattal kulcsolta össze két kezét:
"Üdv jöttödön, Magasságos! Mondd, mit tehetek kedvedért?
A Teremtő–küldötte lény ilyen szavakkal válaszolt:
"Népek ura, jutalmat nyert buzgó lelkű áhítatod.
Az istenek készítették számodra e varázsitalt;
fiúutódod nyersz tőle, s erősíti hatalmadat.
Kit méltó nejeidnek vélsz, add nekik, hogy igyák meg ezt!
Ettől fiút fogannak majd, s áldozatod beteljesül.
"Úgy tesztek" — vette át tőle az örvendő szívű király
az istenek ajándékát, a szent italt rejtő edényt,
és végtelen boldogsággal kerülte meg jobbkéz felől
alázatos köszöntésként a kegyes égi szellemet.
A csodás fényben ragyogó, rejtélyes, égi tünemény
küldetése végeztével eltűnt a nép szeme elől.
A király háremébe ment, és Kausalját, első nejét
szólította: "Vedd az italt, idd meg, ettől fogansz fiat!"
A bűvital felét adta Kausaljának Dasaratha.
A maradék félnek felét Szumitrának nyújtotta át.
A megmaradt negyed résznek felét Kaikéjé kapta meg.
Még hátra volt egy nyolcad rész. Rövid töprenkedés után
ezt a részt is Szumitrának adta oda a föld ura.
Parancsolójuk osztását tisztelettel és boldogan
fogadták feleségei, s elfogyasztották a nedűt

18.

Az áldozat után gyorsan eltelt az év hat évszaka,
s tizenkét hónap elmúltán, szerencsés csillagú napon
megszülte gyermekét, Rámát, Kausaljá, a királyi hölgy.
Szintén fiat szült Kaikéjé, az igaz lelkű Bharatát.
Szumitrá két iker-testvért szült: Laksmanát és Satrughnát.
Vitéz volt mind a négy ifjú, népét őrizte mind a négy,
tudásban gazdagok voltak, fénylett erényük ékesen.
Közülük is kivált Ráma, páratlan erejű vitéz,
ki oly kedves volt népéhez, mint a hűsítő holdsugár.
Elefánt vállán, ló hátán, harcikocsin szilárdan ült,
nyila célt sose tévesztett, atyja szavára hallgatott.
Öccse, Laksmana, bátyjához igaz szívvel ragaszkodott,
s csak testben voltak ők kettő: kettőjük lelke egybeforrt.
Laksmana nélkül nyugvóra nem tudott térni Ráma sem,
Laksmana nélkül Rámának ízetlen volt az étel is.
Amikor lóra ült Ráma, s az erdőbe vadászni ment,

mögötte ment, mint testőre, felajzott íjjal Laksmana.
Laksmana iker-öccsének, Satrughnának meg Bharata
volt önnön életénél is drágább barátja, szívügye.
Négy szerető fiát látva, boldog volt az uralkodó,
mint isten-népe közt fent az égben Brahmá, az Ósatya
Az idő telt. A négy ifjú felsejűlt. Hagyomány szerint
megházasításuk gondja hárult király-atyjukra most.
Miközben ezt latolgatták a király s a tanácsosok,
megérkezett az udvarba Visvámitra, a remete.
Rászólt az ajtónállókra: "Jelentsétek be jöttömet!
A királlyal beszédem van! Ügyem sürgős! Ne késsetek!"
A hirtelen indulatú bölcsőtől mindenki rettegett,
s az őrség sietett tüstént érkezését jelenteni.
A trónterembe érkezve, közölték urukkal a hírt,
hogy Visvámitra remete látogatta meg udvarát.
A nagy szent fogadására Dasaratha papjaival
indult, ahogy a mennyekben Indra járul Brahmá elé.
Vendégváró ajándékot hozatott rögtön a király,
s alázattal fogadták az izzó hatalmú szent papot.
Elfogadta ajándékát, majd illendő szokás szerint
birodalma s egészsége felől kérdezte a királyt:
"Hódolnak-e előtted mind meghódított elleneid?
Földeden isten és ember ügyét nem éri sérelem?
A páratlan dicsőségű, igaz szívű uralkodó
Visvámitra beszédére nagy tisztelettel válaszolt:
"Mint életet adó gyógyír, mint aszálykor a bő eső,
mint a gyermektelen férfi családjában nem-várt fiú,
olyan nekem a nem-várt kegy, hogy felkerested házamat.
Üdv jöttödön! Szólj, mit kívánsz? Legfőbb örömöm az nekem,
ha megtisztelsz parancsoddal. Szolgád vagyok, szent férfiú!

19–20.

A királyok oroszlánja hódolatának megörült
a nagy szentségű papi bölcs, s örvendezve felelt neki:
"Hozzád hasonlatos nincs más, vitéz királyok tigrise.
Nos, tedd meg, amit ígértél; hallgasd meg szívem óhaját!
Szentség tökéletességét nagy fogadalmak érik el,
s én fogadalmat vállaltam, de rámtört két gaz ráksasza,
ravasz Márícsa, és aljas, gonosz Szubáhu szörnyeteg.
E kettő hússal és vérrel szennyezte be oltáromat,
és így hiába fáradtam, művem gyümölcstelen maradt.
Szándékom meghíúsultán elhagytam még a tájat is.
Haragomnak tüzeit mégsem lehet rájuk zúdítanom,
mert megköt fogadalmam, mely tiltja átkot kiejtenem.
Népek tigrise, add mellém legidősebbik fiadat,
győzhetetlen vitézségű, ifjú, hős Ráma bajnokot.
Oltalmam alatt képes lesz emberfeletti tette is,
elpusztítja a szent művet akadályozó szörnyeket.

I. A gyermekkor könyve

Megtanítom fizetségül minden tudásra fiadat,
hogy Ráma hírnevét fogja a Három Világ zengeni.
Tíz napig tart áldozatom; tíz éjszakára küldd velem
a kék-lótusz-szemű Rámát vitéz segítő társamul.
Kérlek, nemes mahárádza, segíts, amíg le nem telik
az áldozatra szánt idő. Aggodalomra nincs okod.
Visvámitra szavát hallva, az uralkodók párduca
egy pillanatra elkábult. Magához térve, így beszélt:
"Tizenhatodik évéhez hiányzik egy esztendeje;
félek, nem képes ily ifjan ráksaszákkal megküzdeni.
Ám itt van teljes seregem; ura s vezére én vagyok.
Legyőzöm katonáimmal az éjszakai rémeket.
Mind nagyerejű és bátor, fegyverfogásban járatos,
hozzájuk illik ez a harc. Rámát elvinned még korán.
Hiszen fiam most még gyermek; fegyverrel bánni nem tanult;
és fondorlatosan támad a csatában a ráksasza.

21.

Szeretettől el-elfuló hangon ejtett szavaitól
haragra gyúlt Visvámitra, s a föld urára rárivallt:
"Teljesíteni ígérted, s most megszeged adott szavad?
Nemzetségedhez méltatlan e hitvány, gyáva hitszegés.
Ha ezt találod illőnek, ahogy jöttem, el is megyek.
Élj kényelemben fajtáddal, üresszavú uralkodó!
A nagy hatalmú papi bölcs indulatos szavaitól
megremegett a kincses föld, megrettentek az istenek.
Vaszistha, a király papja, a szilárd fogadalmú bölcs,
e szörnyű rémület láttán csitította a föld urát:
"Ős nemzetség nemes sarja, a Törvény élő mása vagy,
nem térhetsz el a törvénytől, fenséges, bölcs uralkodó.
Ha először megígéred, s nem állod kimondott szavad,
reácáfolsz imáidra. El kell engedned fiadat!
Akár ért fegyverhez, vagy sem, nem éri semmi bántalom,
ha Visvámitra oltalma tűz lángjaként körülveszi.
Teljes Három Világon sincs olyan fegyver, olyan erő,
amelyet ő ne ismerne százszor jobban, mint bárki más.
Szét tudná maga is zúzni a ráksaszák egész hadát,
s hidd meg, fiad javát-üdvét szolgálja e megtisztelés.

22., 24.

Vaszistha szavait hallva, a király arca felderült.
Magához hívatta fiát, Rámát, és vele Laksmanát.
Megáldotta Dasaratha, és megáldotta anyja is,
míg Vaszistha, a papi bölcs, varázsigéket suttogott.
Dasaratha megcsókolta fia gyermekfürtös fejét,
és Visvámitra gondjára bízta nyugodtan két fiát.

A bölcs indult, a két ifjú illendően haladt nyomán.
Elöl ment Ráma íjával, utána öccse, Laksmana.
Haladtak, míg megérkeztek Három Világon átfolyó
Gangához. A folyóparton vezetőjük, a bölcs, megállt.
Szilárd fogadalmú, jámbor, szent életű, bölcs remeté
csónakot tartottak készen számára, s kérték, szállna be:
"Szentség, szállj be e csónakba a két nemes királyfival!
Utadon járj szerencsével! Időd soká ne vesztegesd!
"Jól van" — felelt Visvámitra, köszönve köszöntésüket,
s az óceánba hömpölygő, széles folyón csónakba szállt.
A túlpartra megérkezve, gyors léptekkel mentek tovább.
Ijesztő, zordon őserdő állta el ekkor útjukat.
Rajta sehol csapás törve. Ráma kérdezte mesterét:
"Mi ez a sűrű rengeteg, ahol csak tücsök ciripel,
ragadozó madár víjjog, vadállatok üvöltenek?
A páratlan bölcsességű Visvámitra felelt neki:
"Hallgasd meg, gyermekem, kié ez a félelmetes vadon.
Bő termésű, kövér földek terültek itt el egykoron.
Midőn Indra lesújtotta a pap-démont, Vritra nevűt,
pap-gyilkosság szennyezte be, s e bűnért éhség marta őt.
A fertőzött kezű Indrát égi bölcsök és istenek
vizeskorsókból mosták le, s leoldották róla a bűnt.
A bűn szennyét s az éhséget lemosta testéről a víz,
s azt épp e helyen öntötték ki a földre az istenek.
Bűn s éhség távozott tőle, és tiszta lett, mint azelőtt.
Örömeiben e tájéket megjutalmazta gazdagon:
»Gazdag, kövér legyen földed, világszerte híres legyen!«
Ám ahogy az idő telt-múlt, erre vetődött Táதாக,
ezer elefánt erejű boszorkány, rusnya ráksaszi.
Az alakját-változtató boszorkány undok gyermeke
a kígyókarú, tág torkú, gonosz Márícsa ráksasza.
A rontásban kedvét lelő Táதாக itt uralkodik.
Fél mérföldre van hajléka, ő zárja itt el az utat.
Hát jöjjetek, hatoljunk be Táதாக erdejébe most,
s karotok segédelmével öljük meg a gonosztevőt.
Irtsátok ki e szép tájról a pusztító, gonosz tövist!

25.

A hasonlíthatatlan bölcs utasítása hallatán
nyájas szóval felelt Ráma, férfi-tigris ifjú vitéz:
"A boszorkányok, úgy mondják, álnokok, de erőtlenek;
egy gyöngé nőben hogy lakhat ezer elefánt ereje?
"Halld — szólt a bölcs —, hogyan támadt erejének fölöslege.
Egy jaksa-szellem élt egyszer, Szukétu, jámbor és igaz.
Nem volt gyermeke, és sarjért kemény vezeklést fogadott.
Kitartó vezeklésével kivívta Alkotónk kegyét,
s leányok-gyöngyszemét nyerte jutalmul, a szép Táதாகát.
Ezer elefánt erejét adta vele az Ósatya

I. A gyermekkor könyve

kárpótlásul, mert nem fiút nyert a jaksa, csupán leányt.
Felserdült a leány, s eljött férjhezmenése ideje.
Szundának adta hitvesként atyja a gyönyörű leányt.
Idő múltán a szép jaksa-asszony megszülte gyermekét,
a győzhetetlen Márícsát, aki ráksasza lett utóbb.
Úgy történt, hogy lesújtotta a végtelen hatalmu, szent
Agasztja átka Szundát, és Táதாக ekkor rárohant
Agasztjára, hogy felfalja, s vele Márícsa is, fia.
Agasztja, a magasztos bölcs, a vad haragtól lángoló
Márícsára kiáltott: »Légy rút, emberevő ráksasza!«
Táதாக is megátkozta haragjában az égi szent:
»Te tátott torkú, vérszomjas boszorkány, emberhús-faló
veszítsd szépséged rögtön, legyél fertelmes, rémítő!«
Azóta Táதாக őrjöng, átkát átkozza szüntelen,
s pusztítja ezt a szép tájat, Agasztja kedvenc lakhelyét.
Ezt a gyűlölködő, szörnyű, gonosz indulatú banyát
papak s tehenek üdvéért pusztítsd el, Raghu hős úke!
Mert nincs rajtad kívül, Ráma, Három Világon senki sem,
ki az átok-teremtette szörnyeteget legyőzheti.
Ne félj, hogy asszony-gyilkosság bűnével terhel ez a tett;
királyfi kötelessége alattvalóit védeni.
Alattvalói kedvéért, ha szent, a tett, ha becstelen,
vállaljon el a kormányzó, ha kell, bünt és gyalázatot.
Hiszen, királyfi, hallottad, hogy kettészelte Indra is
Mantharát, a démon-nőstényt, hogy a földet ne irtsa ki.

26.

Ráma, Raghu nemes sarja, hallgatta tisztelettudón,
majd kezét összekulcsolva és meghajolva válaszolt:
"Atyám is úgy parancsolta, atyám is arra oktatott,
tegyem meg habozás nélkül, akármit kíván mesterem.
Így tanított Ajódhjában vének színe előtt atyám,
vitéz Dasaratha király, s én nem szeghetem meg szavát.
Középen megszorította íját, s meghúzta úgy a húrt,
hogy a megfeszülő íjhúr megpendült, bűgött messzire.
A hangtól az őserdőben összerezsent állat, madár,
és szinte esztét vesztette szörnyű dühében Táதாக.
A boszorkány fülelt: merről zúg erdejében ez a zaj,
majd mérgesen rohant arra, ahonnét érkezett a hang.
Amikor Ráma meglátta a tátott szájú, óriás,
dühödten tomboló szörnyet, figyelmeztette Laksmanát:
"Nézd, Laksmana, e félelmetes, hatalmas, ronda ráksaszít!
Ha gyáva ember ezt látná, féltében esztét vesztené.
Nézd, Laksmana, e vad szörnyet visszatérítem, ámde úgy,
hogy hiányozni fog róla két füle és az orrhegye.
Megölni nem fogom mégsem, mert asszony-volta védi őt.
Erejét és sebességét megfékezem; elég lesz ez.
Miközben így beszélt Ráma, a boszorkány magán kívül,

bömbölve, felemelt karral, elvakultan rohant reá.
Visvámitra varázsszókat mormolt rá, megbénítani,
és sérthetlenné tette ígéje Rámát s Laksmanát.
Tátaká szörnyü porfelhőt fújt a két hős királyfira,
s egy pillanatra elvette szemük fényét a porvihar.
Aztán varázshatalmával iszonyú, sűrű kő-esőt
záporozott a két testvér testére a vad Tátaká.
Ráma sebes nyílzáporral verte vissza a kővihart,
majd két félhold-hegyű nyíllal leszelte a szörny két kezét.
A karját-vesztett, kínjában üvöltő, vérző ráksaszít
megfosztotta fülétől és orra hegyétől Laksmana.
A testét kénye-kedvére változtatni tudó banya
sok torz alakot öltött fel, majd végül láthatatlanul
a levegőben röpködve, kősziklákat dobált alá.
Visvámitra, mikor látta, hogy sziklatömbök zápora
árasztja el a két testvért, buzdította az ifjakat:
“Elég volt már a kímélet; e szörny romlásotokra tör.
Végezzetek a hitvánnyal, mielőtt még leszáll az éj,
mert éji nép a ráksaszák, éjjel legyőzhetetlenek,
s új erőre kap éjjel ez az áldozat-beszennyező.
Mesterien tudott Ráma célozni pusztá hang után,
s a szikla-zúdító szörnyet megbénította gyors nyila.
A nyílfelhőben megbénult a búverejű szörnyeteg,
s dühében bösz üvöltéssel Rámára vetette magát.
Mikor a légből rázúdult, mint lesújtó villámcsapás,
nyilat röpített mellébe. Az földre hullt, s kiszenvedett.
Rámát csókjával illette a bölcsek legszentebbike,
s szent műve meggyalázóját pusztulni látva, így beszélt:
“Fényes orcájú ifjú hős! Töltsük el itt az éjszakát,
reggel tovább megyünk, s holnap hajlékomhoz megérkezünk.
Szavát örömmel hallgatta Dasaratha vitéz fia,
és Tátaká vadonjában éjjeli nyugovóra tért.
Felszabadult az átoktól, s reggelre olyan pazarul
kivirult az egész erdő, mint Indra égi kertjei

27.

A fenséges Visvámitra az éji pihenő után
mosolyogva, barátsággal fordult Ráma királyfihoz:
“Fiam, vitézi tetteddel igen elégedett vagyok.
Örömöm jeleként minden varázsfegyvert neked adok.
Ezekkel leigázod majd valamennyi ellenfeled;
istenek, démonok, szörnyek hadait is legyőzheted.
Megkapod Visnu félelmes hajítókorong-fegyverét,
Indra lesújtó villámát, Siva rettentő szigonyát,
Brahmának, a Teremtőnek dárdáját, mely mindent lever,
a Halál Ura pányváját, Varuna kemény kötelét,
s a Szellemkirály fegyverét, a Kábító varázsgerelyt.
Az ocsmány ráksaszák ellen csatázzál diadalmasan

e győzhetetlen, páratlan fegyverekkel, hős Raghu-sarj!
Ekkor Kelet felé nézett a végtelen hatalmú bölcs,
s minden fegyverhez átadta az iszonyú varázsigét.
Majd a fegyvereket hívó imáit suttogta a szent,
s megjelentek a hívásra a szörnyű varázsfegyverek.
Meghajolva köszöntötték Rámát, s örvendő szavuk:
"Szolgálatodra eljöttünk, páratlan fényű Raghu-sarj!
Királyfi, rendelkez velünk! Mindent megteszünk kedvedért.
Derült lélekkel hallgatta Ráma a szellemfegyverek
ígéretét, s megérintve sorban mindegyikőjüket,
hatalmat nyert fölöttük, s szólt: "Most békében távozzatok!
Ha gondolatomban hívlak, azonnal megjelenjete!"

28–29.

Ezután Ráma örvendő szóval köszönte a kegyet
a nagy bölcsnek. Az indult, s ő tisztelettel haladt nyomán.
Útjukon menve, kérdése támadt Ráma királyfinak:
"Amott egy nagy hegyet látok; lábánál, mint felhőgomoly,
erdő sötétlik, és oly szép, mint istenek lakóhelye.
Madársereg dalától zsong, szelíd gazella- s őz-csapat
legelészik a bokrok közt. Mondd, ki lakja e tájat itt?
Ugyebár kijutottunk a borzongató, elátkozott
rengetegből? E szép tájék üdeségéből gondolom.
Ugyebár jámbor remetek tanyája e derűs vidék?
S a te remete-hajlékod hol van, ahol a ráksaszák
falkáját kell áldozatod védelmében kiirtanom?
A szép erdőség titkáról érdeklődő királyfinak
elbeszélte a bölcs mester a hozzá fűződő regét
"Tudd meg, erős karú Ráma: Visnut idézi ez a hely.
Számptalan évig, sok-sok száz világkoron át, valaha
itt élt erős vezeklésben, s a Jógát teremtette meg.
Ekkor történt, hogy egy démon, Bali, Virócsana fia,
harcban legyőzte Indrát és az istenek egész hadát,
és győzelme után ő lett mind a Három Világ ura,
majd áldozattal is készült uralmát erősíteni.
Miközben Bali áldozott, a Tűz s a többi istenek
felkeresték a szent Visnut, aki itt elvonultan élt:
»Szentség, Bali, a nagy démon, páratlan áldozatba fog.
Cselekednünk kell, mielőtt céljához ér az áldozat.
Az áldozat alatt bárki bármit kér tőle, megteszi,
mert senki áldozat közben kérőt nem utasíthat el.
Az égi népek üdvére műveld jógád varázslatát:
ölts törpe-alakot, s úgy légy a bajból megszabadítónk!«
Törpévé változott Visnu, és így kereste fel Balit.
Három lépés teret koldult. Megadta döllyfösen Bali.
Visnu az Eget és Földet s az Alvilágot lépte át.
Így igazta hatalmába a démont a magasztos úr,
majd visszaadta Indrának a Három Világ birtokát.

Az ő ittléte szentelte meg ezt a remete-tanyát,
s a szent Törpére gondolva én is ide vonultam el.
E szent remete-hajlékot zaklatják sanda ráksaszák;
te szabadíts meg szent művünk gonosz megzavaróitól!
Majd belépett tanyájára a bölcs, s vele a hercegek,
ahogy felhő mögül lép ki a Hold s a fényes csillagok.
A három érkező láttán az ott tanyázó remeték
ültükből mind felugrottak, meghajoltak a bölcs előtt,
majd tisztelettel vendégként fogadták Rámát s Lasmanát.
Az ellenség-verő hősök rövidke pihenő után
összetett kézzel így kérték a remete-nép tigrisét:
"Bölcsök királya, szenteld be az áldozathoz magadat!
Teljesüljön kívánságod: megtisztítjuk e szent helyet.
A magasztos Visvámitra, remeték legszentebbike,
az áldozatra felkészült, megbéklyózta érzékeit.
A két ifjú áhítatos lélekkel nyugovóra tért.
Majd reggel elvégezték a tisztálkodást szabály szerint,
a hajnali imádságot elsuttogták, és ezután
az áldozati tűz mellett álló bölcshez szólt szavuk

30.

"Szentség, parancsodat várjuk: az éji kóborlók hadát
mikor kergessük el? Szólj, hogy el ne múljon a pillanat!
Harcvágyó szavukat hallva, az egybegyűlt szent remeték
örvendezve magasztalták Dasaratha két gyermekét:
"Örködjetek kitartóan mától kezdve hat éjszakán!
Nem szólhat most a bölcs, mert már megszentelte az áldozat.
A remeték tanácsára a két vitéz királyi sarj
örködött pihenés nélkül hat napon és hat éjen át.
Hogy a mondott idő eltelt, hatodik napfény keltekor
öccsét buzdítva szólt Ráma: "Most örködjünk figyelmesen!"
Abban a szempillantásban, amint Ráma elhallgatott,
magasra csapva fellángolt az oltár lobogó tüze,
s a levegőből dermesztő zaj dübörgött félelmesen.
Mint amikor esős évszak viharfelhője gomolyog,
az eget elborították varázs-alakú ráksaszák,
Szubáhu és vad Mária, mögöttük kísérő haduk,
és szennyes véreső árját zúdította e szörny-gomoly.
A véreső bemocskolta az oltár áldozat-tüzét.
Ráma az égre pillantott, s észrevette a rémeket.
A kék-lótusz-szemű Ráma, Dasaratha vitéz fia,
a támadó hadat látva, testvéröccséhez így beszélt:
"Nézd, Laksmána, hogyan szórom az Ős nyilával szerteszt
e rút nyershús-faló népet, mint szélvihar a felleget!
Gyorsan ijára fektette a harcvágytól égő vitéz
az Ősatya csodás fényű, páratlan erejű nyilát,
s a szörny Mária mellébe röpítette haragosan.
A szörnyű erejű vessző ütésétől a ráksasza

száz teljes mérföldet repült, s az Óceánba lezuhant.
Ráma nézte, hogy Márícsa kábultan bukfencezve hull
a vízbe a varázsnýtól, és Laksmanához így beszélt:
“Nézd, az Ósatya dermesztő nyila hatalma mily csodás!
Nem fosztja életétől meg; elkábítva sodorja el.
Most a többi galád lelkű, áldozatot beszennyező,
kegyetlenségben tobzódó, vérivó ráksaszán a sor!
Elővette a Tűzisten félelmes, óriás nyilát,
a Szubáhura röpítette. Az sebesülten földre hullt.
A többit a Vihar-nyíllal verte szét a hős Raghu-sarj.
Hőstette láttán ujjongott a jámbor remetéek soka.
Közben a szent Visvámitra befejezte az áldozást,
s az ellenség elűzését örömmel látva, így beszélt:
“Megtetted, hős, amit kértem, ahogy atyád parancsa szólt.
E szent remete-hajlékok tájéka újra tiszta lett.

31.

Feladatát bevégezve, boldogan nyugovóra tért
Ráma s Laksmana, örvendve, hogy a szent bölcs elégedett.
Midőn pirkadt, felébredtek, s a reggeli fohász után
felkeresték Visvámitrát s a többi jámbor remetét.
Üdvözölték a nagy bölcset, aki fénylett, akár a tűz,
majd tisztelettudó szóval tudakolták parancsait:
“Bölcsök párduca, itt állunk; hűséges szolgálád vagyunk.
Mondd, mit tehetünk kedvedre? Magasztos, rendelkez velünk!
A két herceg beszédére Visvámitra s a többi bölcs
nyájas szavakkal feltárta, hogyan s mint lesz útjuk tovább:
“A törvénytisztelő lelkű Dzsánaka, Mithilá ura,
fényes áldozatot rendez. Mindnyájan oda készülünk.
Te is eljössz velünk hozzá, Ráma, vitézek tigrise,
s egy hatalmas, csodás íjat mutat majd neked a király.
Az istenek ajándéka gyanánt került hozzá az íj,
melynek a földkerekségen nincs párja, oly nagy, oly erős.
Nem bírná egyik isten sem ezt az íjat felajzani,
sem démonok, sem szellem-nép, sem halandó ember fia.
Sok nagy erejű, hős herceg próbálkozott már meg vele,
de a nagy íj keménységét még egyikük sem győzte le.
Mithilá fejedelmének íját s fényes áldozatát
egyaránt megcsodálad majd, ha látod, Raghu gyermeke.
Így szólt a remetéek bölcse, s a remetékkel útrakelt.
Velük tartott a két ifjú, a hős Ráma és Laksmana.
Indulás előtt búcsút vett az erdő isteneitől:
“Távozom e derűs helyről derűsen. Béke veletek!
Jobbkéz felől körüljárta remetesége otthonát,
majd a remete-nép élén útnak indult észak felé

50, 66.

Haladtak hosszan északnak, aztán tovább kelet felé,
míg Mithilába érkeztek, ahol Dzsanaika áldozott.
Mikor Dzsanaika megtudta, hogy Visvámitra érkezik,
tüstént hívta Satánandát, a feddhetetlen főpapot,
s városa többi bölcs papját, s mögöttük tisztelettudón
indult vendégajándékkal fogadni, úgy, amint szokás.
A törvénytisztelő lelkű király előírás szerint
köszöntötte a nagy szentet, s vele a két királyfit is:
"Üdv jöttödön, magasztos bölcs! Mondd, mit tehetek kedvedért?
Parancsolhatsz velem, szentség! Szavad-váró szolgád vagyok.
Így üdvözölte vendégét a törvényt ismerő király,
és a szavakhoz értő bölcs ilyen szavakkal válaszolt:
"E két ifjú, vitéz harcos Dasaratha király fia.
Azért jöttek, hogy láthassák csodálatos, nagy íjadat.
Mutasd meg kegyesen nekik. Útjuk célja beteljesül,
ha látták a csodás fegyvert, és boldogan térnek haza.
A nagy bölcs szavait hallva, így felelt az uralkodó:
"Halljátok meg, miért őrzöm itt az íjat, királyfiak!
Volt egy Dévaráta nevű, vitéz király, Nimi fia;
a királytól örökségként jutott kezembe ez az íj.
Egykor Sivat nem hívták meg áldozathoz az istenek.
A sértett Úr a szertartást szétverte, s gúnyosan beszélt:
»Az engem illető részből kisemmiztetek, églakók.
Most levágom viszonzásul nyilammal nemes főtöket.«
Sivat rémült könyörgéssel engesztelték az égiek,
és a Nagy Isten enyhülten fogadta esdeklésüket.
Örömében ajándékkal adta az íjak gyöngyszemét
a többi nemes istennek az istenek nemes ura.
Majd később egyik őszámra bízta rá a nagy églakók.
Egyszer, amikor oltárnak szántottam helyet a mezőn,
egy lány volt a barázdában. Szítá, "Barázda" lett neve.
Leányomként neveltem fel a földből született leányt.
Mikor hajadonná serdült, jött nőül kérni sok király.
Egyik fejedelemnek sem adtam nejéül lányomat.
»Versenyt hirdetek — így szóltam —, s a győztes pályadíja lesz.«
A férfi-őriző hősök serege udvaromba gyűlt,
hogy próbára tegyék nálam a lányért vitézségüket.
A versengő királyoknak az íjat hozattam elő,
de nem volt senki sem képes felemelni s kitartani.
Láttam, hogy e vitézeknek karjában nincs elég erő,
s mindet elutasítottam, bölcsök legigazabbika.
Szörnyű haragra gerjedtek e megaláztatásukért,
s kemény ostrom alá vették székvárosomat, Mithilát.
Egy év leforgása alatt minden készletem elfogyott,
s reménységemet vesztettem, remetéik legnagyobbika.
Úgy döntöttem: vezekléssel vívom ki a nagy ég kegyét.
Vezeklésem jutalmául hatalmas sereg állt elő.
Ellenfeleim elhulltak, elűztem támadóimat.

E páratlan, csodás fényű íjat, remeték tigrise,
megmutatom, ha óhajtod, Rámának s Laksmanának is.
Ha Dasaratha hős sarja felajzza, én leányomat,
Szítát, az anyaméh nélkül születettet, hozzáadom.

67.

Beszéde befejeztével parancsot adott a király:
"Hozzátok a virágokkal füzérezett, nagy íj-csodát!
Szavára palotájába indult tüstént kísérete,
s fényes menetben elhozták az íjat, Siva fegyverét.
Nagy, nyolc kerekű ládában százszor ötven erős karú,
izmos, tagbaszakadt férfi húzta-vonta keservesen.
Valahogy odavonszolták a szent fegyvert a férfiak,
s Dzsanakának jelentették a királyi tanácsosok:
"Meghoztuk a csodás íjat, mellyel nem bírt a sok király.
Urunk, királyok Indrája, kegyeskedj megtekinteni!
Meghajolt, s tisztelettel szólt a fényes Mithilá ura
a fennkölt lelkű nagy bölcshez és a két hős királyfihoz:
"Itt van az iszonyú fegyver, amelyre büszke Mithilá,
s amely megszégyenítette erős királyok erejét.
Senki halandó nem képes ezt az íjat felajzani,
a nyilat róla ellőni, de pusztán felemelni sem.
Mutasd meg, nagy hatalmú bölcs, ennek a két királyfinak
ezt a csodálatos fegyvert, legelsőt minden íj között!
A remeték oroszlánja meghallgatta figyelmesen,
és szólt buzdítva Rámának: "Nézd meg az íjat, gyermekem!
Mestere engedelmével leemelte a Raghu-sarj
az íjat rejtő ládáról a fedelet, és így beszélt:
"Ezt a csodálatos, pompás íjat kezembe fogjam-e,
s megpróbáljam felajzani, azután megfeszíteni?
"Rajta, Ráma!" — kiáltotta a király, s bölintott a bölcs.
Ráma az óriás íjat megmarkolta közepén, és
a nézők szemeláttára felkapta játszi könnyedén.
Mosolyogva felajzotta Siva íján az ideget,
s meghúzta oly erővel, hogy félkörbe hajlott meg az íj.
Ekkor közepén kettétört kezében Siva fegyvere.
Mennydörgés erejű, szörnyű, rémes reccsenés hallatott,
mintha a széles föld rengne, kettéhasadna sziklabérc.
Elkábultak a vad zajtól, s földre buktak az emberek,
csak Dzsanaka maradt talpon, s a remete, s a két fiú.
Mikor a nép magához tért, a dolgot felfogó király
meghajolt összetett kézzel a bölcsök tigrise előtt:
"Szentség, látom vitézségét dicső Ráma királyfinak.
Nem hittem volna, hogy képes ily csodás tetre bárki is.
Dzsanaka nemzetségének dicsőségét növelje hát
a házasság is: Rámához adom Szítát, leányomat.
Szavam, mit szóltam, áll: »Szítá a győztes pályadíja lesz.«
Lelkemnél kedvesebb lányom legyen a Ráma hitvese!

Most engedelmedet kérem, szent pap, hogy indulhassanak
hírvivőim Ajódhjába gyors lovak vontá kocsikon,
meghívni birodalmamba Dasarathát, a nagy királyt,
az esküvőre, mert Szítá a győztes pályadíja lett.
“Legyen!” — felelt Visvámitra, és ekkor Dzsana király
bölcs tanácsosait küldte, hogy Ajódhjába menjenek

68–69.

A hírvivők elindultak. Úton tölt három éjjelük.
Fáradt lovakkal érkeztek Ajódhjába negyed napon.
A trón elé bocsátották őket, s tiszteletteljesen,
ékes szóval jelentették fejedelmük üzenetét.
A követek szavát hallva, Dasaratha öröme gyúlt,
s Szumantrát, kocsihajtóját szólította maga elé:
“Kincstárnokaimat hívd be! Hozzanak drága kincseket,
rakodjanak meg ékkővel, és tüstént útra keljenek!
Lábuk nyomába induljon négy-erejű, egész hadam,
és fogjatok be legszebbik kocsimba: én is indulok.
Uruk parancsszavát véve, útra készült a hadsereg,
s útnak indult. Előttük ment papjaival a föld ura.
Négy napi út leteltével Vidéha-földre értek el.
Dzsana hírként vette, és fogadta vendégeit.
Vidám szóval köszöntötte az agg királyt, Dasarathát:
“Üdv jöttödön, maháradzsa! Érkezésed öröm nekem!
Holnap reggel, ha megtörtént a pirkadati áldozat,
a papok segédelmével te irányítsd az esküvőt!
Boldogan adom Rámához nőül Szítát, leányomat,
és Úrmilát, testvérhúgát, Laksmanához, ha akarod.

72.

Mikor végzett beszédével Vidéha-föld vitéz ura,
Visvámitra Vasizthával így vette tőle át a szót:
“Mérhetetlen dicsőségű a Vidéha-királycsalád
és a nagy Raghu-nemzetség; nincs más, hozzájuk fogható.
Méltó e két nem egymáshoz; nemes és illő lesz a frigy,
ha nejeül veszi Ráma Szítát, s Laksmana Úrmilát.
Ám szavamat tovább fűzöm, hallgass meg, férfiak ura!
Testvéröcséd a nép-őrző, törvény-őrző Kusadhvadzsza.
Neki is van két szépséges, hajadon leány-gyermeke.
Legyen e két lány Bharata és Satrugna hitese neje!”
Visvámitra Vasizthával egyetértésben így beszélt,
s Dzsana összetett kézzel és örvendve igent felelt:
“Tudom, hatalmas és gazdag család sarja a két vitéz,
s amire szavatok buzdít, örvendetes a kapcsolat.
Úgy legyen, ahogyan szóltok! Testvéröcsém leányait
Bharata s öccse, Satrugna, méltók elnyerni hitvesül.

I. A gyermekkor könyve

A négy királyfi egyszerre vezessen négy királyleányt
az áldozati oltártűz körül a szertartás szerint!

73.

Szerencsés csillagállású napon a négy vitéz fiút
dúsan felékesítették. Rámára diadém került.
Vaszistha fellobbantotta az oltáron a szent tüzet,
s az előírt imák mellett öntött rá olvasztott vaját.
Majd elővezették Szítát, ékszereivel ékesen,
s a férfiak oroslánja az áldozati tűz előtt
Ráma elé állította lányát, s Rámához így beszélt:
"Ez lányom, Szítá. Törvényben veled járó nejed gyanánt
vedd át most tőlem, és fogd a kezét kezédbe, mint szokás.
Legyen férjéhez hűséges. Mint árnyékod, kövessen úgy!
"Üdv, üdv, üdv!" szóval ujjongtak a remeték s a szent papok,
míg szentelt vizet öntött az új pár kezére a király.
Miután így a szertartás vizével és ígéivel
átadta Szítát, folytatta az örvendő uralkodó:
"Laksmana, jőjj te is! Vedd át tőlem lányomat, Úrmilát,
és fogd kezédbe a kezét, míg tart az üdvös pillanat!
Majd Bharatához is fordult serkentő szóval Dzsánaka:
"Jőjj, Raghu-nemzetség dísz! Fogd kézbe Mánavi kezét!
Majd szólította Satrughnát Vidéha-föld erős ura:
"Srutakírti kezét fogd meg, igaz lelki, nemes vitéz!
A szólításnak engedve, a négy királyleány kezét
illőn kézzel érintette a négy testvér királyfiú,
és hitvesükkel háromszor megkerülték jobbkéz felől
az oltárt, a királyt és a szertartást végző papokat.
Majd szállásukra tértek meg a boldog ifjú házasságok,
s gyönyörködő pillantással kísérte őket a király

77.

A homály eloszoltával Visvámitra, a papi bölcs,
búcsút vett a királyoktól, s az északi hegyekbe tért.
Utána nem időzött ott Ajódhjá ura sem soká:
fiaival együtt indult, illő búcsúzkodás után.
Zászlók és lobogók lengtek, zeneszerszámok hangja szólt,
fellocsolt, tiszta utcákön virágszirom-szőnyeg feküdt,
ura jöttének örvendő nép ujjongott mindenfelé,
mikor övéihez megtért székvárosába a király.
Az új hitveseket várta a hárem minden asszonya,
Kausaljá és Szumitrá is, s a karcsú Kaikéji velük.
Azok selyem ruhájukban, drágakövekkel ékesen
siettek a szentélyekben áldozattal borulni le,
majd üdvözöltek mindenkit, akit üdvözlet illetett,
és szüntelen vigasságban lakoztak férjük oldalán.

Így telt-múlt az idő. Egyszer egy szép napon Dasaratha magához hívta Kaikéji fiát, Bharatát, s így beszélt:
“Fiam, érted jött nagybátyád, Judhádzsit, a híres vitéz, hogy Kékaja hazájába vigyen magával, gyermekem.
Atyja parancsszavát hallva, a Kaikéji-fi Bharata Satrughnával együtt készült, hogy nagyatyját keresse fel.
Búcsút vett édesapjától és három anyjától a hős, s Rámától, testvérbátyjától, és ment Satrughna is vele.
A hős Judhádzsit örvendett, hogy két hős öccse megy vele, és végtelenül örvendett atyja, hogy velük érkezett.
Két öccsük eltávoztával Ráma és vele Laksmana oly tisztelettel szolgálták atyjukat, mint az Ég urát.
Ráma számára törvény volt atyjának minden óhaja, és birodalma üdvére intézte népe dolgait.
Így Ráma bölcsességének örült minden alattvaló, papok, polgárok, és velük atyja, vitéz Dasaratha.
Szítája oldalán Ráma nagy boldogságban élt soká, s Szítá szívében is férje sokszorosán erősödött.
Férje szívében-elrejtett, kívül-titkolt vágyait is sejtette szívével Szítá, a földre szállt Szépség maga.

II. Ajódhjá könyve

1–2.

Mikor a bölcs király látta, hogy Ráma maga a tökély,
tanácsosaival döntött: ifjú királlyá felkenik.
Alattvalói üdvére, és saját öröme is,
teljes nagy birodalmából összehívta a föld ura
városai minden rendű lakóinak legfőbbjeit,
a szeretet parancsának engedve engedelmesen.
Illendően köszöntötte az összes egybegyűlteket,
és üdvös, örömet keltő, ékes szavakkal így beszélt:
“Mindannyian jól tudjátok, hogy magasztos elődeim
úgy őrizték az országot, mint szülő édes gyermekét.
Én is az őseim-járta úton haladtam éberen,
ernyedetlenül örködtem minden alattvalóm javán.
A kincses méhű föld üdvén munkálkodott mindíg e test,
fehér napernyőm árnyában így vénült meg a trónuson.
E váll már gyenge hordozni a nagy súlyú törvény-igát,
mit magán is uralkodva hord az igaz uralkodó.
Pihenni vágyom. Átadnám fiamnak népem gondjait,
ha ti is úgy találjátok, kétszer-született bajnokok.
Mert mindenben nyomomban jár erényekben gazdag fiam,
a Városromboló Indra földi mása, a nagy vitéz.
E törvény-hordozók díszét, hold-tisztaságú bajnokot,
férfiak párducát, ifjú királlyá holnap felkenem.
Ha e hibátlan ifjúra bízom a széles föld ügyét,
minden gondom alól felment fiam, ha ő viszi tovább.
Alattvalóim üdvére gondoltam ki e tervemet;
helyeslitek-e mindnyájan, vagy van más javaslatotok?”
A sok király felujjongott, hallva Dasaratha szavát,
mint az esőthozó felhőt köszöntő, hangos páva-had.
Harsány öröm fakasztotta, igenlő, boldog zaj rivallt;
az ujjongó rivalgástól szinte megremegett a föld.
A bölcs papok, a sok harcos, a városok polgárai,
a trón elé tanácskozni egybehívott egész tömeg,
értesülve a szándékról, és ismerve uruk korát,
a törvény őrizőjének egy akarattal így felelt:
“Idős vagy, sok-sok esztendő, király, a széles föld ura.
Ifjú királlyá kend Rámát, legyen a széles föld ura!

A Raghu-nemzetség díszét, nagy erejű, erős karú,
nagy elefánton ülő hőst lássuk fehér ernyő alatt!
Mert égi istenek párja tündöklő erényeivel,
az Iksváku-család éke, igaz bátorság bajnoka.
Népéhez mint a Hold, nyájas; olyan türelmes, mint a Föld;
bölcs, mint az istenek papja; vitézebb Indra sem lehet.
Jámbor, haragra nem gerjed, törvénytudó, igaz szavú,
vigaszt nyújtó, szelíd, hálás, indulatán uralkodó.
Isten, démon vagy ember nincs nála jobb fegyverforgató.
Nem rabja szenvedélyének, őre alattvalóinak.”

6.

Megtudta az egész város, hogy Ráma lesz az új király,
s hozzáláttak, mihelyst virradt, házukat ékesíteni.
Felhő fényével tündöklő fehér templomok ormain,
keresztutakon, utcákon, szentélyeken, őrtornyokon,
kalmárok gazdag árúval dúsan rakott csarnokain,
nemes családfők kincsekkel bővelkedő lakásain,
minden gyülekező termen, fák messze látszó ágain
tarka zászló-tömeg lengett, csillogtak fényes lobogók.
Színészek, táncosok tánca, énekesnők csodás dala,
lelket-fület vidámítón vidította a népeket.
A tereken, az utcákon, a házakban, mindenfelé
csak Ráma felkenéséről beszélgettek az emberek.
A házak kapualjában játszadozó gyereksereg
meséje is csak arról szólt, hogy Rámát királlyá kenik.
Gomolygott füstölő-illat, virított sok színű virág,
koszorú-özön tarkált a palotához vivő úton.
A sötétség leszálltára gondolva, az utak során
nagy fákllya-fákat ástak le, hogy fényben ússzon városuk.
Csoportokba verődő nép dícsérte az uralkodót:
“Csodálatosan önzetlen a nagylelkű Dasaratha!
Öregedését érezve, fiának adja át a trónt.
Mindnyáján boldogok vagyunk, hogy Ráma lesz az őrizőnk.
Nem felfuvalkodott lelkű; nagy eszű; törvénytisztelő.
Mint saját édes testvérét, mindannyiunkat úgy szeret.
Sokáig éljen üdvünkre igaz szívű Dasaratha,
akinek kegyéből Ráma királyunk lesz hamarosan.”

7.

Ám Kaikéji királyasszony egyik rabnője, Manthará,
véletlenül a palota hűs teraszán sétálgatott.
A koszorúkkal, zászlókkal ékes utcákon a tömeg
ujjongó nyüzsgését látva, szerfelett elcsodálkozott.
Meggörgette az ott álló, örömtől tágranyílt szemű,
fehér ünnepi lenvászón köntösbe öltözött dadát:

II. Ajódhjá könyve

“Miért örvend a városban a nép ily mérhetetlenül?
S mért osztogat ajándékot Ráma anyja mindenkinek?”
A dajka, akinek szíve az örömtől majd megszakadt,
elbeszélte vidám szóval a Rámát ért kitüntetést:
“Szerencsés csillagálláskor, hogyha holnapra virradunk,
ifjú királlyá keni fel Rámát Dasaratha király.”
A sanda, púpos szolgáló iszonyú méregbe gurult.
Szaladt, felrázta Kaikéjít, békén pihenő asszonyát:
“Kelj fel, ostoba! Mért fekszel? Félelem közelít feléd!
Nem veszed észre, hogy balsors vad áradata elborít?
Örömmel álcázott bajban szerencsével büszkélkedel,
míg elapad szerencséd, mint aszálykor a folyó vize.”
A károgó, gonosz, púpos cseléd indulatos szava
nagy rémületbe ejtette Kaikéji királyné szívét.
Rettegő szóval kérdezte: “Mondd, mi baj történt, Manthará?
Arcod szörnyű ijedséget és nagy bánatot árul el.”
Kaikéji ékesen csengő szavait hallva, Manthará,
a szót csavarni jól értő némben, haraggal így beszélt:
“A biztos pusztulás napja virradt ma fel rád, asszonyom.
Ifjú királlyá keni fel Rámát Dasaratha király.
A keserűség és bánat mint perzselő tűzláng heve
űzött-hajtott hozzád, mivel éretted aggódnom nagyon.”
Manthará szavait hallva, a szép arcú királyi nő
boldogan kelt fel fektéből, mint őszi égbolton a Hold.
A nem sejtett örömhírről szolgálóját, a hírhozót,
csodás szépségű, páratlan ékszerrel jutalmazta meg.
Az örvendező Kaikéji e szavakkal nyújtotta át
az ajándékozott ékszert, a púposnak a karcsú nő:
“A legnagyobb örömhírről jöttél ma hozzám, Manthará.
A legkedvesebb hírt hoztad. Mondd, mit kívánsz jutalmadul?
Boldog vagyok, hogy a király Rámát trónjára ülteti,
mert nem teszek különbséget Bharata fiam s Ráma közt.”
Kaikéji szavait hallva, megmérgeződött Manthará.
Sóhajtott hosszasan, forrón, majd úrnőjéhez így beszélt:
“Ön-vesztetdbe rohansz balgán, s gyanútlan észre sem veszed,
hogy vésszel, bajjal örvénylő bánat-tengerben elmerülsz.
Hogyha Ráma kerül trónra, s utána ivadéka,
fiadat, Bharatát ők a hatalomból kisemmizik.
Magára marad, elhagyva mindenkitől, nemes fiad,
és sorsa nyomorúság lesz, meglátod, királyné-anyá!
Mihelyst Ráma hatalmában szilárdan érzi majd magát,
Bharatát másik országba, vagy másvilágra úzi el.
Testvérei közül Ráma Laksmanát védi, s az is őt;
összetartásuk oly híres, mint fent az égi Ikreké.
Így hát Ráma sosem fogja rosszal illetni Laksmanát,
ámde gonoszul fog bánni Bharatával, hidd el nekem.
Távozzon Ráma erdőbe, száműzetésbe, messzire;
ezt gondolom tanácsosnak, javadra ez válik neked.
Nemzetséged ügyét azzal a lépéssel szolgálhatod,
ha atyja után Bharata lesz törvényes uralkodó.

Ráma szemében ellenség hatalomhoz szokott fiad;
kiszolgáltatva bátyjának, nyomorúság lesz élete.
Mint ha oroszlán támad meg erdőben elefántbikát,
testvére támadásától Bharatát meg kell védened.
Ráma anyját lenézted te, élvezve uratok kegyét:
azt hiszed, hogy vetélytársnőd megbocsátja e szégyenét?”

9–10.

Haragtól lángoló arccal hallgatta Manthará szavát
Kaikéjé, azután hosszú, forró sóhajjal így beszélt:
“Még a mai napon Rámát az erdőbe száműzetem,
Bharatát a mai napon ifjú királlyá kenetem!”
Így döntött Manthará álnok tanácsára a balga nő,
és összevont szemöldökkel, sírva a földön elterült.
Majd tarka koszorúit és káprázatos sok ékszerét
letépte-dobta testéről, a föld porába szórta szét.
A szertehullt virágszirmok és a sok ékes drágakő
úgy csillogott a föld színén, mint mennybolton a csillagok.
Rongyos, szennyes ruhát öltött, s a harag-házba sietett
özvegy-varkocsba font hajjal: tündér, kit átok földre sújt.

Ezalatt a maharádzsa már mindent előkészített,
s ment felkeresni Kaikéjé, hogy közölje a hírt vele.
Mikor a kincses hárembe belépett az uralkodó,
az ékes, fényes nyoszolyán nem látta szeretett nejét.
A szerelem hatalmától lenyűgözött fejedelem
megdöbbent és körülnézett, hogy a királyné hol lehet.
Máskor ebben a napszakban az asszony sose távozott,
s ő hitvese lakosztályát sose találta üresen.
Kérdésére a remegő ajtónálló így válaszolt:
“Úrmóm iszonyú méregben a harag-házba sietett.”
A szolgáló szavát hallva, a kétségbeesett király
még jobban megijedt, s szinte esztét vette a rémület.
Odament, s amikor látta, hogy más ágyhoz szokott neje
földön hever, a sajnálat tűzként perzselte a királyt.
A gyanútlan az álnokot, az agg férfi ifjú nejét,
lelkénél drágább kedvesét földön fekvő találta, úgy,
mint égből lebukott tündért, mint lemetszett iszalagot,
mint hurokba akadt őzet, erő-vesztett varázslatot,
mint mérgezett hegyű nyíllal megsebzett elefánt-ünőt.
A megzavarodott férfi megsímogatta kedvesét,
lótuszszirom-szemű nőjét, és engesztelve így beszélt:
“Nem tudom, ellenem-fordult haragodnak mi az oka?
Királyném, szólj: ki sértett meg? Valaki gőgös, durva volt,
s ezért heversz a porban most, bánattal tépve szívemet?
Szívemnek üdvé, mért fekszel gyötrődve itt a föld színén?
Talán rontás támadta meg lelkedet, lelkem öröme?
Értő orvosaim vannak, akik kegyemet élvezik:
meggyógyítanak, ha elmondod, milyen betegség bánt. Mi fáj?

II. Ajódhjá könyve

Valakit megjutalmaznál? Valaki megharagított?
Ki nyerjen ma kegyet tőlem? Vagy kire sújtson haragom?
Melyik szegény legyen dús ma? Vagy melyik gazdag nincstelen?
Hiszen én s az enyéim mind a te szavadnak engedünk;
nincsen olyan kívánságod, mit meg tudnék tagadni én!”

11.

A vágy nyilaitól sebzett, szerelemtől bilincsbe vert
mahárádzsához Kaikéji kegyetlen szóval így beszélt:
“Király, senki se sértett meg, senki sem ejtett durva szót,
hanem van egy kívánságom, s azt akarom, hogy teljesítsd.
Előbb erős ígérettel ígérd nekem, hogy megteszed,
s ha ígéreted elnyertem, felfedem kívánságomat.”
Kaikéji szavait hallva, a király elcsodálkozott,
s a földön heverő asszony haját érintve válaszolt:
“Büszke nő! Tudhatod, hogy nincs tenálad senki kedvesebb
számomra az egész földön, férfi-tigris Rámán kívül.
Arra a győzhetetlen, nagy, páratlan, vitéz férfira
fogadom neked átokkal, hogy megteszem, amit kívánsz.
Akit ha percig nem látok, nélküle élni sem tudok,
őrá fogadom átokkal, hogy megteszem, amit kívánsz.
Kedvesem, szívem keblemből kitépve, megvizsgálhatod.
Higgyél szavamnak, Kaikéji, és mondd ki, mi az óhajod?”
Megörült a mahárádza ígéretének hitvese,
s kimondta szörnyű szándékát, mint az elközelgő halált:
“Átkodat, mellyel ígérted, hogy megadod kérésemet,
hallja meg Indra és vele a harminchárom églakó!
Hold és Nap, csillag és mennybolt, a nappal és az éjszaka,
az Alvilág, a Föld és Ég, a démonok, a szellemek,
éjszaka kószáló rémek, a ház s a házi istenek,
és minden más hatalmasság hallja meg fogadalmadat!
Emlékezz: nagy csatát vívtak az istenek s a démonok.
Te Indra segedelmére indultál, s én követtelek.
A száz varázslatú démon, a szörnyűséges Sambara
az égiekkel Délen, a holtak földjén, megütközött.
A küzdelemben elgyengült, megsebesült hadsereget
álmban éjjel meglepték és leölték a démonok.
A támadókra támadtál, és vívtál iszonyú csatát,
de démon-dárda megsebzett, s kétséges lett az életed.
Én virasztottam melletted, s ápolva megmentettelek.
Te hálából megígérted: megteszed két kérésemet.
Félretettem a két kérést, király, s őrzöm azóta is.
Most kérem teljesítését; nép ura, halld meg óhajom!
Rámát királlyá felkenni megtörtént minden készüllet:
királlyá mégse őt kenjék; Bharata legyen a király!
És halld a második kérést; itt az idő, beváltanod,
amit a démon-harc után ígértél, széles föld ura:
a vad Dandaka-erdőben éljen kilenc esztendeig

és még ötig fiad, Ráma, háncs-köntösben, remeteként.
E kettő a kívánságom. Ígért kegyed követelem!
Ráma erdőbe-távoztát lássam még a mai napon!”

12.

Az iszonyú kívánságot hallva, Dasaratha király
elterült eszmélet nélkül, és mozdulatlanul hevert.
Nagy sokára magához tért, s haragjában magán kívül,
tekintetével égetve, támadt reá Kaikéjira:
“Családunk meggyalázója, rossz életű, szégyentelen!
Mi rosszat tett neked Ráma? Mi rosszat tettem én neked?
Mint a saját szülő anyját, tisztelt téged a Raghu-sarj.
Mi vitt rá téged, rossz asszony, hogy elpusztítására törj?
Saját vesztetre hoztalak házamba, mint a sorscsapást,
mint halálos mérgű kígyót, balgaton, gyanútlanul.
Mikor egész világ zengi derék Ráma dicséretét,
milyen hibát találsz benne, amiért eltaszítanám?
Kausalját is, Szumitrát is, és egész birodalmamat,
sőt életemet is inkább elhagynám, mint hű fiamat.
Elsőszülött fiam mellett boldogság volt az életem;
ha Rámát nem látom többé, eszem veszi a fájdalom.
Állhat a világ Nap nélkül, sarjadhat víz nélkül vetés,
de Ráma nélkül testemben nem maradhat meg életem.
Elég legyen! E gaz tervtől állj el, gyűlölködő szívű!
Lábad fejemmel érintem; könyörgök hozzád: könyörülj!”

13.

A más sorsa s más fekhelyre méltó, idős uralkodót
– mint érdemei múltával égből földre bukó királyt –
továbbra is az ígért kegy megadására sürgeti
a gaz, szégyentelen némbér, nemzetségének szégyene:
“Igaz szavú vagy, így mondják, és megtartod ígéreted,
s ígért kegyedtől most engem mégis meg akarsz fosztani?”
Kaikéji gúnyolódása Dasarathát, a föld urát
egy percig elnémította, aztán haraggal így felelt:
“A férfiak oroslánját száműzted, s engem megölsz.
Elégedett lehetsz, hitvány, aljas lelkű rosszakaróm.
Ha fent számon kérik tőlem Ráma sorsát az istenek,
elűzetése vádjára mivel tudok felelni majd?
Rámát vadonba hajszoltam, hajszolva Kaikéji kegyét;
bevallva az igazságot, gázságot vallok be vele.
Soká gyermektelen voltam, nehezen nyertem gyermeket,
a nagy fényességű Rámát, s lemondjak róla kedvedért?”
Tétova, kósza lélekkel így jajgatott a nagy király,
míg a nap nyugovóra tért, s felváltotta az éjszaka.
Ám a holdfénnel enyhítő, hűsítő nyugovás szaka

II. Ajódhjá könyve

nem hozott nyugovást Rámát sirató panaszaiba.
Agg Dasaratha nem szűnő, forró sóhajtások között,
szemét az égre függesztve, gyötrődve sírta bánatát:
“Ne virradj holnap reggelre, csillag-ékszeres éjszaka,
könyörgök összetett kézzel; könyörülj meg a szenvedőn!
Vagy életem veled szálljon, s ne kelljen látnom a gonosz,
kegyetlen szívű Kaikéjét, kitől rám zúdult e csapás.”
Ezután újra Kaikéjét kezdte kérlelni a király,
két kezét összekulcsolva, hogy szándékától álljon el:
“Úrnóm, szánd meg az aggastyánt, ki érted élte életét,
ellened sohasem vétett; koldusként kérel a király.
Feledd el, amiket mondtam zavaromban, szép combú nő;
igaz szívű vagy, szívleld meg síró esedezésemet.
Légy Rámához kegyes; tőled kapja meg a királyi trónt
ajándékok gyanánt, s téged dícsér majd az egész világ.”

14.

Ám a gonosz nő elnézett Dasaratha király fölött,
aki a földön fetrengett, gyászolva elveszett fiát.
“A porban csúszol hitványul, mint valami gonosztevő,
megbánva, amit ígértél? Állj fel, és álld adott szavad!
Az igazság a fő törvény — hirdetik a törvénytudók;
tiszteld a törvény őrzése — s én igazamra intelek.
Saivja király saját húsát ígerte egykor ételül
egy ölyvnek, és szavát állta, és a legfelső mennybe ment.
Vitéz Alarka egy bráhma-kérésére nem habozott
saját kezével tépni ki s átnyújtani mindkét szemét.
A tenger, a folyók atyja, az igazságot tiszteli,
s határa kijelölt csíkját dagályakor sem lépi át.
Ne késlekedj tovább! Hívasd ide tüstént Ráma fiad!
Ha király lesz fiamból, és Rámából erdő vándora,
s nekem nem lesz vetélytársnóm, megtetted, amit tenni kell.”
Mint ösztöke döfésétől hánykolódó nemes lovak,
a szó korbácsütésétől gyötrött király kinnal beszélt:
“A Törvény iszonyú hurka gúzsba kötött; elhagy eszem.
Akarom fiamat látni, Rámát, a törvénytisztelőt.”
Majd a sötét éj megvirradt, s újból felkelt a Fényt-adó.
Szerencsés csillag-állás és kedvező óra érkezett.
Ekkor a bölcs, igaz lelkű Vasiztha, a királyi pap
lépett a fényes városba, és vele tanítványai.
Tisztára söprött utcákon, zászlódíszes tetők alatt
nyüzsgő tömeg bozótjában, bazárok kincshalmazain,
szantál, áloe és tömjén illatos füstgomolyain,
a Városromboló Indra ege földi utánzatán,
az ünnepségre felkészült, Rámára váró városban
keresztül sietett a pap, s a palotához érkezett.
A férfiak oroszlánja nyájas szavú tanácsosa,
Szumantra kocsihajtó épp ekkor lépett ki a kapun.

A nagy fényességű bráhma Szumantrát szólította meg:
“Siess, a maharádzsának jelentsd megérkezésemet!
A férfiak urát sürgesd, hogy most, mikor felkelt a nap,
s a csillag-állás jól jósol, Rámát királlyá kenje fel!”
Az idős kocsihajtó-sarj megfogadta a pap szavát,
s az áhított örömhírral ment értesíteni urát.
Szabad bejárás illette régtől a tisztas férfiút,
s az örök beeresztették, tudván, hogy uruk kedveli.
Nem sejtve a király bűjét, megállt előtte boldogan,
s vidám, örvendező szóval magasztalásába fogott:
“Mint a tenger, ha hulláma köszönti a kelő Napot,
népedre úgy ragyogtasd rá víg orcádat, uralkodó!
Ily hajnal-órán dicsérte hű fegyvernőke, Mátali,
a démon-leverő Indrát, s így serkentlek ma téged én.
A Védák szava serkenti az Önmagától Létező
Brahmát, világ Teremtőjét, s így serkentlek ma téged én.
A Nap kél, és a Hold nyugszik, s a minden élő hordozó,
széles földet felserkentik, s így serkentlek ma téged én.
Kelj fel, vitéz maharádza, árasz az ünnepségre fényt
tündöklő termetteddel, mint a hegycsúcsról a napkorong.
Eljött a nap, melyen Rámát ifjú királlyá felkenik.,
Reád vár összetett kézzel minden boldog alattvalód,
a szent Vasiztha is velük, s vele az összes bráhmaok.
Add ki parancsodat tüstént: kenjék fel a királyfiút!
Mint a nyáj pásztorok nélkül, vezér nélkül a hadsereg,
mint az éjszaka Hold nélkül, bika nélkül a tehenek,
elhagyatott az ország is, hogyha élén nem áll király.”
A sürgető teendőkre figyelmeztető, bölcs szavak
még mélyebb nyomorúságba taszították a föld urát.
Szumantrára fordította fájdalomtól vörös szemét,
és fia elvesztésétől örömet veszelve, így beszélt:
“Sebzett testem tovább téped e szavaiddal még te is!”
Fejedelme levertségét látva, s hallva panasz-szavát,
döbben, összetett kézzel lépett hátra, s elhallgatott.
Amikor elnémította Dasarathát a fájdalom,
helyette a ravasz nyelvű, álnok Kaikéji válaszolt:
“Éjjel öröme nem hagyta aludni az uralkodót,
kimerült a virrasztásban, és most álom igazta le.
Indulj! A Raghu-nemzetség díszét, Rámát, a hős vitézt,
hozd ide! Járj szerencsével! Késedelemre nincs idő.”
“Uram parancsa nélkül nem indulhatok el, asszonyom!”
Tanácsosa szavát hallva, így válaszolt a nép ura:
“Szumantra, látni kívánom Rámát; hívd gyorsan fiamat!”
Gondolva, hogy az üdv perce jön, szíve megvidámodott,
s a férfiak oroszlánja szavára indult boldogan.
“Királlyá kenni Rámát ma a törvénytisztelő király”
– gondolta kocsihajtója, s örömeiben sietve ment.
Mint öböl vize tengerből a part felé iparkodik,
a palotából távozva, Rámát látni igyekezett.

15.

A sötétség osztásával a Véda-tudó bráhma­nok a palota elé gyűltek, Vas­zisthával az élükön. A vezérek, tanácsosok és a köznép legfőbbjei felsorakoztak örvendve, hogy Rámát királlyá kenik. Felkelt a Folt­talan-fényű, szerencse napja érkezett, és Ráma felkenésére felkészültek a szent papok. Csillogó szí­narany korsók, káprázatos királyi trón, tarkálló tigrisbőrökkel letakart, villogó kocsi, a Gangá és a Jamuná egybeömlése szent vize, s ami más, tisztító vízű folyó, tó, forrás és patak árad keletre habjával, vagy északra, vagy dél felé, mindegyikből merített nedv, és minden tenger cseppjei, tej, olvasztott vaj, pörkölt rizs, savó, kusa-fű és virág, tomboló vezérelefánt, nyolc páratlan szép ifjú szűz, tejjel és tiszta vízzel telt, ezüst edények sorfala, drágakővel kivert nyelű, hold-fehér jakfark-legyező, ló­tusz-fehér ernyő, fényes, mint égbolton a holdkorong, üdvöt, szerencsét jósolva himbálózott a trón fölött, hófehér bika állt készen, mellette ló, szintoly fehér, zsongító zeneszerszámok és édes hangú dalnokok. Az ünnepségre váró nép nem találta a föld urát, és sürgették: “Jelentsék meg urunknak, hogy mind itt vagyunk. Sehol sem látjuk a királyt, pedig felkelt a Fényt-adó, és Ráma felkenésére megtörtént minden készüllet.” Így szólt az egybegyűlt népség, és a király bizalmasa, Szumantra, kocsihajtója, megnyugtatóan válaszolt: “Uralkodónk parancsára éppen Rámáért indulok.” Remélte, hogy örömhírt visz. Elhagyta a király lakát, útnak indult, s haladt gyorsan, örvendezve tekintve szét a város lobogódíszes, felékesített utain. Amerre ment, nem hallott mást az ujjongó, víg nép között, mint Ráma felkenéséről s erényéről magasztalást. Haladt sietve, és Ráma palotájához érkezett, látta az égi kéjlakhoz hasonló, pompás csarnokot, nagy kapuszárnyakkal büszkén, száz teraszával ékesen, dúsan kirakva gyöngyökkel, drágakövektől csillogón, jóillatú szantál, tömjén s áloe-füstgomoly között, mint Himálaja ködfelhők mögül kisejlő bérceit.

16.

A várkapu előtt sürgő, nyüzsgő tömeg­en áthaladt, s a csendes belső termek­hez érkezett a bölcs hírvivő, ahol dárdával és íjjal fegyverzett, ifjú harcosok csapata állt az őrségen, ügyelve ernyedetlenül, s kezükben nádvesszőt tartó, sárga köntösbe öltözött, tisztos öregek őrizték a női termek ajtaját.

Mikor az érkezőt látták Ráma nyugalma őrei,
izgatottan felugrottak, megtudakolni, mit kíván.
Az illendőséget tudó kocsihajtó így válaszolt:
“Jelentsétek be Rámának: Szumantra ajtajában áll.”
A hírrel rögtön indultak Ráma hűséges hívei,
uruknak bejelentették, s ott lévő hitvesének is.
Mikor Szumantra jöttéről a hős Raghu-sarj értesült,
atyja leghűbb tanácsosát behívta tisztelettudón.
Az ön-fényében izzó Nap fényével tündöklő vitézt
illendően köszöntötte az illendőség-ismerő.
A puha vánkoson nyugvó, nyájas arcú királyfihoz
így beszélt összetett kézzel Dasaratha bizalmasa:
“Látni kíván atyád, Ráma, Kausaljá nemes gyermeke,
és Kaikéji királyné is. Indult tüstént, ne késlekedj!”
A férfiak orozslánja hallgatta tisztelettudón,
s örömmel, mit üzent atyja, s Szítához így szólt boldogan:
“Királyném, a mahárádza s neje rólam beszélgetett;
nyilván arról tanácskoztak, hogy én legyek ifjú király.
Urának titkos szándékát megsejtette a szép szemű,
s most érdekemben buzdítja a férje kedvét kereső.
Nagy kegy, hogy a mahárádza és legkedvesebbik neje
kitüntetésem hírével Szumantrát küldte követül.
Megyek késedelem nélkül felkeresni a föld urát;
te hölgyeid körében várj, s töltsétek vígan az időt.”
A fekete szemű Szítá, Ráma szeretett hitvese,
az ajtóig kikísérte, s üdvöt, áldást kívánt reá.
Fogadta neje áldását, majd Szítától elbúcsúzott,
Szumantra társaságában elhagyta fényes csarnokát,
ahogy a sziklabarlangból az orozslánkirály kilép.
Köszöntötte az ajtóban főt hajtva álló Laksmanát,
udvara közepén álló barátokkal találkozott,
fogadta a reá várók seregének üdvözlését,
aztán a tigrisbőrökkel letakart, ezüst veretű,
pompás kocsira hágott fel Ráma, férfiak tigrise,
s mint felhőből kibúvó Hold, elhagyta csillogó lakát.
Hold-ezüst jakfark-legyezőt tartva mögötte, Laksmana
a kocsira szintén felszállt, testvérbátyját oltalmazón.
Kavargó éljenzés harsant: “Halahalá, halahalá!”
Raghu sarját köszöntötte a tolongó embertömeg.
Gyors paripák, hegynagyságú elefántok hosszú sora
fényes menetben kísérte Rámát, királyok párducát.
Kezükben karddal és íjjal, elöl mentek vitézei,
ruhájuk illatos szantál- s áloe-portól csillogott.
Zeneszerszámok zengése és dalnokok dics-éneke
s hangos csatakiáltások harsogtak végig az úton.
Gyöngyfüzérékkel ékes nők illatozó virágözönt
hintettek minden ablakból, ahol a menet elhaladt.
Karcú derekú szépségek a paloták tetőiről
csengő, édes szavú dallal zengték Ráma dicséretét:
“Szerencsés anya Kausaljá, boldog és büszke látva, hogy

II. Ajódhjá könyve

fiára vár a tisztesség, elnyerni a királyi trónt.
S a boldog feleségek közt szép Szítá a legboldogabb
– dalolták, tudva, hogy Szítá Ráma szívének ékszere –,
aki előző élete érdemei jutalmaként
Rámát nyerhette társául, mint Hajnalcsillagot a Hold.”
A fényes paloták ormán így zengett mindenütt a dal,
gyönyörködtetve mentében férfiak legdicsőbbikét.

18.

Búsan, magábaroskadva ült trónusán Dasaratha,
reménytelenül és némán. Kaikéji ott állt oldalán.
Ráma először illendően atyja lábaihoz hajolt,
majd érintette Kaikéji lábát is tisztelettudón.
“Ráma” — kezdett beszédébe a könnyfátylas szemű király,
de nem tudott tovább szólni, és nem bírt rátekinteni.
Atyjának soha nem látott állapotától Ráma is
iszonyatosan megrémült, mint ki fűben kígyóra lép.
A csüggedt, fájdalomtól dúlt, érzéketlenné merevült,
sójajtól felkavart lelkű, zavart elméjű, bánatos
mahárádza komor volt, mint vihar-szaggatta óceán,
megfogyatkozott fényű Nap, vétekre-tévedt remete.
Rámát úgy megremegtette atyja iszonyú bánata,
ahogy a Hold felindítja dagálykor a tenger vizét.
A bölcs királyfi töprengett — mert célja atyja üdve volt -:
“Mi történt, hogy atyám most nem fogadta köszönésemet?
Máskor atyám, ha megpillant, ha haragszik is, földerül;
miért van, hogy ma látásom bántja a férfiak urát?”
Ekkor Kaikéjihez fordult kérdésével a Raghu-sarj,
csüggedten, búsan, ernyedten, fakó arccal, csodálkozóan:
“Úgy lehet, tudtomon kívül vétettem valamit, s atyám
azért haragudott meg rám? Mondd meg, és engeszteld meg őt!
Miért olyan rideg lelkű most, noha máskor oly szelíd?
Nem is szól hozzám, és arcán kétségbeesés árad el.
Talán atyám testét gyötri, vagy lelkét érte fájdalom?
Lehetséges, hisz oly ritka a földön egészség s öröm.
Vagy meglehet, hogy Bharata, nyájas tekintetű öcsém,
vagy vitéz lelkű Satrughna, vagy tán neje bántotta meg?
Ha én nem jártam kedvében, nem tettem meg atyám szavát,
nem kívánom haragjának súlya alatt az életet.
Vagy sértő, ingerült szóval te illeted a föld urát,
s foltot hagyott atyám lelkén indulattal ejtett szavad?
Kérlek, felelj igaz szóval kérdésekre, királyi hölgy:
honnét e soha nem látott, felfoghatatlan változás?”
Kaikéji, a szemérmetlen, ilyen fondorlatos, csalárd,
csak a maga javát néző, álnok beszéddel válaszolt:
“Nem haragszik atyád, Ráma, s nem érte semmi bántalom,
de gond nehezül lelkére, amelynek oka épp te vagy,
kedvence. Nyelve nem mozdul, mert fél téged megbántani.

Most a te kötelességed beváltani ígéretét.
Egykor atyád megígérte, megteszi egy kérésemet.
Ámde azóta megbánta, s visszavonná adott szavát.
Önmagára reácáfol, mint balgatatag ember, aki
a gátakat lerombolja, mihelyst lefolyt az áradás.
Igazság a Törvény talpa, így tudják ezt az igazak,
s azért, hogy téged kíméljen, nem sértheti meg a király.
Akár üdvös, akár káros reád nézve ígérete,
ha megteszed, én feltárom; ő megszólalni képtelen.”
Rámát a lelke mélyéig felkavarta ez a beszéd,
és így felelt Kaikéjínak a gyötrődő király előtt:
“Királyné, szégyen! Így szólnod még gondolatban sem szabad!
Ha a király egy szót szólna, lángokba vetném testemet,
kiinnék égető mérget, tenger mélyébe ugranám,
ha nekem azt parancsolná királyom, mesterem, atyám.
Királyné, mondd ki hát tüstént a mahárádza óhaját!
Teljesítem, megígérem. Ráma kettősen nem beszél.”
Az igazhoz a kétszínű, a nemeshez a becstelen,
kegyetlenül szólt Rámához Kaikéji, a gyalázatos:
“Atyádat istenek s szörnyek csatáján dárda szúrta át;
én ápoltam, s megígérte: kérhetek tőle két kegyet.
Most azt kértem egyik kegyként: kenje királlyá Bharatát,
s te a Dandaka-erdőbe távozz még ma — a másik ez.
Ha azt akarod, hogy nemződ ne szegje meg adott szavát,
és terajtd se essék folt, halld meg és tedd meg óhajom:
te távozzál az erdőbe kilenc évig és még ötig,
és mind azzal a pompával, amit neked szánt a király,
helyetted Bharatát kenje királlyá az uralkodó.
Kétszer hét évig élj távol, száműzetésben, Raghu-sarj,
gyászos varkocsba font hajjal, háncs-köntösben, remeteként.
Kósala kincses országát vegye birtokba Bharata,
övé legyen arany, gyémánt, elefántok, kocsik, lovak.
Ezért nem tud reád nézni bánat-fátylas tekintetű,
szánakozás-gyötört lelkű atyád, a széles föld ura.
Terajtd múlik most, Ráma, hogy teljesítsd adott szavát.
Ha hű vagy az igazsághoz, feloldod az uralkodót.”

19.

E gyilkos, iszonyú óhaj hallatán az igaz vitéz
pillanatra sem ingott meg, s nyugodt lélekkel válaszolt:
“Úgy legyen. Indulok tüstént, s az őserdő lesz otthonom,
faháncs-lepelben, varkoccsal. Teljesüljön atyám szava.
Királyné, nem kell aggódnod. Nyugtasson meg ígéretem:
remeteként az erdőben töltöm le a száműzetést.
A jótetről emlékező, szerető mesterem, atyám,
uralkodóm kívánságát öröm, ha teljesíthetem.
Egyetlen bánatom van csak, ami égeti szívemet:
mért nem közölte szándékát atyám közvetlenül velem?

II. Ajódhjá könyve

Szítáról, a királyságról, életemről lemondanék
– ha atyám úgy parancsolná –, öcsém javára boldogan.
Restelkedését oszlasd el! Szégyen, hogy az uralkodó
szemét a földre csüggeszti, s peregnék lassú könnyei.
Gyors paripákon induljon tüstént követség, Bharatát
hozzák nagybátyja házából Ajódhjába hamar haza!
Én a Dandaka-erdőbe most azonnal elindulok,
s tizenégy évet ott töltök, nem fontolva atyám szavát.”
Elégedetten hallgatta Kaikéji az ígéretet,
és távozásában bízva, sürgette Raghu hős ükét:
“Úgy legyen. Menjenek tüstént gyors lovakon a követek,
és Bharatát nagybátyjától hívják vissza a férfiak!
Gondolom, hogy siettedben nem tűrsz te sem késleltetést:
nos, Ráma, te az erdőbe indulj, nem várva semmire!
Csupán szégyenkezésében hallgat előtted a király:
oszlasd el keserűségét! Te vagy az oka, senki más.
Ráma, amíg a városból az erdőbe nem távozol,
addig nem fog atyád enni, nem fog fürdeni, Raghu-sarj.”
“Szégyen! Átok!” — nyögött fel most a gyászban elmerült király,
és kábultan zuhant hátra az arany-díszes nyoszolyán.
Ráma feltámogatta, majd akár az ostor-csípte ló,
Kaikéji hajszolására távozni készült sebesen.
A hitvány, rossz szívű asszony lesújtó, vészjósló szavát
nyugodtan végighallgatta, és szilárd szívvel így felelt:
“Elbúcsúszom anyámtól, és nőmet, Szítát, megnyugtatom,
aztán késedelem nélkül az őserdőbe indulok.
Neked gondod legyen rá, hogy Bharata jó király legyen,
s atyánknak mindig engedjen, a nagy Örök Törvény szerint.”
A férfiak oroszlánja, fia szavai hallatán,
felzokogott szívettépőn, de megszólalni nem tudott.
Elébe leborult Ráma, s a gyászban elmerült király
s a nemtelen királyasszony lábát illette homloka.
Jobbkéz felől körüljárta atyját, s Kaikéjit is vele,
s kilépett palotájukból. Künt vártak rá barátai.
Szumitrá büszkeségének növelője, hős Laksmana,
könnytelt szemekkel és fojtott, vad haraggal mögötte ment.
Jobbkéz felől körüljárta a felkenés edényeit,
illendően, lassú léptekkel, s rájuk sem pillantott szeme.
Fényét hatalma vesztese nem homályosította el,
ahogyan a Hidegfényű fogyó sarlója is derűs.
Az őserdőbe készülve, elhagyva a világi fényt,
megőrizte nyugodtságát, mint erdei, szent remeték.
Lerakta a fehér ernyőt, az ékes jakfark-legyezőt,
megvált kíséretétől és kocsijától, szolgálaitól,
a bajt lelkébe rejtette, megfékezte érzelmeit,
úgy indult édesanyjához, önmaga gyászhiőnökként.
Szokott derűs nyugalma sem vesztette az erős karú,
ahogyan örök szépségét nem veszíti az őszi hold.

20.

Ráma, akár a nagy kintől lihegő elefántbika,
rendíthetetlen léptekkel ment anyja háreme felé.
A belső udvaron látta atyja tisztelt vendégeit,
a Védák tudományában járatos, agg bráhmaokat.
Majd a legbelső udvarban ott találta az ifjú hős
az ifjú és idős nőket, az ajtó éber őreit.
Láttára mind megörvendtek, áldó ígét mondtak reá,
és az örömhírt anyjának siettek bejelenteni.
Áhítatban virrasztotta át Kausaljá az éjszakát,
és reggel fia üdvéért mutatott be áldozatot.
Tiszta lenvászon öltönyben Visnu úrhoz fohászkodott,
s az oltártűzbe csorgatta a szerencsét hozó vaját.
E pillanatban lépett be fényes háremébe fia,
s az áldozat-nyelő lángok fényében látta fényleni.
Amikor megpillantotta felé közeledő fiát,
mint kanca a csikójához, sietett felé boldogan.
Ráma elutasította a felkínált ülőhelyet,
nem nyúlt a kínált ételhez, s lehajtott fejjel így beszélt:
"Anyám, bizonyos nem sejtet, milyen csapás zúdult reánk.
Távoznom kell az erdőbe; minek e puha szék nekem?
Más sors, kemény idő vár rám. Száraz fű lesz a vánkossom,
gyökér és erdei gyümölcs, bogyó lesz az eledelem.
Tizennégy évig kell élnem az erdőben remeteként.
Bharatát keni fel holnap ifjú királlyá a király,
s a Dandaka vadonjába száműz engem a föld ura."
Mind erdőben sudár fáról levágott ág a földre hull,
mint égből lebukó tündér, roskadt le a királyi hölgy.
Kidöntött szálfaként fekvő, bajhoz-csapáshoz nem szokott,
eszméletét vesztett anyját Ráma karja emelte fel.
Megsimogatta gyöngéden, mint meghajszolt, fáradt lovat,
és keze simításával verte le testéről a port.
Szegény máshoz-szokott asszony keserűen, gyötrődve szólt
az ifjú férfi-tigrishez, aki védőn ölelte át:
"Bár sose szültelek volna ön-bánatomra, gyermekem!
Gyermektelenségemtől sem sújtott volna nagyobb csapás.
Mert meddő asszonyok lelkét csupán egy bánat égeti:
»Nincs gyerekem« — de más kint nem kell elszenvedniük, fiam.
A férjem férfi-vágyától nem látott örömet s gyönyört
gyermekemben fogom látni — ez a reménység éltetett.
Bár első feleség voltam, a többi nő elém került,
s vetélytársnőimtől gúnyos, bántó szót kell majd hallanom.
Amíg te mellettem voltál, megvetett voltam addig is,
és biztos a halálom most, ha te elhagysz, egyetlenem.
Nem becsült sohasem férjem, és Kaikéji cselédei
lenéztek, dölőfősek voltak, bár egyenlő vagyok vele.
Tizenhét esztendő telt el felserdülésed óta már,
s én közben egyre csak vártam, hogy szegyenemnek vége lesz.
Sokáig most már nem bírom a szüntelen, nagy bánatot;

II. Ajódhjá könyve

megvénültem, legyengültem, vetélytársnőim gúnyja öl.
Ha vígaszomra nem látom telihold-fényű arcodat,
nyomorult életem terhét minden nyomorogjam tovább?
Hiába volt imám, bőjtöm, hiába fáradalmaim,
a balsors arra ítelt, hogy bánatomra neveljelek.
Azt hiszem, szívem kőből van, hogy nem repeszti meg e kín,
mint árvíz nagy folyók partján a hullám-mosta gátakat.”

21.

A jajveszékelő asszonyt a sebzett lelkű Laksmana
idő és alkalom szülte szavakkal szólította meg:
“Nem nyugszom bele, Kausaljá, hogy egy asszony parancsszaván
Raghu legnemesebb sarja elhagyja a királyi fényt.
Önmagából kivetkőzött az elaggott uralkodó,
s kedvese nógatására igent mond már akármire.
Nem tudok semmi vétekről, semmi hibáról nem tudok,
amely miatt a száműzés Rámának joggal járna ki.
Ellenségeit is szánó, nemes, vitéz, derék fiát
ne taszítsa el ok nélkül a Törvényt tisztelő atya!
Gyermekké tette vénsége a királyt, és parancsait
nem szívlelheti meg népe üdvére gondoló fia.
Amíg erről a gaz tervről még senki más nem értesült,
a hatalmat ragadd kézbe, Ráma! Segítőd én leszek.
Ha íjjal állok melletted, fedezve tested, Raghu-sarj,
nem áll előtted meg senki; lesújtod, mint a Vég Ura.
Nyilam lakatlanná irtja egész Ajódhjá városát,
ha ellenségünkhöz pártol, férfi-oroszlán, ellened.
Aki Bharata párthíve, s érdekében buzgólkodik,
kiirtom mindet egy szálig. Az engedékeny elbukik.
Királyné, teljes szívemmel testvéremhez ragaszkodom.
Az igazságra, íjamra, átokkal esküszöm neked:
ha Ráma lángoló tűzbe, vagy félelmetes vadonba lép,
minden veszélybe engem látsz belépni testvérem előtt.
Bízzál: elűzöm bánatod, mint felkelő Nap a homályt.
Megölöm Kaikéjín csüggő, vén atyámat, az esztelent,
akit a vénség gyermekké, gonosszá tett, elbódított.”
E beszéd hallatán Ráma, beszélők legbölcsebbike,
harcosok legvitézebbje, Laksmanának így válaszolt:
“Tudom, Laksmana, testvéri szereteted határtalan,
bátor vagy és igaz lelkű, legyőzhetetlen erejű.
Atyámat úgy lesújtotta mérhetetlen nagy bánata,
hogy igazság és türelem szaváról megfeledkezett.
Ám a Törvény mindennél főbb, az igazság alapja ez,
és a Törvény erősíti atyám kemény parancsszavát.
Aki a Törvény útján jár, sose szegüljön ellene
szülei és tanítói beszédének igaz vitéz.
Kövesd példámat, és vesd el e szentségtörő terveket.
A Törvény legyen őrződ, ne a harcok erősza.”

24.

Mély bánatba merült anyja elzokogott szavaira
csillapító beszéddel szólt Ráma, férfiak tigrise:
“A királyt neje rászedte; én az erdőbe távozom;
ha te is elfordulsz tőle, nem marad meg az élete.
Nagy gyalázat az asszonyra, férjét elhagyni hűtlenül;
e szégyenítő tettet még gondolatban se tedd, anyám.
Ameddig él világbíró atyám, Dasaratha király,
légy engedelmes, úgy, ahogy az Örök Törvény rendeli.
Az erdőben vidám szívvel letöltöm a száműzetést,
és újból boldogan fogok szolgálatodra állani.”

25.

A nemes lelkű Kausaljá eltávoztatta bánatát,
száját vízzel tisztította, és így áldotta meg fiát:
“Visszatartani nem tudlak. Menj, legnemesebb Raghu-sarj,
járj utadon igazsággal, és térj vissza hamarosan.
A Törvény, amelyet vidám szívvel, alázattal követsz,
a Törvény legyen őrződ és oltalmazód, igaz vitéz.
Az istenek, akiknek te hívük voltál mindenkoron,
az istenek s a szent bölcssek védelmezzék életedet.
A tisztelet, melyet tudtál atyád iránt, anyád iránt,
és az Igazság oltalma óvjon a vadonban, fiam.
Üdvöt adjon a Teremtő, az Alkotó, a Nap, a Hold,
üdvöt adjon az Ég Ura, s a világőrző istenek,
a hat Évszak, minden Hónap, az Évek és az Éjszakák,
a Nappalok, a Percek, mind, mind üdvöt adjanak neked!
Védjen a Védák szentsége, a Bölcsesség, a szent Tanok!
A légi szellemek népét, a nyolc Világtáj istenét
magasztalom, hogy őrizzék az erdőn minden léptedet!
Minden Hegy és Bérc, minden Víz, a tengerek, Varuna úr,
a Levegő, az Ég, Föld, Szél, s minden, ami áll és mozog,
minden Csillag, s a csillagok kormányzó istenségei,
Sötétség és Világosság, Alkony, Hajnal legyen veled!
Rémegek, emberfaló szörnyek, ráksaszák, véres démonok,
az erdő fenevadai ne bánthassanak, gyermekem!
Tigris, erős fogú medve, a hosszú szarvú, vad bölény,
nagy elefánt, oroszlánok ne sebezzenek meg, fiam!
Kérem esedező szóval az erdő vadállatait:
ne tegyenek kárt testedben, kíméljék meg életedet!
Utaid legyenek símák, siker kövesse léptedet,
minden szerencse kíséren, járj egészségben, gyermekem!”
Majd egy bölcs pap segítségével fellobbantotta a tüzet
az áldozathoz Kausaljá, s Ráma üdvéért áldozott.
Illatos fákkal, olvasztott vajjal táplálta a tüzet,
és mustármagot hintett rá, s fehér virágfüzéreket.
Végül örömet színlelve megszólalt a szomorkodó,

II. Ajódhjá könyve

csak szájával, nem szívével, miközben elcsuklott szava.
Fiához odalépett, és áldón csókolta meg fejét,
majd átölelve szólta: "Indulj, s járj szerencsével utadon!
Sikerrel és egészségben térj Ajódhjába vissza majd,
és a királyok pályáján lássalak újra boldogan."

26.

Elnyerve anyja áldását, búcsút vett tőle gyermeke,
s útra készült az erdőbe a törvénytisztelő vitéz.
Ám neje, a nemes Szítá, minderről semmit sem tudott;
férje ifjú király voltát őrizte szíve boldogan.
Ráma szégyenkező arccal sütötte földre a szemét,
míg ékes palotájába lépett, nyüzsgő tömeg közé.
Szítá felugrott jöttére, s remegve nézte, hogy ura
bánattól eped és gondok kuszálják gondolatait.
A lelkét mardosó gyászhiért tovább magába fojtani
nem bírta az igaz lelkű, és hitveséhez így beszélt:
"Szítá, erdőbe száműzött tiszteletreméltó atyám.
Halld meg, nemes család sarja, hogyan történt ma ez velem.
Dasaratha mahárádza, igaz ígéretű atyám,
két kérés teljesítését ígerte volt Kaikéjének.
Ma, midőn felkenésemre már minden készen állt, neje
úgy vélte, eljött az idő, kegyét kikényszeríteni.
A Dandaka-vadonban kell tizennégy évet töltenem,
és az ifjú király címet öcsém, Bharata kapja meg.
Búcsúzni jöttem, mielőtt a rengetegbe indulok.
Vigyázz, hogy Bharata előtt ne ejtsd ki nevemet soha:
a hatalmon levők ritkán túrik mások dicséretét.
Amíg a remeték-lakta őserdő lesz az otthonom,
hűséged fogadalmában maradj meg rendületlenül.
Szolgáld illő alázattal atyámat, a népek urát,
és kor és bánat szaggatta anyámat énhelyettem is."

27.

E beszédre a férjéhez mindig nyájas, szelíd szavú
Szítá haragra lobbant, és indulatosan válaszolt:
"Miféle szavakat szóltál, így megalázva hitvesed?
Gúnykacajra fakasztottál, férfiak legnagyobbika!
Vitéz királyi sarjakhoz, kardot viselő férfihoz
méltatlan ez a csúf szándék, meghallgatni sem érdemes.
Tudod, hogy az atya, anya, a testvér, a fiú, a meny
saját tette gyümölcsén él, a saját útját követi,
csak hitves kapja férjének sorsát a sajátja gyanánt.
Az őserdei száműzés reám éppúgy vonatkozik.
A szülő sem, a gyermek sem, sem a barát, sem önmaga,
csupán a férj az asszonynak itt s túl egyetlen támasza.

Ha elindulsz a láb-nem-járt sűrűbe, előttem megyek,
hogy elsímítsam utadból a tüskét és szúrós füvet.
Gyümölcsöt szedek és gumót keresek táplálékkodul,
nem okozok neked gondot, ne aggódj, ha veled megyek.
Mindenütt félelem nélkül járok, amíg veled vagyok.
Együtt nézünk gyönyörködve folyókat, hús forrásokat,
lótuszlevél-borította, hattyúk-kavarta tavakat,
s öröm lesz, hogy veled látok minden szépet, oltalmazóm.
Ha száz évig, vagy ezerig követnélek, bármerre mégy,
nem tudnám, mi a fáradság, s mennyben sem lennék boldogabb.
Férfjem, ha nélküled lagnám a mennylakók boldog honát,
nélküled ott sem élvezném az üdvöt, hős oltalmazóm.”

30.

Így panaszkolta fájdalmát a bánat-sebzett lelkű nő,
majd felzokogott nagy hangon, s férjét ölelte görcsösen.
Ő átkarolta gyöngéden bánat-égette hitvesét,
és vígasszal üdítette az észvesztésig szenvedőt:
“Széparcú nőm, nem ismertem lelkednek minden óhaját,
és ezért nem javallottam, hogy az erdőbe jőjj velem.
Ám látom, arra termettél, hogy megoszd velem sorsomat,
és én sem tudlak elhagyni, mint szent bölcs a szeretetet.
Te a »Veled megyek« szóval elűzted aggodalmamat.
Magammal viszlek. Meg tudlak védeni a vadonban is.
Hibátlan természetű szépem, hívlak, csábos tekintetű,
légy törvényben-velem-járó társam, kövess, jőjj, légy velem!
Készülj az útra, szép combú; tedd, mit ilyenkor tenni kell:
minden drágaköved, gyöngyöd oszd szét a bráhmanok között,
a sóvárgó sok koldusnak osztass ki minden eledelt;
a csillogó ékszereket s a sok pompás, fényes ruhát,
minden tarka csecsebecsét és kedves játékszereket,
a puha nyoszolyákat és ezüstös fogataimat,
és minden mást ajándékozz alattvalóinknak hamar!”
Mikor hallotta, hogy férje engedi, hogy kövesse őt,
boldogan sietett Szítá mindenüket elosztani.

31.

Öccse, Laksmána, ott állt, és hallgatta a beszélgetést.
Az arcát szennyező könnyet nem bírta visszatartani.
Leborult bátyja lábához, megszorította görcsösen,
és esdő szóval kérlelte Rámát s nemes lelkű nejét:
“Ha a vadállatok-lakta erdőt választod otthonul,
veled tartok, és íjammal előttem járok szüntelen.
Az erdőben erőben jársz, ha én is ott leszek veled.
Gyönyörködhetsz madárdalban, szelíd őzek falkáiban.
A nemes Kausaljá mellett maradnak más védelmezők,

II. Ajódhjá könyve

alattvalók ezerszámra, hogy fenntarthassa életét:
én hadd legyek a kísérőd! Ebben nincsen törvényszegés.
Engem elégedetté tesz, hogy szolgálhatom ügyedet.
Felajzott íjamat fogva, ásó s kosár a vállamon,
megyek elől az erdőben, mutatva nektek az utat.
Táplálékom az én gondom: szedek gyümölcsöket, bogyót,
ízes gyökeret, és mindazt, amit remete-nép fogyaszt.
Te oldaladon Szítával kies hegyhátakon pihensz;
amíg alszol vagy ébren vagy, mindent elvégzek egymagam.”
Ráma igen megörvendett e beszédre, s így válaszolt:
“Menj, végy búcsút, amint illik, barátaitól, Laksmana.
A két égi, csodás íjat, amelyet Varuna adott
áldozata jutalmául Dzsanakának, s varázstegezt,
melyből a nyíl sosem fogy ki, s áttörhetetlen vértet is,
s arannyal futtatott kardot, foltatlan fényűt, mint a Nap,
amelyeket atyánk őriz kincsházájában gondosan,
menj, kérd el tőle, és hozd el; térj vissza gyorsan, Laksmana!
Ami más ékszerem van még, mind szét akarom osztani
az önmérsékletben gazdag bráhmanoknak; tégy úgy te is!
És laknak itt királyukhoz hűségesen ragaszkodó,
táplálékot tőlem nyerő alattvalók; azoknak is.”

32.

Majd a torkukra-nyelt könnyel küzdő alattvalóihoz
fordult, s megélhetésükre sok kinccsel látta őket el:
“Kérlek, Laksmana hajlékát és elhagyott lakásomat
elpusztulni ne hagyjátok, míg újra vissza nem jövök.”
Így szólt gyászba borult szívvel várakozó híveihez,
aztán kincstárnokát hívta: “Hozd elő minden kincsemet!”
Ráma lábaihoz rakta minden kincsét a szolga-had;
szemkápráztató halmazban csillogott ott a kincs-özön.
A férfiak oroszlánja, és vele öccse, Laksmana,
bő kézzel vénnek-ifjúnak elosztogatta vagyonát.
Egy Tridzsata nevű bráhman volt a rászorulóknak között,
aki fejszével-ásóval tengette szűkös életét.
Ifjú neje kézen fogta éhező gyermekeiket,
s nyomor-sugallta ötlettel öreg férjéhez így beszélt:
“Dobd el a fejszét és ásót, és fogadd meg tanácsomat:
a törvény-ismerő Rámát keresd fel, hátha megsegít!”
A pap magára öltötte alig-takaró rongyait,
s elindult alamizsnáért a Rámához vivő úton.
Nem tartóztatta fel senki a fényes orcájú papot,
s a sokaságon áttörve, a legbelső udvarra ért.
Ráma színe elé járult, és így kérlelte Tridzsata:
“Éhező remete vagyok, sokgyermekes családapám,
az erdő rögeit túrom; tekints reám irgalmasan!”
Kacaj-kísért beszédére Raghu hős sarja így felelt:
“Mindenemet elosztottam, de van még ezer tehenem.

Ezekből annyit elhajthatsz, ameddig a botoddal érsz.”
Izgatottan csípőjére tekerte rongyait a pap,
nagyot lélegzett, és botját megcsóválva vetette el.
Röpült az elhajított bot, átröpült a folyó fölött,
és éppen a tehéncsorda bikái mellett ért talajt.
Megölelte szegény bráhmant Ráma, az igaz lelkű hős,
és az egész tehéncsordát tanyájára hajtatta el.
Aztán engesztelő szóval nyugtatta a vén remetét:
“Nem szabad megneheztelned; csak tréfából beszéltem így.”

33–36.

Miután így elosztottak mindent a bráhmanok között,
atyjához indult búcsúzni Ráma, és vele hitvese.
A palotához érkeztek vitézek sorfala között.
A király kocsihajtója a kapuban csüggedten állt.
Észrevette Szumantrát a lótusz-szemű, hős Raghu-sarj,
s hozzá fordult a kéréssel: “Jelentsd atyámnak jöttömet!”
Ő rögtön értesítette a fiát gyászoló királyt:
“Ajtódhoz érkezett Ráma, és bebocsájtására vár.
Barátaitól búcsút vett, csak téged kíván látni még.”
Ekkor a tenger-fenségű, levegő-tisztaságú úr
parancsot adott: “Mindhárom feleségemet hívd ide!
Legyenek jelen mindhárman, mikor fiamtól búcsúszom!”
Szumantra ment a hárembe, s a királynékhez így beszélt:
“A fenséges király hívat! Induljatok, ne késsetek!”
Hallva Szumantra ajkáról, hogy mit parancsol a király,
indultak palotájába azonnal engedelmesen.
A felsorakozó nőket végigmérte a föld ura,
aztán Szumantrához fordult: “Most fiamat vezesd ide!”
Ő ment, maga mellé vette Rámát, Szítát és Laksmanát,
s a világ ura arcának színe elé járult velük.
Kulcsolt kézzel közeledő fiát meglátva messziről,
tüstént felugrott trónjáról a bú-gyötört uralkodó.
Ráma felé futott gyorsan, otthagyva feleségeit,
de alig tett néhány lépést, földre sújtotta bánata.
Ráma és öccse ott termett, karjukba fogták atyjukat,
és sírva nyoszolyájára fektették a kábult királyt.
Dasaratha magához tért, Szumantrához fordult legott,
és sóhajtozva-könnyezve, bánva ígétét, beszélt:
“Intézkedj: Rámát kísérje négyes haderejű sereg,
dúsan megrakva gyöngyökkel, s minden fegyver velük legyen.
Testük csábjából élő nők, nagy vagyonú kereskedők
haladjanak a szélesen vonuló hadsereg után.
Székvárosom egész népe, pompás fegyverek és kocsik
erdő zugait ismerő vadászok menjenek vele.
Talán-talán ha dāmvadra vadászik, mézes lépre lel,
hús patakot, folyókat lát, a trónról elfelejtkezik.
Ami gabona-készlet van, ami kincs garmadával áll,

II. Ajódhjá könyve

mind menjen vele, kísérje az őserdőbe fiamat.
Uralkodjék Ajódhjában az erős karú Bharata,
de mindent, ami szép benne, vigyen magával két fiam!”
E szókat hallva, Kaikéji megrémült iszonyatosan,
és el-elakadó szóval, szikkadt ajakkal így beszélt:
“Kincsét-vesztett királyságnak kihajtott-ború serlegét
ízétől fosztva hogy kapja így kiürítve Bharata?”

37.

Az arcátlan királyasszony szavára az alázatos,
engedelem-tudó Ráma Dasarathához így beszélt:
“Ha lemondtam az élvekről, s eltartóm a vadon csupán,
kíséretre mi szükségem, ha minden kapocs elszakadt?
Megtartja a kötőféket az elefántját eladó?
Éppúgy nekem mi szükségem zászlók díszére, föld ura?
Bharatáé legyen minden. Nekem háncs-leplet hozzanak,
ezen kívül csupán ásót és kosarat; nem kell egyéb.
Tizennégy évig erdőben élek, és ahhoz ez elég.”
Kaikéji megörült, gyorsan kézbe vett egy faháncs-ruhát,
s a tömeg szemeláttára rászólt Rámára: “Öltsd fel ezt!”
A férfi-tigris átvette a gaz nőtől a háncs-lepelt,
és remete-ruhát öltött, ledobva fényes köntösét.
Öccse is lehajította a földre puha öltönyét,
s atyja színe előtt durva vezeklő-mezbe öltözött.
A selymet viselő Szítá, látva a kemény háncs-ruhát,
összerezcent, mint megtorpan csapda előtt az antilop.
Mintha szégyennek érezné, félrefordulva vette át
Kaikéjitől a háncs-köntöst a szépséges királyleány.
Könnytől fátyolozott szemmel kérdezte meg vitéz urát
a törvényismerő Szítá, a törvénytisztelő szívű:
“Hogy köti meg a háncs-köntöst az erdei remete-nép?”
S egyre nagyobb zavarban volt a szerencsétlen sorsú hölgy.
Félíg nyakába öltötte kezével a faháncs-ruhát,
s körülnézett segélykérőn az eddig másba öltöző.
Gyorsan odalépett Ráma, törvény-őrzők legjobbika,
s keze eligazította a háncsot a selyem fölé.
Amikor Ráma Szítára feladta a faháncs-ruhát,
forró könnyeket árasztott az összes háremhölgy szeme.

40.

Ráma, Laksmána és Szítá leborult a király előtt,
majd búsan, összetett kézzel körüljárták jobbkez felől.
Miután engedélyt nyertek atyjuktól, hogy távozzanak,
Ráma és oldalán Szítá Kausaljának szólt búcsúszót.
Nyomukban Laksmána lépett búcsúzni Kausaljá elé,
majd leborulva illette anyja, Szumitrá lábait.

A búcsúzóra hajlóhoz gyászoló anyja sírva szólt,
s közben áldón megcsókolta erős karú fia fejét:
"Elbocsájtalak az erdőbe, testvéredhez hű gyermekem.
Kérlek, sose felejtkezz meg Rámáról, akármerre jár.
Ha gazdag, ha szegény sorsú, bátyád a menedék neked.
Az ifjabb az idősebbnek engedelemmel tartozik.
Így rendeli a Nagy Törvény, családukban ez így szokás,
oly szent, mint a vitéz harc és áldozás, adományozás.
Rámát Dasarathának nézd; Szítára úgy nézz, mint reám;
az erdőt véld Ajódhjának. Járj szerencsével, kedvesem!"
Így bízatta nemes lelkű, testvérszerető gyermekét
Szumitrá, a hibátlan hölgy, majd sírva szólt: "Eredj, eredj!"
Ekkor Szumantra, a kocsis, tisztelettudón meghajolt,
s megkérte Rámát, mint Indrát kocsihajtója, Mátali:
"Szállj fel a kocsira, Ráma, nemes királyfi, üdv neked!
Ahogy szavad parancsolja, elviszlek tüstént bárhová."
Szép Szítá szállt fel elsőnek a csillogó, nagy kocsira,
mosolyogva, derült szívvel; utána Ráma, Laksmana.
Mikor mindhárman fent voltak a lángtűzű, arany kocsin,
Szumantra futni nógatta a szél-iramú lovakat.
Dasaratha nemes sarja, minden erény foglalata,
biztatta kocsihajtóját: "Hajts sebesen, hajts sebesen!"
"Siess!" — szólt sürgetően Ráma. "Állj meg!" — kiáltotta a nép.
A kocsihajtó mindkettőt egyszerre nem tehette meg.
A száguldó kocsi nyomán felszálló, nagy porfelleget
a Rámát sirató város nagy könnyzápóra verte le.

42.

Amíg látszott a távolból a kerekek-felverte por,
nem fordította el róla tekintetét az agg király.
Mikor eltűnt a távolban Ráma kocsijának pora,
kínjában tébolyultan hullt földre a széles föld ura.
Szerető neje, Kausaljá hajolt hozzá jobbkez felől,
karcsú derekú Kaikéji állt mellé másik oldalán.
A törvényben-igazságban tökéletes uralkodó
háborgó lélekkel, tiltón ripakodott Kaikéjira:
"Gonoszság-forraló némbor, ujjal se érintsd testemet!
Ne lássam színedet többé, nem ismerlek, nem vagy nejem!
Rokonaidhoz, népedhez nincs közöm, hozzám nincs közük.
Törvényt-eltaszítót, önzőt, magamtól eltaszítalak.
Hogy egykor kezedet fogva, szent tűz körül vezettelek,
megtagadom itt e földön, és ott túl is megtagadom.
S ha Bharata bitorlóként átveszi ezt az ősi trónt,
ott túl ne érjen el hozzám kezéből a víz-áldozat!
Vigyetek Ráma anyjának palotájába innen el;
szívemnek nyugodalmára csak ott lelek, másutt sehol."
Ajtonállói hallották parancsolójuk óhaját,
s Kausaljá palotájába vezették tisztelettudón.

II. Ajódhjá könyve

Ám hiába ment Kausaljá lakosztályába a király,
s pihent le nyoszolyán, lelke nem pihent meg, zavart maradt.
Két gyermekétől megfosztott s menyétől üresen maradt
palotáját holdat-vesztett égboltnak látta a király.
A leszálló sötétséget a végpusztulás éjeként
fogadta a szerencsétlen, és éjfél tájban így beszélt:
"Kausaljá, téged sem látlok; érints kezeddal legalább!
Látásom elment Rámával, s többé vissza se tér soha."

46–47.

A Rámához igaz szívvel ragaszkodó alattvalók
egyként mind vele indultak, száműzését megosztani.
Így érkezett a Tamaszá folyó partjára a menet.
Az esti szertartás végén, amikor besötétedett,
Laksmana elkészítette Szítá és Ráma fekhelyét.
A lombokból vetett ágyra lepihent Ráma és neje,
a száműzés első éjét a folyóparton töltve el.
Még mielőtt a nap felkelt, felébredt a hős Raghu-sarj,
végignézett az alvókon, és testvéréhez így beszélt:
"Látod, hozzánk ragaszkodnak, nem otthonukhoz, népeink.
Fák tövénél hevernek most, hogy velünk maradhassanak.
Mindent megtesznek érettünk, remélve visszatértemet.
Inkább életük adnák fel, mint elhatározásukat.
Mielőtt még felébrednek, szálljunk kocsira, Laksmana,
váljunk meg tőlük, induljunk tovább utunkra sebesen."
Ráma beszéde öccsének az élő Törvény volt maga,
s felelt: "Bölcsen szólsz. Induljunk, ne vesztegessük az időt!"
Szóltak a kocsihajtónak: "Szumantra, fogj be szaporán!
Menjünk tovább az erdőbe; itt vesztegelnünk nincs miért."
A pompás lovakat tüstént befogta a serény kocsis,
és összetett kézzel járult gazdájához jelenteni:
"Készen áll kocsitok, Ráma, kocsiharcosok párduca!
Felszállhatsz, uram, üdv néked! Jöhet Szítá és Laksmana."
Ráma fegyvereit fogta, s felszállt gyorsan a kocsira,
és átkeltek az örvénylő, hullámzó Tamaszá folyón.
Megérkeztek a túlpartra, ahonnan szép, egyenletes,
biztonságos és kényelmes országút vezetett tovább.
Itt Ráma, hogy nyomot vesszen az őt követő nép elől,
szólt kocsisának: "Indulj el a kocsival észak felé,
hajts egy szakaszt, nyomot hagyva, aztán fordulj meg, s jöjj ide,
hogy nyomunkat veszítsék a velünk jövő városlakók."
Eleget tett a kérésének Szumantra, az ügyes kocsis,
egy darabig ment, majd fordult, s Rámát felvenni visszatért.
Amikor a homály elszállt, a polgárok egész hadát
bénává merevítette Ráma eltűnte bánata.
Kín-kisajtolta könnyekkel tekintettek mindenfelé,
de nem talált sehol semmi nyomot a bú-gyötört sereg.
Jajgattak felemelt karral, siráinkoztak az emberek,

panaszos, gyászos hangon, mint borjától megrabolt téhen.
Soká keresték, nem lelték. Végül a bús nép visszatért
a meggyilkolt boldogságú Ajódhjá falai közé.

49–50.

Az éjszakai órákban Ráma ezalatt messze járt.
Atyja parancsát tisztelve, az erdőbe iparkodott.
Miközben így haladt, elszállt a tarka csillagú homály.
Falvakba érkezett Ráma a reggeli imák után.
Üde, virágos erdőket, jól szántott földű falvakat
látott, amerre nyílvessző-gyors lovaival elhaladt.
Hallotta, hogy a falvakban a nép mindenütt így beszélt:
“Dasarathára szégyen, hogy szerelem rabszolgája lett!
A bectelen, gaz Kaikéji, a gazságba kapaszkodó,
törvény határát átlépő, gonosz tette vetemedett,
hogy ilyen igaz értelmű, irgalmas, törvénytisztelő,
mértéktudó király-sarjat az erdőbe száműzetett!”
Egész Kósala-országban így zúgolódott nagy s kicsiny,
miközben áthaladt földjén széles Kósala-föld ura.
Majd Ajódhjá felé fordult arcával, s meghajolva szólt:
“Városok éke, búcsúszom tőled, Raghuk ős birtoka,
s búcsúszom házaid védő isteneitől. Üdv neked!
Ha az atyám adósságát feloldó száműzés lejár,
visszatérek, s megint látlak, ha atyámmal találkozom.”
Majd könnytől szennyezett arccal, magasra tartva jobb kezét,
a bánattól vörös szemmel szólt a falvak lakóihoz:
“Illően megmutattátok hű együttérzéseket;
vétek a túl hosszú bánat; tegyétek teendőitöket!”
Köszöntötték a hős lelkiút, körüljárták jobbkéz felől,
majd erre-arra csüggedten elszéledtek az emberek.
Gazdag Kósala országban áthaladt a hős Raghu-sarj,
bőkezű emberek földjén, rizstermő, kincses tájakon,
szentélyek s áldozat-karók övezte, biztos utakon,
s Három Világot átszelő Gangá folyóhoz érkezett.
A hullámokkal örvénylő, kavargó, hömpölygő folyó
partján megállva, szólt Ráma: “Ma éjjel itt lesz nyughelyünk.
Ott a folyótól nem messze megpihenünk az ágbogas,
terebélyes, virágdíszes ingudi-fa alatt, kocsis!”
Szumantra odahajtatott, kipányvázta a lovakat,
s összetett kézzel őrizte a fa tövén nyugvó urát.
E föld Nisáda-ország volt, ahol Guha uralkodott,
Rámát magával egyformán szerető, nagy nevű király.
Hogy hírért vette, hogy Ráma az ő földjére érkezett,
összes tanácsosával ment a vendéget köszönteni.
Ráma már messziről látta a felé siető királyt,
s elébe indult illendően. Vele ment öccse, Laksmana.
Guha búsan ölelte meg Raghu sarját, és így beszélt:
“Tekintsd földem Ajódhjának, sajátodnak; szolgád vagyok.

Ki más lehetne ily kedves vendég, erős karú vitéz?”
Guha nyájas beszédére a férfi-tigris így felelt:
“Örömöm, hogy egészségben látlak téged s tiéidet,
s hogy békében virul földed, erdeid és barátaid.
Ám amit szerető szóval ajándékul szántál nekem,
azt én neked adom vissza; Ráma nem fogad el, csak ad.
Öltözetem háncs, állatbőr; eledelem gyökér, gyümölcs,
mint erdei vezeklőké, a Törvény követőié.
Mindössze abrakot kérek lovaimnak, és semmi mást;
e kérés teljesítése vendégajándékként elég.
Atyámnak, Dasarathának kedvencei e paripák;
ha a lovakat jól tartod, engem tiszteltél meg vele.”
Guha intézkedett rögtön, sürgetve szólt szolgáinak:
“Hozzatok vizet és ételt a lovaknak; ne késsetek!”
Ezután Ráma elmondta háncs-köntösben az estimát,
s tisztálkodáshoz átvette a Laksmana-nyújtott vizet.
Míg lepihent Szítá mellett, megmosta lábát Laksmana,
majd távolabb ment, és egy fa tövében leült virrasztani.
Guha is odaült mellé, kezében íjjal, éberen,
és örködve, beszélgetve töltötték el az éjszakát.

52.

Mikor az éjre fény virradt, a nagy dicsőségű vitéz,
a széles mellű, hős Ráma megszólította Laksmanát:
“Nézd, felkel a Fény-árasztó, a szent éjszaka búcsúzik.
A sötét tollú kókila bűgő hangja epedve szól.
Távolról táncoló pávák rikoltását hozza a szél.
Folytassuk vándorútunkat, keljünk át a Gangá folyón!”
Guha, mikor meghallotta a férfi-tigris óhaját,
tanácsosait hívatta, és közölte akaratát:
“Az átkelésre alkalmas, ékes, gyors járatú, szilárd,
jó evezőkkel ellátott csónakot hozzatok hamar!”
Guha parancsszavát hallva, indult sok bölcs tanácsosa,
szép csónakot kerítettek, és értesítették Guhát.
Guha Ráma elé járult, s összetett kézzel így beszélt:
“A csónak készen áll, felség! Mit tehetek még kedvedért?”
A nagy fényességű Ráma köszöntő szóval így felelt:
“Amit kértem, te megtetted. Szálljunk be gyorsan, búcsuzom.”
Ekkor a két vitéz testvér szorosra fűzte tegezét,
felövezte kardját, s indult, hogy átkeljen a nagy folyón.
Szumantra, kocsihajtójuk, Ráma arca előtt megállt,
és meghajolva kérdezte: “Parancsod várom: mit tegyek?”
“Térj vissza — válaszolt Ráma. — Mindeddig szolgáltál híven,
de innét már gyalogszerrel vezet az erdőbe utunk.
A bűt eddig nem ismerő, törvény-ismerő agg királyt
nevemben üdvözlöd, s mondd el helyettem üzenetemet:
Én nem bánkódom, és éppúgy nem bánkódik Laksmana sem
az elvesztett Ajódhjáért és az erdei életért.

Ha leforgott tizennégy év, akkor ismét találkozunk,
meglátod Laksmanát, engem és Szítát. Sietünk haza.
Ezt mondd a maharádzsának, azután pedig üdvözöld
valamennyi királynét, és Kaikéjít mindenekfölött.
Köszönts anyámat, Kausalját, hajtsd lábaihoz fejedet,
s kívánj neki egészséget, add át neki hármunk szavát.
Mondd a királynak ezt is még: Hívd haza gyorsan Bharatát,
és ha megérkezett, állítsd a neki szánt helyre a hőst.
Ha karjaidba zárhattad, és ifjú királlyá kened,
enyhülni fog a fájdalmaid, amely most érettem gyötör.”
Így szólt a kocsihajtóhoz, s megismételte vígaszát,
majd megfontolt beszédével Guhához fordult a vitéz:
“Hidd meg, Guha, az erdőbe kísérő nem jöhet velem.
Remete módra kell élnem, el kell vállalnom a magányt,
s a remetéket ékítő, szigorú megtartóztatást,
varkocsba kötözött hajjal; adj ehhez fügefa-tejet!”
A fügefa-tejet gyorsan elhozatta Guha király,
és varkocsá tömítette haját Ráma és Laksmana.
Köntösül háncsruhát öltve, varkocsba kötve dús haját,
szent életű vezeklőként fénylett a két királyi sarj.
Guhától illő búcsút vett Raghu legnemesebb üke,
s Laksmanával és Szítával hármasban indultak tovább.
A folyópartra érkeztek. Ott már a csónak készen állt.
A gyors folyású Gangánál Ráma biztatta Laksmanát:
“Előbb te szállj a csónakba, férfi-tigris, óvatosan,
s Szítának, a nemes hölgynek, segíts beszállni; nyújtsd kezéd!”
Engedelmeskedett bátyja parancsának hős Laksmana,
és Szítát besegítette. Vele ő is csónakba szállt.
Majd a nagy erejű Ráma követte öccsét és nejét,
beszállt, és a hajósoknak az indulásra jelt adott.
Az evezősök-hajtotta csónak átszelte a vizet,
s a Gangá déli partjára szerencsésen megérkezett.
A férfiak oroszlánja, mikor a csónak partot ért,
kiszállt, és ment tovább útján. Öccse s neje követte őt.
Szumitrá szemefényéhez így szólt az ellenség-ölő:
“Te menj elől, utánad meg a Vihéda-királyleány,
és leghátul megyek majd én, örködve mindkettőtökön.
Erős vitéz, ezentúl már nekünk kell egymást védenünk.
Nézd, aki eddig nem tudta, mi a baj és a szenvedés,
a Vidéha-király lánya ma megismeri a nyomort.”
Ráma utasítására előre indult Laksmana,
nyomán Szítá haladt, s hátul a Raghu-sarj zárta a sort.

54.

Ahol az égi Gangával a szent Jamuná egyesül,
arra a tájra indultak, és eltűntek a sűrűben.
Gyönyörködtek a színpompás, virágzó fák csodáiban,
majd Ráma így szólt öccséhez, mikor a Nap tetőre ért:

II. Ajódhjá könyve

“Laksmana, a folyóparton füst emelkedik ég felé,
a tűz lobogó zászlója. Remete-nép tanyázik ott.”
Arra indult a két íjas, míg elpihent a Fény-adó,
s a torkolathoz érkezve, e sejtelmük valóra vált.
Madár-hadat és őz-csordát rezzentve fel, amerre ment,
Ráma a bölcs, igaz lelkű Bharadvádzsához érkezett.
Az esti áldozat végén tanítványok körében ült.
Ráma elébe lépett, és összetett kézzel meghajolt.
Megismertette önmagát és két társát a Raghu-sarj:
“Dasaratha gyermekei vagyunk, Ráma és Laksmana,
s ez nőm, aki megosztotta férjével a száműzetést.
Atyám üzött az erdőbe. Táplálékunk gyökér s gyümölcs.”
E szavakra Bharadvádza barátságosan így felelt:
“Raghu legnemesebb sarja, régóta várom jöttödöt,
mert hallottam, hogyan sújtott igaztalan száműzetés.
Itt, hol a Jamuná habját a Gangá vize elnyeli,
élj kedvedre; e hely csendes, békeséges, megszentelő.”
Bharadvádza beszédére a férfi-tigris Raghu-sarj,
a más javának örvendő, ékes szavakkal válaszolt:
“Szentség, a környező falvak és városok lakói mind
köszöntésemre jönnek, háborgatnák nyugalmadat.
Magános helyre kell mennem, ahol elrejt a rengeteg.”
A jámbor bölcs, Bharadvádza, hasznos tanáccsal látta el:
“Tíz mérföldnyire innét van egy hegy, amely tanyád lehet:
a nagy vezeklők kedvelte, szent és szép Csitrakúta-csúcs.
Sok szilárd fogadalmú bölcs töltött el száz őszt e hegyen,
s vezeklésük hatalmával testükkel szálltak égbe fel.
E szent tájék magányában kellemes lesz lakoznotok.”

56.

Az éjszakát ott töltötték a hős lelkű királyfiak,
s mikor virradt, felköltötte szelíden Ráma Laksmanát:
“Szumitrá fia, halld, édes dalát kezdi a sok madár.
Ébredj! Ideje indulnunk, ellenség-rettegett vitéz.”
Bátyja szavára felserkent az időt-tudó Laksmana,
lerázva álmot, restséget, a fáradság bilincseit.
Tiszta vizet merítettek a folyóból, amint szokás,
s mindhárman útnak indultak a Csitrakúta-hegy felé.
A szívvidító, szép hegyhez megérkeztek gyalogosan,
s ott az erős karú Ráma megkérte öccsét, Laksmanát:
“Laksmana, hozz az erdőből erős, sudár fatörzseket;
kedvesem, építs hajlékot; e szép tájon ellakhatunk.”
Eleget tett a kérésnek Laksmana. Fát, liánt hozott,
ékes lombkunyhot épített gyorsan az ellenség-ölő.
A gyékénnyel fedett kunyhó kis idő múlva készen állt.
Szorgos, gyors kezű testvérét Ráma örvendő kért most:
“Hozz antilop-húst! Kunyhónkért mutassunk be áldozatot!
Hosszú életet az várhat, akinek áldott otthona.”

Egy áldozatra alkalmas vadat elejtett Laksmána,
tüzet rakott, s belévetve, áldozatként mutatta be.
Eközben Ráma megfürdött, áhítattal imádkozott,
s az áldozati szertartást elvégezte hibátlanul.
Minden istennek, szellemnek kifejezte hódolatát,
majd belépett a kunyhóba, s boldogan élt övéivel.

63.

Hat napja telt el, hogy Ráma az őserdőbe távozott,
s egy régi emlék kínozza az álmatlan Dasarathát.
Egy régi, szörnyű vétkére gondolt a gyászoló apa,
s megszólította Kausalját, a fiát gyászoló anyát:
"Bármilyen jót tesz életében, s bármely gaztettet elkövet,
tetteinek gyümölcsétől a tettes sose szabadul.
Saját magam idéztem fel a reám zúduló csapást,
mint mikor balgaságában mérget iszik a kisgyerek.
Királyném, hajadon voltál, s még ifjú herceg voltam én.
Egyszer jött az esős évszak, megvidámítva szívemet.
A forró Nap soká szívta az éltető föld-nedveket,
most messzebb ment, a félelmes déli égtájról költözött.
Elrejtőzött a vad hőség, feltűnt üde felhőgomoly,
örvendezve tekintett rá gazella, páva, béka-had.
Tikkadtságuk fürödték le az ázott tollú szárnyasok
a szélfútt, esővert csúcsú, gyökér-lábú fák ágain.
A szakadatlanul hulló víztömeg fátyola mögött
a párzó antilop bőre mint mély tó tükre csillogott.
Kristály-vízű folyók sárgán, szennyesen siklottak tova,
mint tarka bőrű nagy kígyók, érc-salaktól iszaposan.
Kocsimra szálltam, és ijgal a Szarajú folyó felé
mentem vadászni, élvezve a szívvidámító időt.
Legyőzni nem tudtam — balgán — az átkos vadász-szenvedélyt,
s itatóknál bölényt, őzet kívántam éjjel ejteni.
A vak homályban úgy rémlett, hogy egy elefánt trombitál,
pedig egy vízbe merülő edény bugyborékokt csupán.
Ekkor kilőttem egy éles, kígyómarás-fogú nyilat,
s céltáblámul a hang szolgált, hogy elefántot ejtsek el.
Célba talált a nyílvevő, s ember-hang jaidult fel nyomán:
"Miért lőnek magunkfajta békés remetékre nyilat?
A csendes folyóból vizet jöttem éjjel meríteni;
ki sújtott le reám nyíllal? Vajjon kinek vétettem én?
A botot-eldobó, jámbor, gyümölcsön élő remete
kit sérthetett, hogy fegyverrel oltotta ki az életét?
A halálom kinek használ? Öltözetem csupán faháncs,
fejem ékszere csak varkocs. Vagy vétettem valakinek?
Ilyen gyümölcstelen tettből csak szerencsétlenség terem.
Elkövetője hitvány, mint ki atyja ágyát hágja meg.
Nem magam miatt sajnálom, hogy elvesztem az életet:
szerencsétlen szüleimen szánakozom halálomért.

II. Ajódhjá könyve

A tehetetlen, agg, vak párt régóta én tartottam el;
ha eltartójuk elpusztul, hogyan élnek tovább maguk?
Engem megölt a nyílvesző, szüleimet öreg koruk;
ki ez a féktelen lelkű ember, mindhármunk gyilkosa?”
Két kezemből, amelyeknek tiszte a Törvényt védeni,
földre hullott az íj és nyíl a fájdalmas hang hallatán.
Bűnbánat-marta lélekkel elindultam a hang nyomán,
s megláttam a folyóparton a nyíl-sebzette remetét.
Haja szertezilálódott, korszajából a víz kifolyt,
testét por és vér szennyezte, nyállal átfúrva ott hevert.
Remegve, eszemet veszítve álltam meg. Felnézett reám,
s vezeklése hatalmától perzselő szóval így beszélt:
“Én, az erdei remete, mit vétettem neked, király,
hogy míg vizet merítettem, reám csapott hegyes nyilad?
Ez a testembe fúródó nyílvesző hármunkat talált:
velem együtt a két aggnak kioltotta az életét.
Most az a két erőtlén vak szomszjasan egyre vár reám,
és hasztalan reményt táplál, hogy csillapítom szomszjukat.
Gyümölcsöt nem terem, látom, sem vezeklés, sem a tudás,
mert agg atyám nem is sejtí, hogy sebzett fia itt hever.
S mit tehetne, ha tudná is? Hisz jártányi ereje sincs.
Kidöntött fát a másik fa hogyan tudná megmenteni?
De menj gyorsan, s te számolj be atyámnak tettedről, király,
hogy átka el ne égessen, mint erdőtűz száraz fűvet.
Egyenesen tanyájához vezet ez a keskeny csapás;
keresd fel, és engeszteld meg, másként haragja porba sújt.
Előbb húzd ki a nyílveszőt testemből, mert nyilad hegye
gyenge testemet úgy marja, mint partját a sebes folyó.”
“Testét gyötri a nyílvesző; de ha kihúzzom, belehal” –
ilyen kétség közt töprengtem, tépelődtem, hogy mit tegyek.
Észrevette a gyötrődő, bölcs lelkű remetefiú,
hogy bánkódva, szomorkodva, bűnt bánva mit latolgotok.
Végső erőfeszítéssel, érezve, hogy halála jó,
földön fetrengve nagy kínban, vergődő testtel így beszélt:
“Búdat fékezd szilárdsággal; légy most erős lelkű, kemény!
Szívedet el ne gyöngítse a félelem, hogy papot ölsz.
Lelked ne nyugtalankodjék: nem vagyok bráhma-kasztbéli.
Apám csak szolga-rendű volt, s kereskedő-kasztú anyám.”
Mikor végső kívánságát elrebegte kínok között,
vonagló, ernyedtestéből kirántottam gyilkos nyilam.
Rám tekintett utoljára, megremegett, kiszzenvedett.

64.

Mikor kihúztam testéből kígyóméreg-tűzű nyilam,
fogtam elejtett korszóját, és felkerestem szüleit.
Ott láttam a szerencsétlen két agg, világtalan szülőt,
levágott szárnyú madarat. Közelben senki gyámoluk.
Gyermeükéről beszélgetve nyugtatták aggodalmukat;

viszontlátás reményébe fogóztak áldozataim.
Balgán elkövetett vétkem elzsibbasztotta lelkemet;
kétségbeesve indultam az agg remete-pár felé.
Lépéseim neszét hallva, a remete megszólított:
"Fiam, nagyon soká késtél. Mi történt? Gyere, hozz italt!
Soká ültél a víz partján? Játszottál talán, kedvesem?
Anyád aggódva várt már rád, fiacskám, és én is vele.
Ha megbántottalak, vagy ha esetleg megsértett anyád,
bocsáss meg nekünk, és többé ne maradj el soká, fiam!
Két védtelen védője vagy, két vak szemevilága vagy,
életünket te tartod fenn. — Miért nem válaszolsz, fiam?"
Míg szívbemarkoló hangon, fiának vélve, így beszélt,
elébe léptem, és lassan, vétkemtől magamon kívül,
rekedt torkomban könnyekkel, a szóláshoz gyűjtve erőt,
remegve, szagatott hangon, lehajtott fővel szóltam így:
"Nem fiad vagyok, óh szent bölcs, csak egy harcos, Dasaratha.
Világon borzadályt keltő, iszonyú bűnt követtem el.
Szentség, a Szarajú partján cserkészgettem vadászlesen,
hogyan vagy inni jövő őzet, vagy elefántot ejtsek el.
Egy vízbe merülő korsó bugyborékoló hangja szólt:
én elefántnak gondoltam, s feléje lőttem nyilamat.
Szentség, ahogy máskor szoktam, megcéloztam a hang után,
s kilőttem azt a nyílvesszőt, amely fiadat érte el.
A nyíl szívébe fúródott. Felhangzott fájó jajszava.
A hang felé futottam, s ott dőbbenve láttam fiadat.
Kihúztam nyilamat, s ekkor életét veszítve, égbe ment,
miattatok szomorkodva, szent remeték, édes szülők.
Balgaságomban öltem meg fiadat, jámbor remete;
büntetésül megérdemlem, hogy rám sújtsd haragod tüzeit."
Eszméletét veszítette szavaimra a remete.
Magához térve, szólt, míg én főhajtván vártam válaszát:
"Ha nem magad jöttél volna vétkeidnek bevallani,
átkom tüze felégette volna egész országodat.
Harcos, ha tudva, szándékkal öltél volna meg remetét,
lezuhant volna trónjáról Brahmá, a világ támasza.
Lebukott volna hét ősed az égből, s hét utódod is,
ha tudva gyilkoltál volna remetét, rút gonosztevő.
De tudatlanságból tetted, ezért megmarad életed;
másként veled kihalt volna családod a mai napon.
Most vezess oda csendesen, ahol egyetlen fiamat,
vak ember vezető botját, elpusztította vad nyilad.
Földre bukott fiacskámat meg akarom tapintani;
többé soha nem érintem, ha darabig még élek is.
Szertezilált hajú, véres, porban heverő fiamat,
a Halál Ura zsákmányát, még egyszer megsimogatom."
A keserűség-sújtotta két szerencsétlen, vak szülőt
elvezettem a holttesthez, hogy megtapintha a kezük.
Amikor megérintették földön fekvő halottjukat,
fájdalmas jajkiáltással borult rá a két szülő.
Halott fia kihűlt ajkát csókolta anyja szüntelen,

II. Ajódhjá könyve

síránkozott szívettépőn, mint a borját vesztett tehén:
“Önnön magadnál is jobban szeretted engem, gyermekem,
s most hosszú útra úgy indulsz, hogy tőlem el sem búcsúzol?
Fiam, ölelj meg még egyszer, mielőtt végleg távozol!
Óh jaj, talán haragszol rám, hogy szavamra nem válaszolsz?”
Atyja megremegő kézzel simított végig tagjain,
és úgy beszélt halottjához, mintha még élne gyermeke:
“Én vagyok itt, édesapád; édesanyáddal jöttem el.
Kel fel, kisfiam, és mint rég, öleld át szüleid nyakát!
Kinek fogom szelíd hangját hallgatni éjszakákon át,
amíg tanulja-ismétli áhítattal a szent ígét?
Gyökerekkel-gyümölcsökkel ki táplálja a két vakot,
akik éhezve várják az erdőből visszatértedet?
Óreg, világtalan, gyenge édesanyádnak gyámola,
hogyan legyek erőm-vesztett világtalan létemre én?
Fiacskám, egy napig várj még! Várd meg szegény szüleidet!
Holnap anyád is és én is veled együtt elindulunk.
Gyámunkat veszve, bánkódva, téged siratva, gyermekem,
búcsút mondunk az életnek. Meghalni készülünk mi is.
A Halál Ura színéig, kezed fogva, veled megyek,
s koldusként adományt kérek: »Add vissza fiam életét!«
Alkonyi áldozat végén, esti tisztálkodás után
ki fogja fáradt lábamat dörzsölgetve frissíteni?
Ahogy ártatlanul gyilkolt meg egy gonosztevő, fiam,
úgy nyerd el az örök, boldog égi világot, gyermekem,
ahonnét visszatérés nincs, nincs több földi lét kényszere,
ahová csak azok jutnak, kik szüleiket tisztelik,
kik hitvesükkel hűségben élnek, mint jó családapák,
kik élelemmel és földdel segítik a szűkölködőt,
megvédik a segélykérőt, igazat mond minden szavuk,
kik ismerik a Védákat s a titkos tanításokat, –
ahová régi, nagy bölcsék, szent királyok jutottak el,
juss oda, az örök honba, kísérjenek áldásaim!
Aki olyan nemes lelkű, mint te voltál, méltó reá.
Ha innen el kell távoznod, fogadjon be az üdv hona!”
A gyászba borult remete így siratozta holt fiát,
s indult a holtaknak járó víz-áldozatot önteni.
Miután feleségével bemutatta áldozatát,
hozzám fordult kemény szóval. Főhajtva hallgattam szavát.
“A hírneves, igaz lelkű, dicsőséges uralkodók,
Iksvákuk nemzetségében hogyan születhettél, te gaz?
Vitám soha veled nem volt asszony végett vagy föld miatt:
engem és nőmet egy nyíllal miért gyilkoltál meg, gonosz?
Mivel tudatlanul, bőszen halálba űzted fiamat,
ezért én is megátkozlak; halld beszédem, uralkodó!
Ahogy fiam miatt gyászban válok meg életemtől én,
éppúgy te is fiad gyászold végórádban keservesen!”
Átkát ellenvetés nélkül, szóatanul fogadtam el.
A gyászoló pár máglyára lépett, s elhagyta életét.
Az elkerülhetetlen sors, az átok ma beteljesült:

fiam miatti bánatban elszáll élet-lehelletem.
Két szememet homály fedte, emlékezetem megszakad;
értem jöttek, siettetnek a pusztulás követői.”
Így siratta fiát, Rámát, a kétségbeesett király,
majd Szumitrá és Kausaljá karjai közt kiszenvedett.

66.

Mintha kihúlne tűz lángja, kiszáradna az óceán,
elsötétülne Nap fénye, úgy hevert ott a holt király.
Az újabb bánatot látó Kausaljá sűrű könny között
emelte ölébe a főt, majd Kaikéjához szólt szava:
“Elérted vágyadat, hitvány! Élvezd vígan uralmadat!
Uradat elemésztetted, te asszonyok-gyalázata!
Eltávozott fiam, Ráma; férjem a másvilágra ment;
magános vándor erdőben, hogy élhetnék magam tovább?
Van-e asszony, ki elvesztve férjét — őriző istenét —
tovább akarna még élni? Csak Kaikéji, a becstelen.
Az Életet-kioltóhoz megyek én is uram nyomán;
átölelve a holttestet, a máglyára lépek vele.”
A férjét karja közt tartó, nagy fennszóval siránkozó
bánat-tépett királyasszonyt elvezették hű hölgyei.
Majd egy olajjal telt ládát hozattak a tanácsosok,
és szertartás után abba helyezték a világ urát.
Nem akarták a hamvasztást fiai nélkül ejteni,
és illendően őrizték a föld örét bölcs hívei.

68.

Jajszó, siránkozás hangzott Ajódhjá-szerre mindenütt;
könnyek közt, keserűségben telt el a hosszú éjszaka.
Amikor a homály elszállt, s a Nappal Ura égre szállt,
gyűlésbe gyűlt az udvarnép, bráhmaṇok és miniszterek.
Vaszistha, a király papja, legbölcsebb Védá-ismerő,
illendően köszöntötte az összes egybegyűlteket:
“Bharata — s öccse, Satrugṇa —, kit utódul szánt a király,
nagybátyja palotájában él vidáman, gyanútlanul.
Gyors paripákon induljon értük követség sebesen,
hogy elhozzák a két testvért; késedelemre nincs idő.”
“Induljanak!” — válaszolták Vaszisthának mindannyian.
Igenlő válaszuk hallva, a bölcs Vaszistha így beszélt:
“Nosza, Vidzsaja, Sziddhártha, Dzsajanta, Asókanandana,
teendőtetek elmondom; figyeljete mindannyian!
Gyors lovakon Rádzsagriha városába siessetek,
és gyászotokat leplezve, nevemben így beszéljete:
»Bharata, üdvözl téged a főpap s a miniszterek.
Kérlek: sietve térj vissza, sürgős teendő vár rád.«
De ne szóljatok arról, hogy Ráma száműzetésbe ment,

II. Ajódhjá könyve

Dasaratha király meghalt, a Raghu-nemre gyász szakadt.
Pompás selyem ruhát bőven, s válogatott ékszereket
vigyetek dús ajándécul neki is, nagybátyjának is.”
A kincsekkel s tanácsokkal ellátott fürge hírvivők
azonnal útra készültek, hogy Kékajába menjenek.
Gyors paripára pattantak, s amikor minden készen állt,
Vaszistha engedelmével útnak indultak sebesen.

69.

Fáradt lovakkal érkeztek Kékaja-földre éjszaka,
s nyomasztó álmokat látott azon az éjen Bharata.
Nyomasztó álma súlyától leverő bánat szállt reá,
s a királyok királyának fia borúsan ébredett.
Bánatát látva, kérlelték köréje gyűlt barátai:
“Barátaid körében vagy; mért nem vidulsz fel, kedvesünk?”
Barátai szavát hallva, Bharata búsan válaszolt:
“Halljátok meg, miért vett most erőt rajtam a csüggedés.
Atyámat láttam álmomban, szétzilált hajjal, szennyesen,
amint magas hegy ormáról egy iszapos tóba zuhant.
Úgy rémlett, tétován úszkált a mocskos lében fel s alá,
s tenyérből olajat szürcsölt, és vigyorgott borzalmasan.
Aztán olajpogácsát falt, s fejfel előre lebukott,
testéről az olaj fröcskölt, végül olajban elmerült.
Azután újabb rémkép jött: kiszáradt a nagy óceán,
földre zuhant a Hold, szörnyű sötétség lett a földön úr,
tátongva nyílt a föld színe, szerte kiszáradtak a fák,
a hegycsúcsok leomlottak, és füstölögtek, mint a tűz,
elefántom két agyara pattogva szétrepedezett,
a lobogó tüzek lángja kialudt pillanat alatt.
Fekete-sárga színű, rút nők hordozták vas trónuson
az éjfékete köntösbe talpáig beburkolt királyt.
Megint váltott az álmokép: vörös koszorúval fején,
számárfogaton vágtatott kísértetként király-atyám.
S úgy rémlett: vicsorító, rút, vörös köntösű ráksaszi
kitátott szájjal rángatja, s felfalni készül a királyt.
Ezt a rémes, iszonyt-keltő álmot láttam ma éjszaka.
Valaki meghal: én, Ráma, vagy Laksmána, vagy a király.
Ha valaki azt álmodja, hogy számárfogaton halad,
annak halotti máglyája fog füstölni hamarosan.
Balsejtelem ezért csüggeszt, ezért ülök szórtalanul.
Torkom mintha kiszáradna, mintha fejem repedne szét.
Félelemre okom nincsen, de mégis-mégis rettegek;
saját magam elől futnék, de nem látom okát, miért.”

70–72.

Így mesélte lidérc-álmát Bharata, míg a hírvivők

fáradt lovon a jól-árkolt, ékes városhoz értek el.
Ott tiszteletüket tették a királynál, és miután
lábait megérintették, Bharatához beszélt szavuk:
“Urunk, üdvöt üzen néked a főpap s a miniszterek.
Kérnek, sietve térj vissza, sürgős teendő vár reád.
S kéri, fogadd ajándékul e sok szép ékszer és ruhát,
s nevükben anyád bátyjának add át, hosszú szemű vitéz!”
Átvette az ajándékot barátaitól Bharata,
majd búcsút vett nagybátyjától és hozzátartozóitól,
kocsira szállt, és Satrugna kíséretében útra kelt.
Lovát fáradtra hajszolva, sebesen haladt Bharata,
s hét nap múlva, mikor virradt a tarka csillagú homály,
és égre szállt a Méz-színű, Ajódhjá közelébe ért.
A Manu-alapította, ős várost látva, így beszélt:
“E tarka fényben pompázó, kies kertekkel csillogó,
ékes város a távolból csupán sárga agyagtömeg.
Utak mentén a fák lombja gyász jeleként a földre hullt.
Elnémult a dalos csőrű madarak mámoros szava.
Szantál és áloé füstjét szárnyán hordozó, könnyű szél
nem száll felém üdítően a város palotáiból.
Gondba merült, gyötört arccal, szennyes ruhában, könnyesen,
gyászba borulva lépdelnek az utcákon az emberek.”
Így tépődött a palota felé haladva Bharata,
s hogy nem találta ott atyját, anyja lakosztályába ment.
Megkérdezte — megérintve szülője fényes lábait —:
“Érkezésem után tüstént atyám vágytam köszönteni,
de nem találtam termében; talán itt van, szokás szerint?
Vagy talán idősebb anyám, Kausaljá hajlékába ment?
Lábát akarom illetni; világosíts fel, hol lehet?”
A dölyfös nő örömhírként közölte a gyászhiért vele:
“Atyád az összes élőlény közös útján halad tova.
Mert amikor meghallottam, hogy Rámát királlyá keni,
kényszerítettem, hogy Rámát száműzze, s a király te légy.
Nemzetségéhez méltóan megtartotta ígéretét.
Ráma, nejével s öccsével, az őserdőbe távozott.
Hogy elvesztette kedvencét a föld nagy hírnevű ura,
fia utáni bánatban az öt elembe visszatért.
Vedd hát át a királyságot törvénytudó utódként,
mert mindezt csak azért tettem, hogy téged trónon lássalak.”

73.

Mint izzó, lobogó tűzláng, csapott Bharatára a kín,
s atyja s két szeretett bátyja sorsát megtudva, így beszélt:
“Pusztulást hozni érkeztél a Végzet éjszakájaként!
Gyanútlan atyám nem tudta, hogy keblére tüzet szorít.
Sajgó sebemre sőt szórtál, kinnal tetézted kínomat,
Rámát vadak közé űzve, s atyámat a holtak közé.
Családunk ősi törvénye, hogy az idősebb lesz király,

II. Ajódhjá könyve

és öccsei alázattal, buzgón szolgálják bátyjukat.
Én szétzúrom gonosz terved! Ellenedre, bűnt-tervező,
visszahozom az erdőből a trón jogos örökösét.
S ha visszahoztam bátyámat, az izzó vitézségű hőst,
hűséges lelkű szolgálja leszek neki halálomig.
Nem vágyom a királyságra, visszavetem anyám szavát.
Nem tudtam, hogy atyám Ráma felkenését rendelte el,
mert a távoli országban nem érkezett hozzám a hír.
Nem tudtam, hogy a hős lelkű Ráma erdőbe távozott,
és nem tudtam, hogy számúzték vele Szítát és Laksmanát.”

76.

Vaszistha, a király papja, a bölcs igék bölcs mestere,
nyugtatgatta a bánkódó Bharatát, Kaikéji fiát:
“Dicső királyfi, üdv néked! A bánkódásból már elég.
Itt az idő, hogy indítsd el végső útjára a királyt.”
Vaszistha szavait hallva, Bharata erőt vett magán,
s amint a törvény kívánja, mindent megtett szokás szerint.
Kivették az olaj-sírból a sárgult arcú tetemet,
s előbb a földre fektették az alvónak tűnő királyt,
majd gonddal kiterítették gyöngy-hímes selyem nyoszolyán,
s ekkor fia nehéz búban elsiratta Dasarathát.
Ezután a mahárádza tűz-szentélyéből kihozott
lánggal oltártűzet gyújtva, megáldoztak a bráhmanok.
A távozó király testét bútól tántorgó szolga-had
torkot-fojtogató könnyel emelte gyaloghintáján.
A gyászmenet előtt mentek a király tanácsosai,
s arannyal, drága kelmékkel terítették be az utat.
Mások szantálfa vagy cédrus és áloe hasábokat
vetettek rá a máglyára, amelyen a halott feküdt.
Majd a tüzet kigyújtották imákat mormoló papok,
míg Véda-himnuszok zengtek az énekesek ajkain.
Balkéz felől körüljárták a máglyát a bölcs bráhmanok,
s nyomukban a bús özvegyek, Kausaljával az élükön.
Végül támolygó léptekkel, fel– felzokogva görcsösen,
a folyóhoz vonultak le a nők, lemosni a halált.

79, 82–83, 92.

Tizennégy napi gyász múltán, a hajnal pirkadásakor
így szólt az összegyűlt néphez az erény-őrző Bharata:
“Ős hagyomány családunkban, hogy az idősebb lesz király.
Visszahívom az erdőből Rámát; őt illeti a trón.
Elefántok-lovak-kocsik-gyalogok négyes serege
készüljön fel, s egyengessék az utat szorgos mesterek!
Szumantra, menj parancsoddal, álljon elő a hadsereg,
kocsimba tüstént fogják be leggyorsabb paripáimat!”

Kocsihajtója örvendve hallgatta Bharata szavát,
s gyorsan mindent elintézett ura kívánsága szerint.
Alattvalói örvendtek, s hadvezérei ugyanúgy,
hogy uruk megparancsolta Ráma visszahozatalát.
A város minden házában a katonák hitvesei
nagy örömmel siettették az indulásra férjüket.
Szekerek, jól-futó mének és gondolat-sebes kocsik
tömege ékesítette az indulásra kész hadat.
Másnap, mikor a Nap felkelt, kocsijára szállt Bharata,
s gyorsan hajtott, mert hajtotta a vágy, Rámát keresni fel.
Papok s miniszterek mentek előtte ünnepélyesen,
s felékszerezett elefánt ment mögötte kilencezer.
A nemes lelkű Kausaljá, Szumitrá, s Kaikéji velük,
fényes kocsijukon mentek, boldogan, hogy megtér a hős.
Számptalan elefánt és ló tömegével a hadsereg
mint a gomolygó nagy felhő, áradt-hömpölygött Dél felé,
áttörve a madár-lakta, néptelen sűrűségeken,
a Gangá árján átkelve, folyók mentén, hegyek között.
A mély Mandákiní partján haladt sokáig a sereg,
míg Csitrakúta-hegy csúcsát megpillantotta Bharata.
Ott kísérőihez fordult: “Óh, átok és szégyen reám!
Miattam érte ily balsors a világ nagy fényű urát.
Otthagya pompát, kényelmet, lakatlan sűrűben lakik.
Bocsánatért rimánkodva borulok lábai elé.”
Így tépődött az erdőben Dasaratha ifjabb fia,
majd észrevett egy tágas, szép lombsátrat, remete-lakot.
A szívvidámító lakban testvérbátyját fedezte fel,
mint antilop-bőrt s háncs-leplet viselő, jámbor remetét.
Bújában tébolyult hévvel rohant vitéz, erős karú,
oroszlánvállú testvérét igaz szívvel köszönteni.
Képtelen volt szilárdsággal úrrá lenni nagy bánatán,
és könny-özönben, elcsuklón, egy szót sem szólva zokogott.
Szánakozás-kisajtolta könnyekkel arca lótuszán
roskadtt a földre, mielőtt elért volna Ráma elé.
Öccse, Satrughna is sírva borult Ráma lábaihoz,
és velük könnyezett Ráma, míg átölelte öccseit.

109.

Vezeklőként faháncs-köntöst viselő öccse úgy hevert,
mint a végpusztulás napján földre zuhanó Fényt-adó.
Felemelte, s fejét csókkal illetve, nyájasan beszélt:
“Szeretném tudni, mért jöttél e messzi tájra, kedvesem,
varkoccsal, antilop-bőrben, mint ki remete, nem király?”
Vitéz lelkű, nemes bátyja kérdését hallva, Bharata
erőt vett lelke gyötrelmén, s összetett kézzel így beszélt:
“Atyánk a kényszerű tettet megtéve, égbe távozott.
Fia miatti gyötrelme elemészttette életét.
Dicsőségétől megfosztó bűnt követett el a király,

II. Ajódhjá könyve

hogy engedett Kaikéjínak, anyámnak, az erős karú.
Nem nyeri el királyságom gyümölcsét megtévedt anyám,
s megözvegyülve, bűnt bánva, nagy-borzalmú pokolra hull.
Könyörgök, légy kegyes hozzám, szolgádhoz, s még mai napon
fogadd el a királyságot, mint Indra fent az égi trónt.
Alattvalóid hű népe, s az özvegy királyné-anyák
színed elébe járultak, s kérnek: szánd meg tiéidet!
Elsőszülöttséged révén, s éppúgy erényeid miatt
téged illet a trón; vedd át! Kérőt el ne taszíts soha!
Ne maradjon a föld özvegy, mikor hites ura te vagy,
mint őszi, tiszta égbolton a csillagok ura a Hold.
Nézd, földre boruló fejjel kérlek én, testvéröcséd,
s atyád agg tanácsosai: könyörülj rajtunk, népeden!”
Így szólt könnybeborult szemmel Kaikéji hős lelkű fia,
és újra Ráma lábához hajtotta fejét Bharata.

112.

Karjaiba szorította öccsét Raghu dicső üke,
és mámoros hattyúk zengő hangján ily szókkal válaszolt:
“Akinék ily nemes lélek vezérli gondolatait,
az egész földet el tudja kormányozni törvény szerint.
Minden ügyet tanácskozz meg barátaiddal gondosan,
és helyes lesz a döntésed, ha követed tanácsukat.
Hold vesztetheti derűs fényét, Himálaja örök havát,
tenger kiléphet medréből — nem szeghetem atyám szavát.
Nem a te dolgod, ítélni, hogy szeretet vezette-e
anyádat, vagy a rút önzés; tisztelned kell, mivel anyád.”
A növény-hold-fényű arcú, napsugár izzású vitéz
beszédét hallva, ily szókkal válaszolt Kaikéji fia:
“Öltsd lábadra, nemes bátyám, ezt az arany-díszes sarut,
ez gyakorol uralmat majd nevedben a világ fölött.”
Ráma lábára öltötte, majd levetette a sarut,
és átnyújtotta öccsének az izzó bátorságú hős.
Bharata meghajolt mélyen a saru előtt, s így beszélt:
“Bátyám, varkocsba font hajjal, faháncs-ruhával testemen,
tizennégy évig rád várok, gyümölcs s gyökér lesz életem,
a városon kívül lakva, amíg te újra visszatérsz;
átruházom saruidra helyetted az uralkodást.
Ha letelik tizennégy év, és a következő napon
nem látlak meg, Raghu dísz, máglyán végzem be életem.”
“Úgy legyen, ahogyan szóltál” — felelte, s megölelte őt,
és vele együtt Satrughnát, majd szeretettel így beszélt:
“Ne neheztelj Kaikéjira, maradj anyádnak gyámola!
Eskü szavával kérlek rá, s velem Szítá is erre kér.”
Így szólt könny-fátyolos szemmel, és öccsétől elbúcsúzott.

115.

Ekkor fejére helyezte bátyja saruját Bharata,
és Satrughnával vidáman kocsira szállt és útrakelt.
Gyorsan haladt az édes-mély dübörgésű, ékes kocsi,
s hamarosan megérkeztek Ajódhjába mindannyian.
Lakosztályukban illően elhelyezték anyáikat,
majd a véneket hívatta a szilárd fogadalmú hős:
“Elmegyek Nandigrámába; mindnyájatoktól búcsúzom.
Ott fogom Ráma vesztese miatti búmat tölteni.
Atyám a túlvilágon van, parancsolóm erdőben él;
visszavárom királyságra Rámát; őt illeti a trón.”
Bharata szép beszédére az egybegyűlt tanácsosok
tisztelettel adóztak mind, a főpappal az élükön:
“Dicséretünket érdemli szándékod, Raghu hős üke;
testvérszeretetet indítja, s méltó hozzád, királyi sarj.
Szívedben őrzöd bátyádat, tiéidért buzgólkodol,
nemes ösvényre lép láb ad. Nincs, kinek ez ne tetszenék.”
Egyetértésüket látva, hogy helyeslik akaratát,
hívatta kocsihajtóját: “Fogj be kocsimba sebesen!”
Örvendő arccal búcsút vett három anyjától Bharata,
s Satrughna társaságában kocsijára szállt a vitéz.
A kocsin állva Satrughna és Bharata gyorsan haladt,
s követték őket örvendő tanácsosok és bráhmanok.
Elöl tisztas papok mentek, Vaszisthával az élükön;
Nandigráma irányába nézett arcuk, Kelet felé.
A hadsereg hívás nélkül — elefántok, lovak, kocsik —
és a város egész népe követte őket útjukon.
Nandigráma felé gyorsan haladt a testvértisztelő,
törvénykövető Bharata, fején a bátyja saruja.
Rövidesen megérkeztek Nandigrámába. Bharata
kocsijáról leugrott, és a bráhmanokhoz így beszélt:
“Bátyám letét gyanánt bízta a királyság ügyét reám,
és megbízása jelképe ez az aranydíszes saru.”
Ekkor Bharata főt hajtott a saruk záloga előtt,
s alattvalóinak búsan kihirdette akaratát:
“Királyi hófehér ernyőt tartsatok a saruk fölé!
Mától törvényadótok lesz magasztos bátyám lábnyma.
Megőrzésre reám bízta országát bölcs parancsolóm;
megőrzöm visszatértéig bátyám jogos tulajdonát.
Mikor kezemmel majd újra bátyám lábára köthetem
és testvérem nemes lábán láthatom ezt a pár sarut,
a kölcsönvett királyságot gazdájának visszaadom,
s terhet ledobva vállamról, szolgálom Rámát boldogan.
Ha visszaveszi majd tőlem e zálogként adott sarut,
s Ajódhját, s a királyságot: vétkeimtől megszabadulok.”
E naptól hadi népével a szilárd lelkű Bharata
háncsköntösben, remeteként Nandigrámában lakozott.
Saját kezével ő tartott ernyőt a két saru fölé,
és minden utasítását a sarukra ruházta át.

III. Az erdő könyve

14–15.

Közben Ráma az erdőben a szép Pancsavatí-liget remeté-lakta tájára irányította lépteit. Miközben útkat járták, egy óriás, félelmetes, nagy saskeselyű látványa nyűgözte le tekintetét. A nagy vitézségű Ráma a különös erdőlakót ráksasza-szárnynak vélte, és megszólította: “Ki vagy?” Ekkor nyájas, szelíd hangon így válaszolt a nagy madár: “Atyád régi barátjára ismerhetsz bennem, gyermekem. Dzsatájus a nevem, Sjení nemzetségéből származom. Ha kívánod, segítőként elkísérlek utatokon, és őrködöm Szítá mellett, míg távol vagy te s Laksmana.” Így érkeztek a sok vadban s madárban gazdag szép liget, Pancsavatí fái közé. Ott Ráma kérte Laksmanát: “Kedvesem, célhoz értünk. Látod, ez itt Pancsavatí, virágzó fákkal ékes táj, szent remeté lakóhelye. Mindenfelé az erdőben jártasd körül tekinteted, válaszd ki hozzáértően, hol üssünk magunknak tanyát, ahol Szítá örömmel fog lakozni, s mi is övele, hol az erdő barátságos, a közelben folyó folyík, bőven találunk tüzelőt, kusa-füvet, ivóvizet.” Az ellenség-legyőző hős értette bátyja óhaját, szép remete-tanyát ácsolt tüstént, új otthonuk gyanánt. Erős bambuszcölöp-sort vert a földbe, áthurkolta jól, faágakból sövényt font rá, náddal bevonta ékesen, agyaggal jól betömöködte a sövény minden hézagát, sásfűvel és falombokkal fedte kunyhójuk tetejét, földjét símára dörgölte, fekvőhelyül alkalmasan, hogy hármójuknak kényelmes, tágas, szép hajlékuk legyen. Mikor művével elkészült, a folyópartra sietett, megfürdött, néhány szál lótuszt és édes gyümölcsöt szedett, megáldozott virágokkal, békességért imádkozott, majd megmutatta Rámának elkészült, új tanyájukat. Megtekintette Szítával a lombkunyhót a Raghu-sarj, és nyugodalmas hajlékuk láttán boldogság fogta el. Végtelenül megörvendett, és átölelte Laksmanát, és hálás, szerető szóval mondott neki köszönetet:

“Öcsém, nagy munkát végeztél. Örömet szerezteél vele.
Testvéri ölelésemet fogadd érte jutalmadul.
Úgy vélem, nem halt meg atyánk, mivel tebenned, Laksmana,
kötelességtudó, hálás, nemes fiában él tovább.”
Így beszélt testvéröccséhez a Raghu-család tigrise,
s a bő gyümölcsű erdőben örömmel élte életét.

17.

Elégedetten élt Ráma. Tisztelték a bölcs remeték.
Mikor a szép lombkunyhóban ült neje, Szítá oldalán,
tündökölt, mint az égbolton a Hajnalcsillag és a Hold.
Laksmanával beszélgetve, sok régi, bölcs regét regélt.
Egyszer, miközben elmélyedt az ős idők regéibe,
történt, hogy arra tévedt egy kóborló, kósza ráksaszí,
a tízfejű démon-király testvérhúga, Súrpanakhá.
Közelebb érve Rámához, ki szép volt, mint az églakók,
hosszú karú és szép arcú, lótuszvirág-hosszú szemű,
elefánt-erejű-léptű, remete-hajú, –köntösű,
viruló férfiasságú, fejedelmi tekintetű,
kék-vízililiom-bőrű, Vágy Urához hasonlatos –
örjítő szerelem kínja nyugozta le a ráksaszít.
A szép arcút a rút arcú, a karcsút a lógó hasú,
hosszú szeműt a torz kancsal, szép fűrtűt a boglyas hajú,
ifjú férfit a csúf vénység, csengő hangút rikácsoló,
így szólította meg Rámát a vágyra gerjedt ráksaszí:
“Hajad remeteként hordod, kezed mégis nyilat szorít;
hogyan kerültél e tájakra, hol ráksaszák kísértenek?”
Az ellenség-lesújtó hős egyenes lélekkel felelt
a ráksaszí beszédére, feltárva jöttük indokát:
“Élt egy király, Dasaratha. A harminchárom mennylakó
párja volt vitézségében. Elsőszülött fia vagyok,
nevem Ráma. Öcsémet lásd, a bátyjához hú Laksmanát,
s a Vidéha-király lányát, Szítát, hú feleségemet.
Atyám s anyám parancsára, főt hajtva a Törvény előtt,
jöttem ide az erdőbe, hogy itt éljek remeteként.
Én is ismerni kívánlak: honnan származol, és ki vagy?
Alakját kedv szerint váltó ráksaszínak gyanítalak.
Valld be, miért kerestél fel? Kényszerítlek: mondj igazat!”
A vad szerelem kínjától perzselt ráksaszí így felelt:
“Hallgasd meg szavamat, Ráma! Az igazat mondom, ne félj.
Súrpanakhá vagyok, testem kedvemre váltó ráksaszí.
A rengetegben kószálok. Halálra rémül, aki lát.
Rávana rémkirály bátyám — ha füledbe jutott e név.
Az örök álmom nyugozta Kumbhakarna, a szörnyeteg,
s a rémes, vérszomjas Khara és Dúsana: testvéreim.
De én mindet fölülmulom. Ámde most, hogy meglátalak,
egész lelkem feléd fordult, mint férjem és uram felé.
Hatalmamnak nincs korlátja. Kedvemre járok és kelek.

III. Az erdő könyve

Légy férjem, élj velem hosszan; holmi Szítá minek neked?
Rút alakú és csúf arcú, nem méltó hozzád hitvesül.
Szépségemmel csak én illek hozzád nejedként; nézz reám!
Ezt a lapos hasú, hitvány, csúf, mocskos emberfajzatot
most rögtön felfalom, s aztán felfalom testvéredet is.
Akkor hegyekben, erdőkben gyönyörködhetsz oldalamon,
e szép Dandaka-sűrűben kószálsz velem szerelmesen.”

18.

A vágy emésztő hurkába hurkolt, észvesztett ráksaszít
mosolygó, játszi válasszal csitította a Raghu-sarj:
“Sajnálatomra, nős vagyok; feleségem itt van velem,
és oly kiváló hölgy, mint te, vetélytársnőt nem túrne el.
De itt van helyettem öcsém; jóképű, szép testű legény,
ügyes, jóra való, gazdag és nőtlen férfi Laksmana.
Még nem volt dolga asszonnyal, de nagyon hiányzik neki.
Korodhoz és szépségedhez méltó férj lesz; ifjú s csinos.
Hosszú szemű hölgy, őt válaszd férjedül; tündökölni fogsz,
mint a hegycsúcs a napfényben; s féltékenységre nem lesz ok.”
Ráma ajánlatát hallva, a megalomlódt ráksaszí
szerelme tárgyát otthagyta, és Laksmanát rohanta le:
“Karcú tested méltó párja az én páratlan termetem;
velem, mint feleségeddel, csupa gyönyör lesz életed.”
A ráksaszí beszédére Laksmana elmosolyodott,
és fordultatott elmével megfelelő választ adott:
“Úrnőm, hogy gondolsz, hogy egy rabszolga szolgálója légy?
Én csak bátyám parancsának szolgálója vagyok, semmi több.
Hatalomban gazdag gazdám szépségben gazdag, megbecsült
második felesége légy, foltalan ragyogású nő!
Ezt a lapos hasú, hitvány, csúf, mocskos emberfajzatot,
vén feleségét otthagyja, s téged szeret majd egyedül.
Vagy talán van olyan férfi, ki megvetné bájjaidat,
és holmi rút asszonyszemély felé fordítaná szívét?”
A lógón hasú, hatalmas ördög-némber nem fogta fel,
hogy Laksmana csak gúnyolja; valóban vélte szavait.
Szítája oldalán ülő Ráma felé fordult megint,
és izzó gerjedelmében így csábította a vitézt:
“Ezt a lapos hasú, hitvány, csúf, mocskos feleségedet,
e vénséget tartod többre, mint fiatal szépségemet?
Ezt a rút emberfajzat-nőt szemed láttára felfalom,
akkor vetélytársnő nélkül élvezhetem szerelmedet.”
Az öregida-szemű szépre a véres tűzparázs-szemű
csúfság tombolva rárontott, mint csillagra az üstökös.
A Halál szörnyű pányvája gyanánt szálló szörnyeteget
feltartóztatta Ráma, majd indulatosan így beszélt:
“Kegyetlen, aljas lényekkel tréfát űzni sosem lehet.
Nézd, Laksmana, szegény Szítá a félelemtől alig él.
Ezt a rút, hitvány, őrzőgő, puffadt hasú, vad ráksaszít

nem ölhetjük meg, mert asszony, de most meg kell csonkítani.”
Laksmana dühre gerjedve, kardját ragadta hirtelen,
s az őrző boszorkánynak leszelte orrát és fülét.
Iszonyú hangon elbődült a megcsonkított ráksaszi,
s a vadonba futott vissza, ahonnan jött, a szörnyeteg.
Vérnyomokat hagyott hátra megcsúfított ábrázata,
míg magasba emelt karral a rengetegben törtetett.
Démonvezér testvérehez, Kharához futott egyenest,
s földre zuhant előtte, mint levegőből villámcsapás.

19.

Vérző, megcsúfolt, fetrengő húga gyalázatán Khara
szörnyű haragra lobbant, és megkérdezte a senyvedőt:
“Kelj fel, szólalj meg! Oszlasd el zavart kábulatod kódét!
Ki tett csúffá ilyen rútul? Tárj fel mindent világosan!
Halálos mérgű kobrára bukkanva, mely békén hevert,
ujja hegyével megbökte mulatságból a vakmerő!
Nem látta, hogy halál hurkát köti nyakára a bolond,
aki ma téged megsértve, gyorsan ölő mérget ivott.
Tetszés szerint cserélsz testet, erőd nem ismer akadályt,
az Életet-kioltóhoz hasonlítás; ki bírt veled?
Istenek, szellemek, szentek, sötét kísértetek közül
ki volt, aki e csúfságot képes volt művelni veled?
Ki az, kinek habos vérét akarja felinni a föld,
kezemtől elesett teste nyíl-szaggatta tagjaiból?”
Haragtól tomboló bátyja bosszúszomjas szavaira
könny-kísérte szavakkal szólt a megcsúfolt Súrpanakhá:
“E tájra költözött nemrég két fiatal, erős karú,
daliás testű, szép arcú férfi: Ráma és Laksmana,
nagy Dasaratha fiai, érzékükön uralkodó,
gyümölcsön és gumón élő, háncs-köntösű remeteként.
Mellettük láttam egy ifjú, szépséggel ékes, karcsú nőt,
páratlan fényű ékszerrel felékesítve gazdagon.
Amiatt az asszony miatt a két férfi összefogott,
és mint valami rossz, ócska szajhával, így bántak velem!
A gyalázatos asszonynak és annak a két férfinak
holttestéből a habzó vért akarom szürcsölni mohón.
Téged kérlek: segíts hozzá, hogy teljesüljön óhajom.
Csatában verd le őket, hogy kéjjel szívhassam vérüket!”

22.

A vádbeszéd-uszította, izzó haragra gyúlt Khara
így üvöltött fel őrzőgve a ráksaszák fői előtt:
“Galád megszégyenítésed szülte dühömnek gátja nincs,
mint a dagályra hömpölygő sós özön hullámainak.
Porszemnek sem veszem Rámát, kinek ma megszűnt élete;

III. Az erdő könyve

meggondolatlan vétkéért ma meglakol kedvesen.
Ezt a Rámát s a testvérét Jama lakába küldöm el.
Bárdcsapás-tépte testéből, melyből lelke kiköltözött,
habzó, piros, meleg vérét még ma ihatod, ráksaszi!”
Elégedetten hallgatta bátyja dölyfös ígéretét,
az pedig Dúsanát hívta, vezérei legfőbbikét:
“Gondolatomnak szolgáló, csatában meg nem forduló,
sötét viharfelhő színű, emberöléssel mulató,
minden rémségre alkalmas, feltarthatatlan rohamú
ráksaszát tizennégy ezret állíts hadrendbe, kedvesem!
Harckocsimat szereltesd fel, hozassad elő íjamat,
nyilakat, sok hegyes dárdát, villogó élű kardomat.
Ráksasza-hadam élére magam akarok állani,
hogy lesújtsam az illetlen, arcátlan Dasaratha-fit.”
A napsugár-fényességű, pompás, nagy harckocsiba
befogták tarka lovait, és jelentette Dúsana.
Khara iszonyú méregben szökött a fényes kocsiba,
s végigtekintve hadnépén, felkiáltott: “Induljatok!”
A fegyverekkel, pajzsokkal, zászlókkal felszerelt sereg
rettentő zajjal, rettentő sebességgel útnak eredt.

25, 30.

Lombkunyhója előtt állva várta Kharát s vezéreit
az ellenség-legyőző hős, felajzott íjjal, mérgesen.
A nagy erejű, nagy testű éjszakai szörnyetegek
kocsin, lovon rárontottak, mint fekete felhőgomoly.
Hegycsúcs-nagy elefántokról zúdították nyilaikat
záporosónél sűrűbben Rámára a démon-hadak.
Ám gyors nyilaival Ráma a rázúduló nyilözönt
visszaverte, mint sziklával folyók árját az óceán.
Majd támadásba lendült, és íját körre feszítve meg,
százzsámra és ezerszámra szórt hegyes nyílveisszeit.
A játszi könnyedséggel szórt nyilaktól a démon-hadak
hullottak, mint ha pányváját Halál vetette volna ki.
A vas szárú és vas szájú, éles, horgas hegyű nyilak
a rémület jaját tépték ki a rémek soraiból.
Az éjszakában-kószálók némelyike nagy messziről
dárdát, nyársat, gerelyt, bárdot hajított Ráma hős felé.
Röptében lőtte mindet le a gyors kezű, hosszú karú,
s nyakuk-fejük vesztésével torolta meg küldőiken.
Átvágott vért, levágott fej, szétvágott íj tömege hullt,
mint a Madárkirály szárnya csapásától a fák sora.
Rettegés torpantotta meg az életben maradtakat,
s Kharához menekültek a nyílzáportól oltalomért.
Dúsana bátorította a félőket, s haragosan
rontott a haragos hősre, akár a haragvó Halál.
A futók visszafordultak a dühödt Dúsana nyomán,
s fatörzseket és sziklákat lóbálva száguldott a had.

Kavargó, hajmeresztő harc, pusztító, szörnyű küzdelem támadt Raghu nemes sarja s a homály szörnyei között. A tíz égtáj irányából törtető, tomboló tömeg sűrű gyűrűt s esőcseppekként hulló nyílzáport font köré. Ezt látva, Ráma dermesztő csatakiáltást hallatott, s villám-tüzű-sebességű Gandharva-íját kapta fel. Százsámra és ezersámra röpített nyílvesszőt az íj, s az egymást érő nyílvesszők beboltozták az ég ívét. Nem látták, hogy a nyílvesszőt előveszi és ellövi, csak folyton feszülő íjat láttak az űzött ráksaszák. A föld színét homály fedte, nem látszott fent a Fényt-adó, míg Ráma szórta, ontotta nyilait rendületlenül. Megölt, elejtett, elpusztult, szétmarcangolt, széthasgatott, átszúrt ráksasza-holttestek hevertek szerte mindenütt. Fejek gyöngy-diadémokkal, karpereccel rakott karok, levágott kezek és lábak, hullákon fényes ékszerek, elefántok, lótetemek, apró darabra tört kocsik, hófehér jakfark-legyezők, napernyők, tarka lobogók, forgácsa darabolt dárdák, buzogányok szilánkjai takarták borzadályt keltőn a véres tusa színhelyét. Tizennégy ezer félelmes, hatalmas, szörnyű ráksaszát irtott ki álltó helyében Ráma, az ember, egyedül. Tizennégy ezer gyors röptű, alakját váltó szörnyeteg pusztult el a csodás harcban, élükön Khara s Dúsana.

32–33.

Ekkor Súrpanakhá, látva a félelmetes ráksaszák tizennégy ezrének vesztét az egy Ráma keze nyomán, s látva, hogy rútul elpusztult Trisirasz, Dúsana, Khara, nagy bömböléssel elbődült, mint zivatarfelhő-robaj. Látva Ráma csodás tettét, melyet nem bírt megtenni más, vad indulattal indult, hogy bátyját, Rávanát rázza fel. Palotája tetején ült a lángoló hatalmú szörny, vezérei ülték körül, mint Indrát Vihar-istenek. Napként fénylő arany trónján trónolt a démonok ura, mint arany oltáron lánggal lobogó áldozati tűz. Istenek, szellemek, szentek, nagy bölcsességű bráhmanok nem győzhették le. Szörnyű volt, mint a tátott torkú Halál. Tíz feje volt és húsz karja, melle széles, válla erős, királyi hatalom minden jegyét viselte termete. Az élők szenvedésének örvendő, gaz, könyörtelen, világrémítő bátyjához támolygott megrémült húga, s haragtól lángoló szóval így korholta Súrpanakhá tanácsosai közt ülő bátyját, Rávana rémkirályt: “Te dölyfös, elpuhult kéjenc, gondolatlan és hanyag király, látni sem látsz, hogy nem látod az elközelgő végveszélyt? Az élvezetein csügghő, kedvét töltő uralkodót olybá veszik a népek, mint a temető máglyatüzét.

III. Az erdő könyve

Idő-szabta teendőit ha nem végzi el a király,
elhanyagolt teendői biztos romlást hoznak reá.
Ami távolban történik, neki arról is tudni kell;
kémei erre szolgálnak. Ezért mondják, hogy messze lát.
Csak udvaroncok lebzselnek körülötted kémek helyett,
s nem veszed észre, hogy pusztul alattvalóid serege.
Tizennégy ezer félelmes, szörnyű erejű ráksaszát,
Kharát és Dúsanát köztük, legyilkolt Ráma egymaga.
Te, szolgálid bábjává lett, kéjekbe merült ráksasza,
nem látod, hogy az országot a végromlás fenyegeti!”

34.

A kemény szitkokat szóró Súrpanakhá szavaira
döbbenve nézett hűgára, és megkérdezte Rávana:
“Ki az a Ráma? Hogy néz ki? Milyen erős? Milyen vitéz?
Mi vezette a félelmes Dandaka-rengetegbe őt?
Milyen fegyverrel verte le a sok ezernyi ráksaszát?
S ki csonkított meg ily rútul? Szólj igazat, szép termetű!”
A ráksaszák Indrájának kérdésére a ráksaszí
dűhtől lihegve rákezdett, hogy elmondja, amit tudott:
“Faháncsba, antilop-bőrbe öltözik az erős vitéz,
Ráma, Dasaratha fia. Szép, mint a Szerelem maga.
Arany-díszes, erős íját mint Indra, úgy feszíti meg,
és gyilkos mérgű kígyóként röpíti róla vesszeit.
Nem láttam, hogy nyiláért nyúl, és elröpíti nyilait,
nem láttam, hogy az íj húrját meghúzza gyors, erős keze,
csak azt láttam: a záporként hulló nyíltól hullt a sereg,
mint ha jégeső paskolja a vetések kalászeit.
Méltó párja vitéz öccse, az izzó fényű Laksmana,
segítő társa, jobb karja, testén kívüli élete.
Szeretett, hű hites társa, a hold-arcú, hosszú szemű,
férje javának örvendő, káprázatos-szép termetű,
szép fürtű, szép orrú-combú, tekintet lenyűgöző,
izzó arany gyanánt fénylő Szítá, asszonyok gyöngyszeme.
Sem istennőt, sem tündérlányt, sem gandharvít, sem kinnarít
nem láttam még ilyen szépet eddig soha a föld színén.
Aki őt hitvesül nyerne, akit kéjjel ölelne át,
az églakók királyánál boldogabb lenne, úgy hiszem.
Viselkedése illendő, alakja-arca csodaszép;
csupán te vagy reá méltó, és ő is méltó volna rád.
Feleségedül elhozni indultam a lótusz-szemű,
keményen duzzadó keblű Szítát, a ringó tomporút,
de közben így megcsonkított a könyörtelen Laksmana.
Ha meglátod csodás arcát ragyogni, mint a telihold,
a Szerelem nyílveesszői tüstént átjárják testedet.
Ha felgerjed a vágy benned, hogy nejeddé tedd azt a nőt,
jobb lábad rögtön indítsa győzelemre lépteidet!”

35–36.

Vérforraló beszédére a ráksaszák főfő ura
tanácsosait elküldte, majd töprenkedve távozott.
Esélyeit latolgatta, fontolgatta, mi lesz a jobb,
mérlegetett előnyt-hátrányt, súlyt és terhet, kárt és haszont.
“Megteszem!” — így döntött végül, s miután így határozott,
tündöklő kocsisínébe irányította lépteit.
Hívatta kocsihajtóját a tette-gerjedt ráksasza:
“Fogj be kocsimba!” — sürgette az indulásra-kész király.
Gyors léptű kocsihajtója nem késett végrehajtani,
és útra felkészítette legszebbik, kedvelt kocsiját.
Drágakövektől szikrázott az arany veretű fogat;
a Kincsek Fejedelmétől zsákmányolta a ráksasza.
Démonfejű, aranydíszes szamarak vonták a kocsit,
s fellegdübörgéssel szállt át a tenger habjai fölött.
A túlpartra megérkezve az akarat-hajtott kocsin,
békés remete-hajlékot pillantott meg a fák között.
Varkocsba font hajú, jámbor, antilop-bőrbe öltözött,
bölcs ráksasza lakott benne, Márícsa, szent remeteként.
Illendően köszöntötte fejedelmét a ráksasza,
majd nem-emberi étellel vendégelte az érkezőt,
és lábának vizet hozva fejezte ki tiszteletét.
Ezután üdvös szándékú szavakkal tudakolta meg:
“Rendben folynak-e Lankában birodalmadnak dolgai?
És milyen céllal indultál ily nagy sietséggel ide?”
Ekkor szavakhoz-értően szötte szavait Rávana:
“Márícsa, kedvesem, halld meg, elmondom, mi hozott ide.
Nagy szükségben vagyok, s ebben te leszel legfőbb támaszom.
A vad Dandaka-erdőben, mint jól tudod, öcsém, Khara,
s a hosszú karú Dúsana s testvérhúgom, Súrpanakhá,
s az emberevő Trisirasz, a hosszú karmú ráksasza,
s az éjszakában kószáló vitéz ráksaszák ezrei
élnek kedvükre, és gyötrik, zaklatják parancsom szerint
az őserdő magányába elvonult remeték fáját.
Most a Dandaka-erdőben a nagy erejű ráksaszák
hadrendbe sorakoztak fel, hogy Rámával mérkőzzenek.
Ráma izzó haragjában a tomboló tusa során
tizennégy ezer ráksaszát mészárolt le nyilaival.
Gaz, durva, becstelen, balga, érzékeit nem fékező,
élők kárának örvendő, törvénytíró, igaztalan,
elfeledte vitéz voltát, s az erdőben kegyetlenül
elrútította húgomat, levágta orrát és fülét.
Szítát, tündérleányokhoz hasonló szépségű nejét
elragadom. Ehhez kérem, Márícsa, segítségedet.
Bátor vagy, ügyes és fürge, varázslatokban járatos,
ezért kerestelek most fel, ráksasza-nép legjobbika.
Hallgasd meg a teendőket, mit kell megtenned kedvemért.
Változz arany gazellává, ezüst pettyekkel bőrödnön,
és Szítá szemeláttára legeléssz a kunyhó előtt.

III. Az erdő könyve

Ha ilyen csoda-állatként meglát Szítá, bizonyosan
kérlelni fogja férjét és Laksmanát, hogy fogjanak el.
Védői eltávoztával könnyűszerrel elragadom
a magára maradt Szítát, mint Hold fényét Ráhu, a Szörny.
A felesége elvesztén emésztődő Rámát pedig
lesújtom könnyedén orvul, és így bosszúm beteljesül.”

37, 40, 42.

Ráma elleni tervétől a bölcs Márícsa ráksasza
szája kiszáradt féltében, testét remegés fogta el,
fennakadt szeme, mint holté, úgy átjárta a rémület.
Ajkát megnedvesítette, és így intette Rávanát:
“Nyájás szavú hízelgőkre egykönnyen szert tehetsz, király,
de aki kellemetlen szót kimondjon, nem mindig akad.
Ha azt akarod, hogy békén élhessen minden ráksasza,
s a ráksasza-nemet Ráma haragjában ne irtsa ki,
tisztá erénye lángjától oltalmazott, hű hitvesét
elragadni ne szándékozz, mint a Naptól a ragyogást.
Kardja láng-lobogásába, nyila tüzébe a csatán
magad vakon belévetni meg ne kísérelj semmiképp!
Szítá férje vitézségét, erejét fel nem mérheted;
kit Ráma nyila oltalmaz, tőle el nem rabolhatod.
Fontold meg, mire vagy képes, s mire képes a Raghu-sarj;
határozz bölcsen üdvödre, és fékezd balga vágyadat!”
Ámde Márícsa átgondolt, mérséklő jótanácsait
Rávana eltaszította, mint gyógyírt a halálra-szánt.
Javán buzgólkodó hívét a ráksaszák legfőbb ura
nyers, durva szóval illette, önnön vesztét ígézve fel:
“Hitvány, ostoba Márícsa, fecsegésed haszontalan.
Meddő tanácsot szórsz, mintha meddő földre szórnál magot.
Meg fogok vívni Rámával; ettől nem térít el szavad.
Leverem a gaz erkölcsű, nemtelen emberfajzatot.
Ezért kérdeztelek, mondd el, miből származik kár s haszon,
s milyen veszélyt kerüljek, s a kivitelhez adj ötletet.
Ha a miniszter kérdést kap, hajtson alázattal fejet,
úgy feleljen királyának, hogyha magának jót akar.
Ellenkezni ne próbáljon, beszéljen illedelmesen,
járjon urának kedvében mindenkor az alattvaló.
Most hát parancsomat halld meg, hogy mi lesz a feladatod.
Mikor ezüst pettyes bőrű, arany testű gazellaként
Ráma remetekunyhója mellett legelsz Szítá előtt,
varázsos arany színeddel felébreszted ámulatát,
s meg fogja kérni majd Rámát: »Fogd el nekem ezt a vadat!«
Akkor magad után csalva, csábítsd el Rámát messzire,
s Ráma hangját utánozva kiálts: »Jaj, Szítá, Laksmana!«
Testvére szeretetből és Szítá ösztönzésére is
siet a hang irányába az eltévedt Ráma nyomán.
Ha két őrzője távol lesz, könnyűszerrel elrabolom

a Vidéha- királylányt, mint Indra rabolta hitvesét.
Ha munkádat bevégezted, elmehetsz, ahová akarsz.
Királyi birodalmamnak felét kapod jutalmadul.”

42–43.

E kemény szavakat hallva, Márícsa csüggedten felelt:
“Induljunk hát!” — mert nem merte urát megharagítani.
Az éji szörnyek Indrája örömmel hallgatta szavát,
megölelte, s csodás égi kocsijára felszállt vele.
Sebesen útnak indultak, elhagyva a békés tanyát.
Láttak falvakat, erdőket, hegyeket, sok széles folyót,
országokat és sok várost, a levegőben szállva fenn,
majd a Dandaka-erdőhöz érkezett a két ráksasza,
s Ráma remetekunyhója tárult tüstént szemük elé.
Leszálltak az aranydíszes, gyöngyökkel ékes kocsiról,
és kézen fogva Márícsát, így beszélt hozzá Rávana:
“Fák gyűrűjében itt látod Ráma remete-lakhelyét;
nosza, láss szaporán hozzá, amiért idehoztalak!”
Parancsára gazellává változott át a ráksasza,
és legelészni kezdett a lombkunyhó ajtaja előtt.
Csodálatos, sosem-látott volt a gazella külseje:
a két szarva hegyén pompás, égszín zafírkő csillogott,
rubinszín lótusz volt ajka, türkízsín lótusz volt füle,
patája mint lazúr fénylett, hasa topázként tündökölt,
lába és törzse karcsú volt, fennen hordta nemes fejét.
Közben a szép szemű szépség, a Vidéha- királyleány,
virágot szedni indult el, és fától fáig lépkedett.
Asókát, karnikárát és virágzó mangó-ágakat
tépdelt a ragyogó arcú, kábító pillantású nő.
A palotából erdőbe került, nemes királyi hölgy
észrevette a gyöngyökkel-ékkővel ékes állatot.
Amint virágszedés közben meglátta a szép combú nő
az arany és ezüst színű bőrében csillogó csodát,
megörvendett a páratlan természetű, aranyszínű hölgy,
s gyorsan kiáltott férjének, kit öccse fegyverrel kísért.
Újra meg újra hívta, míg az állatban gyönyörködött:
“Jöjj, jöjj gyorsan, nemes férjem, és hívd magaddal Laksmanát!”

Szavára habozás nélkül ott termett Ráma s Laksmana,
s a kunyhóhoz igyekvőben meglátták a csodás vadat.
Ám a gazella láttára Laksmana gyanakodva szólt:
“Ez a gazella, úgy vélem, nem más: Márícsa ráksasza.
A varázstudományúnak varázslata ez az alak,
azért csillog, mint Nap fénye, vagy légi szellempalota.
Mert ilyen drágakő-díszes, arany bőrű gazella nincs
seholsem a kerek földön; varázslat ez, világ ura.”
A tiszta mosolyú asszony az intó szóra nem ügyelt,
s a kelepcebe csábulva, lelkendező szóval beszélt:
“Férjem, ez a csodás állat lenyűgözte a szívemet.

III. Az erdő könyve

Fogd el, erős karú, s hozd el, hogy játszópajtásunk legyen!
Itt remete-tanyánk táján hemzsegek erdei vadak,
antilopcsordák és őzek, medvék és majmok és jakok,
szebbnél szebb, pompás példányok falkástul megfordulnak itt,
erős, nagy testű állatok gyönyörködtetik a szemet.
De számtalan vad közt egy sem vetődött a szemem elé,
amely oly szép, szelíd, ékes, mint ez a gazella-csoda.
Ha elevenen elfogni sikerül ezt az állatot,
csodálatos ügyességed ámulatot fog kelteni.
Száműzetésünk végén, ha királyságodba visszatérsz,
háremem büszkesége lesz ez a gazellák-gyöngyszeme.
Ha nem sikerül elfognod a csoda-lényt elevenen,
bőre is drága ékesség lesz, óh férfiak-tigrise!
Az aranycsillogású bőrt szeretném ráteríteni
fű-fekhelyemre, hogy selymém puhán fekhessem, boldogan.”
Rámát az állat szépsége és Szítá ösztönző szava tette sarkallta,
s örvendve szólította meg Laksmanát:
“Hallod, Laksmana, mily forró vágy fogta el Szítá szívét!
Soha-nem-látott szépsége lesz e gazella veszte ma!
E tarka drágakő-színben pompázó, színarany tűzű,
égi fénnel sziporkázó jószág elbűvöl engem is.
E gazellák-csodájának bőre díszítse fekhelyem,
és csillogó arany szőréen üljön mellettem hitesem.
És ha úgy van, ahogy mondtad, hogy cselvetés ez, Laksmana,
gonosz ráksasza-káprázat — meg kell ölnöm a ráksaszát!
Te maradj itthon, és őrizd fegyverrel a királyi nőt,
ahogy megállapodtunk volt, hogy dolgunkban megosztozunk.
Ernyedetlen kitartással őrkdj a remetetanyán,
míg én a vadat üzőbe veszem, és bőrét elhozom”

44.

Így szabta ki teendőjét testvérenek a Raghu-sarj,
s arany markolatú kardját megmarkolta a hős vitéz,
majd háromszorosan görbült, kemény íját ragadta fel,
s vállára két tegezt fűzve, ment becserkészni a vadat.
A férfiak királyától megrettent a királyi vad,
s láthatatlanná bűvölte magát, majd előtűnt megint.
Ráma, kezében íjával, a gazella felé futott,
s karnyújtásnyira ott látta a szépségében csillogót.
Akár a foszló felhőktől eltakart őszi holdkorong,
látható volt egyik percben, másik percben homályba tűnt.
Meg– megjelenve s eltűnve elcsalta Rámát messzire
az őserdei kunyhótól az alak-váltó ráksasza.
Ráma haragra gerjedt, hogy egyre bolondítja a vad,
s megállt pihenni egy percre egy árnyas helyen a gyepen.
Ekkor a sanda Máricsa az erdei vadak közül
kivált, s egész közel sétált, úgy csalogatta a vadászt.
Rávetette magát Ráma, hogy elevenen fogja el,

de felneszelt a vélt zsákmány, és kisiklott keze közül,
majd a következő percben messzebb tűnt fel a fák között.
Ráma már megelégedte, s döntött: el fogja ejteni.
Íjára napsugár-fényű, kemény nyílveesszőt helyezett,
és mint egy lágoló kígyót, a gazellára lőtte ki
az izzó, lobogó fegyvert, Brahmá szörnyű keze-művét.
Az ellenállhatatlan nyíl átjárta könyörtelenül
Máricsa gazella-szívét, szétvágva, mint villámcsapás.
Egy lábnyira szökött még fel, majd nagy kínjában visszahullt,
vonaglott s rémesen bömbölt a fogyatkozó életű.
Még így is végrehajtotta, amivel megbízta ura:
Szítától őret elcsalni, hogy elrabolja Rávana.
Kihúnyó élte végpercét érezte elközelgeni,
s Ráma hangját utánozva jaidult: »Jaj, Szítá, Laksmana!«
Végül az iszonyú nyíltól tépett gazella-tetemet
levetkőzte, s halálában saját testét öltötte fel.
A földön elterült, szörnyű, porral-vérrel beszennyezett,
vonagló ráksaszát látva, észbe kapott a Raghu-sarj.
Szítára gondolt, és öccse intésére emlékezett:
"Bizony, Laksmana jól mondta, hogy Máricsa ármánya ez.
De a szörny, még kimúlóban, ezt kiáltotta hangosan:
"Jaj, Szítá, Laksmana!" Félek, Szítá meghallotta a szót,
s hogy mire vélje, nem tudja. S vajjon mit gondol Laksmana?"
Így töprengett, s rosszat sejtve, borzongás járta át szívét.
Egy igazi gazellát lőtt, és húsát magával vive,
indult szapora léptekkel remetetanyájuk felé.

45.

Szítá a férje hangjához hasonló jajra felfigyelt,
s nógatta Laksmanát: "Tudd meg, mi történt Rámával! Siess!
Nem tud megállni féltében helyén szívem és életem,
mert nagy bajban lévőök hangján hallottam felkiáltani."
A félelemtől gyötrődő, meghajszolt özként reszkető,
könnyben úszó szemű hölgyet így nyugtatgatta Laksmana:
"Királyné, légy nyugodt: ember, isten, szellemek, madarak,
emberhúst felfaló szörnyek, őserdei vadállatok
és rémes démonok közt nincs senki olyan bátor s erős,
hogy harcban szembeszállhatna az Ég Urával — vagy vele.
Lekicsinylened őt vétek. Csatában sebheterlen ő.
Meglátod, visszatér rögtön, s hoz elejtett, pompás vadat.
Nem lehetett az ő hangja, nem is az égből származott;
ráksasza-cselvetés volt ez, mint légben úszó délibáb.
Megőrzésre reám bízott téged Ráma, mint zálogot:
nem hagyhatlak az erdőben őrizetlenül, gyöngöe nőt.
Tudod, hogy vad viszály lágol köztünk, s a ráksaszák között
azóta, hogy Kharát s népét csatában pusztítottuk el."
Laksmana bölcs beszédétől a királyné haragra gyúlt,
s dühtől vérbe borult szemmel így feddte az igaz szavút:

III. Az erdő könyve

“Részvétet színlelő, hitvány, galád, családod szégyene!
Hiába titkolod, látom, hogy Ráma vesztét áhítod.
Aki vetélytárs, az mindig aljas, mint amilyen te vagy;
nemtelen, alacsony rendű fondorkodók szokása ez.
Gazságból lopakodtál csak az erdőben Ráma után,
hogy engem kaparinthass meg, vagy mert felbérelt Bharata.
Ám légy nyugodt: az aljas terv egyiketeknek sem sikerül.
Hisz kék-lótusz-sötét bőrű, vízirózsa-fényű szemű
férjemet, a nemes Rámát, ily szennyért nem felejtetem.
Szemed láttára megválok életemtől is hamarébb.”
Szítá méltánytalan, durva, hajmeresztő vádjaira
türtöztette magát, s így szólt összetett kézzel Laksmana:
“Válaszolnom nincs értelme. Istenként kell tiszteljelek.
Asszonyoktól nem szokatlan az ilyen képtelen beszéd.
Megmutatta ezer példa: ilyen a nők természete.
Házsártosak, törvénytírók, bajkeverők az asszonyok.
Tovább nem tűrhetem vádad, Dzsánaka-lány, Vidéha-sarj;
mint izzó hegyű nyílvessző, égeti mind a két fülem.
Az erdő minden élője hallja meg, és legyen tanúm:
igaztalan vád lett bérem igaz szavú tanácsomért.
Megyek, megkeresem Rámát. Ég áldjon, ékes arcú nő!
Minden erdei istenség legyen őrződ, oltalmazód!”

46.

Szítá durva beszédére Ráma öccse haragra gyúlt,
és testvére miatt gondban, felingerülten távozott.
Ekkor a Tízfejű rémség látta, hogy itt a pillanat.
Kolduló szerzetessé vált, és így járult Szítá elé.
Varkoccsal, barna köntösben, napernyővel, lábán saru,
botja végén a bal vállán vizeskorsója fityegett.
A szörnyű ráksaszát látva, félelmében elállt a szél,
minden fa mozdulatlanná dermedt, amerre elhaladt,
a gyors Gódávari folyó sodra megállt, mint tó vize,
hogy vörös szeme fürkésző pillantását kerülje el.
Az éjszaka gonosz réme szívét elfogta torz gyönyör,
mikor a lombkunyhójában búslakodó előtt megállt.
Bráhma módon köszöntötte, bár perzselte szívét a vágy,
és hagyomány-előírta ígét rejtett a ráksasza:
“Ki vagy te, vert-arany-színű, mézsárga selyem köntösű,
fejedén lóbuszbimbóból font koszorúval csillogó?
Szerencse, Boldogság, Szépség istennője vagy, karcsú hölgy,
vagy tündér, vagy szeszélyéből a Földre szálló Szerelem?
Fehérlő fogaid fénye fehér jázminbimbók sora,
tisztá tűzű szemed hosszú, éjszín csillaga fekete,
elefánt vastag ormányát idézi ringó tomporod,
magasra duzzadó kebled ékkő-díszes, nedvdús gyümölcs.
Nem láttam soha ily szép nőt a széles föld vidékein.
Termeted pompás mestermű; gyöngye-zsenge ifjúkorod;

ruhád emeli szépséged; egész lelkem felkavarod.
Nem illő ez a hely hozzád. Jobb, ha ismét lakodba térsz.
E tájat ráksaszák lakják, alak-váltó szörnyetegek,
párducok, tigrisek, kígyók, oroszlánok és farkasok.
Csodás arcú, e rémséges erdőben nem félsz egymagad?
Ki vagy? Ki volt atyád? Honnan jöttél? Mért élsz itt egyedül
a vad Dandaka-erdőben, rémek honában, karcsú hölgy?”
Így dicsérte csalárd szóval Szítát az álnok Rávana,
s mert ő remete-köntösben látta a hozzá érkezőt,
vendéget illető módon, tisztelettel fogadta őt.
A remetének álcázott, rablásra készülő, gonosz
ráksasza- királynak Szítá elbeszélte történetét:
“Vidéha-föld királyának, Dzsanakának lánya vagyok;
szerető hitvesem Ráma; én Szítá névre hallgatok.
Dasaratha apósom volt. Tizenkét évig éltem ott
ragyogó palotájában, minden gyönyörben gazdagon.
Tizenkét év elmúltával a király úgy határozott,
hogy ifjú királlyá keni fiát, Rámát, hős férjemet.
Ám egyik neje, Kaikéji, rávette az uralkodót:
fiát tegye utódjává, és száműzesse férjemet.
A szerelem-gyötört rádzsa, hogy neje kedvére tegyen,
eleget tett a kérésnek, és férjemet nem kente fel.
Atyja színe elé járult Ráma, hogy a trónt átvegye,
ám megelőzte Kaikéji, és pergő szóval így beszélt:
»Királyi atyád megbízott, hogy átadjam üzenetét:
Bharata fogja elnyerni vetélytársak nélkül a trónt,
te pedig tizennégy évig az őserdőbe távozol.
Indulj azonnal, és oldd fel tartozása alól atyád!«
»Úgy lesz« — felelt nyugodt szívvel a rettenthetetlen vitéz,
s szilárdan az igazságban, megtette atyja óhaját.
Útján követte testvére, az igaz lelkű Laksmana,
íjat szorítva markában. Követtem én is férjemet.
Szent remete, pihenj itt meg hajlékunkban kényelmesen.
Nemsoká visszatér férjem, bő zsákmánnyal, amint szokott.
Most rajtad van a sor: mondd meg nevedet, nemzetségedet,
s miért rovod az őserdő lakatlan táját, szerzetes?”
Mikor szavát bevégezte Ráma hűséges hitvese,
zord válasszal felelt néki a rémek rémítő ura:
“Kitől Három Világ retteg, félnek istenek, emberek,
és Rávana vagyok, Szítá, ráksaszákon uralkodó.
Mióta láttalak téged, aranybőrű, selyemruhás,
hibátlan termetű szépség, egy asszonyom se kell nekem.
Raboltam gyönyörű nőket feleségül mindenfelől,
de összes feleségemnek a királynője te leszel.
A tenger közepén fekszik Lanká nevű nagy városom,
magasló hegy csúcsán épült, az óceán veszi körül.
Viruló erdőkben sétálsz majd ott, Szítá, oldalamon,
s a Dandaka vadonjára nem vágysz vissza, gyönyörű nő.
Dús ékszerekkel ékített, ötezer hű rabszolganő
kíséri minden lépésed, ha a feleségem leszel.”

III. Az erdő könyve

Rávana óhaját hallva, Ráma hűségese hitvese
szörnyű haragra gerjedt, és megvető szóval válaszolt:
“Az óceánként, nagy hegyként legyőzhetetlen erejű,
Indra-vitézségű, bátor Ráma hű asszonya vagyok!
A nagy fák sátraként védő, erényekben bővelkedő,
törvénytudó, szavát tartó Ráma hű asszonya vagyok!
Erős karú, erős mellű, oroszlán-léptű s –erejű,
oroszlán-termetű s –szívű Ráma hű asszonya vagyok!
A fénylő telihold arcú, érzékein uralkodó,
világot átható hírű Ráma hű asszonya vagyok!
Nőstényoroszlánt kívántál elragadni, hitvány sakál;
úgy kisiklok a markodból, mint a megmarkolt napsugár.
Kiehezett oroszlántól a húst elvenni akarod,
félelmes kobra szájából fogát kitepni akarod,
szemedet tüvel érinted, borotva élet nyaldosod,
ha Ráma szeretett nejét tőle elvenni akarod,
az égen Napot és Holdat markodba fogni akarod,
ha Ráma szeretett nejét tettel sérteni akarod!
A máglya lobogó lángját ruhádba fogni akarod,
ha Ráma tiszta életű nejét elérni akarod!
Élesre fent hegyű dárdák hegyét taposni akarod,
ha Ráma nejét, hű társát a magadénak akarod!”

49.

Szítá kemény szavát hallva, a szörnyűséges Tízfejű
összeütötte tenyerét, és óriássá változott.
A Vidéha-királylányra hangot váltva, durván rivallt:
“Azt hiszem, balga nő, még nem hallottad, hogy én ki vagyok.
Az úrben állva, fel bírná a Földet emelni karom.
A tengert ki tudnám inni, megölném harcban a Halált,
Napot lelőné nyilvesszóm, a Földet széthasítanám.
Alakot kedv szerint öltök, lásd meg, te dölyfös nőszemély!”
A jámbor szerzetes-külsőt levetve, szörnyű önmagát,
Halálhoz hasonló testét öltötte fel a Rémkirály.
Mint fekete viharfelhő dalmahodott nagy termete,
ékszere izzott, mint villám, tíz torka és húsz karja nőtt,
rút testét rőt lepel fedte, s a déli Napként csillogó,
fekete fürtű, ékszerrel, selyem köntőssel ékített
Vidéha-királylány előtt fenyegetően magasodott:
“A Három Világon sem lelsz méltóbb férjet, mint én vagyok!
Jőjj hát velem, szeress engem. Dícséretes férjed leszek.
Szépségem, sohasem foglak sértő szóval megbántani.
Halandó férfi vonzalmát vesd el! Fordítsd felém szíved!
Lezuhant a királyságról Ráma, élete is rövid,
esztelenség ragaszkodnod hozzá, makacsul, ostobán.
Egy nő szavára elhagyta királyságát, barátait,
s vadállatoktól nyüzsgő, zord erdőt választott lakhelyül.”
A nyájas szavú Szítához így szólt a durva ráksasza,

s vad vágyban odalépett a karcsú testű szépség elé.
Megragadta szerencsétlent, mint a sárkány a csillagot.
Jobb karjával a két combját ölelte át a szörnyeteg,
s a lótusz-arcú Szítának hajába markolt bal keze.
Az erdő istenségei rémülten menekültek el
a hegyes fogú, hegycsúcs-nagy, széles mellű rémség elől.
Rávana szamarak-vonta, aranyveretű kocsija
feltűnt a levegőben, és dübörögve közeledett.
Ráförmedt iszonyú hangon szegény Szítára a gonosz,
s ölébe kapva, feldobta kocsijára áldozatát.
A tiltakozva vergődőt a vágyra gerjedt Rávana
a levegőbe felkapta, mint a kígyót a keselyű.
A levegőben Szítá a szörnyeteg karmai között
jajveszékelt, sikoltozott, mint a részeg vagy eszelős:
"Jaj, erőskarú Laksmana, merre lehetsz? Nem látod-e,
hogyan elrabolt és elhurcol az alak-váltó ráksasza?
Leborulok a hattyúkat ringató folyóvíz előtt:
vidd hírül gyorsan Rámának, hogy viszi Szítát Rávana!
Könyörgök a fák és bokrok védő istenségeihez:
jelentsétek meg férjemnek, hogy elhurcolt a ráksasza!
Segítségül hívok minden élőlényt távol és közel,
minden madarat és minden vadállatot, erdőlakót,
siessetek a hírel, hogy elrabolta Ráma nejét,
életénél drágább kincsét, és viszi Szítát Rávana!
Ha azt hallaná férjem, hogy a túlvilágra tűntem el,
visszaragadna hős karja még a Halál Urától is."
Miközben így segélykérőn, szívettépőn sikoltozott,
egy fa tetején meglátta az agg Dzsatájus keselyűt.
A Rávana hatalmában vergődő, karcsú csípejű,
bánattól fátyolos hangon, búcsúzva kiáltott fel:
"Nemes Dzsatájus, ím látod, hogy elrabolt kegyetlenül,
segítöm s gyámolom nélkül a gonosz művű ráksasza.
Ezt a gaz éjben-kószálót te sem bírod feltartani,
mert győzhetetlen erejű ez a vérszomjas szörnyeteg.
Csupán jelentsd meg Rámának és Laksmanának vesztemet
úgy, amint te magad látod, igaz szóval, madárkirály!"

50–51.

Felrezzent szendergéséből az agg Dzsatájus fenn a fán,
körülnézett, és látta, hogy Szítát hurcolja Rávana.
Ekkor a hegycsúcs-nagyságú, hegyes csőrű madárkirály
szelíd szóval megintette fájáról a zord Rávanát:
"Tízfejű, ha törvényt tisztelsz, szent hagyományokat követsz,
nem szabad ezt a rút tettet rútul elkövetned, öcsém.
Dzsatájus vagyok, ismerj rám, az erős keselyűkirály.
Minden ember ügyét védi, a föld javán munkálkodik
Ráma, erő s erény hőse, mint Nagy Indra és Varuna.
E világraszóló hősnek erényes és hites neje

III. Az erdő könyve

a karcsú termetű Szítá, akit most orvul elrabolsz.
A király, ha törvényben jár, nem érintheti más nejét,
és kétszeresen úgy illik, hogy tiszteld király hitvesét.
Más neje megsértésétől fordíts hát vissza utadat;
ne kövess el olyan tettet, melyért feddés, gyalázat ér.
És szállj magadba, fontold meg: nincs Rámánál nagyobb vitéz,
és ha hitvesét elrablod, nem távozol büntetlenül.
Nem látod, hogy gyilkos mérgű kígyót szorongatsz kebleden?
A Végzet hurkát hurkoltad saját nyakadra ostobán.
Hatvanezer évet éltem, őrizve a becsületet,
atyámtól s ősatyáimtól öröklött tisztetemhez híven.
Öreg vagyok, te ifjú vagy; íjad, vérted, nyilad erős,
ám Szítát nem hagyom mégsem elrabolni büntetlenül.
Küzdj meg velem, ha bátor vagy! Állj meg egy percre, Rávana!
Nemsokára te is holtan heversz a földön, mint Khara.
A két királyfi távol van, s erőm önmagamnak csekély,
de kezűktől elér gyorsan nyomorúságos végzeted.
Nem engedem, amíg élek, elhurcolnod a gyönyörű,
lótuszszírom szemű Szítát, Ráma szeretett hitvesét.
Állj meg, gaz Tízfejű, állj meg! Meglátod, pillanat alatt
leverlek szép kocsidról, mint fáról az ért gyümölcsöket.
Harc lesz vendégajándékom, amíg életem engedi.”
A ráksasza-király arca a haragtól vörösre gyúlt,
s a szárnyasok királyával vad indulattal szembeszállt.
Kavargó küzdelem támadt a két összecsapó között,
mint hogyha két viharfelhőt összesodorna szélvihar.
A Tízfejű dühében tíz hegyes nyilat kapott elő,
a Halál Ura rémséges jogaránál szörnyűbbeket.
Íját körre feszítette, s a fullánk-szájú, tűhegyes,
egyenes röptű nyílvevesszők átfúrták a madárkirályt.
Ő csak a könnyező Szítát nézte Rávana kocsiján,
s mintha sebének nem érezné, ellenfelére lecsapott.
Gyöngyökkel ékes íját és nyílvevesszőkkel telt tegezét
szilánkokká forgácsolta lábával az erős madár.
Az arany vértű és hámú, gyors futású, csodálatos,
démonfejű szamaraknak is kioltotta életét.
Majd a parancsra hallgató, tűzfényű, tarka ékszerű,
gyémánt hágcsojájú nagy kocsit zúzta ezer darabra szét.
A kocsijától megfosztott, lovait vesztett Rávana
ölébe kapta Szítát és vele együtt földre zuhant.
De látva, hogy a szárnyas-nép oltalmazója kimerült,
vígán felugrott, és Szítát szorítva, gyorsan útra kelt.
Ekkor a keselyűk őre felröppent és nyomába szállt,
és nagy erővel Rávana hátára vetette magát.
Belevájta tövig karmát, s úgy marcangolta tagjait,
ahogy az elefánt-hajcsár makacs jószágát döfködi.
Hátába vájta csőrét, és hasogatta karmaival,
haját marokszám tépdeste a karom-csőr fegyverzetű.
A keselyűk királyától marcangolt testű Rávana
a kintől összerándult, és fájdalmában ajkába mart.

Szítát erősen tartotta tíz karjával bal oldalán,
a tíz jobbájával Dzsatajusra sújtott le eszelős dühvel.
A légben-járók Indrája semmibe vette az ütést,
s csőrével leszakította a tíz másik kart bal felől.
De tüstént új karok nőttek a lemetszett karok helyén,
mint gyöngy-fényű mérges kígyók nyüzsögnek fészükéből elő.
A Tízfejű haragjában Szítát eleresztette most,
és ökleivel-lábával tiporta a Madárkirályt.
Kardot rántott, s lemetszte két szárnyát, lábát, oldalát
a Ráma hitvesét védő, agg Dzsatajusnak Rávana.
A szörnyű művű ráksasza csapásától a keselyű
szárnyától fosztottan, bénán, haldokolva földre zuhant.

52.

Elfogyó életű, vérző védőjéhez odafutott
Szítá, s zokogva gyászolta, akár tulajdon rokonát.
Ékszerei lehullottak, gyámolítója nem maradt,
s odarontott vadul hozzá Rávana ráksasza-király.
Menekült, s nagy fák törzsébe folyondárként kapaszkodott:
"Mentsetek meg, mentsetek meg!" — ám utolérte Rávana.
"Ráma, Ráma!" — sikoltotta távol lévő ura nevét,
s durván magához rántotta, mint önnön vesztét, Rávana.
A Szítán tett erőszakra megdermedt az egész világ,
határtalan sötétségbe burkolózott a föld színe,
mozdulatlanul állt a Szél, nem adott fényt a Fény-adó.
Égi szemével szemlélte a sérelmet az Ósatya,
s megszólalt: "A tett megtörtént. A végzet beteljesedett."
"Ráma, Laksmana!" — sírt Szítá. Rablója nem gondolt vele,
a levegőbe felszállt, és elhurcolta áldozatát.
Az arany-ékszer-szín bőrű, sárga selyem öltözetű
hölgy úgy fénylett az égbolton, mint felhőn a villámszalag.
A körülötte lobogó sárga köntöstől Rávana
olyan vad fényben izzott, mint lángok-perzselte hegygerinc.

54.

Az elhurcolt királyasszony segítőt nem látott sehol,
míg egy hegycsúcson öt majmot pillantott meg a szép szemű.
Karperecét lerántotta, le selyem felső köntösét,
s a földre lehajította az ott ülő majmok közé.
"Hátha hírt adnak Rámának" — gondolta a gyönyörű nő.
A szörny vad rohanásában észre sem vette, hogy a hölgy
vállkendőjét leoldotta, és lecsatolta ékszerét.
A sárga szemű nagy majmok felpillantottak és merőn,
tágra nyílt szemmel bámultak a jajgató Szítá után.
A ráksasza tovább szállt a széles Pampá folyó fölött,
s a síró Szítát hurcolva, igyekezett Lanká felé.

III. Az erdő könyve

Sebesen, mint a nyílvevő, amelyet kirepít az íj,
suhant a levegőben fent, erdők, folyók, tavak fölött.
A vizek örök anyjához, az óceánhoz érkezett,
s cetektől-cápáktól nyüzsgő ársai fölött áthaladt.
Felháborodva háborgott, hullámozott a nagy víztömeg;
néma halak cikázása a rablás ellen szót emelt.
Hasztalan küzdött Szítá; úgy szorította Rávana,
mintha ön-végzetét vinné, és Lankába megérkezett.
Végighaladt a jól épült, széles utcájú városon
a kapuk előtt álló nép között, és háremébe ment.
Ott zsákmányát, a gyötrődő, bánattól zsibbadó szívű,
sötét-lótusz-szemű Szítát letette végre Rávana,
és így beszélt a félelmes ráksaszíkhöz a Tízfejű:
"Engedelmem nélkül Szítát nem láthatja férfi, se nő.
Drágaköveket és gyöngyöt, ruhákat és ékszereket,
amit csak kíván, kapjon meg; óhajtása az én szavam!
S akinek szava megbántja a Vidéha-királyleányt,
véletlenül vagy szándékkal, annak nem kedves élete!"

55.

Majd a könny-áztatott arcú, kétség terhétől görnyedő,
falkától elszakadt, úzótt ősuta gyanánt reszkető,
süllyedő gályaként bánat tengerébe elmerülő,
lehajtott fejű Szítához lépett a ráksaszák ura,
s az erőtlent erőszakkal végigvezette termein,
az égi kéjlapok másán, csarnokok, lugasok során,
szolgálatára álló nők ezer főnyi serege közt,
tarka madár csapat zengő dalát árasztó fák alatt,
elefántcsont, arany, kristály, ezer csillogó drágakő,
gyémánt– és lazúrkő-ékes oszlopsorok káprázatán.
A séta befejeztével az éji kóborlók ura
a Vidéha-királylányhoz csábos szóval fordult megint:
"Tízszer és még huszonkétszer tíz milliónyi ráksasza
– gyermekeknek s az aggoknak hadát nem számítva bele –
enged parancsomnak, Szítá. Szörnyű erejű mindahány.
Minden egyes kimondott szóm megtételét ezren lesik.
Vedd át tőlem hatalmadba hatalmas birodalmamat,
és életemet is; drágább vagy életemnél is nekem.
Hárememben a szebbnél szebb asszonyok serege fölött
te légy az úrnő, szépségem! Légy feleségem, szép szemű!
Ellenkezned mi értelme? Fogadd el ajánlatomat!
Az érted lánggal égőhöz fordítsd kegyesen szívedet!"

56.

A fájdalom-gyötört Szítá, nem tudva, mi a félelem,
fűszálnak véve szívében a Tízfejűt, bátran felelt:

“Apósom a Törvény hídja, rendíthetetlen, mint a hegy,
igaz ígéreterű, jámbor. Az ő fia a Raghu-sarj,
a Három Világon híres Ráma, a törvény-őríző,
erős karú, nemes harcos, az én férjem és istenem.
Ősi, nemes család sarja, oroszlán-vállú-erejű.
Ő Laksmanával, öccsével, kioltja az életedet.
Ha az ő szeme láttára mertél volna érinteni,
a Dandaka-vadon földjén hevernél holtan, mint Khara.
Ezek a fertelmes szörnyek, akikkel olyan nagyra vagy,
előtte mérgeket vesztek, mint kígyók a sas karma közt.
Íjáról záporoként szálló, aranyveretű nyilai
szétmarják tested, mint partját a Gangá áradó vize.
Ha kellene, az égboltról a Holdat letaszítaná,
az óceánt kiszáraitná, hogy megszabadítsa nejét.
Megölheted e rossz, hitvány testet, vagy szétszaggathatod,
de arra nincs hatalmad, hogy engem szégyenre kényszeríts.”
Így szólt Szítá haragjában, durván, kérlelhetetlenül,
s egyetlen szót se szólt többé Rávanához Ráma neje.
Szítá hajat-felborzasztó, kemény beszéde hallatán
szörnyű, fenyegető szóval válaszolt a szörnyek feje:
“Haldd meg végső szavam, Szítá: várok tizenkét hónapig,
s ha nem térsz ezalatt észhez, és nem közelítesz felém,
szakácsok darabolnak fel reggeli eledelemül.”
Így beszélt vad haragjában a világ réme, Rávana,
majd indulatosan fordult az ocsmány ráksaszík felé:
“Rémítő, borzadályt keltő, szörny-alakú, torz ráksaszík,
törjétek meg e nő gőgjét, vérivók, emberhús-falók!
Szörnyű fenyegetésekkel, majd meg kedves szavakkal is
rabszolgámmá igázzátok, mint vadat a szelidítők!”

(57.)

(Amikor Lanká földjére került Szítá, a jós-igét
Brahmá kinyilatkoztatta Indra isten-király előtt:
“Betölt a ráksaszák sorsa. Ujjonghat Ég, Föld, Alvilág.
Szítát Lankába hurcolta a gonosz lelkű Rávana.
Szítá gazdag család sarja, kényelemben nevelkedett,
és most a férje távol van, ráksasza-csorda van közel,
ráksasza-asszonyok szidják, bánat gyötri férje után.
Tépdődik: »Messze van Lanká, az óceán veszi körül,
Ráma hogyan tudhatná meg, hogy itt vagyok, s hű maradok?»
Ilyen gondban emésztődik a nehéz sorsú, gyenge nő,
nem is fogad el élelmet, s el fog sorvadni élete.
Aggódom érte. Menj gyorsan, és keresd fel a szép szavút!
Menj Lanká városába, és adj neki égi eledelt!”
E szavakra a szentséges Nagy Indra, az egek ura,
indult, s maga mellé vette az Álmot kísérőjeül.
Szólt az Álomnak: “Kábítsd el a ráksaszák egész hadát!”
A Nagy Indra parancsára ment az Álom készségesen,

III. Az erdő könyve

és kábulatba ejtette a nagy célért a szörnyeket.
Eközben az Ezerszemű nagy Indra isten megjelent
a ráksasza-vár parkjában búslakodó Szítá előtt:
"Tiszta mosolyú, üdv néked! Az istenek ura vagyok.
Azért kerestelek fel, hogy vigasztaljalak: férjedet,
a Raghu-nem nemes sarját, segíteni fogom; ne félj!
Átvezet segedelemmel a tengeren erős hadat.
Látod, alusznak őrzőid; én kábítottam őket el,
az Álmot is segítőként magammal hozva kedvedért.
Nézd, égi eledelt hoztam, ezzel erősítsd testedet.
Vedd át kezemből, ékes hölgy, és ha ezzel táplálkozol,
nem fog gyötörni szomjúság és éhség ezer évekig."
A jelenéstől megrettent Szítá, és gyanakodva szólt:
"Miről ismerhetlek meg, hogy te vagy a mennylakók feje?
Hitvesem megtanított rá, mik az istenek jelei;
e jeleket mutasd meg most, hogyha valóban Indra vagy."
Eleget tett a kérésnek a nagy hatalmú égi úr:
lába földet nem érintett, szemhéja nem rebbent szemén,
ruháján nem tapadt meg por, koszorúja nem hervadt.
E jelekről felismerte Indrát Szítá, és boldogan,
örömkönny záporát öntve magasztalta az ég urát:
"Egykor atyámtól hallottam, hogy ő, s apósom ugyanúgy,
s Ráma s Laksmana is látott szemtől szembe, magasztos úr,
s ma ugyanígy én is látlak. Így mégis van védelmezőm!
Elfogyasztom parancsodra ezt az égi varázsitalt,
ezt a csodás táplálékot, mennyei ajándékodat."
Indra kezéből átvette a szép hölgy a varázsitalt,
és ezt üzente férjének a Vidéha-királyleány:
"Ha él nagy erejű férjem, és vele együtt Laksmana,
az ő üdvükre válják ez!" És felhajtotta az italt.
Mihelyt lenyelte az italt a szépszemű,
éhsége megszűnt, tovaszállott bánata.
Tudatta Indra, hogy a két hős ép, s virul.
Örvendve vette tudomásul ezt a hírt.
Elégedett volt a Nagy Indra is, hogy így
sikerre vitte Raghu sarja dolgait.
Megáldva Szítát, a ligetből távozott,
s megtért a mennybe. Vele ment az Álom is.)

57.

Mikor Ráma elejtette az alakját változtató,
gazellává vált Márícsát, sietve elindult haza.
Aggódott feleségéért, látni akarta mielőbb,
mert sakál-üvöltést hallott vészjóslón a háta mögött.
Megborzongott a félelmes hangtól, rossz sejtés fogta el
a hajmeresztő, elnyújtott sakál-vonítás hallatán:
"Félek, hogy a sakál hangja valamilyen csapást jelez.
Bárcsak ne érné baj Szítát! Fel ne falják a ráksaszák!

Ha Laksmana meghallotta Márícsa álnok jajszavát,
aki gazella bőrében utánozta a hangomat,
a hangra Szítát otthagyja, indul nekem segíteni,
s Szítá is arra biztatja, hogy ne késsen, jöjjön hamar.
A ráksaszák egész népe most Szítá életére tör.
Arany gazella bőrében elcsalt Márícsa messzire,
míg itt nyílam lövésétől halódva visszaváltozott
ráksaszává, és feljajdult: "Laksmana, végem van, segíts!"
Bárcsak bajuk ne történne, amíg tőlük távol vagyok!
A ráksaszák gyűlölnek, mert nem felejtik a nagy csatát.
Sok baljós jelet is láttam, s rossz érzésem van emiatt."
A sakál-üvöltést hallva, így töprengett a Raghu-sarj,
és útján visszafordulva, iparkodott hazafelé.
Gondterhelten haladt, s közben mindenféle vad és madár
balkéz felől kerülgette, s borzongatóan víjjogott.
E rosszat sejtető, szörnyű előjelek után a hős
testvérét, Laksmanát látta aggódva közelíteni.
Találkoztak, s köszöntötte testvérét, Rámát, Laksmana,
a bánatos a bánkodót, a megrémült a rettegőt.
Majd Ráma megszorította Laksmanának a bal kezét,
és nyájas, de kemény szóval így beszélt aggodalmasan:
"Hej, Laksmana! Hibáztál, hogy utánam jöttél, kedvesem,
és magára hagyta Szítát. Remélem, nem történt baja!
Szörnyen aggódom, hogy Szítá vagy elpusztul magánosan,
vagy felfalták az erdőben szerte kószáló ráksaszák,
mert sok baljóslatú jeltől volt terhes a mai napom.
Nagy erejű vitéz, nőmet bárcsak ne érte volna baj!"

60, 64.

Így szólt, s sietve indult, hogy újra láthassa hitvesét.
Üres hajlékukat látva, lelkét ijedség fogta el.
Heves léptekkel járt körbe, és kapkodott mindenfelé.
Átkutatta a lombkunyhot és tanyájuk környezetét,
de mindhiába, mert Szítá, kunyhójuk éke, tovatűnt,
ahogy lótusztavak bája elköltözik a télidőn.
A kétségbeesett Ráma támolygott, mint a szélütött,
és meglátta egy ráksasza iszonyatos nagy lábnyomát,
és néhány kis nyomot, melyet az ide-oda futkosó,
Rávanától menekülő Szítá hagyott maga után,
s egy kettétört tegezt s íjat, s egy összeroppantott kocsit.
Ezt látva, elfacsarodó szível hívta öccsét oda:
"Nézd, Laksmana, a Szítáról letépett, szép virágfüzért,
szétszagatott nyakláncáról szétgurult arany gyöngyöket,
s rőt arany gyöngyökként fénylő, csillogó, rőt vércsöppeket,
amelyek itt a kunyhónál elborítják a föld színét!
A Vidéha-királyasszonyt alakjuk váltó ráksaszák
darabokra hasították, felfalták, jóllaktak vele.
Szítá fölött osztozkodva, hajba kapott két ráksasza,

III. Az erdő könyve

és egymásnak esett mérges tusában a két szörnyeteg.
Ki lehetett a gazdája e drágakővel kirakott,
gyöngyökkel ékes íznak, mely kettétörve amott hever?
Ez a kelő napként fénylő, lazúrkövektől csillogó,
behorpadt színarany mellvért kié lehetett valaha?
Vagy ráksaszák, vagy istenek fegyverzetének gondolom.
Hát ezek az aranyhámos, démonfejű, iszonytató,
óriás testű szamarak milyen harcban pusztultak el?
Ez a torz alakú lábnym nyilván ráksasza lábnyma.
Megölték a szelíd asszonyt, vagy elrabolták, úgy lehet.
Nem védte meg a rablóktól az Igazság a gyenge nőt.
Adakozó, szelíd voltam, segítettem mindenkinek,
s ez lett jutalma: gyávának néztek az égi istenek.
Látod, Laksmana: átkomra fordultak az erényeim!
Vége a béketűrésnek! Kiirtok minden ráksaszát!
Ahogy a perzselő napfény megfojt Holdat és csillagot,
úgy fojtsa meg erőm lángja eddigi jámborságomat!
Megbénítom az égbolton a Holdat és csillaghadát,
tüzet s szelet elállítok, megvakítom a Fény-adót,
ledöntöm a hegyek csúcsát, kitépek fát, bokrot, fűvet,
elzárom a folyók medrét, kiszáritom az óceánt,
a világra rázúdítom a végromlás iszonyatát,
ha Szítát nem adják vissza sértetlenül az istenek!”

67–68.

Ráma haragtól tombolva fogta leghegyesebb nyilát,
és Laksmanával indult, hogy bejárja az egész vadont.
Rábukkantak Dzsatájusra. A hegycsúcs-nagy madárkirály
sebek nedvétől áztatva, haldokolva földön hevert.
A sziklabérc-testű láttán Ráma öccséhez így beszélt:
“Ez a szörny falta fel Szítát, a Vidéha-királyleányt.
Saskeselyű alakjában kószált itt ez a ráksasza,
felfalta a hosszú szeműt, és most kényelmesen pihen.
Lánghegyű, egyenes röptű nyílveszőmmel felnyársalom!”
Borotvaél-hegyű nyállal íján Ráma odarohant;
léptétől óceán-partig megremegett a föld színe.
Ám bágyadt, elhaló hangon megszólalt a madárkirály,
s habos vért ontva csőréből, a Raghu-sarjhoz így beszélt:
“Szítát, akit az erdőben mint rejtett gyógyfüvet kutatsz,
s vele az én életemet is Rávana rabolta el.
Amikor eltávoztatok, és nejed egyedül maradt,
a nagy erejű szörnyeteg szemem előtt ragadta el.
Röptültem segedelmére, s a küzdelemben Rávana
kocsiját-fegyverét veszítve, a föld porába lebukott.
Övé ez a kettétört íj, ez a sok nyílvesző övé,
ez a vad harcban szétmorzsoltsz harciszékér is az övé.
Ám kimerültem, s kardjával levágta mindkét szárnyamat,
s a Vidéha-királyasszonyt hurcolva, Dél felé repült.”

Így beszélt tiszta elmével Rámához a madárkirály,
majd élete megvált tőle, s testéből levegőbe szállt.
Fejét a földre ejtette, két lába mereven kinyúlt,
teste elereszkedett, és mozdulatlanra merevült.
A hegynagyságú, megcsonkult, élettelen, megtört szemű
keselyűkirályt elnézve, a csüggedt Ráma így beszélt:
"Boldogan élt az erdőben mellettünk a nemes madár,
s a ráksaszával megküzdve, értem vesztette életét.
Olyan tisztelet és hála illeti meg a keselyűt,
mint atyámat, Dasarathát, a népek nagy fényű urát.
Hozz fát, tüzet csiholjunk, és rakj máglyát, elhamvasztani
a szárnyas nép királyát, ki ügyemért a halálba ment.
Az ellobbanó láng útján, igaz lelkűek ösvényén
térj meg az örök hajlékba, ahonnan nincs több születés!
A legfelső világokba kíséren el áldó szavam,
és ez a búcsú-szertartás, nagylelkű keselyűkirály!"
E szavakkal a máglyára helyezte a holttestemet,
s elhamvasztotta, gyászolva, mint legkedvesebb rokonát.

69–70.

A szertartást bevégezve, útrakelt a két Raghu-sarj;
Szítát keresni indultak a zord déli égtáj felé.
Figyelmesen kutatták át a sűrű cserjét, bokrokat,
s egyszerre szörnyű hang bődült, hogy hajlongtak tőle a fák.
Mentek a hang irányába, jól megmarkolva kardjukat,
s megláttak egy széles mellű, hatalmas testű ráksaszát.
Közelebb mentek, s hatalmas látvány tárult szemük elé:
óriás törzs, fej s nyak nélkül; szája a hasán tátogott.
Kemény, hegyes szőr úgy fedte, mint erdő a hegy oldalát.
Sötét volt, mint viharfelhő. Mennydörgés volt minden szava.
Egyetlen, tűzláng-izzású, durva pillájú, villogó,
tágranyílt, félelmes, hosszú, sárga szeme volt a hasán.
Száját nyalogató nyelve lógott agyarai közül,
és egészben befalt minden medvét, oroszlánt, dämvadat.
Fertelmes, hosszú két karját nyújtogatta mérföldnyire.
Markával elkapott minden madarat és vadállatot,
egyiket magához húzta, újra ellökte másikat.
A testvérek elé állva, eltorlaszolta útjukat.
Képtelenül hosszú karját kinyújtotta az óriás,
s keményen összemarkolta két kezével a két vitézt.
Iksváku két erős sarját, Rámát és vele Laksmanát
markában látva vergődni, rájuk szólt gúnyosan a Törzs:
"Mire vártok? Miért álltok? Látjátok, hogy éhség gyötör!
A Sors ételmenül rendelt; a halálra készüljete!"
A fenyegető szót hallva, a végveszélyben Laksmana
visszanyerte bátorságát, s időhöz illően beszélt:
"Téged is, engem is mindjárt magához ránt a szörnyeteg;
amíg nem késő, messük le kardunkkal mind a két kezét!"

III. Az erdő könyve

Ez az iszonyatosan hosszú kar adja neki az erőt,
hogy a világot pusztítsa, s elemésszen bennünket is.”
Laksmana ötletét hallva, dühödten felfortyant a Törzs,
s rémes száját kitátotta, hogy zsákmányát beléveti.
A helyzetet jól átlátó két dalia fogta magát,
és vidáman lemetszette vállából a két szörnyű kart.
A jobb oldalt álló Ráma szorító jobbját szelte le
kardja erős csapásával, a balt a vitéz Laksmana.
A levágott karú rémség vad bömböléssel elterült;
mint mennydörgés, betöltötte ordítása a levegőt.
Elveszítette két karját, vérözön borította el.
Kétségbeesve kérdezte: “Kik vagytok? Mi hozott ide?”
A rusnya Törzs kérdésére az ékes szavú Laksmana,
a nagy erejű, elzengte testvérbátyja dicséretét:
“Dasaratha örökösét, Rámát látod magad előtt,
a messze földön híres hőst; én öccse, Laksmana vagyok.
Elrabolta királyságát atyja neje, s száműzte őt.
Velem és feleségével ez az erdő lett otthona.
Itt a néptelen erdőben egy fondorlatos ráksasza
elragadta nejét, Szítát. Őt keresni jöttünk ide.
De te is mondd el, hogy ki vagy, és tört lábbal, torz törzs gyanánt,
melleden fertelmes szájjal e vadonban miért nyüzsgösz?”
Laksmana válaszát hallva, igen megörvendett a Törzs,
és Indra jós-igéjére visszagondolva, így beszélt:
“Üdvömrre jöttetek, hősök! Áldás kísérje léptetek!
Üdvömrre metszettétek le tőből ketten két karomat.
Elbeszélem igaz szóval, férfiak oroszlánjai,
hogyan szülte saját vétkem, önteltségem e termetet.

71.

Egykor, erős karú Ráma, hatalmas voltam és vitéz,
és elképzelhetetlen szép; mind a Három Világ dicsért.
De egyszer balga dölyfömben ezt az alakot öltve fel,
a jámbor remetek népét ijesztgettem mindenfelé.
Magamra haragítottam a nagy szentet, Szthúlasiraszt:
erdőn, gyümölcsszedés közben, meg akartam rémíteni.
Rámrivallt alakom láttán az izzó tűzláng átkú bölcs:
»Ez a szégyenletes, torz test tapadjon mindörökre rád!«
Kérleltem a haragvót, hogy átka végét jelölje ki.
Esdeklésemre ily szóval enyhítette átkát a szent:
»Ha Rámával találkozol, és levágja rút karodat,
és máglya lángján elhamvaszt, visszanyered szépségedet.«
Azóta két hosszú karral vadállatokat fogdosok;
oroszlánt, párducot, tigrist falok nyersen szüntelenül.
Így élek itt az erdőben, királyok legnagyobbika,
s elfogok minden élőlényt, ami szemem elé kerül,
sejtve, hogy így előbb-utóbb markomba kerül Ráma is.
Üdv, Ráma, hogy megérkezte! Rajtad kívül más, Raghu-sarj,

nem ölhet meg, mert így mondta igaz szóval az átkozó.
S majd tanáccsal segítséget nyújtok neked, vitéz király,
hálából és barátságból, ha tűzben elhamvasztotok.”
A Törzs történetét hallva, az igaz lelkű Raghu-sarj
Laksmana társaságában elpanaszolta bánatát:
“Nejemet, a nemes Szítát, elrabolta gaz Rávana,
mikor tanyánkról távoztam és Laksmana nem volt jelen.
Hitvesem elrablójáról nem tudok mást, csak a nevét;
sem külsejét, sem lakhelyét, sem erejét nem ismerem.
Tétován futkosunk; nincsen, ki útba igazítana.
Szolgálatunk fejében majd légy hozzánk könyörületes!
Elefántok-kidöntötte száraz fatörzseket hozunk,
és nagy gödörbe halmozva, elhamvasztjuk holttestedet.
Te viszont Szítáról mondd el, ki vitte el, és merre van;
ha tudod a valóságot, tanácsoddal tégy jót velünk!”

72–74.

Így váltott szót a haldokló Törzs és a két ifjú vitéz,
majd a hegy nagy barlangjában tüzet csiholtak szaporán.
Most Laksmana erős lánggal lobogó üszköt ragadott,
s mindenfelől meggyújtotta a máglyát. Fellángolt a tűz.
A Törzs hatalmas tetemét mint óriás vaj-darabot
nyalták körül a lángnyelvek; saját zsírjában sercegett.
Hirtelen összerázkódott, lerázta a máglya tüzeit,
s erőben, égi köntösben, mint lángnyelv felemelkedett.
Majd ragyogó ruhájában, tarka ékszerrel ékesen
a levegőbe felröppent, elégedetten, boldogan.
Hattyúk vontá, sziporkázó, tündöklő égi kocsin állt,
szépsége a tűz égtájat ragyogó fénnel vontá be.
A levegőből Rámához intézte oktató szavát:
“Halld meg tőlem igaz szóval, hogyan nyered vissza nejed.
Figyeld meg jól, amit mondok. Egy Szugrívá nevű majom,
akit bátyja, a vad Válin, trónusáról elüldözött,
a szép Pampá folyó partján a szemet-gyönyörködtető
Risjamúka hegyen lakik, és négy hű majma van vele.
A dicső, nagy vitézségű, illendőséget ismerő,
igaz ígéretű, fényes, bölcs elméjű, állhatatos,
bőkezű, adomány-osztó, nagy hatalmú, nagy erejű
majomkirályt elüldözte bátyja, s száműzetésben él.
Szítá megkeresésében ő lesz segítő társatok.
Indulj késedelem nélkül, keresd fel Szugrívát hamar,
és köss vele szövetséget, hogy erős támaszod legyen.
Ármány nélkül barátságot fogadj lobogó tűz előtt,
s ne becsüld le mivoltáért Szugrívát, a majomkirályt!
Hálatudó, erős és bölcs, s ő is szövetségest keres.
Ha oldalára állsz, Ráma, sikerre viszitek ügyét.
Akár beteljesül vágya, akár nem, téged megsegít.
Ez a majmok-oroszlánja szerte a földön mindenütt

III. Az erdő könyve

jól ismeri az emberhús-faló szörnyek rejtekeit.
Előle nem marad rejtve semmi a széles föld színén,
amerre a Nappal Ura ezer sugara ont hevet.
Mély folyókat, hegyek hátát, szirtodúkat, barlangokat
át fog kutatni népével, és Szítának nyomára jut.
Ő majd szétküldi nagy testű majmai fürgé seregét,
s kifürkészik, hogy elválás-gyötörte nejed merre van.
Megtalálják a szép testűt még Rávana lakában is.”
Így útba igazította tanáccsal Rámát s Laksmanát
a nyakában virágfűzért viselő, fényes églakó,
s ők hálásan kiáltottak a légben lebegő felé:
“Térj meg égi lakásodba! Üdv néked! Mi is indulunk.”
“Induljatok, és kísérlen ügyetekben siker!” — felelt,
s elköszönt az örvendőktől, és eltűnt szemeik elől.
A férfiak vezérének két sarja tüstént útra kelt,
és keleti irányt véve, a Pampá felé sietett.
Sziklás bércek tövén jártak, mézes gyümölcsű fák között;
iparkodtak, hogy mielőbb Szugrívára találjanak.
Megpihentek a hegyháton, ott töltötték az éjszakát,
s másnap a Pampá partjára megérkezett a két vitéz.

III. Az erdő könyve

IV. Kiskindhá könyve

2.

Mikor Szugríva meglátta, hogy a két fegyveres vitéz
arrafelé közeledik, szörnyű ijedség fogta el.
Hevesen dobogó szívvel pillongatott maga körül,
és nem tudta, hová bújjon a majmok legbölcsebbike.
A két nagy erejű láttán lelke nyugalmat nem talált,
és rettegő majom-szíve tanácstalanul dobogott.
Töprengett az igaz lelkű: mi lesz könnyű, mi lesz nehéz,
s izgalomban tanácskozni hívta majmait a király.
Rámát és Laksmanát nézve, az ugrándozó nép feje
nyugtalanul, felindultan beszélt minisztereikhez:
“Úgy vélem, hogy a gaz Válin küldte ezt a kettőt ide,
hogy remetének álcázva átjussanak a dzsungelen.”
Ezután a hegyoldalról egy magas csúcsra keltek át,
hogy szemügyre vegyék jobban a két páratlan nyíllövőt.
Ott a Válin cselét sejtő, aggodalmában reszkető
Szugrívát megvigasztalta a szóhoz értő Hanumán:
“Ezzel a gyáva aggállal hagyjatok fel mindannyian!
Ebben a hegyi rejtekben nem kell Válintól tartanunk.
Aki elől zavart lelked menekül, majmok tigrise,
a zord ábrázatú Válint még nem láttam errefelé.
Gonosz, erőszakos bátyád, Válin, a rosszindulatú,
akitől fél szelíd szíved, nincs itt; nem fenyeget veszély.
Kiütközik majom-voltod, fákon ugráló nép ura:
elméd folyton csapong, nem tudsz uralkodni önmagadon.
A jelekből következtess, okosság legyen fegyvered,
mert nem védheti meg népét okosság nélkül a király.”
Szugríva végighallgatta Hanumán jótanácsait,
és értelmes beszédére értelmes szóval válaszolt:
“E két erős, íjjal-karddal felfegyverzett, hosszú karú,
isten-szerű vitézt látva, kit ne fogna el félelem?
Válin bérenceit sejtem e két páratlan férfiben.
Király körül sok nép lebzsel; a gyanakvás ajánlatos.
Alattvalóik kezével gyilkolnak az uralkodók,
s Válin a cselfogásokból bő tárházzal rendelkezik.
Te is alattvalómként menj, ismerd ki a két idegent
külsőjükről, beszédükről, sőt mozdulataikról is.

Természetüket fürkészd ki, s ha látod, jószándékúak,
barátságos beszédeddel nyerd meg jóindulatukat.
Arcom elé vezesd őket, s tudd meg, hogy a két idegen
mit keres itt az erdőben, íjjal-karddal fegyveresen.”

3–4.

A vitéz lelkű Szugriva parancsszavára Hanumán
indult, s egyetlen ugrással ott termett a két hős előtt.
Alakját elváltoztatta a Szélisten ravasz fia,
s kolduló szerzetessé vált a furfangos eszű majom.
A két testvér elé lépett, és illendően meghajolt,
léleknek jóleső, nyájas szóval mondott üdvözletet:
“Királyi bölcsökként fénylő, vezeklésben tökéletes,
szent fogadalmú remeték, e tájra miért jöttetek?
Erős izmú, aranyszínű, faháncs-köntösbe öltözött
vezeklők, mért riasztjátok az erdő békés vadjait?
Kapuretesz-kemény, vastag, hosszú, erős karotokat
ékszer miért nem ékíti, ahogyan illenék reá?
Hegyes nyílvevesszők duzzasztják ékes díszű tegzeteket,
mint szörnyű, lángoló kígyók, halálos harapásúak.
– Szugrívát, az igazságos, vitéz lelkű majomkirályt
elűzte sanda testvére, s most szomorúan kóborol.
Ő küldött ide hozzátok, a majmok főinek feje;
az ő követeként jöttem; én Hanumán majom vagyok.
Barátságotokat kéri a törvénykedvelő király;
én főtanácsosa vagyok; a Szél istene volt atyám.
Kedvem szerinti alakot tudok magamra ölteni,
így most Szugriva kedvéért lettem kolduló szerzetes.”
Hanumán szavait hallva, Laksmána vette át a szót,
és Ráma buzdítására ő is elmondta sorsukat:
“Fényességes, igaz lelkű, nemes király Dasaratha;
az ő elsőszülött sarját, Rámát látod magad előtt.
Elvesztette királyságát, az őserdő lett lakhelye.
Én is követtem bátyámat, s neje, Szítá is jött vele.
A magára maradt Szítát elrabolta egy ráksasza;
a ráksaszát mi nem láttuk, mikor elvitte hitvesét.
Egy elvarázsolt szellemmel találkoztunk nemrégiben:
Szugrívához, a fán-járók bölcs urához utasított,
aki sokat tapasztalt, s az asszonyrablót is ismeri.
Így szól, valósághoz híven, kérdésedre a válaszom.
Én és Ráma segítségért Szugrívához folyamodunk.”
Könny közt, megindító hangon így beszélt Szumitrá fia,
s Hanumán, a beszédében bölcs, ilyen szóval felelt neki:
“Eszes, érzékeik vágyát megfékező vitézeket
örömmel fogad Szugriva; javára válik jöttötök.
A Nap fia segítséget fog nyújtani kétségkívül
Szítá megkeresésében, s éppúgy bízhattok bennem is.”
Így válaszolt a Szél sarja, a bölcs elméjű Hanumán,

s a két Raghu-fiat hívta, urához menjenek vele.
A vándor szerzetes külsőt majom-testre cserélte fel,
s őket hátára ültetve, indult a majom-elefánt.

5–6.

A Risjamúka hegycsúcsról a szomszéd hegyre ment velük,
és ott urának elmondta a két testvér történetét:
“Uralkodóm, ez itt Ráma, a nagy bölcsességű vitéz,
és aki vele együtt jött, az testvéröccse, Laksmana.
A Raghu-nemzetség sarja Ráma, Dasaratha fia.
Ráma a Törvényt tisztelve, atyja szavának engedett,
aki mindig igazsággal kormányozta országait,
de egy asszonyra hallgatva, végül száműzette fiát.
Remeteként az erdőben élt a királyfi. Itt nejét
Rávana orvul ellopta. Segítségedet kérni jött.
Barátságodat óhajtják a hősök, Ráma s Laksmana.
Tisztelettel fogadd őket; méltó reá e két vitéz.”
Hanumán szavait hallva, Szugriva, a majomkirály
megnyugodott, és félelme rögtön öröme változott.
Emberi alakot vett fel a fákon élő nép ura,
s méltóságteljes szépségben állt a két Raghu-sarj elé:
“Ráma, örömmel hallottam a Szél fiától, hogy ki vagy,
törvénytartó, igaz lelkű, mások üdvén munkálkodó.
Ezért nyereség számomra és megtiszteltetés, uram,
hogy velem majom létemre barátkozni szándékozol.
Ha elfogadsz barátodnak: nézd, jobbomat nyújtom feléd,
kössünk szilárd egyességet; fogd meg kezeddél kezemet!”
Ráma örvendve hallgatta Szugriva bölcs ajánlatát,
s erősen megszorította kezét kezével boldogan.
Hanumán, aki elhagyta a szerzetesi alakot,
most már saját alakjában két fácskával tüzet csiholt.
A tűz fellobbanó lángját virágokkal tisztelte meg,
s a szerződést kötő két fél közé helyezte a tüzet.
Jobbkéz felől körüljárták a tüzet a szövetkezők,
így fogadott barátságot Ráma és a majomkirály.
Ekkor vígasztaló szóval fordult Rámához a király:
“Szívbeli jóbarátom vagy, örömünk s bánatunk közös.
Bízz bennem! Nejed elvesztét nem kell sokáig sínylened;
mint az eltűnt igazságot, visszaszerzem neked megint.
Akár az Alvilág mélyén, akár fent a felhők fölött
szenved rabságban hitvesed, érte megyek s visszahozom.
Tudom biztos jelekből, hogy a Vidéha-királyleányt
láttam, amint elhurcolja a könyörtelen ráksasza.
»Ráma, Ráma!« — sikoltozta, majd kiáltotta Laksmanát,
a szörny karjában vergődve, mint kígyó a sas karma közt.
Mikor engem megpillantott négy társammal a hegytetőn,
elébeem dobta kendőjét és csillogó ékszereit.
Mi felvettük a vállkendőt, és megőriztük gondosan;

idehozom, hogy ráismerj nejed ékességeire.”
E szavakkal a hegy rejtett barlangjába futott hamar
Szugriva, hogy szívességet tegyen Ráma királyfinak.
Fogta a ledobott kendőt és a fényes ékszereket,
és odavitte Rámához, megmutatta: “Nézd ezeket!”
Ráma átvette a kendőt és neje ékességeit,
s könny fátyolozta el szemét, mint holdat a felhőgomoly.
Szítá emléke kínozza, és könnyek közt felzokogott:
“Jaj, kedvesem” — s fájdalmában földre roskadt erőtlenül.
Laksmanára tekintett, és miközben hulltak könnyei,
szívettepő panaszzóval hívta tanúul a vitézt:
“Nézd, Laksmana, az elhurcolt királyleány vállát fedő,
földre lehullott fátylát, és testéről az ékszereket!”
Bánat-gyötörte bátyjának ilyen szavakkal válaszolt:
“Fülbevalóját nem láttam, karperecét nem ismerem,
csak boka-csatját, mert feljebb sosem tévedt tekintetem.”
Majd Szugrívához intézte kérdő szavát a Raghu-sarj:
“Mondd meg, Szugriva, hogy merre hurcolta el hitvesemet,
életem legnagyobb kincsét, a levegőben az a szörny?
Szívem megkeserítője, a gaz ráksasza hol lakik,
aki e hitvány tetteivel haragomat idézte fel,
tágra tárta maga előtt a Halál szörnyű kapuját,
és a ráksasza-nemzetre elhozta a végpusztulást?”

7, 9–10.

A kétségbeesett Ráma szavára a majomkirály
meghajolt, s összetett kézzel, könnyes szemmel így válaszolt:
“Nem tudom, merre ment, s hol van az a ráksasza-förtelem;
hatalmát, erejét, mocskos nemzetségét nem ismerem.
De igaz szóval ígérem, minden módon azon leszek,
hogy visszanyerjed Szítádat; ne bánkódj, ellenség-ölő!
Lásd, én is elveszítettem nejemet, mégse csüggedek,
s e nagy csapástól görnyedve sem veszttem önuralmam.
Van egy Válin nevű bátyám, akit nagyra becsült atyánk,
mint ellenség-lemészárlót, és régen én is ugyanúgy.
Midőn lejárt atyánk napja, a majom-nép legfőbbjei
mint idősebbet, őt tették királlyá, s hódoltak neki.
Atyánktól s ősatyáinktól örökölt trónus uraként
tiszteltem mindig bátyámat, szolgáltam alázatosan.
Egy Májávin nevű démon, Dundubhi szörnyeteg fia,
egy asszony miatt Válinnal nagy viszályba keveredett.
Kiskindhá kapujához jött egy éjjel, míg a nép aludt,
és bömbölt iszonyú hangon, Válint tusára hívta ki.
A rémítő üvöltésre felébredtünk mindannyian.
Bátyám nem bírta fékezni indulatát, és kirohant.
Asszonyai tartóztatták, és én is, tisztelettudón,
de ő lerázott bennünket, s kirohott a nagy erejű.
Testvéri együttérzésből én is mentem Válin után.

IV. Kiskindhá könyve

Mikor a szörny megpillantott kettőnket közelíteni,
rémület született benne, és szaporán elmenekült.
A rémülten menekülőt nyomon követtük szaporán.
A Hold is éppen akkor kelt, megvilágítva az utat.
Egy fű-benőtte nyílásban eltűnt a démon hirtelen.
Odaértünk a nyíláshoz, s megálltunk tanácstalanul.
Igen bosszankodott bátyám, hogy ellenfele megszökött,
és indulata lángjában így intézte hozzám szavát:
"Állj meg az üreg szájánál, és őrködjél figyelmesen,
miközben én berontok, s bent lesújtom ellenségemet."
Én elleneztem szándékát, de ő hajthatatlan maradt.
Megesketett lábaira, és a barlangba behatolt.
Egy teljes év lepergett már, amióta eltávozott,
s én közben a barlang száját pillanatra sem hagytam el.
Azt gondoltam, hogy elpusztult, és szívem megkeseredett.
Majd egy idő elmúltával döbbenten vettem észre, hogy
sűrű, habos vér tódul ki a földnyílás torkolatán.
Üvöltő démonok hangja ütötte meg a fületem,
s uralkodóm kiáltása, mint akit vész szorongatott.
E jelekből megértettem, hogy szegény bátyám ott veszett.
Eltorlaszoltam hegycsúcs-nagy sziklával a hegyüreget,
víz-áldozatot öntöttem, s Kiskindhába tértem haza.
Titkoltam az igazságot, de megsejtették főbbjeim,
összegyűltek, s királyukká kentek köz-akarat szerint.
Igazsággal uralkodtam réám szállt birodalmamon,
de visszatért váratlanul Válin, a tusa győztese.
Tisztelettel fejet hajtva üdvözöltem testvéremet,
de bátyám vad haragjában rám támadt, durván leszidott.
Válin minisztereimet s összes alattvalóimat
összehívta, s a gyűlésben engem szitokkal illetett:
"Mindnyájan emlékeztek rá, hogy volt: azon az éjszakán
Májávin, az erős démon, párviadalra szólított.
A démon kihívására kiléptem váram kapuján,
és utánam osont álnok, titkolt szándékkal az öcsém.
Másodmagammal meglátott Májávin, a nagy erejű;
megrettent, s elfutott gyáván. Nyomon követtük, én s öcsém.
Gyorsan futott a rút démon, s egy barlang szája nyelte el.
Mikor láttam, hogy elnyelte ellenfelemet az üreg,
utasítottam kétszínű, álnok szívű testvéremet:
»Nem térek meg a városba, amíg nem végeztem vele;
várj itt a barlang szájánál, amíg elpusztítom a gazt.«
Gondoltam, hogy öcsém megvár, és beléptem a szörny nyomán.
A szövevényes barlangban bolyongtam egy esztendeig,
amíg sikerült meglelnem rejtőzködő ellenemet.
Megöltem, és kiirtottam egész rokonságát vele.
Bömbölt haláltusájában a föld mélyén a szörnyeteg,
s kiömlő vére árjával színig megtelt a hegyüreg.
Elvégeztem teendőmet, halva volt hitvány ellenem,
indultam a kijáráshoz, de szikla torlaszolta el.
Testvéremet kiáltottam: »Szugrívá, jójj! Sugrívá, jójj!«

Ám válasz a kiáltásra nem jött. Megdőbbsentett a csend.
Sok rúgással ledöntöttem az üreg sziklatorlaszát,
előjöttem a tört úton, s ismét városomban vagyok.
Szugriva, ez az arcátlan, elirigyelte trónomat,
s testvéri kötelességét feledve, az üregbe zárt.”
Beszéde befejeztével Válin, a törvényt elvető,
kikergetett a városból, egy szál ruhával testemen.
Száműzetésbe küldött, és elragadta hitvesemet.
Féltemben az egész földet, erdőket és tengereket
bekóboroltam, és végül a kies Risjamúka-hegy
lett menedékem. Itt Válin nem bánthat; hallgasd meg, miért.

11.

Volt egy szörnyű bivaly-démon, a hegynagyságú Dundubhi.
Testében egyesítette ezer elefánt erejét.
A nagy erő a démon torz agyát döllyfel töltötte el,
s felkereste nagy testével az Óceánt, vizek urát.
Rugdosni kezdte lábával a gyöngyökben gazdag vizet,
és gőgösen szólította viadalra: “Mérkőzz velem!”
Ekkor kiszállt a mélységből a Víz hatalmas istene,
s a végzet-ízte démonnak nyugodt hangon így válaszolt:
»Tusára vágó, nincs rá mód, hogy tusára szálljak veled,
de megmondom, figyelj rám, hogy ki lesz méltó ellenfeled.
Siva nejének atyja a hegyek ura, Himálája;
völgyeiben folyók folynak, erdők borítják oldalát,
jámbor vezeklők népének nyújt oltalmat erdőiben –
ha akarsz, vele birkózz meg; ő egyenlő erős veled.«
Azt gondolta a démon, hogy féltében szólt az Óceán,
s mint idegről a nyílvevő, röpült a nagy hegység felé.
Vezérelvefánt nagyságú, fehérő sziklatömbjeit
öklelve szerteszét szórta vadul bömbölve Dunbudhi.
Testet öltött az istenség, s mint fehérő felhőgomoly,
saját csúcsára állt, s onnét megszólította Dundubhit:
»Tiszteld a törvényt, Dundubhi! Ne háborgasd hegységemet!
A csata távol áll tőlem; remetéknél nyújtok tanyát.«
A hegyek bölcs királyának csillapító szavaira
haragtól vérvörös szemmel fakadt ki a vad szörnyeteg:
»Ha gyáva vagy, ha tőlem félsz, vagy harcban nem vagy járatos,
magad helyett nevezz meg mást, aki birokra kel velem!«
Haragját elpalástolta a fenséges Himálája,
s a hányaveti démonnak türelmes szóval válaszolt:
»A kincszözönben dúskáló Kiskindhá városban lakik
Indra isten fia, Válin, a majom-nép vitéz ura.
Erős, csatához értő, bölcs, s mindenkinél alkalmasabb,
hogy viadalra szólítsd, mint Indra Namucsi óriást.«
A Hegy Ura tanácsára felizzott Dundubhi dühe,
s indult száguldva, hogy Válint városában keresse fel,
rémítő nagy bivaly-testben, hegyes szarvval, félelmesen,

IV. Kiskindhá könyve

mint égbolton a vízzel telt viharfelhő eső előtt.
Kiskindhához megérkezve, a városkapuban megállt,
s földet-remegtető hangon elbődült, mint a gongütés.
Fákat tördelt, patájával kapálta a földet vadul,
öklelő elefánt módján döfölte szarva a kaput.
Válin háreme mélyében meghallotta a vad robajt,
s kisietett a szép nőkkal, mint csillagsereggel a Hold.
Világos, érthető szóval szólította a tombolót:
»Miért bömbölsz, szörny? Kiskindhá kapuját miért dőngeted?
Ismerlek, durva Dundubhi. Védj életedet, ha tudod!«
Nyakából elhajította atyjától kapott ékszerét,
az arany koszorút Válin, s ellenfelére támadott.
Megragadta két szarvánál a hegynagyságú Dundubhit,
meglóbálta, üvöltött és földhöz csapta az óriást.
Élet-oltó csapásától összezúzódott Dundubhi.
A földön elterült nagy test öt elemére szétoszolt,
s áradt a leterítettnek orrán-fülén a vérpatak.
Válin a testet felkapta, meglengette feje fölött,
s nagy lendülettel mérföldre hajította a tetemet.
A messzire hajítottak szájából vér permetezett,
s egy remete tanyájára szórta a szél a cseppeket.
Matanga, remeték bölcse, látta a hulló cseppeket,
haragra gerjedt, s töprengett magában: »Ki ez a gonosz,
aki sebek szennyes nedvét szórja reám váratlanul?«
Kisietett kunyhójából, s megpillantotta a kimúlt,
hegynagyságú bivaly-démon földön heverő tetemét.
Vezeklése hatalmával meglátta a történeteket,
és nagy átkot bocsátott az elhajító majom felé:
»Soha ide ne léphessen, és ha belép, pusztuljon el,
aki remete-erdőmet vér nedvével fertőzte meg,
s az idehajított testtel kitördelt fákat, bokrokat!
Ha remete-tanyám táján egy mérföldnyi területet
átlép a balgatag lelkű, percig se élhessen tovább!
És hogyha hívei közül éppen itt járnak némelyek,
távozzanak békeességben; nem maradhatnak ők sem itt,
mert megfogja erős átkom mindegyiket, ha itt időz,
gyümölcsöt-gyökeret tépve, pusztítva lombot és csírat
e békeesség erdőben, melyet gyermekként óvok én.
Egy napot adok távozni; ha holnap majmot látok itt,
kővé változik átkomtól sok-sok ezer esztendeig«
A majmok félve hallgatták a remete varázsszavát,
s eltávoztak az erdőből. Láttukra Válin így beszélt:
»Mi történt, hogy Matangától ide gyűltek mindannyian
az erdőben lakó majmok? Csapás zúdult a tájra tán?«
Ekkor a majmok elmondták Válinnak a történetet,
és Matanga nagy átkáról tudósították urukat.
Ő a nagy szent elé járult, s leborulva esedezett,
de nem vetett ügyet sem rá, és hajlékába távozott.
Az átok foganatjától retteg Válin azóta is,
s Risjamúka felé sem jön, látni sem meri a hegyet.

A tilalom folytán, Ráma, itt nem kell tőle tartanom,
és félelem nélkül járom az erdőt, s velem híveim.
Nézd, Raghu sarja, itt ezt a hegycsúcs nagyságú csontrakást:
szörnyű erő röpítette idáig ezt a tetemet.
Megítélheted ebből is, Válin mily iszonyú erős;
úgy gondolod, hogy képes vagy viadalban lebírni őt?”
A vitéz lelkű Szugriva aggodalmas szavaira
Ráma csak elmosolyodott, majd nyugodtan így válaszolt:
“Szugriva, hogyha nem bízol erőmben, majom-nép ura,
bizonyítékkal szolgállok, hogy bízvást számíthass reám.”
Így beszélt biztató szóval a majomhoz a Raghu-sarj,
majd egyetlen lábujjával felkapta a nagy csontrakást,
játékosan meglóbálta, és tíz mérföldre rúgta el.

12.

Örömmel látta Szugriva, összekulcsolta két kezét,
s elismerőleg főt hajtva hódolt Ráma vitéz előtt:
“Óh, férfiak oroszlánja, Indrát s egész isten-hadát
könnyűszerrel legyőznéd te, nemhogy Válin majomkirályt.
Minden bánatom elszállott, végtelen boldogság fog el,
hogy ilyen pártfogót nyertem, földi Indrát és Varunát.
Azt a testvér alakjába öltözött ellenségemet
öld meg csatában érettem; ezért kulcsolom kezemet.”
Ő magához szorította Szugrívát barátságosan,
mintha öccsét ölelné meg, és nyájas szóval válaszolt:
“Menjünk tehát Kiskindhába; indulj előttem sebesen,
s ha megérkeztünk, hívd harcra Válint, álnok testvéredet!”
Tüstént mindnyájan indultak Válin székvárosa felé,
amely fákkal körülvéve, sűrű erdő mélyén feküdt.
Szugriva rémítő hangon üvöltötte Válin nevét,
s a viadalra készülve, szorosra húzta köntösét.
Öccse kiáltását hallva, a nagy Válin haragosan
előjött, mint a Fény-adó a Felkelés hegyoldalán.
Gomolygó küzdelem támadt Szugriva és Válin között,
mintha egymásnak ütközne két nagy csillag az ég ívén.
A négy ököl mint négy mennykő, mint négy villám a négy tenyér
cikázva sújtott egymásra az őrző, szilaj tusán.
Ráma felajzott íjával figyelte a két küzködőt,
az egymáshoz ikerpárként hasonló két majomkirályt.
Mivel megkülönböztetni nem bírta a testvéreket,
halálos nyíl lövésére nem tudta elszánni magát.
Válin megtörte Szugrívát, és a majom elmenekült,
mert nem találta ott Rámát oltalmazóul oldalán.
Útésektől legyengülve, saját véréből szennyesen,
nyomában üldözőjével, Risjamúka felé futott.
Mikor beért az erdőbe, Válin a fák előtt megállt,
mert rettegett az átoktól, és szitkozódva távozott.
Ráma követte Szugrívát. Vele ment öccse, Laksmána.

IV. Kiskindhá könyve

Hanumán is velük tartott. Felkeresték a vert vitézt.
Amint Szugriva meglátta, hogy Ráma közeleg felé,
búsan, szégyenkező arccal, földre sötét szemmel beszélt:
“Rábeszéltél, hogy hívjam ki, s te erődet megmutatod,
s most, hogy összevesztettél, cserben hagyod védencedet.
Felbujtás helyett őszintén be kellett volna vallanod,
hogy nem szállsz szembe Válinnal, s békén maradtam volna itt.”
A vitéz lelkű Szugriva panaszkodó szavaira,
szemrehányó beszédére Ráma csitítva válaszolt:
“Kedves barátom, hallgass meg, s távolítsd el haragodat;
ne neheztelj; okom volt rá, hogy ne lőjem ki nyilamat.
Ékszerekkel, ruháttal, testben s járásotokban is
hasonlítotok egymáshoz, te és bátyád, mint két iker.
Megzavart e hasonlóság, majmok legnemesebbike,
ezért nem mertem ellőni élet-kioltó nyilamat,
féltemben, hogy barátomat ölöm meg segítség helyett.
Indulj tusára újól, ne csüggedj el, majmok ura,
de előbb ölt a testedre olyan ismertető jelet,
amelyből felismerhetlek, ha párharcba bocsátkozol.
Laksmana, messziről látszó ismertető jelül szakíts
egy virágzó folyondárt, és fond Szugriva nyaka köré!”
Ekkor öccse kiválasztott egy virággal dúsan rakott
folyondárt, leszakította, nyakára fonta szorosan.
Nyakában a folyondárral úgy tündökölt a nagy majom,
akár darvak füzérével az alkonyati fellegek.
Újra erőben és büszkén, Rámát tudva az oldalán,
a Válin-védte városba indult elszántan a majom.

14–15.

Itt a mézsárga Szugriva eget-repesztőt ordított,
hogy a hangtól fejvesztetten szétfutottak a nagy bikák,
mint csatában a sebzett ló, menekültek vadállatok,
madarak földre hulltak, mint mennyből lebukó szellemek.
Meghallotta az ordítást a háremében mulató,
öccse megcsúfolásának örvendő durva Válin is.
A minden élő szívében félelmet keltő bömbölés
elűzte mámorát tüstént, és szörnyű düh töltötte el.
A rettentő üvöltésre talpára ugrott a majom,
és szinte meghasították a földet döngő léptei.
Tára királyné aggódó szeretettel ölelte meg,
s zavartan, remegő hangon próbálta csillapítani:
“Fékezd haragod, mely rádtört, mind sodró, áradó folyó!
Várj reggelig! Ha megvirrad, majd megmérkőzhetel vele.
Elmondom, hogy mitől tartok, miért kérlek, hogy ne siess.
Épp most verted le Szugrívát, és megsebesült súlyosan;
s ha visszatér ilyen gyorsan, és csatázni hív, ez gyanús.
Nem hiszem, hogy magától jött újra kiállni ellened;
nyilván erős segítőt talált, azért büszkélkedik.

Kérlek, hallgass tanácsomra; hasznodra lesz, ha megteszed:
öcsédet, Szugrívát kend fel tásuralkodóvá hamar.
Testvér marad a testvéred, akár távol, akár közel,
és a testvér a testvérnél hívebb barátot nem talál.”

16.

A csillagfényes orcájú Tára üdvös tanácsait
a gőgös Válin fitymálta, és ingerülten válaszolt:
“Csatában sose hátráló, nem alázkodó harcosok
inkább meghalni hajlandók, mint túrni sértés szégyenét.
Az alávaló Szugríva párviadalra szólító,
hitvány, dőlyfős üvöltését nem viselheti el szívem.
Megyek és megküzdök vele; aggodalomra nincs okod.
Letöröm nagyravágását, de megkímélem életét.”
A nyájas szavú, szép Tára Válint féltőn ölelte meg,
majd sírva, lassú léptekkel megkerülte jobbkez felől.
Áldó, győzelmet ígérő jósigéket mondott reá,
s kétségbeesve támol ygott háremébe hölgyeivel.
Válin, akár a nagy kígyó, haragjában lihegve fűjt,
s villogó pillantásokkal ment keresni ellenfelét.
Akár a lobogó tűzláng, várt rá a sárga, nagy majom.,
Felövezte magát Válin, és Szugríva felé rohant,
magasra emelt öklével készülve földre sújtani.
Ököibe szorított kézzel ugrott elé Szugríva is,
a vállas Válin vesztére vágyódva bosszúszomjasan.
Haragtól rézvörös szemmel állt a reá rontó elé
a szörnyű erejű Válin, és gúnnal kiáltott felé:
“Ezt a kemény ujjú, súlyos, összeszorított öklömet
lendülettel feléd sújtom, és kitépem életedet.”
E szavakra testvéröccse szintén visszaadta a szót:
“Fejedre zuhanó öklöm fojtsa beléd az életet!”
Rávetette magát Válin, rásújtott szörnyűségesen;
mint források hegyoldalból, patakzott testéből a vér.
De mitsem bánta Szugríva. Kitépett egy nagy sala-fát,
s végigvágott Válin testén, mint a villám a hegytetőn.
A nagy szálfá csapásától imbolyogva megtántorult,
mint rakománya súlyától tengeren imbolygó hajó.
Mintha az égen egymásba csapódna a Hold és a Nap,
két keselyű egymást tépné, úgy marták egymást vad tusán.
Ágastul kicsavart fákkal, kemény sziklatömbökkel és
sziklakemény karommal, majd karokkal, térddel folyt a harc.
Végül Válin tovább bírta, s a harcban ő maradt felül;
Szugríva lassan elgyengült, fogytán volt minden ereje.
Ráma látta, hogy elgyengül Szugríva, szövetségese,
s kétségbeesve, aggódva, mind gyakrabban tekint körül.
Szorult helyzete láttára Ráma látta, hogy itt a perc,
s ekkor nyilat elővette, hogy Válinnal végezzenek.
Íjára helyezett egy nagy, kígyóméreg-tűzű nyilat,

s az íjat ívbe hajtotta, Halál dobókorongjaként.
Az ideg pendülésétől felrebbent a madársereg,
s menekült minden négy lábú, megrettenve, hogy itt a vég.
Mennydörgő zajjal elpattant a villám-villogású nyíl,
suhant, és Válin mellébe fúródott be szélesebesen.
A páratlan vitézségű Válin, a hős majomkirály,
az ütés szörnyű súlyától hanyatt zuhanva elterült.

17–18.

Ám ereje és szépsége, bátorsága és élete
a vitéz lelkűt még földre zuhantában sem hagyta el.
A pompás drágakő-nyaklánc, a nagy Indra ajándéka,
a halálra sebzett testben megtartotta az életet.
Nyakában az arany láncsal a haldokló úgy tündökölt,
mint a szélükön alkonyfény színében égő fellegek.
Az elesett, lassan-lassan körültekintő hős iránt
tiszteletet tanusítva, mellé lépett a Raghu-sarj.
Nagy erejű legyőzőjét felismerte áldozata,
s a Törvény igazságával, kemény szóval feddette meg:
“A harcban másfelé nézőt nem dicsőség elejteni.
Hitvány orgyilkosom lettél, míg mással vívtam a tusát.
Ráma igaz, nemes lelkű, szavát tartó, becsületes,
könyörülő, szelíd szívű, mindenkinek csak jót akar,
szilárd, nagy célokért küzdő, segítő, törvénytisztelő –
egész világon így zengik dicséreted az emberek.
Most látom, hogy törvénytíró, gonosz lelkű, jellemtelen,
képmutató, olyan vagy, mint a fűvel benőtt kútgyökör.
Városodban, országodban sohasem tettem semmi kárt,
nem illettelek rossz szóval — mért öltél meg ártatlanul,
miközben mással harcoltam, téged nem is bántottalak?
Gyümölcsön és gumón élő, erdei állatok vagyunk,
egyszerűek szokásaink — te pedig ember vagy, király.
Föld, arany, kincsek és jószág szokták szülni a háborút;
téged ide mi csábított? Erdőim és gyümölcsseim?
Megölted, aki nem vétett — e szégyenletes tett után
mit fogsz szólni tisztességes emberek közt, nagy Raghu-sarj?”
Törvényre és igazságra hivatkozva ekként beszélt
elakadó lélegzettel Válin, vádolva gyilkosát,
s mint a vizét vesztett felleg, fényét veszítő Fény-adó,
kialudt tűz, feküdt némán az erejét vesztett vitéz.
Ráma a vádoló szóra ilyen beszéddel válaszolt:
“Balga vagy, nem ismeresz törvényt, hasznót, szabályt, viselkedést,
s együgyűségedben szitkot mersz szórní rám illetlenül.
Tudd meg: a Raghu-nemzetség örök tulajdona a Föld,
ők büntetnek s jutalmaznak embert, állatot egyaránt.
Most Bharata kormányozza igazsággal, törvényesen,
s parancsa végrehajtói vétket sosem követnek el.
Én is a törvényben járok az ő akarata szerint,

s a helyes úttól eltérőt zabolázni feladatomban.
Te eltértél a törvénytől, tetted szégyent hozott reád,
mert vágyaidnak engedted, királyokhoz méltatlanul.
Az idősebb fiútestvért, az atyát és az oktatót,
e hármat tartsa atyjának, aki a törvényt tiszteli.
Jó erkölcsű tanítványát, testvéröccsét, édes fiát,
e hármat fiának tartsa, aki a törvényt követi.
Te a törvényt megsértetted, öcséd feleségével élsz;
ez volt az oka, tudd meg, hogy büntetésül megöltelek.
Mintha menyeddel vétkeznél bujaságodban, épp olyan,
hogy Szugriva életében magadévát tetted nejét.
Te letértél az ösvényről, s kéjnednek engedted, majom;
sógornőd meggyalázása hozta reád a büntetést.
Szugriva oly barátom lett, akár testvérem, Laksmána;
feleséghez, királysághoz egymást fogjuk segíteni.
S egy másik okom is volt rá, majom, hogy elejthesselek;
hallgass végig, és értsd meg, hogy neheztelésre nincs jogod.
Nem bántam meg, amit tettem, bár nem haragudtam reád.
Hurokkal, törrel, csapdával fogdossák el az emberek
a vadakat az erdőben, rejtekből is és nyíltan is.
Akár félénken elfutnak, akár megállnak jámborul,
elejtik őket, elfogják a hússal élő emberek,
s hogy orvul is vadászatnak, azt véteknek nem nevezik.,
Te fatetőkön ugráló, nyilammal elejtettelek,
mert csak majom vagy, s mit bánom, hogy harcoltál vagy sem velem.
A törvényt a király szabja, övé az élet és vagyon,
ő adja és ő veszi el, vedd tudomásul, te majom.
Őt megölni, szidalmazni, megharagítani tilos,
mert emberi alakjában földreszállt isten a király.
Te a törvényt megsértetted, gyalázni mertél engemet,
a törvény felkent őrzőjét atyáim s őseim nyomán”
Ráma kemény beszédére Válint bűnbánat fogta el,
megértette a törvényt, s nem hibáztatta Rámát tovább.
Két kezét összekulcsolva, alázatosan válaszolt:
“Meggondolatlanságomban sértő szót szoltam az imént.
Raghu-család nemes sarja, kérlek, ne ródd fel vétkemül.
Elszakadtam a törvénytől, áthágtam a törvény szavát;
oltalmaz balgaságomban, törvény-őrök legjobbika!”
Torkát fojtogató könnyel, akadozva suttozta még,
könyörgő pillantással, mint mocsárba süppedt elefánt:
“Nem önmagamért bánkódom, nem Táraért és népemért:
Angadáért, fiacskámért, aki csak erényben öreg.
Féltettem, kényeztettem, s most, hogy elveszíti támaszát,
el fog senyvedni, sorvadni, mint kiapadt vízű folyó.
Gyermek és tanulatlan még egyetlen szeretett fiam;
vedd oltalmad alá, Ráma, Tára erőtlen magzatát.”
Így esedezett Rámához Válin, majd elakadt szava.
Ráma törvényt, igazságot, jóindulatot ismerő,
bölcs szavakkal vigasztalta a könnyező majomkirályt:
“Távoztasd el a félelmet, a szívedet gyötrő zavart!

A Végzet rendelkezésének senki nem mondhat ellene.
Ahogy te óvtad, gondoztad egyetlen fiad, Angadát,
úgy fogja óvni, gondozni Szugríva is, én is vele.”

19.

Ráma vígasztalására már válaszolni nem tudott a majmok mahárádzsája. A nyíl sebétől haldokolt. Kövek zúzták egész testét, fatörzs-csapások tagjait, s a nyíltól, életet-oltótól, végső kábulat fonta be. Megtudta neje, szép Tára, hogy a fán-járók párducát a Ráma-lőtte nyílvessző megsebezte halálosan. Felfogva férje balsorsát, a szörnyű gyász hír hallatán az ékes hegyi barlangból fiával együtt kirohant. Az úrnőjük után indult, erős majmok-bőlényeit az íját markoló Ráma láttán rémület fogta el. Fejvesztve menekültek, mint a szarvas-csorda szertefut, ha a vadász nyílától a vezérállat a földre hull. A kétségbeesett Tára a kétségbeesett hadat, a gyáván megfutamlókat, próbálta csillapítani: “Uralkodótok orcája előtt kellene állnotok, s csúfosan cserbenhagyjátok, hogy mentsétek irhátokat. Irigyelte királyságát bátyjától gonosz öccse, és meggyilkoltatta rejtekből lövő Rámával álnokul.” Királynéjuk szavát hallva, a majmok bölcs vezetői az időhöz szabott szóval mondták ki véleményüket: “Fordulj vissza! Fiad még él. Menekítsd fiad, Angadát! A Halál Ráma testében megölte s viszi uradat. Mint a villám, lesújtották Válint villámsebes nyilak, s megvert hadként futott széjjel a majmok nemes nemzete. Vonuljunk falaink közé, kenjük királlyá Angadát, Válin fiát. Az ugrálók népe engedni fog neki. S ha nem tartod tanácsosnak, hogy itt maradjunk e helyen, rejtett hegyi barlangokba átköltözik minden majom.” A megfutamodó majmok gyáva beszéde hallatán önmagát tükröző szóval szólalt meg a szép mosolyú: “Nem érdekel királyságom, sem Angada, sem önmagam, ha hallom, hogy halálán van férjem, a majom-nép ura. A majmok oroslánjának lábaihoz kell hullanom, ha őt földre terítette Ráma gyilkos nyílvesszeje.” Így beszélt, és esztét veszítve fájdalmától, sírva rohant, kezével verve mellét és fejét, zokogva görcsösen. Odatámolygott. Ott látta földre bukott, sebzett urát, a csatában nem hátráló vitézek győztes vitézt, sziklatömböket zúdító villámfegyveres Indraként, vihar szelek duzzasztotta fellegek hangján bömbölőt, harcban csatakiáltással szíveket megremegtetőt, akár éhes királytigris mancsától lesújtott vadat. Ott látta földre támasztott íjával férje győztesét,

mellette férje öccsét, és harmadikul hős Laksmanát.
Továsietett mellettük, fekvő férjéhez sietett,
meglátta, megtántorodott, és kábultan mellé rogyott.
Majd álomból ocsúdóként sikoltott: "Felséges uram!"
s a Halál kötelékéből vergődöt nézve, zokogott.

22.

Fogyó lélegzettel, fogyó étellel pillantott körül
Válin, és hű nejét látta, akár víjjogó keselyűt,
mellette szeretett fiát. Fájdalom hasított belé.
Előtte álló Szugrívát, öccsét, a majmok új urát
szólítva végső kéréssel, szerető szóval így beszélt:
"Engesztelődj meg, Szugríva! Kérlek, ne vess meg vétkemért!
Könyörtelen Végzet vonszolt balgatag tetteim felé.
A Végzet rendeléséből kettőnknek nem rendeltetett,
hogy igaz testvérként éljünk szeretetben és boldogan.
Másként fordult. Lépj hát most te helyembe királyságon!
Látod, Halál országába vezet utam hamarosan.
Meválok életemtől és birodalmam kincseitől,
megválok gáncs-nem-illette, fényes dicsőségemtől is.
Az életétől búcsúzózt szánd meg, és hallgasd meg szavát,
és még ha terhes is, tedd meg, amire utoljára kér.
Nézd e földre borult arcú, könnyekben úszó Angadát,
jólelkűt, jobbat érdemlőt, nem-gyerek-eszű gyermeket.
Mintha saját fiad volna, vedd oltalmadba fiamat;
bár atyját elveszítette, ne veszítse el mindenét.
Hidd meg, leghívebb híved lesz, segítőd lesz Tára fia,
csatákban győzhetetlen hős lesz majd az ifjú Angada.
S tudd hitvesemről, Táráról, hogy sok tudásban járatos:
a jövő feltárásában, és nagy varázslatokban is.
Ha valamit javall, azt te bizton bízvást megteheted,
mert minden, amit Tára mond, ne kételkedj, beteljesül.
S barátod, Ráma dolgában el kell majd járnod gondosan;
ha buzgalmadban ellanyhulsz, a Törvényt sérted meg vele."
Ezután Válin elnémult, szemének fénye megtörött,
s kifordult, félelmes foggal mozdulatlaná merevült.

23.

Az életből eltávozott Válin testére ráborult
Tára, arcát megcsókolta, és halottjához így beszélt:
"Fekszel a szomorú földön, köveken és göröngyökön,
szívem szaggatod, hős férjem. Nem fogadtad tanácsomat.
Majmok Indrája, kedvesebb neked a föld, mint én vagyok,
mert azt öleled fektedben, s nekem szómra nem válaszolsz.
Köréd gyűltek a medvék és majmok fői, uruk köré;
gyötrelmes panaszuk hangját, zokogó gyermeked szavát,

s az én sírásomat hallva, miért nem eszmélsz, kedvesem?
Harcban elesve itt fekszel, vitézek méltó fekhelyén,
ahová eddig mindig te fektetted elleneidet.
Tiszta család nemes sarja, harc kedvelője, kedvesem,
védelem nélkül itt hagytál, elmentél, oltalom-adóm.
Ne adja lányát harcoshoz, aki lányának jót akar;
lásson engem, az özvegyet, holt harcos halott hitvesét.
Büszkeségem, boldogságom, üdvösségem porrá omolt;
parttalan, feneketlen, mély bánat-tenger magába nyelt.
Azt kell hinnem, bizonyára kőből van kőkemény szívem,
hogy halott férjemet látva, nem reped rögtön százfelé.
Hitvesem volt, barátom volt, természettől legkedvesebb
a hős, akit az életből száműzött a vesztes csata.
A férjét vesztő asszonynak hiába vannak fiai,
hiába van gazdagsága — nem más, csak özvegy; így igaz.
Tulajdon testedből ömlő vér iszapjában úgy heversz,
mint régen bíbor szőnyeggel borított, puha nyoszolyán.
Porral és iszamós vérrel szennyezett, drága testedet
karom nem tudja, mint régen, most magamhoz szorítani.
Hosszú nyíl áll ki szívedből, s távol tart tőled, nem ereszt
hozzád simulni, csak nézlek, mint búcsúzó a távozót.
Ma meg lehet elégedve Szugriva: Ráma nagy nyila
messzire űzte félelmét ezen az iszonyú csatán.”

25–26.

Tára, Angada, Szugriva szenvedésében osztozott
Ráma, s hogy gyászuk enyhítse, vigasztalóan így beszélt:
“A gyász fájdalom nem használ annak, aki eltávozott;
egyetlen szertartás vár rá, azt kell még elvégeznetek.”
Angada elszorult szívvel, s vele Szugriva szomorún,
máglyát rakott, s a máglyára helyezték Válin tetemét.
Szabály szerint tüzet téve a máglya alá, jobbfelől
kábult szívvel körüljárta távozó atyját Angada.
Mikor a máglya elhamvadt, a majom-nép legfőbbjei
a folyóhoz vonultak le, víz-áldozatot önteni.
A hús, tiszta folyó partján élükre állott Angada,
és tisztító vizet hintett magára mindegyik majom.
Szugriva szomorúságán elszomorodott Ráma is,
és velük együtt gyászolva, gyász-szertartást végeztetett.
Szugríván meg se száradt még a ruha, s szolgálattevőn
körülvették az ugráló nép főfő miniszterei.
Az ernyedetlen buzgalmú, hosszú karú Ráma elé
járultak összetett kézzel, mint Brahmához a mennylakók.
Ekkor a napkorong-fényű orcájú, aranyhegy-színű
Hanumán, a Szél gyermeke, összetett kézzel így beszélt:
“Kegyed folytán ma Szugriva elnyerte a hegyes fogú,
duzzadó erejű, bátor majmok atyáktól örökölt,
dicsőséges királyságát, a nem könnyen elérhető.”

Még ma a fényes városba bevonul, ha megengeded,
s híveire támaszkodva átveszi az uralkodást.
Kenetekkel s varázsfűvel felkenik szertartás szerint,
s ő neked gyöngyfüzérékkel fejezi ki hódolatát.
Keresd fel hegyi barlangját, fejedelmi, kies lakát,
és köss vele szövetséget most már uralkodó gyanánt.”
Az ellenséges hősöket leigázó, hős Raghu-sarj
Hanumán bölcs beszédére okos szavakkal válaszolt:
“Hanumán, kedvesem, tudd meg, hogy tizennégy esztendeig
se faluba, se városba nem tehetem be lábamat.
A gazdag, égi szépségű barlangba menjen nélkülem
Szugrívá, s tüstént kenjék fel szabály és szertartás szerint.”
Majd a nemes Sugrívához intézte szavait a hős:
“Angada eszes és bátor, illendően viselkedik,
méltó rá, hogy magad mellé ifjú királlyá felkenesd.
Elsőszülött testvérednek ő az elsőszülött fia,
atyja mása vitézségben, erős lelkű, nem csüggedő.
Ám éppen az esős évszak első hónapjában vagyunk,
s négy hónapig esőfelhők zúdítják ránk özönüket.
Nem valódi harci tettekre ez az idő. Te térj haza
szép palotádba; én addig ezen a heggyen maradok.
Kellemes, tág, szellők-járta e barátságos hegyüreg,
bővelkedik forrásokban, lótusz-lepte tavakban is.
Az első őszi hónapban Rávana ellen indulunk.
Most foglald el királyságod, hadd örüljenek híveid.”
Szugrívá, engedélyt nyerve a távozásra, bevonult
Válin volt birodalmába, Kiskindhá szép utcáira.
Tüstént körülözönlötték ugrálva-járók ezrei
a gazdag, ékes városba bevonuló majomkirályt.
Mikor körükben láthatták a fákon-lakók fő urát,
földre borultak arcukkal alattvalói boldogan.
Szugrívá megszólította és felemelte híveit,
s élükön bátyja tündöklő palotájába bevonult.
A majom-nép oroszlánját királlyá kenték hívei,
mint az Ezerszemű Indrát királyukká a mennylakók.
Feje fölé aranybojtos, hófehér napernyő feszült,
két színarany fogantyújú jakfark legyezte kétfelől,
testét fehér köntös fedte, és drágaköves ékszerek.
Ő bőkezű ajándékkal tisztelte meg a papokat,
akik varázsigéikkel, szent fűvel és szent vajjal is
megszentelték az oltáron lobogó áldozat-tüzet,
majd az aranyos padlójú, drága szőnyeggel letakart,
tarka virágfüzér-díszes, szellő-járt palota-tetőn
pompás trónusra ültették, arcával napkelet felé,
s tiszta vizű folyókból, szent fürdőhelyekről, és a nagy
óceán minden partjáról merített vizet hoztak, és
arany korsókba töltötték a szent nedvet szabály szerint,
s a tiszta, csillogó vízzel a majom-nép legfőbbjei
a szent tanok előírta, öröklött szertartás szerint
királlyá kenték Sugrívát, mint istenek az Ég Urát.

A majmok ura, Szugriva, megfogadta Ráma szavát,
magához hívta, és ifjú királlyá kente Angadát.
Elégedetten szemlélték nemes tettét a fán-lakók;
"jól van, jól van!" kiáltással magasztalták királyukat.
A két vitéz lelkű testvért, Rámát és vele Laksmanát
dícsérő szóval éltette az ujjongó majomsereg.
Sok tarka zászló lengése, nyüzsgő, víg, ünneplő tömeg
ékesítette Kiskindhát, erdőlakók szép városát.

27–30.

Midőn Szugrívát felkenték, és elfoglalta városát,
a Prasravana hegységbe vonult el Ráma s Laksmana.
A felhőkből alázúdult az Ezerszemű zápora,
a földet felüdítette, érlelte a vetéseket.
Dörgő felhők rohantak el az erdők és hegyek fölött,
terhüket kibocsájtották, s megkönnyülve szálltak tova.
Idő múltával elfáradt a tíz égtájat elfedő,
megvadult elefánt-csordát utánzó felhők rohamja.
Elpihentek a vízterhes nagy felhőket terelgető,
nyíló virágok illatát kölcsönnevő, nedves szelek.
Elhallgatott a felhők és elefántok dörgő szava,
pávák rekedt rikoltása, kiáradt folyók moraja.
Eltelt a négy esős hónap, száz hosszú esztendő gyanánt
Rámának, akinek szívét Szítáért perzselte a kín.
Látta a tiszta égboltot, melyről a felleg távozott,
csillagsereg sziporkázott, darvak krúgása zengte be,
s látta, hogy közben Szugriva, mihelyt vágya beteljesült,
törvényről s kötelességről hitványul megfeledkezett,
teendőitől elfordult, éjjel-nappal mulatozott
visszanyert feleségével, és Tárával is nejeként.
Rámát az idő múlása, a majomkirály közönye,
Szítá miatti fájdalom emésztette, és így beszélt:
"Laksmana, a gonosz lelkű Szugriva semmibe se vesz.
Célját elérte, s nem nézi, hogy közben múlik az idő,
s Szítá megkeresésében segítséget ígért nekem.
Menj Kiskindhába, és mondd el a gyönyörökben elmerült,
hálátlan, balgatag lelkű majomnak üzenetemet:
Az, aki a segélykérőt reménnyel biztatja előbb,
utána rútul elhagyja, a világon legaljasabb.
Az, aki a kimondott szót — akár könnyű, akár nehéz —
igaz lélekkel megtartja, a világon legnemesebb.
Akik céljukhoz érkezve cserben hagyják barátjukat,
háládatlan hullájukat nem eszi meg hiéna sem.
Vigyázz, nincs lezárva az út, amelyen Válin távozott;
maradj hű szerződésünkhöz, különben Válint követed.
Eddig nyílam a párharcban csak magát Válint ölte meg;
ha áthágsz az igazságon, családotul kiirtalak."

31.

A testvére ügyéhez hű, szerető szívű Laksmana
felindultan elindult a majomkirály laka felé.
Indra szivárvány-íjaként fénylő, hegycsúcsként meredő,
Halál jogaraként szörnyű íját markolva úgy haladt,
mint lábrakelt hegy, tombolva, mintha az a tűz hajtaná,
mely kedvesét-vesztett bátyja lelkében bánattól lobog.
Fákat döntött ki útjában, bokrot-cserjét kiszaggatott,
sziklákat félregördített, hegycsúcsokat letaszított,
lábával köveket morzsolt, mint tomboló, vad elefánt.
Lábnyomot lábnyomtól messze hagyva, nagy léptekkel futott.
Hamar elérte Kiskindhát, Szugriva fényes városát,
majmok hadaitól nyüzsgő nagy erődjét a völgy ölén.
Félelmes erejű majmok őrsége járt a vár körül.
Laksmana ajka megrándult, vad haragjáról adva jelt.
Felindultsága láttára megrettentek az őrhadak,
és százfelé futottak szét, mint végromlás réme elől.
Szugriva palotájába igyekeztek a rettegők,
és uruknak jelentették az indulattal érkezőt.
Ám a majmok oroszlánja az enyelgésben elmerült,
és füle meg se hallotta Tára karjai közt a hírt.
A végzet tüzeként izzó, kígyókirályként sziszegő
Laksmana fogadására a rettegő Angada ment.
Haragtól rézvörös szemmel parancsolt rá a Raghu-sarj:
"Eredj, fiam, jelentsd tüstént Szugrívának, hogy itt vagyok;
a bátyjával együttérző Laksmana áll ajtód előtt.
Ha így válaszol a majom: »Megteszem Ráma óhaját«,
a válasszal siess vissza hozzám azonnal, gyermekem!"
A hős üzenetét véve, Angada aggodalmasan
belépett Szugrívához, s szólt: "Szumitrá fia érkezett."
Ámde a bortól kábultan és szerelemtől részegen
nem vette észbe Szugriva, hogy mit jelentett Angada.

33.

A válasz elmaradtával nem tétovázott Laksmana,
s Kiskindhába belépett, hogy megtegye bátyja óhaját.
Az erős kapuőr-majmok, nagy testűek, félelmesek,
félelemmel hajoltak meg, összekulcsolva kezüket.
A hős maga előtt látta az ékességes, ékszeres,
drágaköves, virágerdős, kies Kiskindhá városát.
Szugriva palotájából édes dalok szálltak felé,
és karperecek csörgése, arany övek csengése szólt.
A csengő-bongó hangokra harag töltötte el a hőst,
s megpendítette íjhúrját, hogy megzendült belé a föld.
A messze-harsanó hangról az ugrálva-járók ura
az érkezőre ráismert, és talpra ugrott rettegőn.
A nyájas arcú Tarához fordult tanácsért a király,

IV. Kiskindhá könyve

hebegve, dadogó szóval, félelemtől magán kívül:
“Írtózatot haraggal jön Ráma testvére, Laksmana,
noha máskor szelíd, békés. Mitől változhatott meg így?
Hibátlan hölgy, talán sejtet, haragjának mi az oka?
Mert jól tudom, hogy ok nélkül ily haraggal nem törne rám.
Ha bármit tudsz, amit tőlem zokon vett a két Raghu-sarj,
gondolkozz rajta, és mondd meg igaz szóval, ne késlekedj!
De meglehet, még jobb lesz az, ha te találkozol vele,
s engesztelő beszédeddel csillapítod indulatát.
A tiszta lelkű láttodra nem fog neheztelni tovább,
mert asszonyokkal nem durvák az igaz vitézek soha.
Ha szavaidra megbékél, s derűs lesz szíve és esze,
utána én is üdvözlöm a nyílt-lótuszvirág-szeműt.”
A hozzá forduló Tára engesztelő szavaira
a férfiak oroszlánja barátságosan válaszolt:
“Férjed javának örvendő asszony! Nem veszed észre, hogy
férjed törvényt-igazságot feledve, kéjekbe merült?
Birodalmával nem gondol, nem érdekli a mi bajunk,
csak a szerelmet szolgálja ő, és egész kísérete.
Négy hónapi halasztásban állapotodott meg mivelünk,
és mámorában nem látja, hogy a négy hónap már letelt.
Ha hitvesed velünk így bánt, szólj, törvényt-hasznót ismerő,
csúfos viselkedésére mi legyen a mi válaszuk?”
Igazságot s hasznót rejtő, szelíd szavai hallatán
bizakodásra gerjedve, a királyasszony így beszélt:
“Már régen utasította majmait, hogy készüljenek
buzgó segítőtársakként sikerre vinni ügyetek.
Gyülekezőben vannak már az alakjuk-változtató,
vitéz majmok ezerszámra a nagy hegyek odúiból.
Erős karú, kövess engem! Nem szeged meg az illetet:
igaz barátság bűn nélkül tekintheti a más nejét.”
Így Tára engedelmével belépett az erős karú
a táruló hárem-kapun; sarkallta ügybuzgó heve.
Ott drága, puha szőnyeggel letakart arany nyoszolyán
látta pihenni Szugrívát, tündöklőn, mint a Nap tüze,
csodaszép, ékes köntösben, drágakövekkel díszesen,
győzhetetlen dicsőségben, mint Indra, églakók ura.
A férfiak oroszlánja feltartóztathatatlanul
közeledett, és Szugriva egész testében reszketett.
A hős haragosan támadt a majmok urára, aki
asszonyai között állt, mint a Hold a csillagok között.
“A származásához méltó, érzékein uralkodó,
hálás, ígéretéhez hű királyt mindenki tiszteli.
De aki a segítségért hálátlansággal válaszol,
adott szavához hűtlen lesz, annál nincs szégyenteljesebb.
A mindenség teremője, Brahmá nyilatkoztatta ki
hálátlan emberek láttán (gondold meg jól, majomkirály):
»Tehéngyilkosnak, részegnek, fogadalom-törőnek is
a bölcsök váltságot szabtak — hálátlannak váltsága nincs!«
Nemtelen, háládatlan vagy, hamis beszédű vagy, majom!

Ráma segélyét élvezted, s nem viszonzod szolgálatát.
Te gaz lelkű! A nagylelkű újra trónodra juttatott,
és hogyha hálát ismernél, Szítát keresnék majmaid.
Ha megfeledeztél róla, Rámának mivel tartozol,
nyílvesszőim segélyével ma Válinnal találkozol.
Vigyázz, még nyitva áll az út, amelyen Válin távozott;
maradj hű szerződésünkhöz, különben Válint követed.”
Laksmana szavait hallva, azonnal kijózanodott
Szugriva, és leszaggatta nyakáról a virágfüzért.
Alázatos szavakkal szólt a hatalmas majomkirály
a szörnyű erejű hóshöz, hogy megbékítse Laksmanát:
“Elvesztettem királyságom, hatalmam, kincseimet,
s Ráma megkönyörült rajtam, visszaszerezte trónomat.
Jótéteményét méltóan visszafizetni nem tudom,
adósságomnak tört részét is nehezen törleszthetem.
Megölni Rávanát, s Szítát tőle kiszabadítani
saját erejével fogja; csak segítője lehetek.
Követni fogom bátyádat hűséges kísérőjeként,
ha harcra kel, hogy megtörje Rávanát és egész hadát.
Ha bármiben is vétettem: túlzott barátság volt oka;
nézzétek el szolgátoknak; nincs, aki sose vétene.”
A vitéz lelkű Sugriva jószándékú szavainak
Laksmana megörült, s vígan, barátságosan válaszolt:
“Majmok királya! Bátyámnak más támaszra szüksége nincs,
ha te segítő szándékkal, barátsággal támogatod.
Erőd, hatalmad, Sugriva, és tisztalelkűséged is
méltóvá tesz, hogy élvezzed királyságod gyönyöreit.
Baráti szövetségedben az izzó vitézségű hős
ellenfeleit szétzúzza a csatában, nem kétlem ezt.
Törvény s hála tudójához, csatában meg nem forduló
vitézhez illő és méltó, ahogy szóltál, nemes király.
Most jőjj sietve, kísérj el, vigasztald meg barátodat,
akit nejének elveszte miatt a fájdalom gyötör.
Ráma gyászában osztozva, keményen szóltam az imént;
ne neheztelj reám érte; bocsásd meg durvaságomat!”

37.

Laksmana szavait hallva, Sugriva, a majomkirály,
azonnal utasította Hanumánt, fő miniszterét:
“Akik a Vindhja, Kailásza, Mahéndra és Himálaja
hófedte csúcsain laknak, s a fehér sziklás Mandarán,
hajnalkor a kelő Nap rőt fényében égő hegyeken,
vagy a Nap nyugovásának hosszú árnyékú bércein,
a Lótusz-hegy vadonjában lakó majom-bölényeket,
koromfekete bundájú, elefánt-erejűeket,
és a Kormos-hegy lejtőin fákon lakó vitézeket,
a Nagysziklás-hegyen barlang mélyén tanyázók seregét,
a Méru és a Füstös-hegy lejtőin kóborlókat is,

IV. Kiskindhá könyve

a Nagy Sárga Hegy erdőit járó aranyszínűeket,
édes mézet nyalogatók, fán szökdösők csapatait,
virágillatos erdőkben, erdők derűs tisztásain,
jámbor remete-nép békés tanyáin élő majmokat
a Föld minden vidékéről gyűjtsd ide össze sebesen,
szép szóval, rábeszéléssel, ajándékkal, ahogy tudod.
Akiket eddig szétküldtem, hogy toborozzák népemet,
ösztökéljed sietségre szaporán hírvivőimet.
Akik gyönyörnek hódolva halogatják a jövetelt,
ha kell, erőszakkal hurcold ide a lomha majmokat.
Akik nem jönnek el tüstént — tíz nap határidőt szabok —,
halál rájuk, ha hitványul ócsárolják parancsomat!
Parancsomra ezerszer száz és tízszer millió majom
gyülekezzék az országból, amelyen én országolok.
Felhő és hegycsúcs nagyságú, az ég boltját is elfedő,
iszonyú erejű majmok serege érkezék elé! —
A sietni-tudó majmok sietséggel siessenek,
hogy birodalmamnak minden majma azonnal itt legyen!”
Fejedelme parancsára a Szél-isten erős fia
a tíz égtáj irányába szerteküldte követeit.
Szelek s madarak ösvényén, az égi csillagok nyomán
azonnal útnak indultak a sebes léptű hírvivők.
Tengereken és erdőkön, tavakon és hegységeken
átkelve, Ráma dolgában serkentették a majmokat.
A királyok királyának halál- és végzet-szigorú
parancsszavára rémülten sereglett a majomsereg.
Koromfekete bundájú majmokból harminc millió
indult nyomában Kiskindhá bérceiről Ráma felé.
Az esti Nap lenyugvása hegységének sűrűiből
száz millió aranysárga majom ugrott tüstént oda.
A szent Kailásza csúcsáról oroszlán-sörényes majom
tíz-szer ezernyi millió jött Rámának segíteni.
A Himálaja sziklái közt kóborló gyümölcs-evők
milliószor tíz millió számban sereglettek oda.
A tamála-fa erdőben s a Tej-tenger partján lakók,
kókuszpálmákon ugrálók számát megtudni sem lehet.
A barlangokból, erdőkől, folyók mellől gyülekező,
hatalmas szökdelő hadnép szinte felitta a Napot:
akkora porfelhőt vert fel, hogy Tűzforrón Perzselő,
Ezersugarú fényét vak homállyal fedte el vele.
Éjbe borult a tíz égtáj a sűrű sötétség alatt,
megremegett a széles Föld hegyeivel-síkjaival.
A fejedelmi fenségű, nagy erejű, hegyes fogú
ugrálva-járók tömege ellepte a fél Föld színét.
Kelő-nap-sárga szőrű és hold-fehér és lótusz-sötét,
felhődörgés-üvöltésű majmok százmillióinak
hadai álltak hadrendbe néhány szempillantás alatt.

40–43.

Ekkor Szugriva Rámához sietett, és iparkodott a sereg összegyűltéről jelentést tenni szorgosan: “Mind teljes birodalmamból megérkeztek a harcrakész, messze-csatangoló majmok, Indra földi képmásai. Férfi-tigris, ha úgy véled, hogy az idő elérkezett, parancsolj indulást ennek a hadseregnek, mint uruk.” Szugriva szavait hallva, Ráma, Dasaratha fia, két karjába szorította a majomkirályt, s így beszélt: “Arra kérlek, hogy fürkészd ki, Szítá életben van-e még, és Rávana, a gaz rabló, a föld melyik táján lakik. Én erre nem vagyok képes, s nem teheti Laksmana sem; csak te lehetsz indítója az ügynek, majom-nép ura.” Szugriva körülpillantott Ráma s Laksmana oldalán, és mennydörgés-üvöltésű, hatalmas, hegycsúcs-termetű vezérmajmát szólította, Vinatát, a nagy erejűt: “Időt, helyet, teendőket jól ismerő majom-vezér! Százezer hold- és nap-színű majommal indulj sebesen folyók és hegyek és erdők tájaira kelet felé, s hegyszorosokban és erdők sűrűségében Rávana lakóhelyét kutassátok, s a Vidéha-királyleányt. Haladjatok egész addig, ahol a Felkelés Hegye emelkedik, a fényesség kapuja a föld peremén. Tovább már nem haladhattok, mert zárva van tovább az út, nem jár a Nap s a Hold arra, vak sötétség uralkodik, azon túl nincs határ, nincs Nap, senki sem tudja, hogy mi van. Eddig haladj a majmokkal, fákon lakó nép tigrise. Ha célotok elértétek, megtaláltátok Rávanát, térjete vissza. Egy hónap leteltével itt legyetek. Ki elmarad egy hónapnál tovább, kezemtől hal meg az!” Ezután Délnek indított hatalmas majom-sereget a majmok ura, Szugriva, a majom-nép bölényeit. Hanumánt, az erős majmot, s Nílát, a Tűz-isten fiát, s a teremő Brahma sarját, a nagyerejű Dzsambavánt, és Sararit Szuhótrával, és Saragulmát is velük, Gadzsát, Gaváksát, Gavaját és Szusénát és Risabhát, Maindát és Dvividát szintén, Vidzsáját, Gandhamádanát, Ulkámukhát, Aszangát is, a Tűz Urának két fiát, Angadával vezérukként elbocsájtotta Dél felé, és útba igazította az útnak induló hadat, hogy milyen veszedelmekkel kell útjukban megküzdenni: “Elébetek mered Délen a hatalmas, bika-zömök, drágakövekben dúskáló, csillámló kövű Bika-hegy. A hegy mögött, a Föld szélén, az egykor-éltek hona van. Tovább ne menjetek Délre, holtak szörnyű hona felé; az már Jama királysága, gonosz homályba zárt vidék. Ha átkutattatok mindent, körülnézve figyelmesen, s Szítá nyomára bukkantok, a hírrel visszatérjete. Aki elsőnek ér vissza, s »Láttam Szítát« — jelenti meg,

IV. Kiskindhá könyve

egy hónapon belül, azzal megosztom birodalmamat.”
Mikor a déli égtájra útrakelt a majomsereg,
apósához Szusénához fordult a fán-lakók ura,
Tará viharfelhő-testű, legyőzhetetlen erejű
atyjához, és fejet hajtva, összetett kézzel így beszélt:
“Szítá felkutatására kétszázezer majmot vezess
arra, ahol az élőket homálytól megszabadító
Nap, pályája végeztével, a Lenyugvás Hegyére száll.
A hegytől térjetek vissza ti is egy hónapon belül.”
A Nyugatot apósára bízva, a bölcs majomkirály
Satabalát, vitéz majmát szólította maga elé:
“A tehozzád hasonlókból induljon veled százezer,
s a Himálaja hegyláncát koronájául viselő,
ékes északi égtájat járjátok be figyelmesen.
Ha a hegyet megmászátok, mögötte felétek ragyog
a Hold-hegy színarany teste, a nagy folyamok kútfeje.
Fényével bevilágítja e naptalan vidékeket,
csillámlóan sziporkázik napsütés nélkül is a táj.
A Mindenség teremője, az istenek legfőbb ura,
a legszentebb, kegyes Brahmá ezt választotta lakhelyül.
Az istenek is csak félve közelítik meg a hegyet;
ha megpillantjátok, rögtön el– s vissza kell fordulnotok.
A Hold-hegyig haladhattok, majmok erős bölényei,
azon túl nincs határ, nincs Nap, senki sem tudja, hogy mi van.”

44.

Szugriva Hanumánt látta legtöbb jótanácsával el,
mert benne bízott legjobban, hogy sikerre viszi ügyét.
Barátságosan intézte kérő-tanácsadó szavát
a Szél sarjához Szugriva, minden erdőlakó ura:
“Földön, vízben, s a légben fenn, s a mennyekben, felhők fölött,
olyan akadályt nem látok, mely elzárhatná utadat.
Minden világot jól ismersz, tengereket és hegyeket,
istenek, szellemek, kígyók, démonok, emberek honát.
Erőddel, gyorsaságoddal, könnyedségeddel, nagy majom,
a szélvihart idézed fel — nemhiába vagy a fia.
Nem találni teremtet lényt, akit te ne múlnál felül;
így arra kérlek, légy rajta, hogy a királynét megtaláld.
Erő, tudás és bátorság, hely és idő ismerete
mind megvan, Hanumán, benned, viselkedésnek mestere!”
Ráma örömmel hallgatta, hogy Hanumán viszi ügyét,
s ismerve az okos majmot, magában így gondolkozott:
“Ha fontos dolga van, mindig Hanumánt bízva meg vele
Szugriva, s Hanumán mindig sikerre viszi az ügyet.
Ha ez a bölcs, sokat látott, urához hűséges majom
kel útra érettem, biztos, hogy gyümölcsbe érik ügyem”
A tette-re-eltökélt majmot elnézve, Ráma úgy örült,
mint hogyha megvalósulva látta volna feladatát.

Neve jegyével ékített gyűrűjét bízón húzta le
ujjáról, és átnyújtotta biztos ismertető jelül:
“Ha felmutatod Szítának ezt az ismertető jelet,
elhiszi kétkedés nélkül, hogy tőlem viszel hírt neki.
Üdv néked! Eltökéltiséged és vitézséggel telt erőd,
s hogy mellém állott Szugriva, mindez sikert ígér nekem.”
Ráma gyűrűjét átvette Hanumán tisztelettudón,
illőn fejére helyezte, meghajolt és eltávozott.

45.

Még egyszer összehívatta a fán-lakók vezéreit
uruk, Szugriva, s lelkükre kötötte teendőjüket:
“Tartsátok eszetekben jól, amivel most megbíztalak!”
A szigorú parancsszónak nem mondott ellent senki sem,
s útnak indultak, ellepve sáskarajként a föld színét.
A nagy nyüzsgésben csak Ráma és Laksmana maradt nyugodt;
várták a hónap elteltét, míg Szítáról hír érkezik.
Észak kies vidékére, melyet a Nagy Havas lezár,
nagy sietséggel indult el a nagy Satabali majom.
Kelet felé majom-haddal útrakelt gyorsan Vinata.
Hanumán Dél felé tartott, hol a Halál hona terül,
s a Szél fiával együtt ment Angada, s Tára is vele.
Nyugat veszélyes tájára, hol a Vizek Ura honol,
seregével Szuséna ment, ugrálva-járók párduca.
A királyuk-serkentette vezérmajmok mindannyian
száguldva indultak, ki-ki saját világtája felé.
Kiáltoztak, üvöltöztek, bömböltek az erdőlakók,
rikongatva rikoltozta a rohanó majomsereg:
“Vissza fogjuk hozni Szítát, meg fogjuk ölni Rávanát!
Én egymagam legyűröm majd Rávanát, hogyha rálelek;
elejtem, s elhozom tőle Dzsánaka leányát hamar.
A megpróbáltatásokból megváltom; ti nem kelletek!
Elhozom a pokolból is egymagam a királyleányt!
A földet meghasogatom, meghasogatok hegyeket,
kiszaggatom az erdőket, az óceánt felkavarom!
Én mérföld-hosszú ugrással nyomára bukkanok hamar!
Én száz mérföldesett vígan ugrom, és többet is, ha kell!
A föld mélyén, a tengerben, vadonban, sziklabérceken,
a pokol közepén semmi sem akasztja meg utamat!”
Így dicsekedett nagy büszkén mindegyik magabiztosan,
búcsúzóban királyától, aztán sietve útrakelt.

47.

Így vágtak neki útjuknak a Szítát megkeresni jött,
elefánt-erejű majmok, megszívlevél uruk szavát.
Tavakat és folyók partját, városokat, a levegőt,

folyók-szegdelte, járatlan bozótokat kutattak át.
Gonddal fürkészve vizsgálták a hegyes-erdős tájakat,
Szugriva utasítását követve, a majom-hadak.
Hajnaltól alkonyig Szítá nyomát keresték mindenütt,
majd összegyűltek éjjelre, hogy a földön pihenjenek.
Egy teljes hónapig járta a földet a majom-sereg,
majd csüggedten, reményt veszelve tértek meg Szugriva elé.
A keleti világtájat a nagy erejű Vinata
kutatta át, de nem látta Szítá nyomát, és visszatért.
A szép Észak egész földjét Satabali bolyongta be,
s eredménytelenül tért meg, restelkedve, a nagy majom.
A nyugatra eső földrész Szuséna feladata volt,
de ő sem boldogult jobban: egy hónap múlva visszatért.
Tisztelettel köszöntötte Szugrívát, s Rámát oldalán,
és így számolt be útjukról a hatalmas majomvezér:
“Átkutattuk a föld színét, ember-nem-járta sűrűket,
hegyeket, tengerek partját, sok mélybe-siető folyót,
átkutattuk folyondárral befont erdők rengetegét,
sok szakadékot, barlangot, s ember-lakta vidékeket,
járhatatlan helyen jártunk, jártunk göröngyös tájakon,
felhajsoltunk s elejtettünk számlálhatatlan állatot
irdatlan mennyiségekben — de Szítát nem leltük sehol.”

48, 53, 55.

Eközben Hanumán majom, s vele Tára és Angada
parancs szerint, kitartóan haladt előre, Dél felé.
Átkutatták a Vindhja-hegy völgyeit-sűrűségeit,
s tovább haladtak zord tájon, láb-nem-taposta helyeken,
ahol a fák virág nélkül, lomb nélkül állnak, csupaszon,
száraz minden folyó ágya, alig sarjad fű és gyökér,
elefánt, őz, bölény, tigris arra sosem vetődik el,
ahol még a madár sem jár, sem bármely más erdőlakó,
nem csillognak kinyílt lótusz szirmaival ékes tavak,
illatozó virágokra nem száll dongó méhek raja.
Valaha egy vezeklésben gazdag, szilárd, igaz szavú,
böjtöktől nagy hatalmú, szent, lobbanékony természetű
remete, Kandu élt ott. Ám egyszer tízéves kisfia
eltévedt és odaveszett. A nagy bölcs megharagudott,
s nagy átokkal megátkozta a fiát elnyelő vadont.
Azóta nem nyújt hús árnyat, elkerüli vad és madár.
Átkutatták a környéket, a pusztaságos tájakat,
homályos hegyüregeket és a folyók forrásait,
de mindhiába: nem lelték Szítá nyomát a keresők,
és nem találták Szugriva parancsa szerint Rávanát.
Végül a végtelen tenger, Varuna isten lakhelye,
a bömbölő, kavargó ár rekesztette el útjukat.
Amíg a déli tájékat vizsgálták át figyelmesen,
észre sem vették, hogy közben a kiszabott hónap lejárt.

A Vindhja-hegység lábánál, virágba borult fák alatt
pihenni telepedtek le, és számolgatták az időt.
A lecsüggő liánokkal és virágfürtökkel rakott
tavaszi fák láttán észbe kaptak, s megijedtek nagyon.
Döbbsenten szóltak egymásnak: "Jaj, a tavasz megérkezett!"
s rémülten földre roskadtak, mert meddőn járt le az idő.
Ekkor az érett értelmű, vastag-hosszú-erős karú,
hímoroszlán vállú ifjú király, Angada így beszélt
az agg majomvezérekhez, az erdő bölcs lakóihoz
nyájas szavakkal, és illő tisztelettel hajolva meg:
"Uralkodónk parancsára keltünk útra mindannyian,
és emlékeznetek kell rá, hogy egy havi határt szabott.
Irgalmat és igazságot, jó szívet, könyörületet
ne várjatok Szugrívától; ingatag lelkű és gonosz.
Tisztelheti a Törvényt az, aki hűtlen testvér gyanánt
harcban tusázó bátyjára a barlang száját zárta rá?
Aki saját sógornőjét, meggyilkolt bátyja özvegyét,
törvény szerint saját anyját, gazul magáévá teszi?
Aki a kézfogásával megpecsételt eskü után
jóltevőjéről, Rámáról, galádul megfélemedezik?
S ha becsületes volna is, engem, ellenfele fiát,
királyságban vetélytársát, életben hagyni úgyse fog.
Trónusát félti éntőlem, megkötöztet, börtönbe vet
a kétszínű, csalárd lelkű, kegyetlen, gaz majomkirály.
A megaláztatásnál jobb, ha éhen ölöm magamat.
Búcsúzzatok el mind tőlem, térjetekek honotokba meg.
Én nem megyek a városba; elbocsátalak benneteket.
Itt maradok, az életből éhséggel békén távozom.
Tisztelettel köszöntsétek uram s ifjabb atyám gyanánt
az én nevemben Szugrívát, üdvkívánságot adva át.
Kívánjatok egészséget Rumának — ő ifjabb anyám,
és édesanyámat, Tárát, vigasztalja meg szavatok.
Együttérző, szelíd lelkű, és szívből szereti fiát,
s ha meghallja, hogy itt veszttem, bizony elhagyja életét."
Ennyit mondott Angada, majd köszöntötte a véneket,
s bánatos arccal, könnyezve, kusa-fűre a földre ült.
Vele együtt szomorkodtak a fán-lakók bölényei,
és forró nedvet ejtettek szemükből uruk bánatán.
Majd Szugrívát szidalmazva és Válint emlegetve fel,
leültek Angada köré, hogy vele együtt haljanak.
Víz-áldozatot hintettek, s ültek, arccal kelet felé,
halálos böjtire elszánva, mint kinek más kiútja nincs.

56.

Míg a halálra szánt majmok hada ott ült a hegy tövén,
feltűnt a hegy magas csúcsán a nemes keselyűkirály,
nevén nevezve Szampáti, légben-járók legjobbika,
Dzsatájus édes testvére, felséges, hosszú életű.

IV. Kiskindhá könyve

A magas Vindhja-hegy zordon szirtüregéből bújt elő,
s az ott ülő majomfalka láttán örömmel így beszélt:
“Lám, mindenkinek elrendelt jussát eljuttatja a Sors:
nekem is edelt rendelt, amely magától jött elém.
Ahogy megdöglenek sorra, felfalom őket, s jóllakom.”
A falánk keselyű hangját, eledelre-mohó szavát
meghallva, keserűséggel szólt Hanumánhoz Angada:
“Nézd, büntetésül Szítáért Jama, a halál istene
jött el keselyű testében, hogy megölje a majmokat.
Mivel nem teljesítettük fejedelmünk akaratát,
Rámának nem segítettünk, most ránk zúdult ez a csapás.
Szítá oltalmazására Dzsatájus keselyűkirály
életét is feláldozta, hallottátok mindannyian.
Csatában elpusztította a hű madarat Rávana,
de égbe jutott, és nem kell büntetéstől rettegnie.
Mi céltalanul fáradtunk, Szítának nem leltük nyomát.”
Hallva Angada szájából a keserű panasz szavát,
így beszélt a hegyes csőrű, félelmes erejű madár:
“Ki az, aki felemlíti életemnél is kedvesebb
öcsém, Dzsatájus balsorsát, elfacsarva a szívemet?
Hol zajlott le a szörny és a madár között a küzdelem?
Hosszú ideje most hallom először testvérem nevét.
Nemes lelkű, igazságos, páratlan erejű öcsém
pusztulása miként történt, fákon-járók bölényei?
Dasaratha mahárádza öcsémnek jóbarátja volt,
s a törvénytisztelő Ráma az ő legidősebbik fia.
Napsugarak-leperzselte szárnyal nem tudok szállani;
segítetek le erről a hegyszirtról, ellenség-ölők!”
Az éhhalálra szánt majmok látták ott fenn a keselyűt,
s keserű szívvel gondolták: “Most mindnyájunknak vége van!
Ám ha úgyis halált várunk, a madár célunkhoz segít;
ha felfal, hamarabb érjük el a megváltás ösvényét.”
Töprengedve így döntöttek a majom-nép vezérei,
s a keselyűt a hegycsúcsról lesegítve, Angada szólt:
“Az egész világon híres erejű Válin volt atyám.
Dasaratha király fia a Dandaka-erdőbe ment,
mert atyja így parancsolta, s ő a Törvénynek engedett.
Öccse, Laksmana és neje, a szép Szítá, követte őt.
Elragadta erőszakkal Rámától nejét Rávana.
Dzsatájus keselyű Ráma atyjának jóbarátja volt,
s látta, hogy Szítát hurcolja a levegőben Rávana.
Megállította útjában, és összetörte kocsiját,
de agg ereje fogytával a küzdelemben elbukott.
Később Ráma nagybátyámmal, Szugrívával találkozott,
és megölte atyámat, mint Szugrívát szövetségese.
Királlyá kente Szugrívát Válin megölése után,
s ő királyi parancsával útnak indított sokfelé.
Kerestük mindenütt Szítát, hiába, sikertelenül,
s ezalatt eltelt egy hónap, a kiszabott határidő.
Büntetésétől rettegve választottuk az éhhalált,

mert úgysem hagyna életben Ráma haragja, s az övé.”
Az életről lemondók ily siralmas szava hallatán
elkeseredve, könnyezve válaszolta a nagy madár:
“Majmok, az én testvérem volt az a Dzsatájus, akiről
mondtátok, hogy elejtette viadalban a ráksasza.
Vénen és tollamat veszítve csak gyászolok, mert nincs erőm,
hogy bosszút álljak testvérem nálam erősebb gyilkosán.”
Áldozatul vizet hintett és megfürdött a keselyű.
Kérdő beszéddel így fordult hozzá az eszes Angada:
“Ha bátyja vagy Dzsatájusnak, nevezd meg, hogyha ismered,
a ráksasza lakóhelyét, akiről szóltam az imént.
Akár közel, akár távol lakik a hitvány Rávana,
a balgata, rövidlátó, igazíts útba, bölcs madár!”
A Szítáról tudósítást esengő majmok seregét
élet-visszaadó hírrel vigasztalta a keselyű:
“Hallgassátok meg, elmondom, merre lakik a ráksasza.
Visravasz volt a nemzője, bátyja a Kincsek Istene,
és Lanká városát lakja Rávana ráksasza-király.
A tenger szigetén, innen teljes száz mérföld messzire
varázsolta elő Lankát a menny építőmestere.
Hárembe zárva ott őrzi Ráma nejét a ráksasza.
Halljátok meg, hogyan kaptam a rablásról hírt e helyen,
kitől tudom, mi történt, és merre van a hosszú szemű.
Ennek az irdatlan hegynek járhatatlan szikláira
zuhantam egykor, itt fekszem öregem, tehetetlenül.
Mióta ez a balsors ért, úgy tengetem az életet,
hogy eledelt naponként hoz Szupársva, szerető fiam.
Történt egyszer, hogy éheztem, és vártam táplálékomat,
de este hús nélkül tért meg a Nappal felszálló fiam.
Korholtam gyámolítómat, mivel az éhség kínozott,
de ő elmondta mentségét, főhajtvá, tisztelettel: “Húst szerezni ma
felszálltam reggel, mint máskor is, atyám,
és a Mahéndra-hegy száját elállva, vártam csendesesen.
Leshelyemről figyeltem, hogy előtűnnek hamarosan
az itató felé tartó állatcsordák százezrei.
Egyszer csak megpillantottam egy fekete szurokgomolyt,
amely magával hurcolt egy nap-fényességű nőszemélyt,
aki sikoltózott folyton: »Ráma, Ráma!« és »Laksmána!«,
kibomlott hajjal, eldobva selyem fátylát és ékszerét.
A levegő is örvénylett a vadul száguldó körül.
Döbbenet néztem, és közben letelt zsákmány-szerző időm.”
Ezt tudtam meg Szupársvától; de már tudtam régebben is,
hogy hallok egyszer Szítáról; hallgassátok meg, hogy miként.

60–63.

Rég történt, hogy e sziklákra, e fák közé zuhantam én,
mert tollamat leperzselte az izzó fényű Nap tüze.
Egy szent remete hajléka állt ekkortájt közel ide,

melyben az érdemekben dús, jámbor Nisákara lakott.
Amint a bölcs megpillantott, hozzám sietett, így beszélt:
»Kedvesem, így eltorzulva, ily csonkán rád sem ismerek.
Tűz perzselte le két szárnyad, testedet sebhelyek fedik.
Két nagy keselyűt ismertem, gyors röptűeket, mint a szél,
kedve szerint alakváltó két testvér keselyűkirályt:
te vagy idősebb, Szampáti, és Dzsatájus volt az öcséd.
Lábamnál ültetek gyakran, ember-alakot öltve fel.
Milyen szerencsétlenség ért? Tolladat hol vesztetted el?
E büntetés miért sújtott? Beszéld el sorra sorsodat!«
Ekkor a vakmerőn vállalt lehetetlent, a vad merényt:
a Napba-röpülés vágyát elmondtam, balga tettemet:
»Szentség, sebeim úgy égnek, s úgy gyötör a szégyenkezés,
hogy fáradt elmém nem tudja szépen fűzni szavaimat.
Dzsatájus és én önhitten, elbizakodva, dölyfösen
erőpróbára kívántunk a magas égbe szállni fel.
A Kailásza magas csúcsán fogadtunk remeték előtt:
a Nap nyomába szállunk, míg a Lenyugvás Hegyéig ér.
Egymás mellett repültünk, és láttuk ott lenn, a Föld színén
a kocsikerék-nagyságú városok apró foltjait.
A sziklabércek úgy tűntek, mint kavicszal beszórt talaj,
s mint a földet behálózó fonál, csillámlott sok folyó.
A Méru, a hatalmas hegy, a Vindhja és Himálaja
olyan volt csak, akár tóban álldogáló pár elefánt.
Ám ekkor heves izzadság és nagy fáradtság tört reánk,
kábultság, félelem, s szörnyű szédülés vett rajtunk erőt.
Tájékozódni sem tudtunk, merre van dél, észak, nyugat;
szemünkben a világ lángolt, mint a végpusztulás tüze.
Végző erőfeszítéssel pillantottam a Napra fel,
és oly hatalmasnak láttam, mint idelent a Földkorong.
Ekkor Dzsatájus búcsúszó nélkül a Föld felé zuhant.
Hogy oltalmazzam, sebesen utána vetettem magam.
Így szárnyaim beárnyagták, és nem égette el a Nap,
ám én megperzselt tollakkal fizettem balga dölyfömrért.
A vad Dandaka-erdőbe zuhant Dzsatájus, úgy hiszem;
én bénán, tollamat veszve buktam a Vindhja-hegyre le.
Elvesztettem királyságom, erőm, öcsémet, szárnyamat;
nem kívánok tovább élni, a mélybe vetem magamat.«
Így beszéltem a szent bölcshez, s könnyekben tört ki bánatom.
Ő révületbe mélyedt, majd felém fordulva, így beszélt:
»Várd be időd, kinő újra szárnyad, kinőnek tollaid.
Vissza fog térni látásod, bátorságod, életerőd.
Mert ősidőkből hallottam, hogyan szólt egy jövődölés,
hogy nagy dolgok következnek, s most révületben láttam ezt.
Majd egyszer majmok érkeznek, nyomozva Ráma hitvesét,
s akkor vezesd őket nyomra, elmondva, hogy te láttad őt.
Addig innét ne mozdulj el; hová mennél ily nyomorún?
Az idő beteltét várd ki. Utána szárnyra kelsz megint.«
Ilyen jövődölésével vigasztalt meg a bölcs szavú,
azután búcsút vett tőlem, és hajlékába visszatért.

Olykor-olykor előmásztam barlangomból keservesen,
s a Vindhja-hegyre felkúszva, lestem, jösztek-e végre már.
Eltelt száz kerek esztendő, mióta várom az időt,
hogy megérkeztek, úgy, mint azt a szent bölcs megígérte volt.”
Alig hogy mindezt elmondta a fán-lakók hadainak,
a majmok szemeláttára újra kinőttek szárnyai.
Midőn érezte, hogy testét ismét arany szín toll fedi,
végtelenül megörvendett, és a majmokhoz így beszélt:
“Jót tett velem a szentséges királyi bölcs, Nisákara:
kegye folytán nap-égette testemre tollam visszatért.
Ne csüggedjete el: Szítát meglelítek bizonyosan;
szárnyam kinőtte zálog, hogy célotokat elérítek.”

64.

Felugrottak az ugrálók a keselyű szavaira,
mind köréje sereglettek, s ujjongtak bátran, boldogan.
Szampátinak hitelt adtak, s halottnak látták Rávanát.
A tengerhez özönlöttek, hogy Szítára találjanak.
A víz partjára érkezve, ott látták lábaik előtt
a széles Föld ellenképét, a mérhetetlen Óceánt,
néhol mint hogyha szunnyadna, máshol mint hogyha játszana,
máshol hegycsúcsot és sziklát mintázva hullámaival,
mintha lentről kavargatnák a pokolbeli démonok.
A borzadály-keltő látvány megölte bátorságukat.
Nézték: nem bírnak átkelni rajta, akár a levegőn,
és mondogatták csüggedten: “Mit tehetünk? Mit tehetünk?”
A víztömeg látványától kétségbeesett sereget
Angada bátorította, majmok legkiválóbbika:
“Ne csüggedjete el, majmok! A csüggetegség nagy hiba.
A csüggedés megöl férfit, mint nagy kígyó a gyermeket.
Ki lesz közületek képes átugorni az Óceánt?
Ki segíti ki Szugrívát, hogy beváltsa ígéretét?
Ki az, akinek ugrása száz mérföld hosszat áthidal?
Ki menti meg a szégyentől a vitézlő majom-hadat?
Ki ajándékoz azzal meg, hogy büszkén hazatérhetünk,
és otthonunkba megtérve, családukkal találkozunk?
Ki ajándékoz azzal meg, hogy jó hírrel járulhatunk
a vitéz Ráma, Laksmána és Sugrívá urunk elé?
Ha akad, aki át tudja ugrani a Folyók Urát,
megalázó kudarcunktól hőstettével megszabadít.”
Angada szava elhangzott, de válasz nem hangzott reá;
csöndben, hallgatva, némán állt az egész majom-hadsereg.

66.

A sokszor százezer főnyi majom-sereg döbbenetét
Dzsambaván tűrni nem bírta, és Hanumánhoz így beszélt:

IV. Kiskindhá könyve

“Majom-nép legvitézebbje, tudás-tudók legjobbika,
te félrevonulsz és hallgatsz? Mért nem szólalsz meg, Hanumán?
Te a majmok királyának, Szugriva úrnak párja vagy
erőben és vitézségben, akár Ráma és Laksmana.
Tudom jól, volt egy tündérlány, a csodás Pundzsikaszhthalá,
akit a földre száműzött egy vad átok ígérete,
s itt született majom-testben, Kundzsa majom leányaként.
Egyszer leány-testet vett fel, és tündöklő-fiatalon,
könnyű lenvászon leplekben, koszorúval, ékszeresen
a fellegek közé nyúló hegycsúcsokon sétálgatott.
A lány ékes, vörös rojtos, sáfrányszín, könnyű köntösét
a Szél félrelibbentette, míg a hegytetőn álldogált.
Két buja, duzzadó combját, s egymást szorító kebleit
és észtveszejtőn csábító arcát megnézte jól a Szél.
A minden tagjában formás, hosszú combú, csodálatos,
karcsú derekú nő láttán szerelem őrijtette meg.
Hajlékony, hosszú karjával átölelte a szép szeműt
beléje olvadó lelkű, szerelemmel telt testű Szél.
Megérezte az érintést, és megszólalt szemérmesen:
»Ki ért hozzám, beszennyezve hitvesi tisztaságomat?«
Az asszony szavait hallva, így válaszolt neki a Szél:
»Szép tomporú, ne aggódjál, nem sértem meg erényedet.
De mert lelkedet átjáró vágyammal megöleltelek,
fiat fogsz szülni, szépségem, bölcsességben gazdag vitézt.
Értelemmel, vitézséggel, erővel áldott lesz fiad,
és gyors futásban, ugrásban reám fog ütni gyermeked.«
Örvendő szívvel hallgatta a Szél szavát szülőanyád,
és a mély hegyi barlangban megszült téged, erős karú.
Mint alig született gyermek, láttad a felkelő Napot,
s gyümölcsnek nézve, ugrottál, hogy az égboltról leszakítsd.
Suhantál háromszáz mér föld magasra nyílként felfelé,
s bár taszított sugártűzzel, téged nem rémített a hő.
Mindegyre közelebb értél a Fény-adóhoz sebesen.
Indra haragra gerjedt, és villámával sújtott le rád.
Egy hegycsúcsra zuhantál, és összezúztad állkapcsodat;
innen nyerted a Hanumán, 'Állkapcsos' nevet, nagy majom.
A Szél, az illatot-hordó, a lélegzetet-indító,
bukásodon megbántódva, a Három Világon megállt.
Ekkor az élet megbénult. Megrettentek az istenek,
és könnyörögve járultak a haragvó Szél úr elé.
A Szél engesztelésére Brahmá kegyben részesített:
harcban sebezhetetlen vagy, fegyver nem üt rajtad sebet.
Indra csodálta: villáma csapása nem végzett veled,
s páratlan adományt nyertél az Ezerszemű kegyeként:
akaratod szerint jó el halálod ideje, uram.
Erőddel, fürgeségeddel a Madárkirály mása vagy.
Midőn a Három Nagy Lépést tette Visnu, nyomában én
a Földet hétszer jártam be, hegyeivel-erdőivel,
s az istenek parancsára szedtem a varázsfüveket
életvíz köpüléséhez. Akkor még volt bennem erő.

Azóta már megvénültem. Erőm, hatalmam elhagyott.
Most már a te időd jött el. Mindőnk között első te vagy.
Senki sem fogható hozzád. Mutasd meg vitézségedet!
Hőstettedet vágyik látni az egész majom-hadsereg.
Kelj fel, majmok oroszlánja! Ugord át a nagy Óceánt!
Az egész világ üdvére fog szolgálni csodás utad.
A majmok nép fél, csügged. Vitéz, ne késlekedj tovább!
Lendülj utadra, mint egykor a nagy lépésre Visnu úr!”

V. Szépségek könyve

1.

Ekkor a fán-lakók hőse eltökélt szóval így beszélt:
“Nem bírná el a föld színe a nagy ugrás lendületét.
Ám itt van ez a sziklával szilárdan álló hegytömeg,
a nagy Mahéndra, ércfalként magasodó bérceivel.
Ennek a csúcsa megtartja nekirugaszkodásomat,
ha száz mérföldes ugrásra a levegőbe pattanok.
Ahogy a Ráma íjáról kilőtt, szélesebb nyíl suhan,
Rávana-védte Lankára lecsapok, mint mennykőcsapás.
S ha nem találom Lankában a Dzsánaka-királyleányt,
meg sem állva, tovább szállok az istenek lakába fel.
S ha a harmadik égben sem talál rá igyekeztem,
Rávanát, ráksaszák urát, megkötve ide vonzsolom.
Vagy Szítával térek vissza, valóra váltva célomat,
vagy kitepem egész Lankát a földből, s magammal hozom.”
Így szólott Hanumán majom, majmok legkiválóbbika,
majd nagy erővel felszökkent, nem töprengett, nem habozott.
Irammal ellökte magát, és megiramodtak a fák,
összezsugorodó ágakkal röppentek Hanumán után.
Combja szörny lökésétől kiszakadt sok faóriás,
s hosszan követte útján, mint rokon a távozó rokont.
Ahogy a katonák mennek a fényes hadvezér mögött,
kiszakadt gyökér-lábával suhant utána sok fatörzs.
A dús lombú, virágdiszes fák között szálló nagy majom
erdőségek-borította, nagy hegycsúcshoz hasonlított.
Lehullt virágok százától úgy tarkált a tenger színe,
mint amikor az égbolton feltűnnek a szép csillagok.
Magasba nyújtott két karja a levegőbe úgy meredt,
mint ötféjú sárkánykígyó, mely hegy csúcsán ágaskodik.
Suhantától a tengerből hullám-özön emelkedett,
mint a Földet a mennybolttól elválasztó, nagy sziklafal.
A felhőkig csapódott fel a zúgó óceán vize,
s úgy párállott az égen, mint a bodros őszi fellegek.
Harminc mérföldre elnyúló, tíz mérföldnyire terpedő
árnyéka mint viharfelhő sejlett lilán a víz színén.
Hol behatolt egy felhőbe, hol túlhan előtűnt megint,
akár a felhős égbolton bújkáló, fényes telihold.

Csodás ugrását bámulták az istenek, a szellemek,
a démonok, a tündérek, s virágesőt szórtak reá.
A tűző Nap nem égette, hogy ne lankassza erejét,
szolgálatába állt a szél, hogy segítse Ráma ügyét.
Maga a vizek tárháza, a mérhetetlen Óceán
gondolkozott, hogy ugrását neki kell támogatnia.
"Ha nem segítem útjában az erdőlakók tigrisét,
minden szólni-tudó élő elítél tunyaságomért.
Szagara, Raghuk ösátyja, növelte egykor vizemet,
nem engedhetem elbukni a Raghukért fáradozót.
Az én tisztem kimódolni, hogy megpihenjen a majom,
s miután megpihent rajtam, felújultan menjen tovább."
A Vizek Ura így döntött, s a mélységében rejtező,
aranyos csúcsú, szent hegyhez, a Mainákához szólt szava:
"A nagy isten-király, Indra, az alvilágban lakozó
démon-had ellen bástyául helyezett ide tégedet.
Erős testeddel elzárod a mérhetetlen alvilág
kapuját, hogy ne törjön ki a félelmetes hadsereg.
Hatalmad van kiterjedni oldalt, lefelé, felfelé;
most buzdítlak: emelkedj fel, bércek legnemesebbike!
A majom-nép oroszlánja most érkezik fejed fölé,
Ráma királyfi kedvéért a levegőben szállva el.
Indítson meg e buzgóság! Indulj fel, légy a támasza!"
Az arany csúcsú Mainaka a Sós vizű szavaira
hatalmas, erdős bérccével a víz fölé emelkedett.
A tengert meghasította, s úgy bukkant ki a víz alól,
ahogy áttör a felhőkön az izzó fényű Fény-adó.
A váratlanul útjába álló, vízből felmerülő
hegyet Hanumán meglátta, és gondolta: "Kelepce ez!"
Magasba meredő csúcsát a nagy lendületű majom
úgy elsodorta mellével, mint felleget a szélvihar.
A Hanumán-megtámadta hegyek-legkiválóbbika
a tett láttán megörvendett, csodálta a nagy rohamot.
Emberi alakot váltott, és a saját csúcsára állt,
s a légben tovazúgóhoz a levegőből így beszélt:
"Nem könnyű tettet tettél meg, páratlan erejű majom!
Csúcsaimra leszállhatsz, és megpihenve indulsz tovább.
Egykor a Raghu-nemzetség növelte a nagy Óceánt,
s háláját rója Rámának most le a Víz Kincstárnoka,
mert úgy szól az Örök Törvény: a tettet viszonzni kell.
Tisztelettel adózik most neked a Folyamok Ura,
segítségére küld engem, megbecsülése jeleként:
»Ez a majom száz mérföldes, sosem-volt ugrásra szökött,
csúcsaidon pihenjen meg, erőt gyűjtsön!« szólott nekem.
Majmok párduca, állj hát meg, és megpihenve menj tovább!
Nézd, itt ez a tömérdek dús, illatozó, édes gyümölcs,
ízleld meg valamennyit, majd felüldülve haladsz tovább.
Régi barátság fűz hozzád engem, majmok legjobb bika,
mind a Három Világ tudja szövetségünk eredetét.
Mert te a fényes istennek, a Szélnek vagy nemes fia,

lendületed csodájával nagy erejű atyádra ütsz.
Vitéz, ha téged szolgálak, a Szelet tisztelem vele;
hallgasd meg az okát, hogy mért illő, hogy megbecsüljelek.
Rég, az Első Világkorban, szárnyuk volt a hegyeknek is,
s minden égtáj felé szálltak, sebesen, mint a sasmadár.
Míg erre-arra röpdöstek, az istenek seregei
s az élők mind megrettentek, hogy egy nagy hegy rájuk zuhan.
A veszélyt megsokallotta nagy Indra, az Ezerszemű,
s lenyeste a hegyek szárnyát ezerszám villámfegyvere.
Sújtásra emelt villámmal énfelém is közeledett.
Szerencsémre a Szél megszánt, és lehajított hirtelen
a sós vízárba, s elrejtett védő mélyén az Óceán.
Szárnyaimat megőriztem, mert megoltalmazott atyád.
Tiszteletet, segítséget érdemelsz tőlem, Szél fia.
Ez az ősi barátságunk tehozzád fűz, majmok feje.
Így estek dolgaink egykor, az Óceánnak és nekem;
mindketten tisztelünk, s kérünk: fogadd el, amit adhatunk.
Örvendeztess meg bennünket, elűzve fáradságodat!
Boldoggá tesz barátságod, s már látásod is boldogít.”
A hegykirály beszédére így felelt a majomkirály:
“E vendégfogadásoddal köszönetre kötelezel.
Ámde a nap gyorsan múlik, és sürget a tett ideje,
és fogadalmat tettem, hogy útközben nem időzöm el.”
Csupán kezével illette a nagy hegyet a nagy majom,
s vitézségében ujjongva szállt a levegőben tovább.
Mélyen maga alatt hagyta a szirtet és az óceánt,
s fent a folttalan égbolton a szél útján repült tova.
E második nehéz tettét látták az összes istenek,
az égi szentek és bölcsek, s fennem zengték dicséretét.
Majd az istenek és szentek, nagy bölcsek és a szellemek
megkérték a kígyók anyját, Nap-fényességű Szuraszát:
“Az óceán fölött ugrik át a Szél fia, Hanumán.
Egy pillanatra állítsd meg, támassz útjában akadályt!
Öltsd magadra hegynagyságú, szörnyű ráksasza termetét,
agyarral, vérvörös szemmel, szájad nyíljon köldöködig.
Erejét és vitézségét tegyük próbára most megint:
ügyességgel legyőz téged, vagy lefogja a rémület?”
Szuraszá, a nagy istennő, a kívánságnak engedett.
Rémítő ráksaszává vált, és az óceán közepén
rút, torz, alakatlan testtel, melyre nézni sem bír a szem,
útját állta a száguldó Hanumánnak, és így beszélt:
“Tudom, az istenek küldtek táplálékomul, nagy majom.
Gyere ide a szájamba, hogy felfaljalak ízibe!
A Mindenség Teremtője adta ezt a kegyet nekem.”
Széles száját kitátotta, és megállt Hanumán előtt.
Szuraszá szavait hallva, nyájas beszéddel válaszolt:
“A zord Dandaka-erdőbe űzte Rámát Dasaratha.
Követte szerető öccse, Laksmána, és Szítá, neje.
Miközben dolga elvonta, vesztére tört egy ráksasza,
Rávana, és nejét, Szítát, elrabolta kegyetlenül.

Én most Szítához indultam hitvese hírvivőjeként.
A balsorsba zuhant Rámán illő, hogy szánakozz te is.
De hogyha nem, megígérem, ha beszéltem Szítával, és
hírt vittem róla Rámának, a szájadba visszajövök.”
Így beszélt Hanumán, ám az alakját váltó Szuraszá
szólt: “Senki sem kerülhet ki; Brahmá adta ezt a kegyet.”
Kitárta szélesen száját, s a Szél fia elé meredt.
Szuraszá szavait hallva, méregbe gurult Hanumán,
és rákiáltott: “Tátsd nagyra szádat, hadd férjek rajta be!
A tíz mérföld magasságú Szuraszá előtt Hanumán
tíz mérföld szélességűre nőtt haragjában hirtelen.
Húsz mérföld hosszúságúra nyújtotta száját Szuraszá.
A démon lángoló nyelvű, iszonyatos, pokoltüzű,
kitátott torka láttára a Szél nagy eszű gyermeke
összehúzta viharfelhő nagyságú testét kicsire,
és hüvelykujj nagyságúvá vált egy szempillantás alatt.
Ekkor berepült szájába, aztán kiröppent hirtelen,
s a levegőből ily szóval fordult Szuraszához a hős:
“Démonok sarja, üdv néked! Lásd, szájadba repültem én.
Nyert kegyed így nem csorbult meg. Most megyek utamon tovább.”
Szuraszá látta: szájából a nagy majom kiszabadult,
mint Hold a démon torkából. Való alakban így beszélt:
“Vidd sikerre nemes célod! Járj szerencsével utadon!
Hozd össze a királyasszonyt Raghu sarjával, kedvesem!”
Hanumán harmadik tettét látta a Föld s a mennylakók,
és minden élő dicsérte: “Üdv, üdv neked, majom-bika!”
Messzire látszó nagyságban szelte a Szél erős fia
a támasz nélküli leget, mint egy szárnyas, királyi hegy.
Látta Hanumán ugrását Szinhiká, rémes ráksaszi,
szörnyű, alakját-váltó szörny, s magában így gondolkozott:
“Pompás! Hosszú idő óta végre kedvemre jóllakom!
Messziről jó nagy állat jön, hogy zsákmányul essék nekem.”
Varázssal összemarkolta Hanumán árnyékát keze.
Árnyéka elfogására összerezsent a nagy majom:
“Erőmet megbénították, valaki rám akaszzkodott,
megállított, mint tengeren a szembe-szél a nagy hajót.”
Nézegetni kezdett oldalra, majd felfelé, majd lefelé,
s észrevette a sós vízből ágaskodó rém-alakot.
A tátott szájú láttára eszébe ötlött a rege:
“Bölcs Szugriva mesélt egyszer arról, hogy van egy csoda-szörny,
árnyékot elfogó rémség; nem kétlem, ez került elém.”
Látta, kivel került szembe, és tudta jól, hogy mit tegyen.
Mint nagy felhő esőzésekör, felduzzasztotta természetét.
Szinhiká ráksaszi látta, hogy teste mind nagyobbra nő;
száját szélesre tátotta, hogy pokolig és égig ért.
Felleggomolyként bömbölve rohanta le a fán-lakót.
Az most kicsire húzódott, s mint iszonyú mennykőcsapás,
erővel belevágódott a tárt torokba a majom.
A légi szellemek látták, hogy elnyelte a tág üreg,
mint hold-faló démon szája Holdat fogyatkozásakor.

Ő gyomrát kihalította éles-hegyes karmaival,
és szétmarcangolt testéből kiugrott pillanat alatt.
Bátorsággal, ügyességgel, szerencsével túljárt eszén,
elpusztította, és ismét valódi természetére nőtt.
Foszlánnyá marcangolt szívvel zuhant a vízbe a tetem,
mert Brahmá maga alkotta elvesztésére Hanumánt.
Sok légi szellem ujjongva figyelte, mit tett Hanumán,
és Szinhiká hulltát látva, így köszöntötték győztesét:
“Megtetted a nehéz tettet! Megölted a szörnyeteget!
Kísérjen akadály nélkül siker, ugráló nép feje!
Akiben ez a négy megvan, mint benned, majmok tigrise:
kitartás, ész, erő, készség, az nem vesz rajta dolgain.”
Nemes céljára célozva, így dicsérte a légi nép,
és ő tovább repült útján, mint Garuda madárkirály.
Megtette útja nagy részét. Mindenfelé tekintgetett,
s a századik mérföld végén erdő vonala tűnt elé.
Megpillantotta röptében az erdőlakó nép feje
a szantál-ligetek, bokrok, virágok fedte szigetet.

2.

Legyőzte a mesés ugrás a győzhetetlen Óceánt,
és földre szállt Lanká szélén, a Trikúta-hegy oldalán.
Miközben Lankát elnézte, egy percre elgondolkozott
a hegy lejtőjén álltában, megbízatása sikerén:
“Kegyetlen ráksaszák népe erősen őrzi városát;
valódi alakomban nem tudom megközelíteni.
Okosabb lesz, ha apróvá zsugorítom a testemet,
és úgy török rá Lankára Ráma ügyében éjszaka.
Rávana védett várába a sötétben behatolok,
bejárom minden zeg-zugát, s Ráma nejét megkeresem.”
Így döntött Hanumán, és a napnyugtát türelmetlenül
várta, hogy megpillanthassa a Vidéha-hercegleányt.
Mikor a Nap nyugvóra tért, a sötétben a Szél fia
csodásan összehúzódott, aprócska lett, mint egy egér.
A szürkületben megbújva szaporán felkerekedett,
s a fényes, széles utcájú városba besettenkedett.
Aranyló oszlopok fénye, paloták csillogó sora,
tündöklő ablakok rácsa, nyolc emeletes ház-csodák,
kristállyal kirakott földű, drágakő mintájú terek,
csarnokok ékesítették, mint az istenek városát.
A széles várfal aranyos, sokszínű kapuívei
sejtelmes fényt sugároztak káprázatos utcáira.
E képzelet-felülmúló szépség láttára Hanumán
megdöbbszent és megörvendett, s bízott, hogy Szítára talál.

3.

Ám az ugrók oroszlánját, a Szél Urának gyermekét
a testben őrködő Lanká észrevette, hogy közelít.
A belopózkodó majmot megpillantva, a Rávanát
szolgáló Lanká istennő torz arcával elébe állt.
A Szél vakmerő sarjának útját állta fenyegetőn,
s rekedt, rikácsoló hangon megszólította Hanumánt:
"Ki vagy, s hogyan merészkedtél ide jönni, erdőlakó?
Szólj, valld be az igazságot, mert úgysem szólhatsz már soká.
Ne véld balgán, hogy Lankába behatolhatsz, fán-szökdöső!
Hatalmas hadsereg védi, erős várfalak övezik."
Az útját elálló szörnynek így válaszolt a Szél fia:
"Igaz beszéddel elmondom, amit tudni kíváncsi vagy.
De mondd előbb te, rút arcú, ki vagy, s mért állod utamat,
szidalommal miért támadsz rám itt a városkapuban?"
A tetszése szerint testet öltő Lanká védszellem
haragos szóval és durván Hanumánra ripakodott:
"Én minden ráksaszák fő-fő mahárádzsáját, Rávanát
szolgálom híven, és őrzöm várát bevehetetlenül.
Nem lehet engem fitymálva betörni, bejutni ide.
Most életedtől megfosztva küld pihenőre e csapás.
Tudd meg, hogy én vagyok Lanká testbe öltözött városa;
Magam körül mindent látok, így láttalak meg téged is."
Az asszony-alakú szörnynek Hanumán, a Vihar fia,
így válaszolt ravasz szóval, megállva hegycsúcs másaként:
"Erős kíváncsiság vonzott meglátni Lanká városát,
csodálni várfalát, széles bástyáit, kapuíveit,
sok fával ékes erdőit, ligeteit, csaltitjait,
és szem-nem-látta pompájú, páratlan épületeit."
Hanumán válaszát hallva, a testet öltő szörnyeteg,
az asszony-alakú Lanká, ismét keményen rárivallt:
"Amíg engem le nem győzöl, majmok leghitványabbika,
addig nem lépsz e városba, amelyet én oltalmazok!"
Ekkor az éjszakák réme vérfagyasztóan felrivallt,
s teljes erővel rásújtott Hanumánra jobb tenyere.
Lanká kemény ütésétől haragra gerjedt Hanumán,
s üvöltő hangon felbődült a zúgó Vihar gyermeke.
Gyűrűit megfordította gyors mozdulattal bal kezén,
és visszakézből vágott rá ellenfelére a vitéz,
hogy a csapást lefékezze, mert meggondolta: "Asszony ez!"
A rút szörnyeteg elkábult, megtántorultak tagjai,
s előre bukva arcával, teljes hosszában elterült.
Halálos aggodalmában akadozva, dadogva szólt,
könyörgött életéért a megalázkodó ráksaszí:
"Erős karú hős, irgalmazz! Hagyj életben, majmok feje!
Hiszen az igaz lelkiék a Törvény szavát tisztelik.
A testbe öltözött Lankát legyőzted, ugrálók ura,
mikor engem lesújtottál, fákön lakó nép tigrise.
Hallgass meg, igazat szólok, erdőben lakozók feje,

hogyan rendelkezett rólam az Önmagától Létező:
»Hatalmába igázand majd egy erős majom egykoron.
Ez lesz jele, hogy eljő a ráksaszák népére a vész.«
Most már tudom, hogy jöttöddel érkezett ez az idő,
és a Teremtő végzését megmásítani nincs erő.
Szítát a maga vesztére hurcolta ide Rávana,
és pusztulásba rántotta balgaságával városát.
Jőjj hát, lépj be a városba, majmok legnemesebbike,
és végezd el, amit kívánsz, Végzet végrehajtójaként.”

4, 6, 13.

Legyőzte vitézségével Lankát, a város szellemét
a nagyerejű Hanumán, az ugráló nép párdúca.
A kapu fölött átugrott könnyűszerrel a várfalon,
és belopózott Lankába a sötétség leple alatt.
Az éjszaka oltalmában elindult szétekinteni
a lehullott virágszirmok leplével ékes utakon,
és körüljárt a pompázó, fényes városban a majom.
Elváltottatta újólag alakját tetszése szerint,
s fürgén haladt a városban, minden házat bekóborolt.
A ráksaszák királyának déli napfényként csillogó,
fal-védte palotájába akadály nélkül bejutott.
Indult, s átkutatott buzgón mély földalatti vermeket,
a paloták minden szintjét, magas tető-teraszokat,
megállt itt-ott, megint indult, felsietett, lesietett,
kinyitott bezárt ajtókat, bezárt kinyitott kapukat,
bement itt és amott ment ki, lehajolt, felágaskodott,
átkutatlanul nem hagyta a legkisebb zeget-zugot,
négy ujnyi hely sem volt, melyet nem vizsgált végig gondosan
Rávana palotájában a Szítát kereső majom.
A várfalak beugróit, oltárokat, szentélyeket,
tavakat, üregek mélyét mind átkutatta Hanumán.
Sok ronda ráksaszít látott, rútat, rusnyát, torz alakút,
csak akit keresett, azt nem: a Dzsánaka-királyleányt.
Látott sok csodaszép, bájos, édes szavú tündérleányt,
csak akit keresett, azt nem: Ráma szeretett hitvesét.
Látott sok telihold arcú, karcsú testű kígyóleányt,
csak akit keresett, azt nem: a Vidéha-királyleányt.
Erőszakkal rabolt rabnőt látott a háremben sokat,
csak akit keresett, azt nem: Dzsánaka kedves gyermekét.
Mikor nem látta Szítát, csak más gyönyörű nők seregét,
kedvét vesztette, elcsüggedt az erős karú Hanumán.
Hiábavaló volt — vélte — átugorni az óceánt,
hiábavaló volt — vélte — hogy Szugríva buzgólkodott.
Míg így töprengett, meglátott egy felhőkbe magasodó,
szikla-hajlékokat rejtő, sudár fákkal benőtt hegyet.
A hegy lejtőjén bővizű folyó sietett lefelé,
mint a kedvese két karja közül kisikló szerető.

A hegy lábától nem messze madársereg-felvert vizű,
ringó lótoszlevél-szőnyeg borított tükrű tó feküdt.
Sokféle vad s madár lakta erdő-övezte partjait,
s egy tisztásán aranyszínű sinsapá-fa magasodott.
A fára gyorsan felkúszott a fürge mozgású majom:
“Talán innen megpillantom a Vidéha-királyleányt.
Ha magában bolyong búsan, tán elvetődik erre is.
Ez a liget oly enyhítő, zsongító, bú-feledtető,
szantálfákkal, asókákkal, jázminbokrokkal ékesen.
Ráma miatti fájdalma perzseli Szítá hú szívét;
vele örült az erdőnek, s az emlék elhozza ide.”

15.

A fáról szerteszét nézett, kereste Ráma asszonyát,
fürkészte az egész földet, kutatta Szítá lábnyomát.
Nem messze, a liget mélyén, magas asóka-fák között
megpillantott a fák csúcsán túlmagasló, nagy palotát.
Ezernyi oszlop tartotta fehér márvány tetőzetét,
korallból voltak lépcsői, színaranyból oltárai,
szinte vakított szépsége, elkápráztatta a szemet,
szemernyi folt se volt rajta, az eget fúrta át hegye.
Majd egy asszonyt pillantott meg, szépsége szinte tündökölt,
a kelő újhold sarlója tiszta fényével ragyogott.
Ám szennyes öltözet fedte bőjtől lefogyott termetét,
sötét felhők mögött rejlő napkoronghoz hasonlított,
búbánatba borult arccal, fájdalmasan sóhajtozott,
szomorúság emésztette, keserű gondban elmerült,
kedvese távol volt tőle, rút ráksaszík vették körül,
mint erdőben a meghajszolt, magános őzet a kutyák,
fájdalom lett osztályrésze megérdemelt gyönyör helyett.
A lesóványodott testű, mocskos ruhába öltözött,
hosszú szemű szépet látva, gondolta: “Szítá ez lehet!
Mert amilyen szépnek láttam a levegőben azt a nőt,
akit Rávana elhurcolt, ez az asszony olyan csodás.”

17.

Eközben a derült égre feljött a tiszta fényű Hold,
mint tó tükrén fehér lótosz, mint úszó hattyú kék vizen.
Hús sugarai fényével szinte biztatta Hanumánt,
mintha szíves barátságából segítségét ajánlaná.
A telihold-arcú Szítá szépségét nézte Hanumán,
s a Hold fényében meglátta mellette a sok ráksaszít:
Félszeműt, Félfülűt, Kancsalt, Rútszeműt, Lepedő-fülűt,
csúf Fejetetején-orrút, Fületlent és Karófülűt,
a torz Másfélszeres-törzsűt, ocsmány Törzse-hosszú-nyakút,
Kopaszfejűt, Sörtéstestűt, Szakállasat, Sörényeset,

Lógóhasút, Lógómellút, Nagyfulút, Fittyedt-homlokút,
Fityegőajkút, Állatlant, Állig-szájút és Tátogót,
Hosszút, Kurtát, Pupost, Sántát, Csökkentet, Törpe-termetút,
Undorítót és Rongyosat, Ferdeszájút és Rótszemút.
Ezek között a rémségek között találta Hanumán
– mint virága-fosztott bokrot, démon-felfalta csillagot –
a támaszát veszett Szítát, ráksaszák nyűgét szenvedőt,
virágpompás asókák közt bánat-tengerbe merülőt.

18–22.

Miközben a virágzó fák lugasán jártatta szemét,
és Szítá sorsán töprenkedett, maradékká fogyott az éj.
A hajnal megvirradtával a szent tanokban járatos
ráksasza-papok ajkáról zendült a Védák himnusza.
Ezután zeneszerszámok fület-bűvölő hangjai
serkentették fel álmából a nagy hatalmú Tízfejűt.
Mihelyst hullt koszorúval, gyúrt ruhában feleszénkedett,
tüstént Szítá felé szálltak ébredő gondolatai.
Az égő szenvedély vágya eluralgott a ráksaszán,
és gerjedelmét nem bírta legyűzni a nagy erejű.
Ékes királyi pompában elindult a liget felé.
A feddhetetlen hűségű, erényt-őrző királyi nő
az ifjúsággal-szépséggel ékes, daliás termetű,
ékkövektől sziporkázó királyt meglátta messziről,
s megremegett egész teste, mint szél rohamától a fák.
Ölét elfedte combjával, két karjával két keblét,
s a földön összehúzódott zokogva a hosszú szemű.
Az őrző ráksaszí-hadban elmerült a királyleány,
fájdalom-dúltan, bénán, mint tengerbe süllyedő hajó.
A leterítetlen földön ült a szép nő roskatagon,
mint erdő óriásáról villám-letörte nagy faág.
Ékes testén a szennyfoltok voltak méltatlan ékszerek,
s derengett-sejlett szépsége, mint iszap-fedte lótuszé.
A síró, örömet-vesztett, rút őrei zavarta nőt
ékes-édes esengéssel szólította meg Rávana:
“Látomra, duzzadó combú, eltakarod termetedet,
szeretnél láthatatlanná válni féltedben, kedvesem.
Szeretlek, hosszú-szép-szemű; kérlek, ne vedd meg hívedet,
hibátlan termetű, szép nő, minden élet elbűvölő.
Itt gonosz emberfajzat nincs; nem bántanak a ráksaszí;
látom, tőlem ijedtél meg. Oszoljon el a félelem!
Tudod, hogy öröktől fogva a ráksaszák szokása ez:
erőszakkal ragadják el, ha nem enged, a más nejét.
De kedved ellenére én mégsem foglak érinteni,
bármennyire uralkodnék testemben a szerelmi vágy.
Királyném, ne remegj tőlem; bízzál szavamban, kedvesem!
Szakíts a szomorúsággal, fűzzön hozzám a vonzalom!
Élvezz minden gyönyört kéjjel, szépségem! Igyál és mulass!

Eltékozolhatod minden kincsemet; a tiéd a föld!
Jőjj, enyelegj velem, szépem! Súgd meg akármely vágyadat!
Nincs nagyobb örömöm, mint ha örömet szerzek teneked.
Tekintsd meg fényes pompámat, dús kincseimet, kedvesem!
A faháncs-köntösű Ráma nem méltó hozzád, égi hölgy!
Egykori fénye szétfoszlott, birodalma a vad vadon,
nyoszolyája a föld színe, s az is lehet, hogy már nem él.
Soha többé nem láthat meg egykori férjed, kedvesem,
mint a fekete felhőtől eltakart fényes csillagot.
Kezemből vissza nem nyerhet téged soha a Raghu-sarj,
akár Indra hatalmából uralmukat a démonok.”

21–22.

Így környékezte meg Szítát a rettenetes ráksasza,
és ő gyötrődve, gyötrelmes hangon, remegve válaszolt,
egy fűcsomóval elfedte arcát, hogy ezt se lássa meg:
“Fordítsd szívedet el tőlem a saját fajzatod felé;
reám hiába vágyódom, mint üdvre a gonosztevő.
Kárhozatos, tilos tette én sohasem vetemedem;
nemes családból származtam, nemes családba mentem át.”
E kurta, korholó szóval a Vidéha- királyleány
Rávana felé hátával fordult, és úgy beszélt tovább:
“Vigyázz, áll az Örök Törvény, az igazságra kötelez:
más férfi feleségére gerjedned soha nem szabad.
Más hitvesét úgy kellene őrizned, mint sajátodat;
háremedben gyönyörködjél, éjszakában-járók feje!
Ha velük nem elégszel meg, buja vagy, csalfa, csapodár,
s alantas kéjsóvárságod csúfos bukásodhoz vezet.
És méltán kárörömmel fog gúnyolni minden, aki él,
ha önnön balgaságoddal pusztulásba döntöd magad.
Soká sanyargatott néped majd így beszél rólad, gonosz:
»Üdv, hogy megérdemelt vége elérte a szörnyeteget!«
Ígéretekkkel, kincsekkel sosem fogsz elcsábítani;
semmi sem tép el Rámától, mint a Naptól sugarait.
Inkább vigy vissza Rámához, akiért egyre búsulok,
mint erdőben a párjától elszakadt nőtényelefánt.
Keress Ráma barátságát, hogyha kedves az életed;
aki segítségét kéri, ő nem taszítja el soha.
A Raghu-család ékének adj vissza, hogyha jót akarsz;
a biztos pusztulás vár rád, hogyha vele szembeszegülsz.
Győzd bár le a villámcsapást, győzd bár le a Halál Urát,
nem győződ le a bosszúló Ráma haragjának tüzeit.”
Szítá kemény szavát hallva, a rémes ráksaszák ura
a nyájas arcú Szítának durva beszéddel válaszolt:
“Ha a férfi barátságos, fölé kerekedik a nő;
ha kedvesen beszél hozzá, szidalmazásban részesül.
Szerelmem rabszolgává tesz, haragomat megfélemezi,
mint a vágóban útvjáról letérő lovat a kocsis.

Hogyha a férfit egy nőhöz emésztő szerelem köti,
úrrá lesz rajta részvét és elnézés kedvese iránt.
Ennek köszönd, csodás arcú, hogy még nem végeztem veled,
bár eltiprásra vagy méltó, mert elvagyódom ostobán.
És mindegyik bántó szóért, amellyel folyvást sértegetsz,
megérdemelnéd, hogy szörnyű halállal megölessenek.”
Az éjszakában kószálók parancsolója így beszélt
eláradó haragjában Szítához, s így fejezte be:
“Határidőül azt szabtam, hogy várok még két hónapig,
aztán ágyamba kell lépned, tökéletes szépségű nő.
Ha letelik a két hónap, és nem fogadsz el férjedül,
akkor feldaraboltatlak szakácsokkal reggelire.”
Rávana, kire rá van a gonoszság írva, így beszélt,
aztán felnevetett durván, s felhővé válva, távozott.

27.

Most a ráksasza-nőstények visszataszító, rút hada
támadt rá újra Szítára, szidalommal árasztva el:
“Te megátalkodott Szítá, hitvány, nemtelen nőszemély,
húsodat még ma felfalják jóízűen a ráksaszúk!”
Ám volt közöttük egy békés, bölcs, agg ráksaszí, Tridzsatá;
nem nézhette, ahogy Szítát ócsárolják a többiek:
“Magatokat faljátok fel, nem Szítát, gyalázatosak,
Dzsanaka szeretett lányát, Dasaratha király menyét.
Ma álmodt láttam, rémítőt, hajmeresztőt, borzalmasat;
férje jöttét jövendőlte, s a ráksaszúknak vészt ígért.
Csodás elefántcsont hintót húzott ezernyi paripa
a levegőben fent, s rajta fehér köntösben Ráma állt,
nyakában koszorú függött, mellette állott Laksmana.
Szítát is láttam álmomban, ruhája patyolat-fehér,
a ragyogó Tej-tengerben magasló Fehér Hegyen állt,
ahol férjére várt Szítá, mint fényére a Fény-adó.
Aztán megint Rámát láttam: hegy nagyságú, négy agyarú
harci elefánt hátán ült, mögötte ismét Laksmana.
A két nap-ragyogású hős a királyné felé haladt,
tisztá fehér virágokból font koszorúval ékesen.
Majd a Fehér Hegy csúcsáról a levegőben lebegő
elefántra segítette Dzsanaka lányát hitvese.
Majd ezután — csodás látvány — az asszony kiemelkedett
férje karjából, s a Holdat és Napot simogatta meg.
Új álomkép jött: Rávana, olajos testtel, kopaszon,
vörös ruhában. Részeg volt. Nyakán vörös virágfüzér.
Váltott a kép. Kocsijáról a földre bukott Rávana.
Egy asszony vonszolta kopasz, fekete ruhás tetemét.
Majd felkelt tétován, kábán, támolyogva, mint részegek,
ruhája levegő volt, és értelmetlen szokat hadart.
Undorító, sötét, bűzös, pokolsárhoz hasonlatos,
iszapos tóba lépett be, és elnyelte a mély mocsár.

És végül ez a szép város, Lanká jelent meg. Falai
meghasadoztak, omlottak, és a tengerben elmerült.
Vigyázzatok, meglátjátok, jön Ráma Szítáért hamar,
és féktelen haragjában legyilkol minden ráksaszát.
Több durva szó ne hangozzék! Boruljunk le Szítá elé,
engesztelő beszédekkel esdekeljük bocsánatát!
Hiszem, hogy irgalmas szívű a Vidéha-királyleány,
s csak ő tudja a véstől a ráksaszíkat megmenteni.”

30–34.

Rejtekeiből véges-végig mindent jól hallott Hanumán:
Szítát és Tridzsatá álmát, s a ráksaszí-rikácsolást.
Nézte Szítát, mint istennőt Indra egében odafent,
és elméjében sokféle gondolatot latolgatott:
“Akit a Föld tíz égtáján keresett sok ezer majom,
sikerült végre meglelnem Ráma elrabolt hitvesét.
Kivárom, amíg nem vesznek észre az őrző ráksaszí,
s a szenvedésben gazdag nőtt suttogva megvigasztalom.
Ám én majom vagyok, s testem majmok között is óriás;
és ha most emberi szóval, szanszkrit nyelven megszólalok,
Rávanának gondol Szítá, megrémül, cselvetést gyanít.
Talán ha szeretett férjét, Rámát említi meg szavam,
nem ijed meg, hiszen Ráma tölti be gondolatait.”
Így fontolta, latolgatta a nagy eszű, hogy mit tegyen,
s megszólalt nyájasan, halkán, hogy csak Szítá hallhassa meg:
“Van egy vitéz mahárádza, Dasaratha, sok nép ura,
szelíd szívű, igazságos, kocsija-lova számtalan.
Annak telihold-szép arcú, elsőszülött kedves fia
a törvénytisztelő Ráma, ijjal lövők legjobbika.
Hogy ne szegje szavát atyja, a jót és rosszat ismerő
Ráma nejével s öccsével vállalta a száműzetést.
Miközben a vad őserdő sűrűjében vadászgatott,
ráksaszákkal akadt össze, és leölte a szörnyeket.
Vitézei elestéről tudomást szerzett Rávana,
és elragadta bosszúból tőle a Dzsanaka-leányt.
Hibátlan hitvesét, Szítát, kereste Ráma mindenütt,
s szövetségest talált közben: Szugrívát, a majomkirályt.
Fejedelmük parancsára az alak-váltó fán-lakók
ezrével és százezrével kutatták Szítát mindenütt.
Én Szampáti tanácsára átugrottam az óceánt
száz mérföldes nagy ugrással, hogy megleljem a szép szeműt.
Ráma leírta szépségét, arcát és karcsu termetét;
amilyennek leírt Ráma — reád találtam, asszonyom!”
Így beszélt Hanumán bölcsen, s ezután illedelmesen
a bánat tüze égette Szítá felé közeledett.
Ahogy lépcsőről lépésre közeledett a Szél fia,
hátrált lépcsőről lépésre Szítá; azt hitte, Rávana.
“Fondorlatos csel minden szó, amit e szörny mesél nekem!

Rávana ez bizonyára, csak más alakba öltözött.”
Ernyedt keze elengedte támaszát, az asóka-fát,
s földre roskadt a vélt cselettől a fájdalom-szaggatta nő.
Főt hajtva leborult ekkor előtte a hosszú karú,
ám rá sem mert pillantani a félelemtől reszkető.
Midőn végre a hold-arcú meglátta a leborulót,
bánattal telve sóhajtott, és így szólt a szelíd szavú:
“Hogyha ismét te kísértesz, varázserejű Rávana,
dicséretedre nem válik, hogy gyenge nőt csellel gyötörsz.
Az erdőben is ezt tetted, ahol mint jámbor remete
lepleztél el varázslattal ocsmány valódi lényedet.
De talán mégsem az vagy te, akit gyanúm sejtet velem,
mert ösztönös öröm járta át beszédedre lelkemet.
Hogyha valóban Rámától érteztél, hála s üdv neked!
Beszélj tovább, mert Rámáról minden hír boldogság nekem!
Szavad lelkembe markol, mint partjába a sebes folyó.”

36–38.

A tündöklő vitézségű Hanumán, a Vihar fia,
hogy bizalmát erősítse, Szítához így beszélt tovább:
“Erdőlakó vagyok, hidd meg, a nemes Ráma hírnöke.
Bizonyosságom e gyűrű, nézd, amelyet neve ékesít.
Zálogul adta férjed, hogy hitelt nyerjen a híradás.
Bánat-gyümölcsöd elfonnyad; megszabadulsz; vigasztalódj!
Ha hírt viszek rólad, tüstént eljön érted vitéz urad,
követi majmok és medvék számlálhatatlan serege.
Vagy hogyha kívánod, rögtön magam megszabadítalak:
ülj fel hátamra, és hagyd itt a ráksaszát s a bánatot!
Magammal viszlek, átszelve egy ugrással az óceánt;
hisz elbírnám egész Lankát Rávanástul a hátamon.
A messzi tájon rád váró Rámához napnyugvás előtt
eljuttatlak, mint oltár-tűz Indrához az áldozatot.
Viszlek magammal, úrnőm, és elsuhanunk, akár a nyíl;
Lanká lakói közt senki nem éri röptömet utol.
Ahogy tehozzád érkeztem, úgy visszatérni is tudok
veled a levegő útján; kételkedésre nincs okod.”
A Vidéha-királyasszony testét az öröm járta át
e csodás híradást hallva, és csodálkozva válaszolt:
“Hogyan akarsz ilyen hosszú útra elvinni, Hanumán,
majom létedre, fán élő népek legvitézebbike?
Hogy bír el kis majom-tested, hogy innen magaddal vigyél
férjemhez messze távolba, ugrálva-járók tigrise?”
Aggodalmát eloszlatni, a szörnyű Szélvihar fia
valódi, óriás testét öltötte fel Szítá előtt.
Leugrott a fa ágáról a majmok legnagyobbika,
és növekedni kezdett, hogy megszűnjön Szítá kételye.
Nagy Méru-hegy nagyságában, rőten, mint izzó tűzparázs,
magaslott fel Szítá előtt a hatalmas majom-bölcény.

A kék-lótusz-szemű Szítá ámulva nézte Hanumánt,
s a sziklabércnyi testűnek ilyen szavakkal válaszolt:
“Látom, erődnek nincs párja; felismerem hatalmadat.
Járásod mint a szél sodra, fényed csodás, akár a tűz.
Hogyan is juthatott volna erre a földre bárki más
a mérhetetlen széles víz túlszárjáról rajtad kívül?
Hiszem, átkelni képes vagy, s képes vagy vinni engem is,
és célokat így érném el leggyorsabban, nem kétkezem.
Ám súlyos okok gátolják, hogy veled menjek, nagy majom.
Száguldásod sebessége odafent elkábítana,
s míg a levegőben mennél, fent, fent az óceán fölött,
lezuhanék a hátadról, míg szörnyű irammal repülsz,
s a krokodiltól-cápától-kígyótól nyüzsgő óceán
szörnyei táplálékául esném szempillantás alatt.
És azért sem követhetlek, ellenfeleid győztese,
mert hogyha asszonnyal mennél, tüstént gyanút ébresztenél.
Ha elrablásomat látnák a nagy erejű ráksaszárok,
gaz Rávana parancsára nyomodba eredne haduk.
Szigonyt-buzogányt markolva körülzárna a vad csapat,
s velem, asszonnyal terhelve, nem volna számodra kiút.
Fegyveresek; sokan vannak; te egyedül, fegyvertelen.
Hogyan tudnál tovább menni, és megvédeni engem is?
Sok rút ráksasza rád törne, csatára kényszerítene,
és én lebuknám féltemben hátadról, majmok tigrise.
Ha lebuknám, elfognának az átkos művű ráksaszárok,
s áldozatos segítséged gyümölcs nélkül fonnyadna el.
És hűségem a fő gátja, hogy nem mehetek el veled:
én férjemen kívül férfit nem érintettem meg soha.
Önszántamon kívül történt, hogy a nőrabló átölelt;
védő, oltalmazó nélkül mitsem tehettem ellene.
Majd hogyha értem jön Ráma, és kiirt minden ráksaszárkát,
s engem innét magával visz, megbűnhődik a Tízfejű.”
Fátyoláról leoldotta gyémánt diadémját a hölgy,
és Hanumánnak nyújtotta: “Vidd el Rámának ékszerem!”
Csillogó, drágakő-díszes ékét átvette Hanumán,
és felhúzta kisujjára; mert karjára nem ment rá.

41–42.

A drága ékszert átvette, és tisztelettel meghajolt,
jobbkez felől körüljárta, s elbocsájtó szavára várt.
Szítá magasztaló szóval dicsérte az elindulót,
s búcsút vett a majomtól, miközben így gondolkozott:
“Kevés teendőm van hátra. Láttam a fekete szeműt.
Még e szégyentelen szörnynek szemet-szívet elbűvölő,
sok fával és folyondárral égi kerthez hasonlatos
ligetét kissé feldúlom, mint kiszáradt erdőt a tűz.”
Vihar-hevű haragjában a Vihar-isten gyermeke
lába kemény rúgásával kidöntötte a fák sorát.

A bokrokat kiszaggatta a kéjkerthben a nagy majom,
s a mámorosan éneklő madarak fészke földre hullt.
Bedöntött vízmedencékkel, többől kicsavart fáival,
szemet pihentető dombok letarolt zöld lankáival,
betemetett tavak mellett fonnyadt virágbimbóival
lehervadt a lugas, mintha erdőtüz ölte volna meg,
s leszaggatott ruhájukban gyászolták dúlt virágai.
Recsegetek a kidöntött fák, vijjogtak rémült madarak,
és rettegéssel ébredtek Lanká alvó lakosai.
Felserkentek az alvásból az ocsmány képű ráksaszíák,
és a feldúlt lugas tárult szemük elé, s a nagy majom.
Hanumán, hogy csodát lásson a sok szipirtó, hirtelen
hegygerinc nagyságúvá nőtt rémült tekintetük előtt.
Ekkor az óriás testű, hegynagyságú majom-vitézt
bámulva, Szítát kérdezték őrizői, a ráksaszíák:
“Ki ez a rém? Kinek sarja? Miért és honnan jött ide?
Hogyan elegyedett szóba veled, lótuszbimbó-szemű?”
A tündöklő, nemes Szítá a ráksaszíáknak így felelt:
“Nem ismerem alak-váltó ráksasza fajzatotokat.
Ti nyilván jobban tudjátok, hogy ki ez, és hogy mit akar.
Úgy mondják, hogy a kígyónak kígyó ismeri a nyomát.
Én is nagyon megrémültem, és fel nem foghatom, ki ez.
Alakját elváltoztató ráksasza lehet, úgy hiszem.”
Szétszéledtek a válaszra a Szítát őrző ráksaszíák;
némelyik ott maradt s elbújt, sokuk Rávanához futott.
Rávanához megérkezve, az ocsmány képű ráksaszíák
jelentést tettek egy szörnyű, nagy majom rémtetteiről:
“Asóka-ligettedben van egy rémes, óriás majom.
Ereje mérhetetlen nagy. Ott Szítával társalkodott.
Dzsanaka lányát unszoltuk, árulja el, ki ez a szörny,
de kérdezősködésünkre nem válaszolt a szép szemű.
Lehet, hogy Indra küldönce, vagy tán Kuvéra hírnöke
vagy Ráma küldte kémkedni, hogy felkutassa hitvesét.
A nagy termetű feldúlt a legfőbb gyönyörűségedet,
a vadak-madarak lakta, pompázatos kéjligetet.
Egyetlen foltnyi, csöpp hely sem maradt elpusztítatlanul,
csak az asóka-kert fáit kímélte meg Szítá körül.
Lehet, hogy Szítát sajnálta, lehet, hogy addig kimerült,
de nem olyannak láttuk, hogy kifáradt volna egyhamar.
A szörnyű termetű szörnyre mérv szörnyű büntetést, urunk,
mert Szítát megkörnyékezte, és feldúlt a ligettedet.”
A némberek szavát hallva, Rávana, ráksaszák ura,
a haragtól forgó szemmel fellángolt, mint a máglyatűz.
Tehetetlen haragjában szeméből könnyözön fakadt,
mint két lobogó fáklyából az olvadt gyanta csöppjei.
Hanumán elfogására katonákat küldött legott,
magához hasonló, bátor, vad ráksasza-vitézeket.
Puffedt hasú, nagy agyarú, nagy erejű, torz termetű
nyolcszor tízezer szolgája, sebes futású harciosa
nyársakkal-buzogányokkal felfegyverkezve kirohant

csatára vágyó lélekkel, hogy foglyul ejtse Hanumánt.
A várkapuban várt rájuk a küzdelemre kész majom.
Mint lepkeraj a tűzlángba, úgy vetették rá magukat.
Csillogó csatabárdokkal, nyilak sugárfelhőivel,
tűzfényű buzogányokkal jégesőként csaptak le rá.
A hegynagyságú, fenséges majom állta a támadást.
A földet verte farkával, s nagy bömböléssel ordított:
"A nagy erejű Rámának és Laksmanának győzelem!
És győzelem Szugrívának, aki ügyükben támaszuk!
A Vihar Urának sarja, Hanumán áll előttem.
A tisztében-serény Rámát szolgálom ernyedetlenül.
Száz Rávana se mérkőzhet velem, ha harcba indulok,
és ezerszámra szórok rá sziklákat és fatörzseket.
Beszéltem a királynéval, feldúltam Lanká városát,
elértem, amiért jöttem, s most bántatlanul távozom."
Mint alkonyi sötét felhő, magasodott fel Hanumán.
Szava a ráksaszák szívét rettegéssel töltötte el.
De a király parancsáról nem felejtkezett meg a had,
és minden gyilkos szerszámmal rárontottak mindenfelől.
Amikor az a hős látta, hogy rárohan a szörny-sereg,
megragadott egy szörnyű vas kapureteszt a várkapun,
a falról leszakította, s úgy csépelte a rémeket,
mint az Ezerszemű Indra villáma a démonokat.
Lemészárolta egy szálíg támadóit a Szél fia,
aztán a kapu ívére ugrott diadalittasan.
Hírmondónak maradt csak meg egy vagy két futó ráksasza,
s jelentették királyuknak, hogy egész hada ottveszett.

48.

A ráksaszák fényes uralkodója
hadnépe vesztét a szívére vette,
s tombolva mérgében, előhivatta
saját fiát, Indradzsitot parancssal:
"Kardforgatásban te vagy itt az első;
nincs isten és démon, akit ne verj le.
Érezte Indra iszonyú erődet
s legyőzhetetlen vagy az Ég kegyéből.
Ha csatán ellened támad minden démon vagy églakó,
mind a Három Világ rádtör, mindet szétzúzza fegyvered.
Karod ereje védelmez, vezeklésed hatalmat ad,
helyet tudsz és időt ismersz, cselfogásod töménytelen.
Ha harcra kelsz, nincs akadály, amin ne győzz;
ha célra törsz, nincs, amit el nem ér eszed.
Egész világon nem akad merész vitéz,
karod s a dárdád erejét ki kétlené.
Megölve minden szolgám és a legvitézebb ráksaszák,
tanácsosaim elhulltak, öt fővezérem elesett,
széthasítva hever földön Aksa fiam, testvéröcséd

bennek van bizodalمام most. Te egymagadban többet érsz.
Tekintsd a hadnép nyomorult veszését,
s a nagy majom bős diadalmi gőgjét;
vess hát ma számot a saját erőddel,
s rohamra indulj heves indulattal!
Terajta áll most, hogy előre törve,
hasítsd szilánkra henye büszkeségét!
Erőd erősebb, erejét ne retteg!
Csatára kelj fel, s te legyél a győztes!”
Fülébe vette a csaták bölénye
parancsolója sietős parancsát,
majd megkerülte, ahogy illik, atyját,
de lelke közben viadalra készült.
Illő alázattal hódolt a sereg Indradzsit előtt,
s lelkesen, harcra buzdulva indult párbajra a vitéz.
A ráksasza-mahárádza lótuszvirág-szemű fia
előre tört, mint partjára a tengerár holdtöltekor.
Kocsira pattant, kocsijába fogva
hegyesfogú négy repülő kígyóját,
s Madárkirályt szégyenítő irammal
magasba röppent a nagy Indra mása.
Nyíllövés és kardforgatás mestere, dárdázók feje
száguldva hajtatott arra, ahol Hanumán vert tanyát.
Íjhúrja pendülését és kocsija dübörgő zaját
meghallva, a majom-párduc örömmel várt újabb csatát.
Indradzsit íját markolva, s hegyes fullánkú nyilait,
iparkodott sebbel-lobbal sebekkel elborítani.
Amint a nagy hős, a csaták tudósa,
kezében íjjal viadalra indult,
homályba süppedt valamennyi égtáj,
vonyítva búgott a sakálüvöltés.
De összegyűltek a tusát csodálni
a tündérek, szellemek, égi bölcsek.
Az ég sötétlett a madárseregtől.
Ujjongva hangzott az örömrivalgás.
Hanumán megpillantotta az Indra-lobogós kocsit,
felüvöltött erős hangon, s óriássá növekedett.
Indradzsit kocsiján állva felajzotta nagy kézívét,
és lövésre feszítette a mennydörgés-búgású húr.
A szembenállók iszonyú erővel,
feledve vést és sebet, összecsaptak
dühödt irammal, ahogy ős tusában
az égi Indra s a Pokol királya.
Az íj-feszítő, kocsiján feszítő,
csatákban edzett erejű vitéznek
nyílzáporát teste falán kivédte
az atyja útján repülő majom-hős.
Midőn a nyíl-záporosó lepattant
kőszirt-kemény termetű ellenéről,
a támadás megghiusulta láttán

varázslaton törte fejét a herceg.
Elmélyülés révületébe mélyedt,
s sugallatot nyert a tudáson túlról:
“Ha sebheterlen a vitéz a nyíltól,
meg kell őt bénítani bűverővel.”
Ekkor a dárdával vívók legügyesebbje, Indradzsit,
Brahmá hatalmas dárdáját vetette Hanumán felé.
A varázserejű fegyver megbénította ellenét,
és mozdulatlanná dermedt, s földre zuhant a nagy majom.
Sejtette rögtön, hogy az Alkotótól
eredt e váratlan erőtelenség,
s alázatos szívvel alávetette
magát a dárda erejének önként:
“Nincs rá hatalmam, hogy e szörnyű nyűgből
magam kitépjem; a Világ Urának
ki állhat ellent? A reám ígézett
varázslatot túrni fogom nyugodtan.
Bár a dárda megbénított, nem támad bennem félelem,
mert őrködik fölöttem a Teremtő, Indra és a Szél.
A ráksaszák hatalmában ne lássék rajtam gyengeség.
Rávanával beszédem van; hadd vonszoljanak most elé.”
Mozdulatlanságát látva, a rárohanó ráksaszák
kendernyűsttel s faháncs-nyűggel megkötözték kegyetlenül.
Ám a megkötözés folytán a varázstól felszabadult,
mert kettős béklyót nem túrt el a nagy fegyver ígézete.
Érezte: a varázs elszállt, s most már nem bánta Hanumán,
hogy köteléke kínozza, és rángatják a ráksaszák.
Azok fekete öklükkel öklözték irgalmatlanul,
és hurcolták a vélt zsákmányt fejedelmük színe elé.
Jelentették királyuknak, hogy a vétkes megérkezett,
akár egy erős béklyókba vert, tomboló nagy elefánt.
“Ki ez? Miért jött, és honnan? Kik a segítő társai?”
így kérdezgették egymástól a ráksaszák vezérei.
“Égessük meg!” “Nem, öljük meg!” “Nem, faljuk fel!”
– vitatkozott
egymással a haragjában tomboló ráksasza-tömeg.

50–51.

Mikor maga előtt látta a sárga szeműt Rávana,
düh és kétség nyomasztotta a rémes ráksasza-királyt,
s tehetetlen haragjában tépelődött a szörnyeteg:
“Talán maga a szentséges Siva került szemem elé,
aki megátkozott egykor, mikor megemeltem hegyét?
Majom alakban ő jött el, vagy talán Bána óriás?”
Dühtől vérbeborult szemmel szólította maga elé
alkalom-szabta kérdéssel Prahasztát, bölcs miniszterét:
“Kérdezd meg ezt a gaz lelki, miért és honnét jött ide?
Ligetem megpocsékolta; ebből mi haszna származott?”

Fejedelme parancsára a bölcs Prahaszta így beszélt:
“Majom, nyugodj meg! Üdv néked! A félelemre nincs okod.
Ha mint Kuvéra küldötte kerested fel e palotát,
számolj be a valóságról, aztán szabadon távozol.
Ha Indra, Jama, Varuna adott titkos megbízatást,
hogy városunkat kémleld ki, és álcázd állatnak magad,
vagy hírhozójaként küldött a győzni vágyó Visnu úr
— mert majomnak mutat külsőd, de erőd nem majomra vall —,
ismerd be az igazságot, akkor szabadon engedünk,
de ha cselen kapunk rajta, nem mentheted meg életed.”
A ráksaszák kérdésére az erdőben lakók feje
felelt: “Nem vagyok én Indra, Jama, Varuna követje,
nem vagyok Visnu küldötte, a Kincs-adó barátja sem.
Fajtam az, aminek láttok: erdőlakó majom vagyok.
Rávanával beszédem van, de nem bocsájtottak elé,
ezért lugasát feldúltam, hogy figyeljen a király.
Ekkor a ráksaszák jöttek seregestül, hatalmasan;
támadtak, testemet védtem, s levertem őket vad tusán.
Nem győzhetnek le fegyverrel sem démonok, sem istenek;
ebben a nagy kiváltságban részesített az Ősatya.
A királyt látni kívántam, ezért döntöttem: engedek
a fegyverek hatalmának, és így hurcoltak most ide.
Tudd meg: a végtelen fényű Ráma követével beszélsz.
Ezt tudva, hallgasd meg Ráma üzenetét, fejedelem!
Én Szugriva parancsára látogattam meg váradat.
A majmok ura testvérként üdvözl, ráksaszák ura.
Mint testvér szavait, hallgasd Szugriva jótanácsait,
haszonnal és igazsággal teljes, üdvre-vívó szavát.
Más férfi hitvesét szégyen fogságban tartanod, király,
mert az Örök Törvényt sértő, romlást és pusztulást hozó,
önös tettektől irtóznak hozzád hasonló okosak.
És a Három Világon nincs senki, hidd meg nekem, nagyúr,
aki nyugodtan élhetne, ha Ráma ellen vétkezett.
Azt gondolod talán, Szítá az, aki itt van foglyodul?
Nem! Testbe öltözött végzet, mely Lankára leselkedik.
A szörnyű pusztulás éjét hárítsd el Lanká, önmagad,
barátaid egész népe feje felől, fejedelem!

52–53.

Hanumán jóra buzdító tanácsát hallva, Rávana
a haragtól esztét vesztve bömbölt: “Végezzetek vele!”
De mikor a gonosz lelkű ráksasza így rendelkezett,
a követ-megölés ellen testvére óvó szót emelt.
Elvakult bátyja vétségét nem nézhette Vibhísana,
és törvény-ismerő szívvel latolgatta, mi lesz helyes.
Jól meggondolta, és döntött lelkében az okos szavú,
s barátságos, okos szóval csitította indulatát:
“Király, sérti a Törvényt, és a Nagy Rendben szégyenletes,

nevedhez méltatlan volna, hogy megölesd a hírnököt.
Ha a harag így úrrá lesz a rangodbélieken is,
akkor mit ér a méltóság, a tanulás, a bölcsesség?
Ugyan mi hasznod származnék abból, hogy meghal a majom?
Akik őt követül küldték, azokra hulljon büntetés!
A követet, akár jót mond, akár rosszat, más bízta meg,
másnak van alávetve, maga nem érdemel halált.”
Nagyon üdvére szolgáló, körülményekhez mért szavát
szívére vette és így szólt testvéréhez a Tízfejű:
“Jól mondtad, hogy nem illendő kivégezni a hírvivőt,
azonban arcátlansága nem maradhat büntetlenül.
Minden majomnak féltett, fő ékessége a nagy fark:
gyűjtsák meg e majom farkát! Égő farokkal tűnjön el!
Így lássa meg e hitványat, csúffá tett testét gyászoló,
a fajtája, egész népe, rokonai, barátai.
A város minden utcáján, terein, házai között
hurcolják végig lángoló farokkal ezt a hírhozót!”
Tüstént szavát fogadták a haragra zordult ráksaszák,
és hosszú gyapotcsíkokkal tekerték a farkát körül.
Míg a farkát tekergették, a majom óriásra nőtt,
mint a Mindent-faló lángja, ha kiszáradt bokorba kap.
Ekkor olajjal öntözték, aztán tüzet tettek alá,
és ujjongva elindultak zsákmányukkal a ráksaszák.
Dobok és kürtök zengése adta hírül a büntetést,
míg áldozatukkal járták a várost gonosz órei.
Látták a lángoló farkat a kárörvendő ráksaszák,
s a balhírt a királynénak elújságolták kéjesen:
“Szítá, azt a vörösképpű majmot, aki beszélt veled,
égő farokkal hurcolják az egész városon körül!”
Akár saját elrablása, úgy sújtotta Szítát a hír,
és sikoltva borult földre az Áldozat-nyelő előtt:
“Ha böjtöltem, imádkoztam, híven szolgáltam férjemet,
ha hű maradtam Rámához: most Hanumánnak légy hideg!”
Ekkor az oltártűz lángja jobbról magasra felcsapott,
jelezve, hogy meghallgatta, és megsegíti Hanumánt.
És az égő farkok lángját lobogtató atyja, a Szél,
hómezők enyhe hűsével lengett a királyné felé.
Miközben farkán tűz lángolt, elcsodálkozott a majom:
“Ez a lobogó, égő tűz miért nem okoz kint nekem?
Látom, hatalmasan lángol, mégsem perzseli testemet.
Bizonytal Szítá hűsége és a Raghu-sarj érdeme
és atyám jóindulata fékezi meg a lángokat.”
Majd a majmok oroszlánja magában így elmélkedett:
“Ha ádázul magamfajta kötöztek meg a ráksaszák,
megérdemlik, hogy elnyerjék e tettükért jutalmukat.”
Hegy-nagyságból a testén-úr hős egy szempillantás alatt
parányivá zsugorodott, s kibújt kötelékeiből.
Amint szabaddá vált, ismét hegycsúcs-naggyá növekedett.
Körülnézett, s megpillantott egy vaskos várkapu-reteszt.
Két markába szorította a vasveretű, nagy rudat,

és valamennyi őrzőjét szétmorzsolta a Szél fia.

54.

Ezután Hanumán Lankán végignézett kényelmesen,
ereje-kedve buzdult, és gondolkozott: még mit tegyen?
“Mi van még hátra, hogy méltó nyomot hagyjak magam után,
hogy a gaz ráksaszák jobban megkeserüljék tetteiket?
A lugast már kiszaggattam, sok ráksasza-vezér halott,
a hadsereg megritkítva — elpusztítom a várat is.
A vár elpusztításával munkámat betetőzhetem,
csekély erőfeszítéssel tettemből dús gyümölcs fakad.
S illő, hogy a derék tűznek, mely a farkam hegyén lobog,
némi szórakozást nyújtsak a város palotáival.”
Ekkor farkán a tűzlánggal, mint villámmal a víz-adó,
Lanká lakain-lankáin sétára indult a majom.
Sorban haladt házról házra, kertekbe, ligetekbe is,
és támadástól nem tartva tekintgetett maga körül.
Prahaszta háztetőjére vetette legelőbb magát,
s mindenfelől tüzet szórt rá, mint porfelhőt a szélvihar.
Prahasztától tovább ugrott Mahápársva tetőire,
s lángot vetett rá farkáról, mint a végpusztulás tüzeit.
Ezután Indradzsit házát égette fel a lángoló,
s Szumálit s Dzsambumálit sem kímélte meg a tűzeső.
Mikor végighaladt minden hajlékon a nagy erejű,
a ráksasza-mahárádza palotáját kereste fel.
A magas Méru-hegycsúcsként magasló, napként ragyogó,
drágakővel-talizmánnal-arannyal dúsan megrakott,
remekbe készült kastélyra farkával tűzcsovát vetett,
és bömbölt, mint a végromlás villámló felhőtömege.
A Szél végig legeltette a lángokat a házakon,
s az aranyrácsos és gyönggyel-gyémántokkal dúsan rakott,
drágakő-ékes hajlékok magukba roskadtakután,
összeomló eresztékekkel kerültek el a föld színén,
mint érdemeik elfogytán égből lebukó mennylakók.
Zűrzavaros z sivaj támadt, a ráksasza-nép futkosott,
ki-ki mentette hajlékát, jajveszékeltek gyászosan.
“Maga a Tűz-isten jött el majom alakban! Jaj nekünk!”
síránkoztak, s leroskadtak csecsemőikkel az anyák.
Kibomlott, lángoló hajjal zuhantak le az asszonyok
a paloták tetejéről, mint cikázó villámszalag.
Gyémánt, korall, lazúr, gyöngy és ezüst tömegével kevert,
olvadt ércek patakzottak az égő paloták falán.
Mint ahogy fűvel és fával sohasem lakik jól a tűz,
nem lakott jól a dúlással Lanká várában Hanumán.
Végül, mikor egész Lankát elpusztította Hanumán,
az óceánba mártotta farkát, eloltotta tüzeit.

56–57.

Szítá a sinsapá-fához támaszkodva várakozott.
 Mielőtt visszatért volna, elkészönt tőle Hanumán.
 Tenger fölötti útjára készült a majmok tigrise,
 és az Arishta-hegycsúcsot szemelte ki ugróhelyül.
 E hegyek-fejedelmére mászott fel, s újra nagyra nőtt,
 és most észak felé indult délről a nagy majom-bőlény.
 Combja közé szorította a nagy hegy szilárd szirtfokát.
 Az felüvöltött kínjában, és besüppedt a súly alatt,
 sziklái szertemállottak, fűszálként dőltek el a fák.
 Beomló barlangok mélyén gyötrődő oroszlánjai
 eget repesztő bőgését csikarta ki a fájdalom.
 Összekuszált ruhájukban, elejtve ékszereiket,
 felröppentek ijedtükben a tündérek, a szellemek.
 Izzó nyelvű, erős mérgű, nagy testű, villogó fogú,
 óriás kígyók kínzottan tekergették nyakuk-fejük.
 Mint egy szárnyas hegy, szökkent fel nagy lendülettel Hanumán,
 s a lótusz helyett Hold-ékes, Napot mint szárcsát úszató,
 csillagokkal virágdíszes, felhők rojtjaival füves,
 halak gyanánt csillagképes, Mars-cápával fenyegető,
 a Hattyú szép csillagzatát hattyúként lubickoltató,
 Indra hátaselefántját szigete helyett emelő,
 szélrohamokkal hullámozó, holdsugarakkal gyöngyöző,
 széles levegő-tengerben mint vízben úszott a vitéz.
 Mintha a Holdat súrolná, mintha felfalná a leget,
 mintha letépni indulna az égről Napot s csillagot,
 mintha a felhőket húzná, úgy haladt ernyedetlenül.
 Fekete és narancssárga, zöld, barna és kékeslila
 felhőgomolyok villóztak a villámgyors röptű körül.
 Behatolt egy-egy felhőbe, s előjött túlsó oldalán:
 elbúvó és előbúvó holdkoronghoz hasonlított.
 Nagy bömböléssel bömbölve, mint dörgő viharfellegek,
 megérkezett a túlpartra, ahol várták barátai.
 A tengerparton ott ültek a majom-nép vitézei,
 vártak a percre sóváran, hogy meglássák a Szél fiát.
 Mint szél-hajszolta nagy felleg messze dübörgő moraja,
 úgy zúgott a majomlábak nyomán örvénylő levegő.
 Meghallotta a légzúgást a várakozók tábora,
 s mind izgatottan ugrott fel, és leste a közeledőt.
 Hogy minél hamarabb lássák, a magasló hegycsúcsokon
 egyik szikláról másikkra ugrándoztak kíváncsian.
 Fák tetejére másztak fel, törtek virágos ágakat,
 s mint messze fénylő zászlókat lengették vidáman felé.
 A nagy irammal száguldó, hegynagyságú majom-bika
 a zöld erdő borította Mahéndra csúcsán földet ért.
 Az örömében ujjongó, kiáltozó majom-sereg
 tolongva mind köré tódult, és tisztelettel meghajolt.
 Vendégváró ajándékul hoztak gyümölcsöt, gyökeret,
 hogy illően fogadják a Szél fiát, büszkeségüket.

Ugrálva, szökve, tombolva kiáltoztak: “Kilakilá!”
Zöld ágakat halmoztak fel Hanumánnak trónszék gyanánt.
Ő illendően köszöntötte a véneket, vezéreket,
Angadát, a vitéz ifjút, s az élemedett Dzsambavánt.
A tiszteletet érdemlőt fogadta méltó tisztelet,
s ő “Láttam a királynét” szólt röviden, és elhallgatott.
Sürgető érdeklődéssel unszolták, hogy számolna be.
“Egy lugas közepén láttam, asóka-fák tövében állt.
Fertelmes ráksaszík őrzik a hibátlan királyleányt.
Haja özvegyi varkocsba fonva, teste bőjtől sovány,
szennyes ruhába öltözve gyászolja vesztett hitvesét.”
A boldogító “Láttam” szót mint nektárt szívta be fülük,
s véget nem érő ujjongás töltötte be a levegőt.
Rikogott egy, vakogott más, harmadik vígan kurrogott,
éljenzés szállt szájról szájra: “Kilakilá! Kilakilá!”
Némelyik majom-elefánt örömében magán kívül
libegő-lompos nagy farkát verte a földhöz boldogan.
Mások egymást taszigálva, hogy közelebb férközzenek,
tapogatták-ölelgették a páratlan majom-vitézt.

61, 65.

Majd amikor kitombolta magát az ujjongó sereg,
felszöktek a hegy ormáról, s indult ugrálva a csapat.
Mint lábra kelő hegycsúcsok, mint égre szálló szikla, mint
megvadult elefántcsorda törtetett a sok szökdeső.
A Szél fia haladt élen, s a nagy eszűt, nagy iramút
tekintetükkel hordozták a nyomában tülekedők.
Így érkeztek a tarkálló erdők fedte Prasravana
hegységhez, s tisztelettel mind leborultak Ráma előtt.
Köszöntötték Szugrívát, és Angadával az élükön
előadták a Szítával történekről a híradást.
Fogságát Rávanánál és a ráksaszík bántalmait,
ragaszzkodását Rámához, a Tízfejű ajánlatát
mesélni kezdték Rámának, egymástól véve át a szót.
Mikor Ráma meghallotta, hogy életben van hitvese,
felkiáltott: “Hogy van Szítá? Vajjon gondol-e még reám?
Számoljatok be mindenről, amit róla megtudtatok!”
Ráma felindulásának láttán a majmok Hanumánt
ösztökélték színe elé, hogy mondja el történetét.
Előállt a Vihar sarja, majd arccal fordult Dél felé,
amerre Szítát sejtette, és irányában meghajolt,
és szóval szólt a szószóló, elmondva a találkozást.
Előbb átadta Rámának az önfényében villogó,
aranyos drágakő-pártát, majd fejet hajtva, így beszélt:
“Átugrottam a száz mérföld széles, hatalmas óceánt,
hogy megtalálhassam Szítát, a Dzsanaka-királyleányt.
Ott fekszik a gonosz lelkű Rávana ékes városa
a déli tenger túlsópartján, a messzi Lanká szigetén.

Rávana háremében van rabságban szeretett nejed,
ott sínylődik a szépséges, s feléd száll minden óhaja.
Egy fonatba befont hajjal gyászolva, a földön hever,
fényét veszítve, lehervadva, mint lótusz-tó tél jöttekor.
A nemes Raghu-nemzetség hírnevét hirdető szavam
lassan bizalmat ébresztett irántam, s felfigyelt reám.
Megszólítottam, elmondtam küldetésem történetét,
s ő Szugríva szövetsége hallatán megvidámodott.
És ezt üzente: — Számolj be vitéz férjemnek, Szél fia,
mindenről, amit itt láttál, tüstént, maradéktalanul.
És tedd hozzá: »Neked küldöm emlékül ezt az ékkövet;
e pánta emlékezz vissza: ez övezte homlokomat.
És ez a gyöngydíszes gyűrű, amelyet te küldtél nekem,
vígaszom lesz a bánatban; ha látom, rád emlékezem.
Már csak egy hónap van hátra az életemből, Raghu-sarj;
elveszik egy hónap múlva életemet a ráksaszák.«

VI. A háború könyve

1–2.

Meghallva Hanumán bölcsen előadott jó híreit,
Ráma örömmel eltelve felelte ékes válaszát:
“Csodálatos, sosem hallott tettet vitt végbe Hanumán,
amire gondolatban sem gondolhat más a föld színén.
Nincs senki, aki átkelne a végtelen víztömegben,
kivéve a Madárkirályt, a Szelet és a Szél fiát.
Tündérek, szellemek, kígyók, istenek és a démonok
a Rávana-védelmezte Lankába nem juthatnak el.
Ha valaki megpróbálná, életével fizetne rá:
a ráksaszák nagyon védett városából nem térne meg,
csak az, aki vitézségben Hanumánunkkal érne fel.
Szítá felkeresésével életemet mentette meg,
és velem Laksmanáét is, a törvény-ismerő majom.
Ám csüggedt lelkemet mégis búsítja az aggodalom:
az óceánra gondolva, elernyed lelkem ereje.
Az áthatolhatatlan víz túlsópartjára hogyan jut el
a harcra egybegyűlt majmok csatára készülők hada?
Félek, hiába tudtam meg, hogy hova került hitvesem;
az óceán legyűrését a majmoktól nem várhatom.”
Az aggodalom-béklyózta Dasaratha-királyfihoz
aggodalmat oldó szóval szólt Szugriva, a bölcs király:
“Kislelkű emberek módján miért gyötröd balgán magad?
Mint hálátlan a jótettet, felejtsd a gyáva bánatot!
Aggodalomra nem látok semmi okot, Raghuk üke.
A titkot felderítettük, tudjuk az ellen rejtekét.
Cápáktól, vízi hullóktól nyüzsgő tengeren átkelünk,
betörünk Lanká várába, megöljük ellenségedet.
Nézd, itt van ez a mindenhez értő, ügyes majomsereg:
kedvedért bátran, vidáman rontanának a tűzbe is.
Ne csüggedj! Rajta kell lenned, hogy visszaszerezd hitvesed,
és porba sújtsd elrablóját, a gonosz művű Rávanát.
Nekünk most az a dolgunk, hogy hidat verjünk a tengeren,
s meglátogassuk annak a ráksaszának a városát.
Ha a Trikúta-hegy csúcsán Lanká szemünk elé kerül,
úgy vedd, mintha halott volna csatában elhullt ellened.
Ha nem övezzük át híddal Varuna széles lakhelyét,

nem ronthatja le Lankát a mennylakók hadserege sem.
Ám te, tudással fegyverzett nagy bölcsek legbölcsebbike,
velem, segítő társaddal, legyőzheted a Tízfejűt.
Mert a Három Világon sem ismerek senkit, Raghu-sarj,
aki felajzott ijaddal szemben meg tudna állani.
Bízd ügyedet a majmokra: nem fog aláhanyatlani.
Meglátod nemsoká Szítát, átkelünk az örök vizen.
Ne tápláld bánatod, Ráma! Tápláld inkább haragodat!
Béna a csüggedő harcos, a haragvó félelmetes.
Éles elméddel azt fontold inkább, hogy a Folyók Urán
mi úton-módon kelhetsz át. Segítőkként számolj velünk!
Amikor seregünk átkelt, kezeden van a győzelem,
mert ezek a vitéz majmok, alakjukat változtatók,
fatörzs- és szikla-záporral szétmorzsolják Lanká hadát.”

4.

Szugriva okkal és érvel megtámasztott, megindokolt,
célhoz szabott beszédére a Raghu-sarj így válaszolt:
“Ha kell, hidat verek, vagy nagy vezekléssel teszek csodát,
s ha nincs más mód, kiszáritom a mérhetetlen óceánt.
Ebben a percben készülünk indulásra, csatára fel!
Nézd, győzelmet jövendőlvé áll pályája csúcán a Nap!
Ha Szítá jöttömet hallja, élet-reménye visszatér,
mint ha élet vizét issza az élettől váló beteg.
Előörsünk legyen Níla, fürkéssze ki az utakat,
százezer fürge járású majom legyen kísérete.
Níla, gyümölcsökben gazdag, hús vizű erdők útjain,
mézet csorgató fák mentén vezesd végig a sereget.
Megronthatják az erdőkben ráksaszák a patak vizét,
fák gyökerét, gyümölcsét is; örködj ellenük éberen!
Sziklák közt, szakadékokban, barlangokban, bokrok mögött
szétszéledve kutassátok a leskelődő kémeket!
Aki úgy érzi, hogy gyenge, az most inkább maradjon itt;
erőt, elszántságot kíván félelmetes feladatunk.
A tengerárként hömpölygő, fenyegető előhadat
erős majom-oroszlánok vezessék, sok száz és ezer.
A nagy Gaváksa, Gavaja, s a hegycsúcs-termetű Gadzsza
járjon az élen, mint tehén-csordában a büszke bika.
A majomsereg jobb szárnyát fedezze Risabha majom,
erdőlakók oroszlánja, ugrálva járó nép feje.
A majomsereg bal szárnyán haladjon Gandhamádana,
megközelíthetetlen, mint megvadult elefántbika.
A sereg közepén majd én buzdítom a derékhadat;
mint harci elefánt Indrát, vigyen a hátán Hanumán!
Üljön Angada hátára a halál-osztó Laksmána,
mint Világelefánt hátán Kincsőrző Szellemek Ura.
Vezesse az utóvédet Dzsámbaván, medvék bajnoka.
Szuséna Végadarsinnal fedezetül menjen vele.”

VI. A háború könyve

Ráma rendelkezésére Szugriva, a majomkirály,
fővezérként állt élükre, s az indulásra jelt adott.
A jeladásra felpattant az irdatlan majomsereg.
Barlangból, sziklacsúcsokról hömpölygött a vad áradat.
Illőn tisztelgett Rámának Szugriva, s vele Laksmana,
és a hadsereg útra kelt a déli világtáj felé.
Elefánt nagyságú majmok százai és százezrei,
milliók és százmilliók vették a nagy Rámát körül.
Rámát a fán-lakók teljes népe követte lelkesen;
örvendezett és ujjongott a Szugriva-vezette had.
Vígan ugrálva, szökdösve tolongott a majomsereg,
vakogott, kurrogott, bömbölt, rikoltozott, kiáltozott.
Útközben illatos mézet ettek, s édes gyümölcsöket;
bimbozó és virágfürtös gallyakat lengetett kezük.
Felkapta s lehajította egy a mását játékosan;
felszökött társa vállára, vagy társát földre nyomta le.
“Megöljük Rávanát, és a sötétben kószálók hadát
kiirtjuk egy szálíg!” — hangzott kiáltásuk Ráma felé.
Az elől haladó Níla, vele Risabha, Kumuda,
a sok majom-kézzel fürgén megtisztította az utat.
Középen a nemes Ráma, Szugriva, s a hős Laksmana,
az ellenség-ölők jártak sok hatalmas majom között.
Satabalit, a nagy majmot, száz millió vette körül,
csapata biztosította a nagy majom-fősereget.
Ezer millió majmával Késarin, Gadzsza, Panasza,
és vitézeivel Arka védte a sereg oldalát.
Szugriva mögött nagy medvék tömegeivel Dzsámbaván
és Szuséna oltalmazta a vonuló sereg farát.
Pradzsangha és Valímukha, Dzsambha és Rabhasza majom
körbejártak és nógatták, ha itt-ott lemaradt egy-egy.
Ráma parancsba adta, hogy kerüljék a városokat,
és minden emberek-lakta tájat, s ők hallgattak reá.
Mint a hullámverő tenger, hömpölygött a majomsereg,
félelmes zúgással, mint a dagálykor áradó özőn.
Köztük a két majom hátán a két férfi úgy tündökölt,
mint a Sötét Szörny szájában a Húsfényű s a Fény-adó.
Elborítva a föld színét, haladt az óriás sereg,
karom- s fog-fegyveres hősök, medve- és majom-tigrisek.
A négykézláb futók lába és keze porfelhőt kavart,
s ijesztő félhomály támadt, a napfény elsötétedett.
Vonultak éjjel és nappal, nem tartott pihenőt a had,
fűtötte harci láz mindet, sietve törtek cél felé,
Szítá kiszabadítása tette sarkallta lelkiüket.
A Mahéndra-hegy lábához megérkeztek hamarosan,
s a kék-lótusz-szemű Ráma felmászott széttékinteni.
Az erdőborított csúcsról megpillantotta a király
a nagy halaktól, kígyóktól hemzsegő, végtelen vizet.
A sereg is átkelt közben a közbeeső hegyeken,
és a morajló víz partján sorjában felsorakozott.
Ráma és vele Szugriva, és harmadikul Laksmana

leszállt a hegytetőről, és a víz partjára lépkedett.
A zord vízparti sziklákat az örvénylő víztömegek
kavargó árja csapdosta. Ráma elnézte, s így beszélt:
“Szugriva, hát megérkeztünk Varuna lakhelye elé,
s most ugyanaz a gond vár ránk, amely már eddig is gyötört.
E határon túl nincs több föld, csak a parttalan óceán;
ki kell valamit gondolnunk, hogy átkelhessünk habjain.
Nos, tartsunk pihenőt itt most. Hallgassunk meg tanácsokat,
hogymint keljen át a túlpartra az egybegyűlt majomsereg.”
Ekkor Ráma parancsára a hadsereg táborát ütött.
A Szítá vesztén bánkódó, erős karú hős így beszélt:
“A tengerparti erdőben verjen táborát minden csapat;
utána megtanácskozzuk, hogy menjünk át a tengeren.
Csapatától ne kószáljon most el senki ide-oda;
tudhatjátok, veszély les ránk. Járjanak örök fel s alá!”
Letanyázott a fás parton parancs szerint a hadsereg,
s úgy csillogott a víz partján a pihenő majom-tömeg,
mint a tenger tükörképe, méz-sárga, hullámzó özön,
s a nyüzsgő sokaság harsány zsivaja olyan zajt csapott,
hogymint elfojtotta zúgása a habok örök moraját.

6.

Rávana látta, hogy Lankát tönkregyalázta Hanumán,
s a hátborzongató, szörnyű pusztítást látva, így beszélt
szégyenében elfordított arccal tanácsosaihoz:
“Az a hitvány majom Lanká bevehetetlen városát
meggyalázta és feldúlta, s Szítával is találkozott.
A palotát beszennyezte, lemészárolt sok ráksaszát,
s fenekestül felforgatta az egész várost Hanumán.
Mondjátok, mit tanácsoltok? Mi vezet célhoz? Mit tegyünk?
Mit gondoltok, mi lesz hasznos, amit ha teszünk, jól teszünk?
Mert úgy mondják, a győzelem gyökere a helyes tanács;
így tanácsokat kérek Ráma ellen, tanácsosok.
A fáradalmakat tűrő majmok iszonyatos hadát
vezeti Lanká ellen, hogy vést, pusztulást hozzon reánk.
Nem kétkem, hogy könnyűszerrel át fog kelni a tengeren
öccse kíséretében, s a sereg követi szaporán.
Szörnyű majom-csapás zúdul most városunkra, ráksaszák;
álljon elő hát mindenki tanáccsal, hogy hárítsuk el?”

8.

Mint dalmahodó nagy felleg, a szénfekete ráksasza,
Prahaszta fővezér szólalt meg elsőnek hetvenkédőn:
“Te minden szellemet, démont, isteneket és szörnyeket
csatában letiporsz könnyen; két ember-fajzat mit neked!
Eddig gyanútlanok voltunk, így játszhatott ki Hanumán;

VI. A háború könyve

ha még ide merészkedne, másodjára nem éli túl.
Az óceán-határolta, hegyek-fák fedte föld színét
megtisztítom a majmoktól. Adj erre parancsot nekem!”
Dühös Durmukha átvette a szót tőle, s így lázított:
“Nem tűrhetjük e sérelmet, amely mindannyiunkat ért:
a hárem meggyalázását, a város tönkretételét,
a ráksasza-mahárádzsát lefitymáló kigúnyolást.
Megyek, megfutamítom most tüstént e söpredék-hadat,
ha levegőbe, tengerbe vagy föld mélyébe bújnak is.”
Folytatta Vadzsradanstra, a villám-agyarú ráksasza,
húscafatok s vér szennyezte dorongját rázva mérgesen:
“Nyomorult Hanumánokkal bajmóldnunk nem érdemes,
amíg Ráma és Szugrívá áll utunkban, és Laksmána.
Megyek Rámát és Szugrívát, és velük együtt Laksmánát
lesújtani dorongommal, szétmorzsolni a majmokat.
Még egy tanácsomat halld meg, király, ha jónak gondolod,
mert az kerekedik felül, aki fortélyban járatos.
Alakjukat változtatni tudó ráksaszáid közül
válassz ki sok ezer szörnyű, iszonyú erejű vitézt,
ember alakba rejtőzve induljanak Ráma elé,
s valójukat jól leplezve, ámítsák el ellenfeled:
»Öcséd, Bharata küldött, hogy jelezze, oldaladra áll.
Maga is nemsoká itt lesz, most toborozza seregét.«
Ezután a gyanútlanra váratlanul reátörünk,
karddal, szigonnyal és nyárrsal, buzogánnyal fegyveresen.
A levegőben állunk meg, fentről irtjuk a majmokat,
kövek-dárdák esőjétől Jama lakába hullanak.
Beleesik a csapdába Ráma és vele Laksmána,
és a botor hiszékenység pusztulásuk forrása lesz.”
Végül a hegymagasságú, villám-nyelvű Vadzsrahanu
szája szélét nyalogatva hosszú nyelvével, így beszélt:
“Mulasson ki-ki kedvére, ne törődjete semmivel;
ezt az egész majomcsordát én egymagamban felfalom.”

9–10.

A fegyvercsörtető hordát félretolta Vibhísana;
megvárta, míg leülnek, majd összetett kézzel így beszélt:
“Bátyám, mióta elhoztad a Vidéha-királyleányt,
baljóslatú jelek tűnnek fel földünkön egymásután.
Nem kap lángra az oltártűz, bár serkentik varázsigék,
füstölgő-szennyesen gyullad, sziporkát szór és sistereg.
Házi tűzhelyen, oltáron, szentélyek szobrai előtt
hangyák lepik be és férgek az áldozati eledelt.
Elapad tehenek tőgye, roskadozik az elefánt,
lovak nyerítenek búsan, s legelnek egyre éhesen,
könny hull szamar szeméből, és szőrét hullatja a teve,
s hiába minden orvosszer, nem gyógyulnak a betegek.
Fekete varjak felhői gomolyognak az ég ívén,

s a paloták terraszait sűrű rajokban ellepik.
Vijjogó keselyű-falkák lebegnek a város fölött,
szürkület lesz a hajnalfény, és bajt hoz enyhülés helyett.
Csapatba gyűlve kószálnak ragadozó vadállatok,
és elnyújtott üvöltésük hangzik a várkapuk előtt.
Engesztelésre van szükség, ha feltűnnek e vészjelek:
javallom, rögtön add vissza Rámának a királyleányt.”
Így szólt testvér a testvérhez: Rávanához Vibhísana,
legjobb tanáccsal szolgálva az összes tanácsos közül.

11–13.

Ám a vágytól esztét vesztett, Szítába szerelmes király
a bölcs tanácsot fitymálta, s feltett szándékánál maradt.
Aranyháló-borította, gyönggyel-korallal kirakott,
szélvész-lábú lovak húzta nagy kocsijához sietett.
Viharfelhő dübörgésű, páratlan kocsijára szállt
a szörnyek tízfejű feje, és hadaihoz hajtatott.
A vértbe öltözött, kardos, minden fegyverrel felszerelt
ráksasza-harcosok sorban elvonultak színe előtt.
Sokféle hímes öltönyben, minden ékszerrel ékesen
sereglettek köré oldalt, és gyűltek szaporán mögé.
A felsorakozott népen végigtekintett Rávana,
és híveihez így szólott a kényét kereső király:
“Segélyetekkel győztem le egykor a mennylakók hadát;
így győzzétek le vélem most Szugrívát és a majmokat.
Az óceán túlsó partján, a két királyfi oldalán,
Szítá nyomára bukkantak, s a tengerhez jutottak el.
Haditervet kovácsoljunk, eszeljete ki ötletet,
hogyan megtarthassam Szítát, és vesszenek a királyfiak.
Három Világon nincs senki, kire úgy vágyom, mint reá,
ámde nem akar ágyamba szállni a ringó léptű nő.
Egy évi haladékot kért a szép lótuszbimbó-szemű,
addig várja, hogy eljöjjön szabadítóul hitvese.
Könyörgésének engedtem, s ígéretet tettem neki,
bár vágyam úgy elernyesztett, mint hosszú út a gyors lovat.
El kell mondanom egy dolgot, amely régen történt velem,
s eddig magamba rejtettem, lelkem emésztő titkaként.
Egykor megpillantottam a szépséges Pundzsikaszhaltát;
a levegőben, mint tűzláng, Brahmá laka felé repült.
Erőszakot tettem rajta, s letéptem róla köntösét.
Mint leszakított lótusz-szár, borult az Alkotó elé.
Az Önmagától Létező haraggal így fordult felém:
»Ha még egyszer erőszakkal közelítesz asszony felé,
abban a szempillantásban százfelé hasad a fejed!«
Így szólt az Alkotó átka, s ettől rettegve nem merem
erővel vonni ágyamba a Vidéha-királyleányt.”

14.

Az éjszakában-repülők királya
vad vágya szülte szava hallatára
Vibhísánának, a király öccsének
óvó tanácsa csitította bátyját:
“Miért öleltél kebeledre kígyót
Szítá alakban, iszonyú halálként,
mosoly-méreggel, csevegés-fulánkkal,
öt kobra-fejként meredő öt ujjal?
Amíg a szörnyű erejű majomhad
dühödten meg nem rohamozza Lankát,
foggal-körömmel nekiesve bőszen –
add vissza Rámának egyetlen hitvesét!
Amíg nem fosztja meg a ráksaszákat
fejüktől Ráma nyila záporával,
villám-ütésű, suhanó özönnel –
add vissza Rámának egyetlen hitvesét!
Rejtőzz a Nap háta mögé, a Szélbe,
Indra keblére, a Halál ölébe,
felhők közé, vagy a pokol-sötétbe –
Ráma bosszúja utolér akárhol!”

16.

Ám Rávanát a zord Végzet megfosztotta eszétől, és
Vibhísana okos, hasznos szavára durván válaszolt:
“Vetélytárs házában, mérges kígyó fészkében lakni jobb,
mint az ellenséghez szító, hamis barátok oldalán.
A rokonról nem ok nélkül hirdeti az egész világ:
titokban azon örvendez, ha baj éri a rokonát.
Papban örök a jámborság, tehénben örök a haszon,
csapodárság az asszonyban, a rokonban a gyűlölet.
Ha bárki más beszélt volna úgy, mint te, házam szégyene,
tovább percig sem élt volna; megvetésem sújtson terád!”
Így támadt korholó szóval Vibhísánára Rávana;
ő a méltatlan sértésre felpattant, s még négyen vele.
Kezében buzogányával a levegőbe felrepült,
szörnyű haragra gerjedve, király-bátyjához így beszélt:
“Király, szememben elbuktál. Nem érdekel, bármit beszélsz.
A Törvényt megtiportad, s mint bátyát, nem illet tisztelet.
Hiába van a jószándék, a hasznos, célszerű tanács,
az önfejű nem hallgat rá, mert elbódítja végzete.
A minden élő elvivő Halál pályvája megkötött,
s nem akarok bukásodnak tanúja lenni, Tízfejű.
Nem akarom itt várni be, míg Ráma aranyveretű,
izzó hegyű nyílvesszői a földre leterítenek.
Védd ráksaszáiddal Lankát, s védd magadat, ahogy tudod;
én eltávozom. Üdv néked, király! Boldogulj nélkülem!”

17.

Így beszélt ingerült szóval Rávanához Vibhísana,
s azonnal indult, hogy Rámát táborában keresse fel.
A Méru-hegycsúcs nagyságút, villámszalagként csillogót
a levegőben meglátta a földről a majomsereg.
Négy, ékszerekkel ékített, vértel-fegyverrel felszerelt,
félelmetes vitézségű kísérője röpült vele.
Mikor a hegycsúcs nagyságú, sötét viharfelhő színű,
Indra villámaként sújtó, szemkápráztató ékszerű
Szugriva megpillantotta a magasban közeledőt,
gyanút fogott a bölcs, s némi töprengés után így beszélt:
“Errefelé tart, nézzétek, ez az öt felfegyverezett
ráksasza gyilkos szándékkal; rám pályáznak bizonyosan.”
Szugriva szavait hallva, a vitéz majmok sebesen
fatörzseket és sziklákat ragadtak fel harciasan:
“Uralkodónk, parancsold meg, hogy üssük le a gazokat,
hadd hulljon mind az öt holtan a magasból a földre le!”
Amíg ők így tanácskoztak, négy társával Vibhísana
a part szélére érkezve, a levegőben ott megállt.
Nem közelítve, távolról odakiáltott hangosan
Szugrívának s a majmoknak a nagy eszű Vibhísana:
“A ráksaszák gonosz lelkű uralkodója Rávana.
Rávana ifjabb testvére vagyok, nevem Vibhísana.
Ő volt Szitá elrablója s az agg Dzsatájus gyilkosa;
ráksaszák őrzik fogságban a csüggedt szívű, gyenge nőt.
Megkíséréltem érvekkel és okokkal meggyőzni őt,
hogy adja vissza Rámának feleségét, ha jót akar.
Ám végzet-elkábította eszével nem fogadta el
javára szolgáló szómat, mint orvosságot a bolond.
Semmibe vett, és mint holmi rabszolgával, úgy bánt velem.
Én családomat otthagya, ide jöttem oltalomért.
Arra kérlek, jelentsétek Rámának, az egész világ
oltalmazójának: hozzá menekül most Vibhísana.”
Vibhísana szavát hallva, Sugriva, a gyors erejű,
mérgesen értesítette Rámát és vele Laksmanát:
“Váratlan ellenség készül táborunkba hatolni be;
beférkőzne, legyilkolna, mint varjűfészket a bagoly.
Őt fondorlatos elméjű, cselekhez értő ráksasza
színlelt baráti szándékkal érkezett; nehogy higgy nekik!
A ráksaszák királyának kémei ezek. Célja az,
hogy meghasonlást támasszon becsempészett erőivel.
Oltalmat kérni jött hozzád négy ráksasza, és élükön
Lanká uralkodójának testvéröccse, Vibhísana.
Hidd meg, Rávana küldötte ez az álnok Vibhísana.
Légy résen vele szemben, és fogasd el, ezt tanácsolom.
Titkos utasítással jött a görbe elméjű ide,
hogy bizalmadba férközve, majd reánk törjön álnokul.
Büntetésül ölesd meg mind az ötöt irgalmatlanul;
galád Rávana öccsétől nem várhatsz jóindulatot.”

VI. A háború könyve

Az indulattal ejtett szó hallatára a Raghu-sarj
Hanumánhoz s a mellette álló majmokhoz így beszélt:
“Amit Rávana öccséről mondott a majmok bölcs ura,
megszívlelésre méltó szó; hallottatok tanácsait.
Kétes ügyekben úgy illő, hogy a jószándékú barát
eszes elgondolásokkal segítse meg barátait.”
Ekkor az okos Hanumán, miniszterek legjobbika,
könnyed, édes, találó, bölcs tanáccsal így fordult felé:
“Bár legváratlanabb helyről áll most mellénk Vibhísana,
én mégsem gondolok rosszra; hallgasd meg véleményemet.
E váratlan idő és hely éppen a legalkalmasabb,
hogy férfit férfival, s vétket erénnyel összeveessenek.
Látta Rávana gázságát és a te vitézségedet,
érthető hát, hogy így döntött, bölcsen felmérve a valót.
Noha kifaggathatnád fürkésző kérdésekkel is,
ezt mégsem vélném helyesnek; ellenzésére van okom.
A faggatásra kétsége támadna szándékod felől,
és így a bizalmatlanság barátságot taszítna el.
Mindabból, amit elmondott, nem látszik sanda lelkület,
s nézz rá: derűs, nyugodt arca őszinteséget árul el.
Nagy készülétedet látta, s Rávana rossz erkölcsait,
Válin halálát hallotta, és Szugriva diadalát.
Ő is királyságot kíván, ezért jött segedelmedért.
Tudásomhoz képest szóltam; a döntés joga a tiéd.”

18–19.

A Szél fia tanácsára a nyájas lelkű Raghu-sarj,
a szent tanokban jártas bölcs, kimondta gondolatait:
“Aki barátként jön hozzám, nem fordulok el senkitől,
ha vétke volna, akkor sem; nem érhet gáncs, ha így teszek.
Aki egyszer hozzám fordult, s kérlett: »Hatalmadban vagyok«,
oltalmamba fogom venni; ezt fogadtam, és így teszek.
Vezesd elébem, Szugriva! Én védelmembe fogadom,
ha Rávana öccse, vagy ha maga Rávana volna is.”
Ráma ígéretét nyerve, az igaz lelkű ráksasza
a levegőből örvendve leszállt hű kísérvivel.
Boldogan Ráma lábához borult a tisztelettudó,
és alázattal intézte hozzá szavát Vibhísana:
“Megalázott saját bátyám, a rossz erkölcsű Rávana.
Minden élőlény védője, védelmedhez menekülök.
Elhagytam házamat, Lankát, barátaimat, kincsemet;
te maradtál birodalmam, boldogságom és életem.”
E szavak hallatán Ráma megölelte Vibhísánát,
s megkérte Laksmanát tüstént: “Meríts a tengerből vizet,
és kend fel a tengervízzel az érdemes Vibhísánát
a ráksaszák királyává színem és mindnyájunk előtt!”
Testvérbátyja parancsára Szumitrá hős lelkű fia
uralkodóvá felkente a majmok közt Vibhísánát.

A majmok üdvívalgással üdvözölték a felkenést,
s “Nemes, nemes tett!” — harsogták, magasztalva Ráma kegyét.
Majd Hanumán és Szugriva megkérdezte Vibhísánát:
“A rendíthetetlen tenger vizén, Varuna lakhelyén,
az ugrándozva-járó nép hadserege hogy keljen át?”
Kérdésükre igaz lelkű Vibhísana így válaszolt:
“Az Óceánhoz forduljon oltalomért a Raghu-sarj!
Hiszen a Raghu-nemzetség fiai ásták egykoron
a mérhetetlen víz medrét, s rokonként fog segíteni.”

20.

Közben a fán-lakó népség táborozó hadseregét
megpillantotta Sárdúla, egy arra járó ráksasza.
A pihenő sereg láttán visszafordult a kémkedő,
Lankába száguldott, s rögtön jelentést tett a trón előtt:
“Hatalmas majmok és medvék tömkelege közeledik,
mint feneketlen mélységű, határtalan, nagy óceán.
Két testvér Dasaratha-fi, vitéz Ráma és Laksmana,
két felülmúlhatatlan hős, Szítá nyomát követve jön.
Elérkeztek a tengerhez, és a túlparton megpihent
tíz mérföld hosszan elnyúló, levegőt ellepő haduk.
Hírhözőid, mahárádza, fürkésszék ki, mi lesz a jobb:
a meg hasonlítás-keltés, vagy megvesztegetés? békülés?”
Sárdúla szavait hallva, Rávana, ráksaszák ura,
a helyzetet latolgatta, és hívatta, gondok között,
Suka nevű ügyes kémjét, s utasította, mit tegyen:
“Indulj sietve! Szugrívát, a hatalmas majomkirályt,
nevemben üdvözlő nyájas szóval, s mondd, üzenem neki:
»Ha elragadtam Rámától, a bölcs királyfitől, nejét,
neked mi dolgod ezzel? Jobb, ha Kiskindhába visszatérsz.
Hiszen a majmok Lankába úgysem juthatnak el soha;
nem hogy emberek és majmok, de istenek sem érik el.«
A ráksaszák királyának parancsára az éji rém
madárrá változott, s gyorsan a levegőbe felrepült.
Hosszú utat hagyott hátra magasan a tenger fölött,
és Szugrívához intézte a levegőből szavait.
Ahogy Rávana megbízta, átadta az üzenetet.
Mikor a majmok hallották, mind felpattantak hevesen,
és sebesen rárontottak, markukkal marcangolni szét.
A levegőbe felszökkent az ugrálva-járó tömeg,
megragadták, lerántották föld színére a ráksaszát.
A majmoktól szorongatva ijedten kiáltott Suka:
“Fékezd meg majmaid, Ráma! Nem ölhető meg a követ!
Csak aki ura szándékát elhallgatja önkényesen,
és nem ura szavával szól, az érdemli meg a halált.
Letépi szárnyamat durván, kiszúrják a két szememet!
Meggzűlésem éjétől kiszénvedésem éjeig
ami gonoszát műveltem, az mind háruljon tereád,

ha most eltűröd, hogy rútul elveszítsem életemet!”
Suka panasz-szavát hallva, a mészárlásra készülő
majmokat visszatartotta Ráma. Szólt: “Engedjétek el!”

21–22.

Ekkor a partszegélyt Ráma kusa-fúvel hintette be,
a nagy víz előtt főt hajtott, s a fűre leheveredett.
A földre hintett fű-ágyon fekvő hős Raghu-sarj fölött
ernyedetlen vezeklésben, imák közt telt el három éj.
A törvény-kedvelő Ráma virrasztott három éjen át,
buzgó fohással kérlelve az Óceánt, folyók urát.
De nem mutatkozott testben a mozdulatlan víztömeg,
hiába kérte illendő hódolattal a Raghu-sarj.
Ekkor az Óceán ellen Ráma szörnyű haragra gyúlt,
s vörösen lángoló szemmel megszólította Laksmanát:
“Nem hajlandó mutatkozni döllyfében ez az Óceán.
De még ma meglátod, hogy a halak lakhelyének vizét
nyilamtól átfúrt hal-hullák tömkelege borítja el.
Kagylók-cápák-cetek-lakta, hínár-befonta mélyeit
sosem látott csatában most fenekéig kiszáritom.
Hozd íjamat, s kígyóméreg tűzű, nagy nyílvesszőimet!
Az Óceánt kiszáritom! Keljen át lábom a sereg!”
Ráolvasta a vesszőre a nagy Brahmá-varázsígit,
és Brahmá jogarához vált hasonlóvá a szörnyű nyíl.
Amikor íját meghúzta a nyíllal a nagy erejű,
a nagy hegyek megrendültek, ég és föld szinte meghasadt.
Nem látszottak az égtájak, a földre vak homály borult,
kavargón csaptak egymásnak tavak, patakok és folyók,
és félresiklott útvjáról a Nap, a Hold, a csillagok.
A vak sötéten úgy tört át a tompa fényű napsugár,
mintha száz üszök izzása töltené be a levegőt.
Dörgő robajjal zúdult le az égből a vad szélroham,
őrült irammal száguldott a vészes viharfergeteg,
nagy fákat kettéroppantva, felkapva a fellegeket,
sziklacsúcsokat szétzúzva, ledöntve hegyek ormait.
Sikoltott minden élőlény, süvöltve, mint a szélvihar,
és hátborzongatón nyögtek a láthatatlan szellemek.
A vizek tároló háza, halaival-kígyóival,
fenéig fortogott, áradt, örök medréből kicsapott,
és mérföldekre túllépte partja szabott határait.
Ekkor a tenger mélyéről kikelt maga az Óceán,
mint a Világosság-gyújtó kel fel a Felkelés Hegyén.
Tűz-szájú vízikígyó-had siklott az Óceán mögött,
gyöngy-kagylói díszítették, lazúr fényében csillogott,
fénylő szirmú virágokból viselt koszorút a fején,
a Gangá, Szindhu és minden nagy folyam körülötte állt.
A nyilát markoló Ráma elé vonult az Óceán,
barátsággal köszöntötte, s összetett kézzel így beszélt:

“A Föld, a Levegő és Szél, a Vizek és a Csillagok
örök pályájukon járnak, megőrzik ön-törvényüket.
Az én örök törvényem az, hogy átgázolni nem lehet,
átúszni nem lehet rajtam; gázlót ezért nem nyithatok.
Sem gyűlöletből, sem vágyból, sem félelemből nem nyitom
ketté vizeim árját; ez ön-lényemtől fosztana meg.
Ám mégis megteszem most, hogy a túlpartra átjussatok.
Békés leszek, mint szárazföld, megtartóztatom magamat
a vizek összes szörnyével, amíg átkel a hadsereg.”
Ráma így válaszolt néki: “Hallgass meg, Varuna laka!
E nyilvánvaló hová hulljon? Ok nélkül ki nem húzhatom.”
Meghallva Ráma kérdését, s látva a rémítő nyilat,
minden víz fenséges méhe így felelt a királyfinak:
“Nem messze tőlem északra van egy szentelt földű vidék,
Drumakulja nevéen ismert, s neve híres, mint a tiéd.
Ámde ezen a szép földön gonosz erkölcsű nép lakik,
ocsmány kinézetű, hitvány bűnösök isszák vizemet.
Nem akarom tovább tűrni, hogy e gazok érintsenek;
soraikban találjon célt magának páratlan nyilad!”
Ráma a fenséges lelkű Óceán szava hallatán
a láthatáron túl, messze ellötte iszonyú nyilát.
Ahol a tüzes mennykőként izzó nyilvánvaló földre hullt,
a nyíl fullánkja kínoztá, kincses méhű föld felnyögött.
A nyíl-ütött seb szájából víz fakadt fel a föld alól,
s a forrás Vrana ‘Seb’ néven ismeretes azóta is.
A vessző becsapódása táján minden víz elapadt,
és Sivata-erdő nevet kapott a kiszáradt vidék.
Ám amint kiszáritotta a tájéket a Raghu-sarj,
kegyben is részesítette a pusztaságot a vitéz.
Bővelkedik a jószágban, betegségben szűkölködik,
tejet s olajat ad dúsan, sokféle fűtől illatos,
ízes gyümölcs s gumó sarjad földjében, útjai simák
ezzel a sok ajándékkal áldotta meg dús völgyeit.
Miután így felégette a tájéket a Raghu-sarj,
az Óceán, folyók atyja, ilyen tanáccsal látta el:
“Kedvesem, itt áll melletted Nala, Visvakarman fia;
az égi építőmester volt atyja, s kegyvel látta el:
ért mindenhez. Ügyes kézzel építsen rajtam át hidat;
ezt magamon megtűröm, mert mint atyját, tisztelem Nalát.”
Így szólt az Óceán, s eltűnt. Ekkor Nala mester felállt,
és szóval fordult Rámához a legügyesebbik majom:
“A nagy hidat megépítem a halak lakhelye fölött
atyámtól nyert tudásommal. Jól mondotta az Óceán.
A hálátlanokkal szemben legjobb eszköz a büntetés;
a türelem, ajándék és a békítő szó mitsem ér.
Lám, a vizek nagy tárháza csak azért engedett utat
az átkelésre Rámának, mert büntetéstől rettegett.”
Ekkor Ráma parancsára a nagy majmok százezrei
felugrottak, s az erdőség felé száguldottak vigan.
Az ágakon lakó népség fatörzs-karú vitézei

VI. A háború könyve

fatörzseket téptek-törtek, s hurcoltak a tenger felé.
Sok sálát, asvakarnát és dhvanát, vansát és ardsunát,
kutadzsát, tilakát, pálmát, szaptaparnát és tinisát,
asókat, bilvakát, mangót, virágzó karnikára-fát
szaggattak ki, hogy feltöltsék törzsükkel a Folyók Urát.
Gyökerestül, gyökér nélkül csavarták ki a törzseket,
és cipelték lengetve, mint Indra szivárvány-zászlaját.
Vezéreléfant nagyságú, irdatlan sziklatömböket
s hegycsúcsokat döntöttek le, s húzták gúzzsal a víz felé.
A széles óceán rengett, döngette a kő-görgeteg.
A belézúduló sziklák kiszorították nagy vizét,
az felcsapott a felhőig, s függőnyként hullt alá megint.
Kötélékeket font sok más, a töltést erősíteni.
Száz mérföld hosszú, nagy gátat épített Nala a vizen.
A szorgalmas kezű majmok rakták a hidat szaporán.
Egyik mérővesszővel mért, léptékkal lépett másikat.
Fűhalmot, fahasáb-halmot, mint felhőt vagy magas hegyet
halmozott fel ezerszámra a sok serénykedő majom.
A hegynagyságú sziklákkal száguldó majmok csapata
félelmetes látványt nyújtott, mint sötétlő démon-hadak.
A hengergetett szirt-tömbök s a hajított kövek nyomán
zúzvaros kavargással zúgott, forrt a nagy óceán.
Tizennégy teljes mérföldet készített el első napon
a fáradatlan, ujjongó, elefánt-nagy majmok hada.
Tovább folytatták másodnap az ugrálók munkájukat,
és húsz mérföldnyi készült el a töltésből kezük nyomán.
Dolgoztak egyre gyorsabban a majmok, s harmadik napon
huszonegy mérföld hosszában emelkedett tovább a gát.
Művük sebes irammal folyt, és szorgalmuk gyümölcseként
huszonnégy mérföldes szakasz lett készen negyedik napon.
Végül serényen dolgozva, a fürgé fán-lakó sereg
új huszonhárom mérfölddel a víz túlsó partjára ért.
A páratlan majom-tigris, Visvakarman dicső fia,
atyja méltó hasonmása, így vert hidat a tengeren.
A nagy halak hazájában végigvonuló híd-csoda
úgy tündökölt, úgy pompázott, mint a Tejút az ég ívén.
Az istenek, a tündérek, égi bölcsek és szellemek
odagyűltek, s a légből fent csodálták ezt a tüneményt.
Tíz mérföldes volt széltében, hosszában száz mérföldnyi volt
e képzelet-felülmúló mestermű, Nala remeke.
Amikor a híd elkészült, a hídfőnél seregbe gyűlt
tízezer millió fürgé, óriási, erős majom.
Melléjük állt négy társával buzogányos Vibhísana
az ellen ellen indulni a széles óceánon át.
Ekkor Ráma felé fordult Szugríva, a majomkirály:
"Ülj fel Hanumán hátára, Angadáéra Laksmana,
mert ezen a halak-lakta, nagy vízen át hosszú az út,
s a levegőben szállít majd benneteket e két majom."
A hadsereg előtt indult Ráma, mellette Laksmana.
Szugríva híven kísérte a törvény-tisztelő vitézt.

Némely majom középen ment, másik a gát szélén haladt,
egyesek vízbe ugráltak, másik az úton lépkedett,
levegőbe szökött sok más, röpködve, mint a madarak.
A töltést csapdosó hullám félelmes, zúgó moráját
túlharsogta rivalgással az átkelő, nagy hadsereg.
A fákon-ugrálók népe a hosszú gáton áthaladt,
és megpihent a túlparton, gyümölcsös Lanká szigetén.

24.

A Szugriva-vezényelte gyülekezet úgy tündökölt,
mint a telihold fényében úszó, csillagos éjszaka.
Ráma a lobogódíszes Lanká városfala előtt
tankönyvek-szabta hadrendbe állította a sereget.
Elrendelte: "Derékhadban a győzhetetlen Angada
s Níla gyűjtsék maguk mellé a majom-erők legjavát.
A sereg jobb szárnyán gyűljön össze sűrű majom-tömeg,
és szilárd sorfaluk zárja körül Risabhát, mint vezért.
Tomboló elefánt hévvel támadó Gandhamádana
a majom-sereg bal szárnyát vezesse alvezér gyanánt.
A sereg élén én állok, helyettesem lesz Laksmana.
Dzsámbaván Végadarsinnal és Szusénával oldalán
a medvéket vezérelje a sereg hátsó részeként.
Fedezze a sereg hátát Szugriva, a majomkirály,
mint a nyugati égtájat védi Varuna ereje."
Ezután a dicső Ráma Szugrívához ekképp beszélt:
"Hadunk hadrendbe állott fel; bocsássuk szabadon Sukát!"
Amikor a megtépázott Suka végre kiszabadult,
rémületében reszkette röpi a hírt jelenteni.
A megcsúfolt Sukát látva, kacajra fakadt Rávana:
"Úgy látom, szállni sem bírsz már. Talán levágták szárnyadat?
Hatalmukba kerítették a csapongó-elméjűek?"
A király biztatására összeszedte magát Suka,
s beszámolt küldetéséről, átélve félelmét megint:
"Hiánytalanul elmondtam odaát üzenetedet,
ahogyan megparancsoltad, s kérleltem őket nyájasan.
De azok a dühös majmok felugrottak válasz helyett,
megragadtak, marcangoltak és ütöttek kegyetlenül.
Megegyezés ezekkel nincs, beszélni sem lehet velük;
a düh természetükben van, ostobák, durvák, mérgesek.
Ráma király, Virádha és Khara, Kabandha gyilkosa,
Szugrívával szövetségben felesége nyomára lelt.
A tengeren hidat vertek, és átkeltek a sós vizen,
s felajzott íjjal áll itt most, elfújni készül népedet.
Míg kapudhoz nem érkeznek, válassz gyorsan, hogy mit teszel:
vagy visszaadod Szítát, vagy nagy harcra készülsz, Rávana!"
Sukától ezt a hírt hallva, haragra gerjedt a király,
s tekintetével perzselve, szikrázó szemmel válaszolt:
"Ha démon, szellem, isten-had kelne is harcra ellenem,

én Szítát nem adom vissza, pusztuljon bár el a világ!
Amikor majd nyílvezzőim Raghu sarját úgy ellepik,
mint tavasszal virágzó fát a dongó, sűrű méhrajok,
amikor vérmocskos testét az íjamról kiröppenő,
tüzes nyílvezzők perzselik, mint erdőtűz a vadakat,
akkor nagyobb erőmmel majd elfojtom hitvány erejét,
mint éji csillagok fényét virradatkor a Fény-adó.
Erőm mint óceán sodra, sebességem fergetegé
az a Ráma nem ismer még, hogy harcba szállni mer velem!”

31.

Ezután elbocsájtotta minisztereit Rávana,
és Vidjutzsihvát hívatta, a villám-nyelvű ráksaszát,
varázslatok nagy mesterét, és feladattal bízta meg:
“Tévezzük meg varázslattal Szítát, a Dzsanaka-leányt!
Formáld meg megtévesztésül a Ráma fejét, ráksasza,
és másold le nagy íját is, nyílvezzőkkel, s hozd el nekem!”
Az éjszakában-kóborló igent mondott, és alkotott,
s megmutatta királyának a sikerült káprázatot.
Dúsan megajándékozta az elégedett Rávana,
fogta a fejet, és indult az asóka-lugas felé,
mert vágyódott Szítát látni a hazugság gonosz ura.
A földön ült lecsüggesztett fejjel a bűban elmerült,
síró, jobb sorsot érdemlő, balsors-gyötörte karcsú hölgy.
Odalépett a síróhoz, és álhírt hozva álnokul,
szemérmetlen hazugsággal akarta elámítani:
“Szépségem, akiért eddig epedő kérlelésemet
elutasítottad, férjed, Ráma, csatában elesett.
Kitartó gőgöd megtörtem, ledöntve tartó támaszod;
rákényszerít özvegyiséged, Szítá, hogy végre nőm legyél.
Balgán ne gondolj többé rá! Halottal mitévő lehetsz?
Hárememben te lész úrnő minden feleségem fölött.
Hallgasd meg, asszony, hogy férjed mint pusztult nyomorultul el.
Leverésemre készült és a tengerpartra érkezett,
és nagy segélyhadat hozva jött vele a majomkirály.
Az óceánon átkeltek, s mikor lenyugodott a Nap,
a partvidéket ellepve lepihent a nagy hadsereg.
Kémeimmel kikémleltem a tábort, s éjfél idején
csöndes álmában megleptem az úttól kimerült hadat.
Prahaszta vezetésével a nagy ráksasza-hadsereg
lemészárolta egy szálíg a majmokat Ráma körül.
A mélyen alvó Rámának Prahaszta, a kard mestere,
egyetlen kardsuhintással leszelte törzséről fejét.
Vibhísana repült volna, de elfogták vitézeim.
Az életben maradtakkal Laksmána messze menekült.
Szugrívának kitepték a sörényét, csupaszon maradt;
széttűzták Hanumán állát és megölték a ráksaszák.
Angadát is körülfogták, testét nyílzápor járta át,

vért okádva zuhant földre, lehulltak karperecei.
Futottak fejüket vesztve az öldöklésből egyesek:
üldözőik utólérték, mint párduc a futó vadat.
Sokan tengerbe fulladtak, sok más repülve menekült,
a medvék fákra másztak fel, s tolongott sok majom velük.
A hegyeken, az erdőkben, a tengerparti síkokon
tömérdek sárga szőrűvel végzett a ráksaszák nyila.
Leölte Ráma hadnépét seregem, és őt is velük,
és vérben ázó, porlepte fejét, nézd, elhozták ide.”
Ekkor az éji kóborlók legyőzhetetlen zsarnoka
hangosan, hogy Szítá hallja, megszólított egy ráksaszít:
“Hívasd elém Vidjutzdsihvát, a szörnyű művű ráksaszít,
mert ő volt, aki elhozta a csatából Ráma fejét.”
Vidjutzdsihva elővette az ál-fejet s az ál-nyilat,
és Rávana elé lépve, főt hajtott, s szótlantul megállt.
A ráksasza-maháradzsa az előtte várakozó,
villámsugár-hosszú nyelvű Vidjutzdsihvához így beszélt:
“A Dasaratha-fi fejét tedd azonnal Szítá elé,
hadd láthassa gyönyörködve, hogy férje milyen véget ért.”
A varázsló Vidjutzdsihva a szépséges arcú fejet
Szítá elé hajította, s láthatatlanná változott.
Rávana is mellé dobta a nagy íjat, a csillogót,
Három Világon nagyhírűt: “Ez volt a Ráma fegyvere,
egykori férjed kezébe, rajta a felajzott ideg.
Prahaszta hozta el tőle, mikor megölte éjszaka.”

32–33.

Amikor Szítá meglátta az íjat és a Ráma-főt,
férje jól ismert arcszínét, szemét, ajakát és haját,
a fényes drágakő-pántot haja alatt a homlokán,
a fájdalom elöntötte, s panaszban tört ki bánata.
Sikoltott Kaikéjé ellen, mint a keselyű-víjjogás:
“Elérted vágyad, Kaikéjé; a nemzetség díszé halott.
Végpusztulásba döntöttem családodat, bajkeverő.
Erős karú, vitéz férjem, én is meghaltam teveled;
nyomorúságos özvegyé lettem, nem élet életem.
Király, miért nem nézel rám? Miért nem válaszolsz nekem?
Ifjúként mint leányt nyertél veled-járó hitves gyanánt,
s kezem megfogva ígérted, hogy mindenkor velem maradsz.
Ígéretedre emlékezz! Vigyél magaddal, szenvedőt!
Támasz nélkül miért hagytál, menedék-adók elseje,
másik világba távozva e világból énnélkülem?
Légy irgalmas utoljára, s küldj férjem után, Rávana!
Fektesd mellé a máglyára, küldd férje után asszonyát.
Testemet tedd a testéhez, helyezd fejéhez fejemet,
hogy végső jótetted révén kövessem útján uramat!”
Ám látva Szítá fájdalmát, egyik ráksaszí, Szaramá,
mint hú barátnő, vígasszal nyugtatgatta a szenvedőt:

VI. A háború könyve

“Rávana unszolását és elutasító válaszd
kihallgattam, elrejtőzve a bozótban mögöttetek,
s mikor haragra gerjedve elsietett a ráksasza,
nyomon követtem, s megtudtam fondorlatos, gonosz cselét.
Ne hidd, hogy meg lehet lepni álom-nyűgözte férjedet.
Nem éri el a gyilkos tett azt, aki éberen vigyáz,
s nincs erő lemészárolni a kővel-fával harcoló
majomhadat, mert ő védi, mint Indra az égieket.
A gonosz szándékú-tettű, minden lénynek gáncsot vető,
káprázatokhoz értő szörny eszelte ki e cselvetést.
Múlik szerencsétlenséged, üdvöd órája közeleg,
véd a Szerencse-istennő; örömhírt mondok; halld szavam!
A fákon-ugráló haddal átkelt Ráma a tengeren,
s a déli partra érkezve, tábort ütött a nagy sereg.
Láttam saját szememmel, hogy Rámát és vele Laksmanát
a tenger innenső partján óvja a majmok gyűrűje.
A Rávana-kiküldötte, sebes iramú ráksaszák
hírül hozták királyuknak, hogy a hadsereg partot ért.
A ráksasza-mahárádza a kémek híre hallatán
tanácskozik szünet nélkül híveivel, hogy mit tegyen.”
Miközben így beszélt Szítá vígaszául a ráksaszí,
dörgő csatakiáltások hangzottak fel mindenfelől.
A dobverők ütésétől puffanó üstdobok zaja
hirdette, hogy valót mondott az édes szavú Szaramá.
“Fegyverkezésre szólít a dobpergés döngő robaja.
Figyeld, az üstdobok hangja dübörög, mint fellegmoraj.
Tomboló elefántokra raknak hámot, húznak kocsit,
kezükben íjjal-dárdával pattannak lóra harcosok.
Itt is, ott is ezerszámra gyülekeznek a csapatok.
Fegyveres katonák népe árasztja el az utakat,
mint kavargó, morajló, vad hullámok a nagy óceánt.
Csillogó kardok és pajzsok, fényes vértek, hegyes nyilak,
a királyuk nyomán járó elefántok, lovak, kocsik,
siető, kapkodó, nyüzsgő, tolongó ráksasza-tömeg
villózó, tarka színekkel kápráztatja el a szemet.
A páratlan vitézségű, ékes lótuszlevél-szemű
Ráma szétszórja őket, mint Indra a démonok hadát,
megöli Rávanát, s érted jön férjed, és kiszabadít.”

40.

Eközben Ráma felhágott a két mérföld kerületű,
magas Szuvéla hegycsúcsra. Majom-nyáj tódult lábnyomán.
Ott fenn megállt, körülnézett a tíz égtáj felé, s a szép,
magas Trikúta-hegy csúcsán a legjobb helyre helyezett,
bölcs égi mester tervezte Lankát szemlélte hosszasan.
Ott állt a kapu bástyáján a ráksaszák főfő ura,
feje fölött fehér ernyő, oldalt két jakfark-legyező,
rőt ékszerek parázslottak rőt-szantál-hintett termetén,

állatvér színű rőt köntös borult sötét tagjaira,
mint vérvörös alkony-bíbor az ég komor felhőire.
Felingerelte Szugrívát a büszkén álló ráksasza,
és Ráma szemeláttára a majom-vezérek közül
felugrott a magas csúcsról, és összeszedve erejét,
egyetlen óriás ívben a kapubástyára szökött.
Megállt szilárdan, és félszet nem ismerve, a ráksaszát
fűszálnál többre nem nézve, kemény szóval támadt reá:
"A föld urának, Rámának barátját látod, ráksasza!
Haragjától s hatalmától s kezemtől most nem menekülsz!"
E szókkal újra felpattant, rávetette magát vadul,
koronáját lerántotta és földhöz csapta hevesen.
A hirtelen-jött ellenhez így szólt a ráksaszák ura:
"Szugríva, 'Szép-sörényű' volt neved; légy most 'Sörénytelen'!"
Karjába kapta, felkapta és földhöz vágta ellenét,
de az mint labda ugrott fel, őt kapta el és vágta le.
Majd egymásba akaszkodtak, cibálta-tépte egy a mászt,
mint két civakodó macska, ha ételért egymásra fúj.
Egymás ellen kipróbáltak minden cselt és minden fogást,
sokféle kerülő állást, összezapást, visszacsapást,
oldalról hozzáférközést, marhavizelet-vonalat,
félrehajlást és elhajlást, kikerülést, legörbedést,
nekifutást és ráugrást, hátralépést, körbefutást,
csapást-mérő lendületet, félreugrást és elfutást,
öklelést vállal és fejfel, átkarolást és ellökést,
ahogy a harci mesterség tapasztalata ismeri.
Végül varázslathoz készült folyamodni a rémkirály,
de észrevette szándékát az erdőlakó nép ura,
a levegőbe ugrott fel fürgén és diadalmasan,
Rávanát faképnél hagyta, kicselezte a cselvetőt.

41.

Ráma meglátta Szugríva testén a tusa nyomait.
Megölelte barátját, és tettét korholta szeliden:
"Kockázatos lépést léptél, s nem tanácskoztad meg velem.
Királynak vakmerő tettől tartózkodnia illenék.
Ha rajtavesztettél volna, eltökéltem, nagyerejű,
hogy Rávanát családjával, hadaival, lovaival
kiirtom, Lanká trónjára felkenetem Vibhísánát,
s Bharatát trónra ültetve, az élettől búcsút veszek."
A jóbaráti feddésre a majomkirály így felelt:
"Mikor a sanda nőrabló a szemeim elé került,
nem volt elég erő bennem fékezni indulatomat."
Köszönetével illette Ráma a nemes lelkű hőst,
majd Laksmána felé fordult, s az ügyben így rendelkezett:
"Most a gyümölcsös erdőket, kristály patakok partjait
ellepő seregünk népét állítsd hadrendbe, Laksmána!
Körülvevesszük a majmokkal Rávana ékes városát,

VI. A háború könyve

s akkor a büszke vár ellen kezdődhetik a támadás.”
Így beszélt testvéröccséhez a diadalmas Raghu-sarj,
s lesietett a hegycsúcsról a hadhoz a nagy erejű.
Fegyverbe övezetten várt vezérére a nagy sereg,
s az időt ismerő Ráma az ütközetre jelt adott.
Élükre állt nagy íjával kezében az erős karú,
s csatára felvonult Lanká falaihoz a hadgomoly.
Vibhísana és Szugríva, Hanumán, Dzsámbaván, Nala,
és Níla, az erős medve, és Laksmana haladt velük.
Vezérek nyomán mentek a medvék és a fán-lakók;
a földet elborította a számlálhatatlan tömeg.
Mentek, s rövid idő múltán elérte Lanká városát
Ráma királyfi és öccse, a két ellenség-fékező.
A páratlan erődtímenyt, istenekkel is dacolót,
harciasan körülzárta az erdőlakók gyűrűje.
A nagy majom-oroszlánok, mint hosszú fogú tigrisek,
fatörzseket és sziklákat markolva vártak csatajelt.
Mind felmeredő farkúak, mind fog- s köröm-fegyveresek,
mind félelmes pofájúak, mind duzzadó izomzatú.
Tíz-elefánt-erős majmok, száz elefánt erejűek,
sőt ezer elefántnál is erősebb némelyik majom.
Sejtelmes, vad morajlással zsi bongott a majom-tömeg,
ahogy a parti sziklákon bömböl a megtört tengerár.
A nem szűnő morajlástól falaival-kapuival
megremegett egész Lanká, rengtek az erdők és hegyek.
A testvérpár és Szugríva oltalmazta hadseregen
erőt nem vehetett volna az égiek hatalma sem.
A ráksaszákra rámenni készülő Ráma, a vezér,
megfontoltan latolgatta a hadsereg főbbjeivel,
hogy mit javall a bölcsesség, s meghallgatva Vibhísánát
a királyok törvényéről, magához hívta Angadát:
“Eredj, kedvesem, és add át Rávanának parancsomat:
– Tömédek gonoszat tettél az istenek, a szellemek,
az égi szentek, tündérek, kígyók, királyok ellen is,
visszaélve a Brahmától nyert kegygyel, balgán, döllyfösen.
Most mindezt lakolnod kell; letöröm büszkeségedet.
Büntetésedet elhoztam. Itt állok várkapud előtt,
szeretett nőm után jöttem, kit eloroztál, Tízfejű.
Hiába vagy erős harcban, most Jama országába fogsz
minden halandó ösvényén megtérni menthetetlenül.
Erődet, ráksaszák szennye, amellyel Szítát egykoron
fortélyos csellel elloptad, most fitogtassad ellenem!
Megtisztítják a föld színét a ráksaszáktól nyilaim,
ha nem borulsz elé, Szítát magaddal hozva, Rávana.
Tudd meg, csatlakozott hozzám a legnemesebb ráksasza:
Vibhísana, és én Lanká uralmát rá ruháztam át.”
Ezt az üzenetet küldte Angadával a Raghu-sarj,
s ő felszökött, suhant, mint a testet öltött tűzlobogás.
Rávana palotájáig elzúgott pillanat alatt.
Tanácsosai közt ott ült gondba merülten a király.

Néhány lépésnyi távolban leugrott a majom-bölcény,
és áldozat-nyelő tűzként ragyogva, szembe állt vele.
Először megismertette magát velük Válin fia,
majd hiba nélkül átadta Ráma súlyos üzenetét:
"Kósala-föld királyának, Rámának követe vagyok,
Angada néven ismernek, ha füledhez jutott e név.
E szóval szól hozzád Ráma, Dasaratha vitéz fia:
– Légy férfi, férfiak mocska! Párviadalra állj elé!m!
Megöllek téged és minden rokonodat, barátodat.
Békességet fog élvezni vesztedd a Három Világ.
Lanká Vibhísanée lesz, és te a másvilágra térsz,
hacsak bocsánatért esdve, Szítát tüstént át nem adod."
Így szónokolt kemény szóval az erős lelkű hírvívő,
s méregre gyúlt beszédétől az éjben járók tigrise.
Indulatában tombolva üvöltött kísértőinek:
"Fogjátok el, öljétek meg a vakmerőt, az ostobát!"
A Tízfejű parancsára négy förtelmes, rút ráksasza
megragadta a nagy majmot, mint fénnel lángoló tüzet.
Angada, az erős szívű, maga fogatta el magát,
hogy az éjszaka népével megcsodáltassa erejét.
Magával rántva karjába csimpaszkodó négy ellenét,
a hegy nagyságú palota tetejére ugrott velük.
A lendületes ugrással lerázta a négy támadót,
s tört taggal földre hullottak a Tízfejű orra előtt.
A király palotájának sziklabércként magasodó
tornyára mászott fel Válin vitézi erejű fia.
Meghasadt lépte súlyától és összeomlott a torony,
villámcsapástól szétmálló Himálaja-szirtfok gyanánt.
Az omladékról elrúgta magát, magasra felszökött,
és diadalordítással harsogta a saját nevét.
A ráksaszákat bősztítve, örvendeztetve híveit,
a majom-hadba Rámához sértetlenül megérkezett.

42.

Ezután ráksaszák jöttek Rávanának jelenteni,
hogy Lankát bekerítette a hatalmas majomsereg.
A bekerítés hírére haragra gerjedt Rávana,
megkettőzte az őrséget, és felment széttekinteni
palotája tetőjéről. Láta, hogy fényes városát
mindenfelől körülvették a harcrakész majomhadak.
Rőt színbe öltözött tőlük a föld színe köröskörül.
Láttukra gond emésztette: "Hogyan pusztítsam őket el?"
Az erdők népét szemlélve, így tépelődött hosszasan,
bátorságot erőltetve magára, Lanká fő ura.
Eközben Ráma vidáman ügetett ugrálóival
a szilárdan erődített, védett ráksasza-vár felé.
A tarka lobogós-zászlós Lanká mind közelebb került,
s egyre Szítá felé szálltak emésztő, gyöttrő gondjai:

VI. A háború könyve

“Itt sínylődik reám várva a karcsú, őzgida-szemű,
fájdalom paraszán égő, bőjtőlő Dzsana-leány!”
Hitvese szenvedésének gondolata szívébe mart,
és parancsot adott: döntsék le a gonoszok városát!
Szavát örvendve hallgatta az ugrálók egész hada,
s zúgó csatakiáltásuk betöltötte a levegőt:
“Sziklatömbök esőjével, vagy pusztá öklünkkel, ha kell,
morzsoljuk ezt a Lankát szét!” buzgólkodott minden majom.
Egész hegycsúcsokat tartva, lóbálva sziklatömböket,
lengetve kicsavart fákat, tódult a támadó sereg.
Ráma igaz ügyét védve, a ráksaszák szeme előtt
csoportosan hömpölygött fel Lanká lankáin a tömeg.
Feltöltötték a várarkot, a védő medencék övét
homokkal, fahasábokkal, sziklákkal, sással, fűvel is.
Hogy ez megvolt, ezer fős és százezer, millió tagú
csapattestekkel megmászta a várfalat a hadsereg.
Bezúzták az erős majmok az arany városkapukat,
összetörték a Kailásza-hegycsúcs-erős reteszeket,
és ugrottak, üvöltöttek, szöktek, rohantak vésszen,
ostromolták vadul Lankát az elefánt-termetűek.
“Győzelem a nagy Rámának, és Laksmanának győzelem,
és győzelem a Rámáért tusázó Szugrívának is!”
Így bömböltek, süvöltöttek, ordítottak félelmesen,
miközben bőszen döngtették Lanká magasló várfalát.
A méreg elborította az éjben-kószálók urát,
s dühében kitörést rendelt seregeinek sebesen.
A Rávana-kiejtette szó hallatán a ráksaszák
tüstént szörnyű üvöltéssel üvöltöttek fel rémesen.
Színarany dobverőjükkel megütötték mindenfelé
a holdkorong-fehérségű, bőrrel bevont sok üstdobot,
s megzendült százezer bűgő csigakürt harsogó szava,
a ráksaszák beléjük fújt dühét hirdetve hangosan.
Sötét papagájké testű, kürtöt fúvó sok szörnyeteg
sejtelmesen homálylott, mint villámló viharfellegek.
Rávana buzdítására kirentek a harcosok,
mint dagály jöttekor tenger előtörő hullámai.
Dörgő csatakiáltással fogadta a majomsereg;
a messzi tengerentúli hegyekről visszhangzott a zaj.
Kürtök zengtek, dobok döngtek, ordítottak a rohanók,
harc mének nyerítettek, sok nagy elefánt trombitált,
kocsikerekek csattogtak, ráksaszák lába dobogott,
és vízen, egen és földön végigzúgott a harci zaj.
Irtózatos vérontásban csaptak össze a ráksaszák
a majmokkal, akár egykor az istenek s a démonok.
Csépték buzogányokkal és bárdokkal a majmokat,
döfölték hosszú nyársakkal, és zengték diadalmukat.
A nagytetű, dühödt majmok fákat és sziklatömböket
zúdítottak a szörnyekre, s fog és köröm volt fegyverük.
A várfalra kiállt sok szörny, markában lándzsa és szigony,
és onnét szúrta-szaggatta a földre ugró majmokat.

A felbőszült majom-hősök a levegőbe szöktek, és
hosszú karral lerántották a falról elleneiket.
Rémítő, sohasem látott vérontással folyt a tusa,
húscsapatok iszapjától volt iszamos a föld színe.

44–45.

Miközben irtották egymást a majmok és a ráksaszák,
lelent a nap, s eláradt az élet-emésztő éjszaka.
A győzelemre vágyódó, harag-hajtott, könyörtelen
majom-nép a sötéttségben is folytatta az ostromot.
“Ráksasza vagy!” — üvöltötték. “Majom vagy! — bömbölték azok,
és egymást ölte, gyilkolta az öldöklésre kész tömeg.
“Öld meg!” “Szakítsd szét!” “Üzd, hajszold!”
“Menekülj tőlem, hogyha tudsz!”
Kavargó, kusza zaj harsant a csatatéren mindenütt.
A sűrű, vak sötéttségben a dühtől részeg ráksaszák
cikázva szerte röpködtek, és felfalták a majmokat.
A majmok is felugráltak, éles foguk a lovakat
s a tarka bőrű kígyókként lengő zászlókat marta szét.
Kobraméreg tűzű nyíllal irtotta Ráma s Laksmana
a láthatatlanul szálló éji szörnyetegek hadát.
Angada is csatát kezdett. Indradzsitot szemelte ki.
Lovait földre sújtotta, ízekre zúzta kocsiját.
A megszorult Rávana-fi menekülésre kényszerült.
“Jól van, jól van!” kiáltással ujjongott a majomsereg
az ellen vereségének, és Vibhísana is velük.
Ám Indradzsit, akit Válin hős sarja megfutamított,
a szégyentől esztét veszítve, irtózatossá haragra gyúlt.
Varázssal láthatatlanná bűvölte kínjában magát
a sebektől gyötört testű, és Brahmá szörnyű fegyverét,
kígyóból bűvölt nyílvesztőt, mint pusztító mennykőcsapást
lőtt rejtekéből Rámára és Laksmanára álnokul,
tehetetlen haragjában így sebezve meg ellenét.
Az orvul harcoló rémség szemeknek láthatatlanul,
varázslattal kábította el Dasaratha két fiát.
A varázsnyíl akár békó kötözte meg a két vitézt.
A nyíl nyugétól nyugözve, látásuk elhomályosult,
rövid szempillantás múlva megereszkedtek tagjaik,
meginogtak, s sebek sajgó tüzeinek kínjától gyötört,
nyíllak tüskéivel tűzdelt testtel rogyott a földre le
a föld két nemes őrzője, a két erős ifjú vitéz,
mint Indra támaszát vesztő, fényes szivárvány-zászlaja.

46.

Égre-földre tekintettek a megrémült erdőlakók,
s látták a nyíl-lenyűgözte testvérpárt, Rámát s Laksmanát.

VI. A háború könyve

Mint távozó viharfelhő, eltávozott a ráksasza.
Ekkor Hanumán, Szugriva, s velük együtt Vibhísana
odasietett Rámához, és siratta a két vitézt.
A mozdulatlanul fekvő, lihegő, ernyedt erejű,
vérpatak-csíkozott testű, nyílvevessző-ágyon pihenő
testvérpár veszte láttán a hadat rémület fogta el.
A levegőben és földön keresték leverőjüket,
de a varázslat-burkolta Indradzsitot nem látta szem.
A bűverőbe rejtőzött, gonosz bátyja gonosz fiát
bűvereje segélyével Vibhísana láthatta csak.
Indradzsit dőlyfősen nézte tettét, a két kiszenvédőt,
s a ráksaszák egész népét megvidámítva, így beszélt:
"A két nagy erejű testvért, Rámát és Laksmanát vele,
Dúsana, Khara gyilkosát leigázták nyílvevesszeim.
A nyíl-varázs alól fel nem szabadíthatja testüket
istenek, démonok, szentek mennybéli segedelme sem.
Aki miatt atyám teste nem érinthette nyughelyét,
s gondokban, éberen tölti a csillag-tarka éjszakát,
és felkavarodott Lanká, mint áradáskor a folyó,
végre lecsillapítottam azt a mindent-felforgatót!
Rámának s a majomhadnak erőlködése hasztalan;
szétfoszlott, mint esős évszak múltán az oszló fellegek."
Indradzsit szavait hallva, az összes lesből-harcoló
túláradó csodálattal magasztalta a nagy csodát.
Szörnyű zajjal kiáltoztak, mint a bömbölő zivatar,
és Ráma veszte hírére ujjongott, tombolt a sereg.
Indradzsit, a csatán győztes, látta, hogy mozdulatlanul,
lélegzet nélkül ott fekszik a földön Ráma s Laksmana.
Öröm töltötte el. Holtnak gondolta áldozatait,
és bevonult a városba büszkén, diadalittasan.
Itt Rávana elé járult, összetett kézzel meghajolt,
s a két testvér elestéről tudatta atyjával a hírt.
Felugrott erre vidáman a ráksaszák közt Rávana.
Ellenfelei vesztének örömhírét hozó fiát
megölelte, megcsókolta, s ujjongva kérdezősködött.
Atyja érdeklődésére beszámolt róla Indradzsit,
hogy Rámát mozdulatlanná dermedtette a nyíl-varázs.

49–50.

Ekkor a harcoló hadnak "Állj!"-t parancsolt Vibhísana,
s kezében buzogányával a haldoklókhoz sietett.
Felhőgomoly-sötét testét látva feléjük tartani,
azt hitték, Indradzsit jött, és szétfutott a majom-csapat.
A felbolydult sereg láttán Szugriva elcsodálkozott:
"Miért ingott meg a sereg, mint szélviharban a hajó?"
Szugriva szavait hallva, Válin fia így válaszolt:
"Nem látod, hogy vitéz Ráma és nagy-kocsijú Laksmana,
nyíl-háló elborította két hős, Dasaratha fia,

vérben ázva hever földön, nyíl-ágyon, élettelenül?”
 Angada válaszát hallva, a majom-király így beszélt:
 “E fejvesztett ijedtségnek, úgy gondolom, más oka van.
 Rémülten tágranyílt szemmel, elhajítva fegyverüket,
 menekül rettegő arccal minden majom, amerre lát.
 Futnak, hátra se pillantva, nem restellik futásukat,
 az elbukókon átszöknek, egymást taszigálják vadul.”
 E percben odaért hozzá buzogányos Vibhísana,
 és győzelem-kívánnással köszöntötte a két vitézt.
 Láta Szugrívát, hogy tőle ijedt meg a majomsereg;
 a medvék fejedelméhez fordult, és így rendelkezett:
 “Nézd, Vibhísana tart erre, de a majmok bölényei
 remegve menekülnek, mert azt hiszik, Rávana fia.
 Add tudtukra, hogy ő jött el, s bírd megállásra sebesen
 a tíz égtáj felé szörnyű félelemben futó hadat!”
 A fővezér parancsának eleget téve, Dzsámbaván
 a majmokat megnyugtatta, leállította a futást.
 Dzsámbaván szavait hallva, s felismerve Vibhísánát,
 a majmok visszafordultak, megnyugodott a hadsereg.
 Nyilakkal megtűzdelt testtel látta Rámát és Laksmanát
 Vibhísana, s együttérző lelkét mély bánat fogta el.
 Ujjait vízbe mártotta, megérintette szemüket
 halotti áldozatként, és elsíratta barátait:
 “E két bátor, igaz lelkű, harckedvelő, nemes vitézt
 a lesből harcoló szörnyek ármánya pusztította el.
 Az egyenes vitézségű harcosokat alattomos,
 görbe ráksasza-elmével rászedte bátyám rossz fia.
 Nyilak özöne átfúrta, vér beszennyezte testüket;
 mint sündisznóból tüskéi, merednek belőlük nyilak.
 Az ő erejükben bíztam, hogy visszanyerem jussomat,
 s most megsegítőim végső álomra szenderültek el.
 Elevenen elért végem; szétfoszlottak reményeim,
 míg Rávana, az ellenség, elérte célját, óhaját.”
 Szugrívát megölelte a könnyes szemű Vibhísánát,
 és bölcs szavú ígérettel vigasztalta a gyászolót:
 “Megsegítlek, ne kételkedj! Lanká uralmát elnyered.
 Nem fogja vágyát élvezni Rávana és gonosz fia.”
 Majd miután így biztatta, nyugtatgatta a ráksaszát,
 apósához, Szusénához fordult az ugrálók ura:
 “Úgy hiszem, hogy magához fog térni a két ájult vitéz;
 erős majom-csapattal vidd Kiskindhába; gyógyuljanak!
 Én Rávanát s gonosz népét csatában lemészárolom,
 s kiszabadítom Lankából a Vidéha-királyleányt.”
 Eközben szélvihar támadt, villámlott és dörgött az ég,
 a tenger vize feltorlott, megrendültek a nagy hegyek,
 a part melletti erdőben növő sok szálfá-óriás
 gyökerestül kifordult és tört ágakkal a vízbe dőlt,
 a sós vízben tekergőző kígyók testét roppantva szét,
 s a vízfenékre rejtőzött minden megrémült vízi lény.
 Pár pillanat elmúltával Garuda, a madárkirály

VI. A háború könyve

tűnt fel a magas égbolton, mint lángoló tűzlobogás.
Közeledése láttára szétfutott a kígyósereg,
amely nyilakká változva búvólte meg a két vitézt.
Garuda a két kábultra bűv-igékkel ráolvasott,
és szárnyával legyezgette holdvilág-fényű arcukat.
A madár érintésétől begyógyult minden sebhelyük,
és testük tűzben izzított arany fényével tündökölt.
Bátorságuk, vitézségük, ügyességük és erejük,
szépségük és okosságuk kétszeresre növekedett.
Garuda felsegítette az Indra-fényű hősöket,
és átölelte szárnyával. Ráma megszólalt boldogan:
"A Tízfejű gonosz sarja rontását bámulatosan
lebírtuk segedelmeddel, és régi erőnk visszatért.
Mint Adzsa nagyatyám láttán, vagy ha látom nemző atyám,
láttadon is oly boldogság önti el szívem, jótevőm.
Ki vagy te, égi szépségű, égi ékszerrel csillogó,
égi virágfüzért hordó, portalan köntöst viselő?"
A nagy hatalmú, fenséges, ékes tollú madárkirály
örömtől csillogó szemmel, szerető szóval válaszolt:
"Barátod vagyok, Raghu-sarj, testen kívüli életed,
Garuda vagyok. Eljöttem, hogy a bajból kimentselek.
Nagy erejű majom-hősök és nagy hatalmú démonok,
a száz-áldozatú Indra, az istenek és szellemek
együttesen se bírnák ezt a nyíl-békót megoldani,
amelyet nagy varázslattal búvólt reátok Indradzsit.
Hegyes fogú, parázs-mérgű, démon-kígyók gonosz hadát
búvólte Indradzsit nyíllá, és lőtte rátok álnokul.
Lefoszlott testetekről most a kárhozatos bódulat;
ezentűl legyetek résen, és éberen vigyázzatok.
Fondorlatosság, álnokság a ráksaszák természete,
míg ti az egyenességhez szoktatok a csaták során.
Ráksaszáknak a harctéren nem szabad soha hinniük,
mert megtapasztalhattátok, hogy aljas, kétszínű e nép.
Most útra kelek, búcsúzó. Légy győzedelmes, Raghu-sarj!
Lankát gyermekek és aggok lakává teszik nyilaid,
Rávanát levered harcban, és visszaszerzed nejedet."
Így buzdította Rámát a sebes hatalmú, nagy madár,
jobbkez felől körüljárta, megölelte barátian,
majd a magasba felröppent, s tovasuhant, akár a szél.
A majom-had felujjongott, hogy újra ép a két vitéz.
Oroszlánként üvöltöttek, és csóválták a farkukat.
Zúgó csatakiáltásuk megremegtette a leget.
Harcvágytól égve rontottak ismét Lanká fala felé.

51.

A harcra lendülő majmok lármás kiáltozásai
s a ráksaszák üvöltése elérték Rávana fülét.
Hallva a mélyen hömpölygő, eláradó, zúgó morajt,

tanácsosaihoz fordult kérdésével a Tízfejű:
 “Különös öröm érhetne az ugrálva-járók hadát,
 mert diadal-kiáltásuk a tengert is megrengeti.
 Hegyes nyilak bilincseiben hever Ráma és Laksmana,
 és mégis ujjongás hangzik; gyanús nekem ez a dolog.
 Derítsétek ki sürgősen, hogy az erdők lakóinak
 örömét mi okozhatta, mikor bánatra van okuk?”
 Megzavarodva felháltak a bástyákra a ráksaszák,
 és meglátták a Szugríva-vezette, támadó hadat,
 s a nyíl-varázs bilincseiből feloldott Raghu-sarjakat
 újult erővel éledve. Megrémültek a ráksaszák.
 Leszálltak remegő szívvel a bástyákról mindannyian,
 és sápadtan siettek, hogy uruknak megvigyék a hírt.
 Félve, akadozó nyelvvel számoltak be a hírhozók
 királyuknak a vész hírről, hogy mi tárult szemük elé:
 “Rámát és Laksmanát harcban megbénította Indradzsit
 a bűvös nyíl varázsával, szívdobogásuk is megállt,
 s most mégis újra itt látjuk feléledve a harcmezőn
 a két vitézt, mint két, békót eltépő elefántbikát.”
 A hírhozók beszédére haragra gerjedt Rávana;
 aggodalom is elfogta, és arca elhalványodott:
 “Bűverejű, kígyómérgű, iszonyatos, halált hozó
 nyilakkal verte békóba őket a harcban Indradzsit,
 s ha most mégis lehullt róluk a Brahmá-nyíl ígézete,
 egész hadseregem sorsa újólag veszélyben forog.”
 Mint a felingerelt kígyó, haragjában sziszegve szólt;
 Dhúmráksához, vezéréhez intézte új parancsszavát:
 “Azonnal végy magad mellé félelmetes hadsereget,
 menj gyorsan, öld meg Rámát és mészárolj le a majmokat!”
 A ráksaszák királyának parancsát vette a vezér,
 és felszerelte sokféle fegyverrel az erős hadat.
 Örömeikben üvöltözve sereglettek sűrűn köré
 a fegyvereiken csörgőt csörömpöltető ráksaszák.
 Markukban buzogányt, nyársat szorítottak a harcosok,
 bárdokat és szekercéket, pányvákat és dorongokat,
 és zúgva, mint viharfelhő, áradt ki a sötét sereg.

52.

Mikor az éji kószálók hada a városból kitört,
 harcvágyó, víg üvöltésben törtek ki az erdőlakók.
 A majmok és a szörnyek közt szörnyű, gomolygó küzdelem
 tört ki, szigonnyal, lándzsával, és ágbogas szálfákkal is.
 A ráksaszák szúrták, vágták, szabdalták támadóikat,
 azok a földbe döngölték fatörzsekkel a szörnyeket.
 A rémek egyenes röptű, kócsagtollas, hosszú, hegyes
 nyilakkal elborították messziről a majomhadat.
 A ráksasza-nyilak tépte, nagy erejű erdőlakók
 düh-szülte vakmerőséggel keltek rohamra ellenük.

VI. A háború könyve

Rettentő tusa, vérontás támadt a két sereg között.
Az erdő népe sziklával, fatörzsekkel fegyverkezett.
A félszet elvető majmok szétmorzsolnak sok ráksaszát.
Sok véres húst faló száj most saját vérét okádta ki,
sokan halomra hullottak a fák csapásai alatt,
sokat szikla lapított szét, sokat szaggattak szét fogak,
sok kéz kardját elejtette, sok kézből hullt ki zászlaja,
sok lebukott kocsijáról és vonaglott a föld színén.
Széthullott seregét látta Dhúmraksa ráksasza-bika,
s bosszúálló haragjában szörnyű vérfürdőt rendezett.
Sok majmot lándzsaszúrástól borított el a vérözön,
sok buzogány csapásától távolgott eszméletlenül,
sok vérben ázva hullt földre a fán-lakók népe közül,
sok a gerely döfésétől átszúrt szívvel oldalra dőlt,
soknak karddal, szigonyheggyel fordította ki a belét,
sokan futottak észtvessztve a messzi tűz égtáj felé,
hogy elkerüljék Dhúmraksa hegyes nyilai záporát.
A hadsereg megingása felingerelte Hanumánt;
egy sziklát felkapott, s szörnyű dühvel arrafelé rohant.
Haragtól vérvörös szemmel, s erővel, atyja másaként,
hajította a kősziklát Dhúmraksa kocsija felé.
A rája zúduló sziklát a ráksasza nem várta be:
leugrott kocsijáról, és gyalogszerrel küzdött tovább.
A szikla szétlapította a kocsí rúdját, tengelyét,
kerekrét, zászlaját, törzsét, hogy elporlott a föld színén.
A Szél gyermeke otthagya a széttört kocsí roncsait,
és ágbogas nagy szálfákkal csépelte a szörnyek hadát.
Törött tagokkal, kettényílt koponyával, vérmocskosan,
fatörzsektől szétmorzsolva hulltak földre a ráksaszák.
Mikor megfutamította a támadókat Hanumán,
letörte egy nagy hegy csúcsát, és Dhúmraksa felé futott.
Az buzogányát lengetve, nem várta be a támadást:
vérfagyasztó üvöltéssel ő is szembe futott vele.
Irtózatossuhintással homlokra csapta ellenét
sok bogú buzogányával a tomboló, vad ráksasza.
A szörnyű erejű fegyvert fűszálnak vette Hanumán,
s csak érintésnek nézve a fejére zúduló csapást,
Dhúmraksa feje búbjára zúdította a nagy követ.
A kőszikla csapásától földre terült a ráksasza,
és mint a porrá omló hegy, úgy freccsent teste szerteszét.
E csúfos pusztulás láttán az életben maradt sereg
rettegve menekült vissza, s öldökölték az üldözők.

60.

Fővezére halálhírét meghallotta a Tízfejű,
s lihegve a haragtól, mint felingerelt kígyó sziszeg,
pompázatos arany trónján ülve, őrzöngve így beszélt
a ráksasza-vezérekhez, végignézte soraikon:

“A várfalakra őrséget! Torlaszt a várkapuk elé!
 Kumbhakarnát ájult, kábult álmából felserkenten!
 Brahmá átka alatt alszik egyfolytában hat hónapot,
 egy napra ébred fel, s most csak kilenc napja, hogy elaludt.
 Csatában ő a legszörnyűbb az összes ráksasza között;
 kiirtja a majom-népet, s a két királyfit is velük.”
 Fejedelmük parancsára a tétovázó ráksaszák
 erős bizonytalanságban mentek a rém laka felé.
 Vittek tömérdek élelmet, illatozó keneteket,
 tarka szirmú virágokból font koszorúk nyalábjaikat.
 Amint beléptek mérföldnyi széles hajléka kapuján,
 horkolásának szele mint a pelyhet fújta őket el.
 Erősen megkapaszkodtak, úgy másztak barlangjába be.
 Nagy nehezen bevergődtek az álnokság tigrisei
 az arany-ezüst padlójú barlangba. Ágyán ott feküdt
 szertevetett tagokkal, búzt árasztva száján s orrlíkán,
 arany pántok borította karral, fejéssel ékesen,
 a pokol-széles arcú, rút, visszataszító szörnyeteg.
 Ekkor a vitéz lelkek Kumbhakarna orra előtt
 ínycsiklandó rakást raktak húsból hegymagasságnyira,
 mellé vérrel színig töltött edényeket ital gyanánt,
 és rakásokba halmozták leölt vadak tetemeit.
 Szantálporral behintették álm-nyűgözött tagjait,
 illatozó virágokkal üdítették rút orrlíkat,
 és füstölőszerek füstjét fújták a horkoló felé,
 miközben mint viharfelhő bömbölt, üvöltött a csapat.
 Majd szorosan körülvették Kumbhakarnát zenészeik,
 és agyagdobokat, kürtöt, sípot, csigát és harsonát
 harsogtatott szünet nélkül tízezer ráksasza-vitéz.
 Ám e pokoli zajjal sem sikerült felébreszteni.
 Ekkor fokozni próbálták az ébresztő, szörnyű zsvajt.
 Tevéket, lovakat vertek, ösztököltek öszvéreket,
 és megszakadásig fújták a kürtöt, verték a dobot.
 Ütötték fahasábokkal egész testét mindenfelől,
 csépték csatabárdokkal, összeszedve erejüket.
 Egész Lankát betöltötte a fület repesztő zsvaj,
 zúgott hegyekben, erdőkben, de ő nem ébredt tőle fel.
 Ekkor nekiveselkedtek a nekidühödött ráksaszák,
 s erősebb eszközökhöz nyúltak, hogy ellibbentsék szenderét.
 Fekvő testére hajsoltak ezer vad elefántbikát.
 Megérezte az érintést Kumbhakarna, és felneszelt.
 Irtózatossal ásított. Oly rút fénnel villant elő
 pokolszáj mélységű torka, mint a lenyugvó Nap tüze.
 Ásításra tárt torkából úgy tört elő lehellete,
 mint a magasló hegycsúcsról lezúduló vihar szele.
 Talpára állt, és nyújtózott. Teste úgy izzott, villogott,
 mint a Végpusztulás mindent elemészto világtüze.
 Két nagy, sziporkázó csillag fényével égett két szeme,
 mint égő máglya rút lángja, mint cikázó villámsugár.
 Megmutatták, milyen gazdag étet halmoztak fel neki,

VI. A háború könyve

s vadkanokat, bölényeket felhabzsolt pillanat alatt.
A húst éhesen felfalta, a vért szürcsölte szomjasan,
kiivott sok boroskancsót, zsírosbödönöket befalt.
Az éjszakában-kószálók látták, hogy végre jóllakott,
s ekkor közel merészkedtek, s hajtott fővel állták körül.
Rájuk emelte álmotól hunyorgó, pislogó szemét,
és zavaros tekintettel fordult a ráksaszák felé:
“Miért szakítottátok meg erőszakkal alvásomat?
A király üdve sértetlen? Nem fenyegeti-e veszély?
Vagy talán másokat támad félelmetes veszedelem,
azért jöttetek álmomból váratlanul felkelteni?
Akárki merte támadni, én eltiprom a vakmerőt;
ha kell, széttépem Indrát, vagy jéggé dermesztem a Tüzet.”
Az ellenség-letipró szörny haragját tovább szítani,
Júpáksa, a király híve, összetett kézzel így beszélt:
“Tudod, nem fenyeget minket istenektől jövő veszély;
nekünk csak ember árthat, s most e nem-várt csapás tört reánk.
Lankát körülkerítette hegynagyságú majmok hada;
a Szitáért bosszút álló Rámától rettegünk nagyon.
Felperzselt a szép várost egy gonosz szándékú majom,
és teljes hadi népével Aksa királyfi is halott.
Nem sérthették királyunkat az istenek, a démonok,
a szellemek, s Rámától kell e sértést elszenvednie.”
Bátyja szégyene hírére Kumbhakarna haragra gyúlt,
s irtózatosságtól forgó szemmel közölte válaszáat:
“Csatában még ma szétzújom a majom-nép egész hadát,
megölöm Rámát és öccsét, bátyámhoz azután megyek.
Majom-hússal, majom-vérrel lakjék jól minden ráksasza;
Ráma s Laksmána vérével majd én oltom a szomjamat.”
Bátyja vára felé indult Kumbhakarna, a szörnyeteg;
lépteit dobbanásától megremegett a föld színe.

61.

Három Világot átlépő Visnu lépett úgy egykoron,
ahogy a hegymagasságú, nagy ráksasza közeledett.
Vízről terhes viharfelhők gomolyához hasonlatos
termete láttán rémülten szétfutott az egész sereg.
Ráma nézte csodálkozva a növekvő közeledőt,
s látta, hogy a majom-had fut. Megkérdezte Vibhísánát:
“Ki ott az a hegynagyságú, sárga-vörös szemű vitéz,
aki felénk tart Lankából, mint villám-csíkos vízádó?
Akár a Föld zászlórúdja, úgy nyúlik a magasba fel,
s e szörnyű jelenéstől a majom-nép megfutamodik.
Ráksasza? Vagy talán démon? Mondd meg, ki ez az óriás?
Ilyen irtózatosságot szörnyet nem láttam életemben én.”
Az ernyedetlen erejű Ráma kérdő szavaira
így felelt Raghu sarjának a nagy eszű Vibhísana:
“Visravasz nagynevű sarja, Kumbhakarna ez a vitéz,

aki egykor magát Indrát s Jamát tusában győzte le.
 Nem ismer ez a kincses Föld hozzá hasonló óriást.
 Fél tőle, mint a Végzettől, a harminchárom églakó;
 vad erejű, szigonyt tartó kezét még ők is rettegik.
 Mert szörnyű Kumbhakarnával az erő vele született;
 erejét Brahmától nyerte az összes többi ráksasza.
 Amint megszületett, rögtön nagyétkű volt a csecsemő,
 és sok-sok ezer embert falt fel egy szempillantás alatt.
 A szörnyeteg falánksága minden élet megrémített,
 és esdekeltek Indrához oltalomért az emberek.
 Indra haragra gerjedt, és villámát zúdította rá.
 Az ütéstől megingott és felüvöltött irtóztatón.
 Kumbhakarna üvöltése a rémült emberek hadát
 élet reményét elvesztő félelemmel töltötte el.
 A ráksasza haragjában kitepte az istenkirály
 elefántjának agyarát, s mellbe döfte Indrát vele.
 Kumbhakarna döfésére a nagy Indra megtántorult.
 Az összes istent és szentet dermedt ijedség fogta el,
 s oltalomért keresték fel az Önmagától Létezőt.
 Az Alkotónak elmondták Kumbhakarna rémtetteit,
 emberevő mohóságát, asszonyok elrablásait,
 a békés remete-tanyák feldúlását, vad erejét.
 »Ha így fogja tovább falni falánkan az embereket,
 nem is kell sok idő hozzá, elnéptelenül a világ.
 A Létezők Teremtője végighallgatta a panaszt;
 a ráksaszákat hívatta; köztük volt Kumbhakarna is.«
 Megrázkódott az undortól maga a Teremtés Ura,
 majd visszatért nyugodtsága, és kimondta ítéletét:
 »A földi lét romlására nemzett atyád, Pulasztja-sarj!
 Mától fogva halottként fogsz feküdni mozdulatlanul.«
 Brahmá átka lesújtott rá, és elterült a trón előtt.
 Méltatlankodva szólalt meg az ítéltre Rávana:
 »Kivágod az arany fát, ha megnőtt és gyümölcsöt terem?
 Unokádat elátkoznod nem illó, Teremtés Ura.
 Szavad nem vonható vissza, aludni fog kétségtelen,
 de szabj határt az alvásnak, s adj időt ébrenlétre is!«
 Határozatát így mondta az Önmagától Létező:
 »Hat hónapig egyfolytában alszik, ébren lesz egy napig,
 és éhesen fog kószálni a föld színén az óriás.
 Mint a lángra kapó tűzvész, fog falni mindent egy napig.«
 E rémítő jelenségnek íme, ez a története.
 Most végső veszedelmében felébresztette Rávana.
 Odujából előbújt a lebírhatatlan szörnyeteg,
 dühödten szanaszét futkos, hogy felfalja a majmokat.
 Meglátta Kumbhakarnát és szétszaladt a majomsereg;
 ilyen rémség hatalmával nem szállhat szembe a majom.
 Félelmüket csitítsd azzal, hogy ez csak mozgó gépezet;
 ha szavadnak hitelt adnak, megnyugszik a futók hada.»
 Vibhísana időhöz-mért, üdvös tanácsa hallatán
 szóval fordult vezéréhez, Nílához, Raghu hős üke:

VI. A háború könyve

“Azonnal bírd megállásra a menekülő sereget!
Vegyétek körbe Lankát, és álljatok el minden utat!
Halmozzatok fel fegyverként sziklákat és fatörzseket;
követ szorítson markában vagy szálfát mindegyik majom!”
Ráma parancsszavát vette a sereg főparancsnoka,
és szoros ostromgyűrűt vont a majmokkal a vár körül.

62.

A ráksaszák oroszlánja az álomtól kótyagosan
lépdelt rettentő léptekkel a város pompás útjain.
Ráksasza-hősök ezrével követték a nagy erejűt,
virágesőt hintettek rá a házakról, amerre ment.
A ráksaszák királyának színarany hálóval befont,
napként tündöklő, tág termű palotájához ért hamar.
Belépett bátyja házába Kumbhakarna s kísérete;
mint földrengéskor, úgy ingott léptei alatt a talaj.
A Tízfejű megörvendett, hogy testvére megérkezett;
elébe sietett tüstént, s trónjához ő vezette el.
A trónus vánkosán ülő bátyja lábaihoz hajolt
fejével Kumbhakarna, és megkérdezte: “Mondd, mit tegyek?”
Rávana újra felkelt, és örvendezve ölelte meg.
Testvére ölelésére, illendő üdvözet után
leült mellé csodás, égi trónusára a ráksasza.
Midőn helyét elfoglalta bátyja mellett a trónuson,
haragtól lángoló szemmel szólította meg Rávanát:
“Mi történt, hogy erőszakkal felébresztettél, Rávana?
Mondd meg, kitől rémültél meg? Ki vágyik a holtak közé?”
Haraggal érkező öccsét, Kumbhakarnát, a Tízfejű
harag-sötét tekintettel így világosította fel:
“Alvásod idejét töltöd hat hónapig, nagy erejű,
s nem tudod szenderedben, hogy Rámától ránk zúdult a vész.
Szövetkezett Szugrívával Dasaratha erős fia,
s az óceánon átkelt, hogy nemzetségünket irtsa ki.
A majmok elpusztították a ráksaszák legjobbrait,
de nem látom, hogy harc közben hullanak a majmok is.
E felénk áradó romlást tartóztasd fel, erős karú!
Azért keltettelek fel, hogy egy szálíg pusztítsd őket el!”

65–66.

A ráksasza-mahárádza kétségbeeste hallatán
Kumbhakarna felkacagott, s magabiztosan így beszélt:
“Kioltom a sötét lelkű Ráma életét, és vele
kioltom szíved aggályát; élvezd ismét nyugalmadat!
Harcvagytól égve rárontok az ellenségre győztesen,
s a bávatag vezéreknek gyávaságát jóvá teszem.”
Megölelte testvérbátyját, megkerülte jobbkez felől,

tisztelettel fejet hajtott, s indult, hogy kezdje a tusát.
 Lovakkal, elefántokkal, dübörgő szekerekkel is
 követték kocsihajtók a kocsihajtók legjobbját.
 A várfalon csak átlépett a hegycsúcs-lábú óriás,
 és óriási léptekkel indult a csapatok felé.
 Miközben szaporán lépdelt, hogy célhoz érjen mielőbb,
 fenyegető, baljós jelek villantak fel mindenfelől.
 Szamár-szürke viharfelhők villám-ostora csattogott,
 a föld alól moraj hangzott, inogtak erdők, tengerek,
 tűzparaszat faló szájjal sakál-falka üvöltözött,
 tömérdék surrogó szárnyas mind balkéz felől körözött,
 döngkeselyű vágódott le a dárdájára hirtelen,
 bal szeme rángatózott, és meg– megrándult a bal keze,
 tüzes üszők csapott földre, és sistergett félelmesen,
 elsötétült a Nap fénye, nyomasztón állt a sűrű lég.
 Ám ő szóra se méltatta e vészes tüneményeket,
 s ment, mert a Végzet hajtotta a biztos pusztulás felé.
 Amint a várfalon túlra lépett az óriási láb,
 előtte állt a felhőként gomolygó, nagy majom-sereg.
 A rémítő szemű láttán, akit sem Indra, sem Jama
 elpusztítani nem bírna, menekült, aki csak tudott.
 Hanyatt-homlok futó népét fékezte volna Angada:
 “Megállni, visszafordulni, csatázni, ugróléptűek!
 A gyáván megfutóknak nincs menedékük a föld színén!
 Folytassátok a küzdelmet! Mért féltitek az életet?
 Ha fegyvertelenül, gyáván lopakodtok titkon haza,
 feleségeitek is megvet, s a gúny rosszabb, mint a halál.
 Induláskor vetélkedve fogadkoztatok hencegőn,
 s hetvenkedésekből most mi lett? Meghalt, vagy elinalt?
 Dicsőség lesz csatánk bére, ha mi kerekedünk felül;
 s ha elesünk, a hősökre vár Indra fényes csarnoka.”
 Arany-ékszeres Angada buzdítására a futók
 vitézhez méltatlan szóval kiáltották feleletül:
 “Fertelmes pusztulás vár ránk, ha utolér a ráksasza;
 megállásra idő most nincs; futunk, mert kedves életünk.”
 Fejvesztve menekültek mind a világ tíz tája felé
 a rút tekintetű rémség láttára a majom-bikák.
 Angada érvelt, buzdított. Végül a biztatás hatott:
 rábírta a megállásra a ráncos-képű sereget.
 Felgyúlt a harci kedv bennük, visszafordultak a futók,
 s új támadásra vártak jelt a fán-lakók vezérei.

67.

Újra nagy kedvvel indultak, halálra szánva testüket,
 s szörnyű élet-halál harcra lendültek önfeláldozón.
 Fatörzseket csavartak ki a nagy testű erdőlakók,
 és sziklákat ragadtak fel, s megrohanták az óriást.
 Mint meredek hegyoldalra mászott-ugrott rá sok majom,

VI. A háború könyve

és tépte, marta, szaggatta bősziült erővel mindegyik.
Fogát, karmát belévájta a sok belécsimpaszkodó,
csépelte karral, öklözte az ugróléptűek hada.
Markával összemarkolta a ráksasza a majmokat,
és felfalta haragjában, mint kígyókat a keselyű.
Kumbhakarna pokol-mélyű szájában tűnt el sok majom,
s két orlikán s fülén bújt ki fürge siklással némelyik.
Hússal-vérrel beszennyezte az iszamóssá vált talajt,
s úgy tombolt fel s alá, mint a végromlás tébolyult tüze.
Mint tűzvész nyári hőségben falja a száraz bokrokat,
Kumbhakarna mohón falta seregestül a majmokat.
Pusztító erején megtört a majom-nép lendülete.
Angada látta; szélvészfént száguldott, hogy segílyt vigyen.
Eget rázó üvöltéssel egy nagy hegycsúcsot lengetett.
Iramát látva, megtorpan Kumbhakarna kísérete.
Mennykőcsapásként zúdult a szörny fejére a sziklaszál.
A kőszikla csapására a nagy Indra ellenfelét
irtózatot harag lángja öntötte el, mint áradat.
Válin vitézi sarjára vetette bősziülten magát,
s bömbölt, hogy megregettette a legerősebb majmot is.
Megcsóválva hajította szigonyát Angada felé.
A felé repülő fegyvert a harc útjait ismerő
majom-hős könnyű ugrással kikerülte sértetlenül,
majd felszökkenve, öklével mellen sújtotta ellenét.
Egy pillanatra elkábult a hegy nagyságú óriás,
de nemsoká magához tért, elkapta Angada kezét,
s nagy ívben elhajította. Ájultan földre hullt a hős.
Amikor vele így végzett, szigonyát kapta újra fel,
és sújtásra emelt karral Szugrívára rohant vele.
A bölcs majomkirály látta, hogy rá pályázik most a szörny.
Nem várta be, amíg hozzá érkezik; ő is támadott.
Felragadt egy hegycsúcsot, meglegette feje fölött,
és nagy irammal száguldott, szemben fogadni ellenét.
A szörnyeteget meglepte a nemvárt ellentámadás,
és görcsbe ránduló testtel megtorpan a majom előtt.
Foga közt majmokat rágott, majomvér folyt le mellkasán.
A majmok mahárádzsája Kumbhakarnára ráívalt:
"Hadrépemet legyilkoltad, szétszórtad hadsoraimat,
seregemet behabzsoltad, növelted szörnyű híredet.
Elég a közrendű majmok mészárlásából, ráksasza!
Velem szállj szembe, és álld ki e hegycsúcsból a támadást!"
Meglendítette a hatalmas sziklát,
és Kumbhakarnára vetette hévvel.
Mellen találta vele Kumbhakarnát;
mennykőcsapásként lecsapott a kőszál.
A széles mellen a tömör, kemény kő
kettőbe mállott puha sárgöröngyként.
Dermedve nézték az ugorva-járók,
örömrivalgással az éji rémek.
Felingerelte az ütés a szörnyet,

a fájdalomtól iszonyút üvöltött.
Nap-csillogású gerelyét ragadta,
s közelgő ellene felé kidobta.
Repült erővel az aranyfogantyús,
hegyes gerely, ámde elébe ugrott
a Szél-isten fia, a levegőben
röptében elkapta, szilánkra törte.
A nagy majom vitéz tettét megcsodálták a fán-lakók,
s győztes csatakiáltással ujjongott az egész sereg.
Haragra gerjedt a homályban-élők
királya, látva, hogy a fegyver eltört.
Letörte Lanká hegye sziklacsúcsát,
s két kézre fogva, a majomra sújtott.
A szörnyű súlyú, iszonyú ütéstől
Szugriva kábulva rogyott a földre.
Az éji rémek hada kárörömmel
rikoltott, látva a vezér elestét.
Győztesen lépett oda Kumbhakarna
porba lesújtott ellenfele mellé,
felkapta, s vitte a hatalmas testet,
mint tomboló szél elefántnyi felhőt.
Vonszolta vergődve, sután vonagló
zsákmányát Lanká fele Kumbhakarna.
Virágész hullt a fejére házak
ablakaiból, palota-tetőkről.
A rizsszem- és virág-zápor, az illatos vízpermeteg,
s a szellős, széles út hűse felélesztette a vitézt.
Mikor feléledt a vadul szorító
karok bilincseiben a foglyul ejtett,
körültekintett a királyi úton,
s tervet kovácsolt a csatához-értő:
"Fogságba ejtett ez a Kumbhakarna;
most mit tehetnék ilyen állapotban?
Azon kell lennem, hogy alattvalóim
üdvére váljak, amit így cselekszem!"
Nekiesett bőszen a szörnyetegnek!
Kemény tíz karma a fülét letépte,
hegyes fogával leharapta orrát,
lábával csíkot a hasán hasított.
Elveszítette a fülét s az orrát,
sebek tátongtak valamennyi tagján,
vérpatak ömlött le a lába szárán;
lecsapta kínjában a földre foglyát.
A földhözvágottra reárohantak
a ráksaszák, és dühösen püfölték.
De mint a labda, levegőbe ugrott,
s Rámánál toppant le a földre tüstént.
Az orrát és fülét vesztett, sebgödrök-fedte óriás
úgy csillogott ön-vérében, mint patakok-csíkozta hegy,
mint villámszalagos felhők gomolya a mennybolt ívén.

VI. A háború könyve

De új csatára készült fel a hegynagyságú szörnyeteg.
Vélt martalékát menekedni látva,
haraggal rontott a csatába újra.
Körülnézett fegyver után a rémség,
és óriási buzogányt kapott fel.
Lanká falán át sebesen kilépett,
s ugorva-járók seregébe ugrott.
Úgy falta, nyelte a csatában őket,
mint a világvég elemésztő lángja.
Éhezve húsra, szomjazva a vérre,
száguldott szerte a majom-seregben,
és azt se nézte, ki került elébe:
majomként falta fel a ráksaszákat.
Kettőt, hármat, s akár többet a majmok s ráksaszák közül
fél kézzel összemarkolt és szájába dobta szaporán.
Vértől, velőtől és zsírtól csöpögött szája szöglete,
és közben meg sem érezte a sziklatömbök záporát.
Az erdőlakók Rámához menekültek oltalomért:
"Jaj, Kumbhakarna tombolva felfalja mind a majmokat!"
Felkapta kígyó alakú, nagy íját,
felajzva rajta a kemény, feszes húrt,
vállára fűzte tegezét nyilakkal,
s tusára szállt ki Raghu hősi sarja.
Erős majom-oroszlánok csapatai vették körül
a harcba induló Rámát, és Laksmana ment oldalán.
A síkon messziről látta a véres testű, rőt szemű,
fej-ékes Kumbhakarnát, a ráksaszák legnagyobbikát.
Mecélozta az erdőtűz lángjaként izzó óriást,
és meghúzta erős íját Dasaratha vitéz fia.
A megfeszülő íj hangja felbőszítette ellenét,
s a veszedelmet fitymálva, a zaj irányába rohant.
Ráma nyílának suhogó esőjét
beitta teste, mint a por a záport,
s nagy buzogányát fenyegetve rázva,
futásra készítette a fán-lakókat.
Ekkor a Szélvészt megidézte Ráma,
s nyíllá varázsolta varázsigével.
Tőből leszelte az a nyíl a karját,
s buzogányostul leesett a földre.
Az óriás ráksasza szörnyű karja,
melyet lemetszett az a Fergeteg-nyíl,
a hadseregre lezuhant magasról,
s majom-falkákat lapított laposra.
Mint óriás kard lemetélte hegycsúcs,
meredt a csonkult karú Kumbhakarna.
Félkézzel egy fát kicsavart a földből,
s Rámára rontott iszonyú haraggal.
Mint támadásra felemelt fejű, nagy
kígyó, nyúlt égre keze a fatörzssel.
Ráma Indra-adományozta nyíllal

levágta ellenfele bal kezét is.
 Mint földcsuszamláskor a hegy gerince,
 gördült a földre Kumbhakarna karja,
 és ott csapkodva, vonagolva görcsben,
 fát, medvét, majmot, hegyeket ledöntött.
 Két karját veszítve, iszonyún üvöltve
 rohant tovább Ráma felé a rémség.
 Ráma két félhold-hegyü nyílvevesszővel
 levágta lábát is a ráksaszának.
 A föld megrendült, amikor ledőlt a
 két láb, mennydörgés-szerű puffanással.
 A döndülés átzúgott vízen, erdőn,
 s visszhangzott messze a hegyüregekben.
 Levágott karral, lemetélt lábakkal
 kúszott tovább Ráma felé a testcsonk,
 mint Hold felé a démon-fej az égen,
 s üvöltő száját tátotta falásra.
 Pokol szádája tűzű, szörnyű torkát
 megszórta Ráma sűrű nyíl-özönnel.
 Torkára fojtotta a szót a fegyver,
 s csak bűgött kínjában, esztét veszítve.
 Most Ráma a Fény-adó ragyogását,
 Brahmá jogarát, a Halál dorongját
 s Indra villámát ígézte nyilába,
 s újra helyezte a szörnyű vesszőt.
 Szél-suhanású, hegyes, ékes tollú,
 a déli napfény sugarával égő,
 mennykőcsapásként iszonyú ütészű
 nyilát a ráksasza nyakára lőtte.
 A hegynagyságú, diadémmal ékes,
 agyarak szálfá-sorával vicsorgó
 fejet úgy szelte le a nyíl ütése,
 mint Indra villáma a Vritra-szörnyet.
 Az óceánba bezuhant a nagy test,
 az óriás ráksasza csonka törzse.
 Halat, kígyókat, sok ezernyi szörnyet
 összelapított, s a fenékre süllyedt.

68–69, 73.

Amikor Kumbhakarnával végzett Ráma nyílvevesszeje,
 a Tízfejűnek megvitték a gyászos hírt a ráksaszák:
 “Király, testvéred úgy tombolt, mint a testet öltött Halál;
 mint a vad Végzet, úgy falta a menekülő majmokat.
 Ám Ráma keze súlyától összeroppant diadala.
 Csonkult törzse a hullámozó óceán fenekén pihen,
 hiányzik füle és orra, véréből vérpatak fakadt,
 keze és lába torlaszként zárja el Lanká kapuit,
 hegycsúcs-nagy teste eltorzult, mint erdőtűz perzselte fa.

VI. A háború könyve

A Raghu-sarj nyílának lett áldozata vitéz öcséd.”
Kumbhakarna halálhíre villámként érte Rávanát.
A fájdalomtól elkábult és elzuhan a Tízfejű.
Lassan-lassan magához tért a ráksasza-uralkodó,
s kétségbeesve gyászolta, siratta öccse végzetét:
“Óh, ellenségeid gőgjét letörő, páratlan vitéz!
Jama lakába távoztál, elszakított tőlem a Sors.
Semmi vagyok nálad nélkül, jobb karomat vesztettem el.
Nem féltém istent és démont, míg te álltál oldalamon.
Mi dolgom a királysággal? Mit ér most már Szítá nekem?
Mit várhatok az élettől, ha Kumbhakarna elveszett?
Ha öcsém gyilkosát, Rámát, csatában meg nem gyilkolom,
inkább a halált választom, mint ezt a hitvány életet,
és Jama birodalmába megyek még ma öcsém után,
mert hogyha hűtlenné válok hozzá, tovább nem élhetek.”
Így jajveszékelt kínjában a gonosz lelkű Rávana.
Bánatban elmerült atyját megszólította Indradzsit:
“Atyám, középső testvéred, a nagy vitézségű, halott;
ámde erős lelkű férfi nem síránczik így, király!
Nem vagy-e a Három Világ ura legyőzhetetlenül?
Miért merülsz így bánatba, mint közönséges rendű lény?
Brahmá adott ajándékkul dárdát, páncélt, íjat, nyilat,
adott ezer számár húzta, felhődübörgésű kocsit.
Kardoddal széthasítottál sok istent, démont, szellemet;
öltözz fegyverbe és indulj, sújtsd le a Dasaratha-fit!
Vagy inkább várj, maháradzsa, hadd induljak csatába én;
kiirtom ellenségedet, mint kígyókat a saskirály.”
Rávana megölelte és ékszerekkel halmozta el,
s a harcba elbocsájtotta; közben áldást mondott reá.
Ekkor a nagy fenségű hős nagy harci kocsijára szállt,
és vágatott a harctérre, ahol még dült az ütközet.
Tódult utána vídáman sok nagy erejű ráksasza;
harcvágásban égve, ujjongva lóbáltak íjat és nyilat.
A csatátérre érkezve, az Indrán-győztes hadvezér
leszállt a kocsiról, s készült áldozatot mutatni be.
A ráksaszák köré gyűltek, fellobbantották a tüzet,
s szörnyű varázsigét mormolt az áldozathoz Indradzsit.
Pörkölt rizs-szemeket hintett, füstölőszert s virágokat
az áldozat-nyelő lángba, bőségesen, szabály szerint.
Majd dárdákkal s nyílvesszőkkel táplálta az oltár tüzeit,
és egy fekete bakkecskét fojtott meg és dobott reá.
A tűz füst nélkül égett, és lángja magasra felcsapott,
s fényes győzelmet ígértek a biztató előjelek:
a lángnyelv jobb felé hajlott, olvadt aranyként tündökölt,
s elégedett, kegyes kézként nyúlt ki tápláléka után.
A Brahmá-adományozta dárdát ragadta fel a hős,
s varázsigékkal bűvölte láthatatlanná kocsiját.
A zászló– s lobogódíszes kocsik s lovak tömkelege
vágatva harcba indult, és csatakiáltás harsogott.
Kemény hegyű nyílvesszőkkel, számtalan ékes, csillogó

gerellyel, nyárrsal öldösték a majmokat a ráksaszák.
Vérszomjasan buzdította az öldöklőket Indradzsit:
"Rajta, szúrjátok, üssétek, irtsátok ki a majmokat!"
Kivált a sorból, levegőbe tűnt el,
az erdők népe serege fölé szállt,
és a magasból nyilait esőzte,
mint sűrű záport a fekete felleg.
A láthatatlan nyilazó nyilától
átfúrt tagokkal, kilehelve lelkük,
hörögve roskadtak a földre sorra,
mint Indra harcán a hegy-óriások.
Csupán azt látták, hogy a nyíl-eső hull,
de a varázslat köde fedte szörnyet,
az Ég Urának konok ellenségét,
nem látta senki a majom-seregéből.
Testüket teletüskézték a lángoló, hegyes nyilak,
mint kifeslő virágkelyhet a sárga porzók szálai.
Soknak, míg felfelé nézett, a szemébe csapott a nyíl,
és egymásba kapaszkodva, tapogatózva buktak el.
Hanumánt, aztán Szugrívát, Angadát, Gandhamádanát,
Szusénát, Végadarsint és az erős Dzsámbavánt velük
sorra bénává sebzette a gonosz ráksasza-vezér,
varázsigékkel megbűvölte dárdáival, nyilaival.
Elhulltak sorra a majom-vezérek
mennnykőcsapásként zuhogó nyilától.
Most Laksmanát és Rámát vette célba
aranyfonálként suhanó nyilakkal.
Mint nyári zápor kopogó esőjét
rázta testéről le a hős királyfi
a sok hulló nyíl buzogány-ütését.
Fürkészve nézett a magasba, s így szólt:
Laksmana, látod, ez a szörnyű démon
varázserővel jön az ütközetbe.
Megsemmisült hadseregünk a harcban,
s minket szorongat ez a nyíl-eső most.
Az Alkotótól szigorú vezeklés
jutalmaként nyerte varázshatalmát:
nem látja ember szeme, rejtve támad;
hogyan győzhetnénk le a láthatatlant?
Az Önmagát Létrehozó, Magasztos
Brahmá kegyét el ne vitassa senki!
Alázattal vessük alá magunkat
e nyíl-özönnnek, a varázserőnek.
Esőfüggönyként zuhogó nyilával
borítson el most ez a démon-Indra!
Látod, a majmok hadi népe úgyis
fényét veszítve, szomorún kiritkult.
Ha látja, hogy mi is a földre hulltunk,
harcunk feladva, haragot feledve,
Lankába megtér, hogy a hírt jelentse,

VI. A háború könyve

mámorban úszva, diadalra büszkén.”
Mint sűrű háló, zuhogott a sok nyíl,
a két királyfit beborítva sebbel.
A földre rogytak, erejük veszítve.
Ujjongott, ezt látva, a Láthatatlan.
Midőn a majmok seregét leverte,
s legyőzte Rámát, vele Laksmanát is,
eltávozott rögtön a harcmezőről,
Rávana várába sietve indult.
Nagy üdvívalgás közepette góggel
beszámolt atyjának a győzelemről.

74.

Midőn a két hős is a földre roskadt
Szugriva, Níla és Angada mellé,
s eszméletét veszve hevert a porban,
a megmaradt had a reményt feladta.
A nagy tudású, okosan beszélő
Vibhísana látta, hogy a majom-had
kétségbeesve menekülni készül,
s bölcs szóval biztatta a csüggedőket:
“Ne féljete! Nincs ok a csüggedésre!
Elkábult, nem halt meg a két királyfi.
Önként engedtek a nagy Alkotónak,
alávetették magukat nyilának.”
Ezt hallva, Hanumán hódolt a nagy Brahmá-fegyver előtt,
amellyel Indradzsit győzött, s a fán-lakókhoz így beszélt:
“Minden megsebesült majmot, akiben élet-szíkra van,
meg kell próbálni életre kelteni e dúlt harcmezőn!”
Ekkor a Szél vitéz sarja és a legbölcsebb ráksasza
az éjben fáklya fényénél végigjárta a harcteret.
Mint hamvadó zsarátnokra, találtak az agg Dzsámbaván
nyilakkal tűzdelt testére; kialvóban volt élete.
A haldokló mellé lépett, és kérdezte Vibhísana:
“Hagytak még életet benned a nyílvesszők, nemes vitéz?”
Vibhísana szavát hallva, a medve-nép vitéz ura
a fájdalomtól megcsukló, elhaló hangon így felelt:
“Rád ismerek a hangodról, bölcs ráksasza-fejedelem,
de már szememre ködfátyolt borított a nyilak sebe.
Mondd, életben van Hanumán, majomvezérek tigrise?”
Agg Dzsámbaván kérdésére Vibhísana így válaszolt:
“Miért a Szél fiát kérded, és nem Rámát és Laksmanát?
Sem rájuk, sem Szugrívára, sem Angada királyfira
nincs olyan gondod, élnek-e, mint Hanumánra, bölcs vezér?”
Vibhísana beszédére a medvék ura így felelt:
“Hallgasd meg, ráksaszák bölcse, miért kérdeztem Hanumánt.
Ha ez a hős életben van, a halott sereg sem halott;
ha kilehelte lelkét, mind meghaltunk elevenen is.

Tudd meg: ha él a Szél-isten vihar-erejű gyermeke,
hatalmában a Tűz párja, élet-reményünk megmarad.”
A fekvő Dzsámbaván mellé odalépett a Szél fia,
és tisztelettel érintve lábát, köszöntötte a hőst.
A sebesült testű vezér Hanumán hangja hallatán
úgy érezte, hogy testébe az élet visszaköltözött.
A medvék ura Hanumánt üdvös tanáccsal látta el:
“Kelj útra, Hanumán, mentsd meg az erdőlakók életét!
Indulj páratlan útra fent, fent a nagy óceán fölött!
Szállj a hegyek királyához, Himálájához, Szél fia!
Meglátod az arany csúcsú, égbe meredő Risabhát,
és mellette a Kailásza mennyet-támasztó bérceit,
s középen a kettő között a sziporkázó, csillogó,
minden varázsfűvel dúsan benőtt, fényes Gyógyfű-hegyet.
A hegytetőn találsz majd négy, messzire látszó, villogó,
a tűz égtájjra tündöklő fényt árasztó varázsfüvet:
a Holtakat-feltámasztót, a Nyílvessző-kifordítót,
a Sebeket-beforrasztót, Élet-színét-visszaadót.
Szakítsd le mind a négyet, és térj vissza gyorsan, Hanumán,
serkentsd a fűvel életre a majmokat, Szél gyermeke!”
Az agg vezér tanácsára Hanumán minden erejét
tüstént magába gyűjtötte, mint tenger a szél rohamát.
A hegy csúcsára felszökkent, s amint megállt a hegytetőn,
mint másik, magasabb hegycsúcs magasodott nagy termete.
Az Óceán előtt hódolt, hogy ügyéhez kegyes legyen,
s páratlan tetre készült fel a Rámáért buzgólkodó.
Felszökött a Nap útjáig, s fáradhatatlanul haladt
célja felé, oly szédítő irammal, mint atyja, a Szél.
Agg Dzsámbaván tanítását eszében tartva, nemsoká
felismerte a két csúcsot a fenséges Himáláján,
s leszállt a vízesésektől zúgó, barlanggal zezugos,
számtalan bővizű forrást fakasztó, erdőkkel benőtt,
felhő-fehér jégcsúcsokkal magasló, páratlan hegyen.
Bejárta keresztül-kasul a rejtélyes Gyógyfű-hegyet,
ezer meg ezer mérföldet tett meg rajta mindenfelé,
ámde a keresésükre induló Hanumán elől
mind elbújtak a hegységen a hathatós varázsfüvek.
Egy szál fűvet sem sikerült a hősnek
találni. Ekkor iszonyút üvöltött,
szeme a dühtől vörösen parázslott,
és rákiáltott a hegyóriásra:
“Kemény sziveddel mi jutott eszedbe?
Részvétlenül nézed a Ráma sorsát?
Megszégyenülsz most karom erejétől:
csúcsod letépem, te hegyek királya!”
A hegy gerincét, sok ezernyi fával,
arannyal, érczel, kimagasló bérccel,
vaddal, madárral keze megragadta,
és felszakította csodás erővel.
Amint letörte, levegőbe ugrott,

VI. A háború könyve

megrázkódtatva az eget s a földet,
s száguldott, mint a keselyűk királya.
Dicséretét zengte sok égi dalnok.
Felharsant láttára az üdvivalgás
a hadseregben, s viszonozta ő is.
A mesze zúgó, diadalmi hangra
az éjben-járók hada visszabömbölt.
Terhével ekkor Hanumán leugrott
a majom-tábor közepén a hegyre,
s illőn köszöntve a parancsadókat,
Vibhisanához ölelésre járult.
A sok varázsfű csoda-illatától
tüstént kigyógyult a nyilak sebéből
a két királyfi, s a majom-vezérek
talpra ugrottak megelevenedve.
Hogy ez megtörtént, Hanumán, a bátor,
fogta a Gyógyfű-hegyet, újra vitte,
helyére rakta a Himálajában,
majd visszatért Ráma hadához ismét.

75.

Ekkor a nagy vitézségű Szugriva, a majomkirály,
haszonra vezető szóval parancsot adva, így beszélt:
"Vigyáznunk kell, hogy testvére, Kumbhakarna veszze miatt
örjöngve, ki ne tölthesse rajtunk bosszúját Rávana.
Valamennyi sebes léptű, ugrálva járó fán-lakó
támadjon tüstént Lankára, és vigyen tüzes üszköket!"
Mikor a Fény-adó eltűnt, s felváltotta az éjszaka,
kezükben tüzes üszkökkel rohamra indult a sereg.
A vak sötétben hömpölygő, félelmetes tűz-áradat
közeledtére rémülten menekült minden kapuőr.
A várkapukra, utcákra, házak magas tetőire,
nagy palotákra víg kedvvel tüzet vetett a sok majom.
A vadul tomboló tűzvész házak ezreit falta fel.
A föld színére roskadtak a hegynagyságú paloták.
Itt a legdrágább szantálfa és legnemesebb áloe,
korall, gyémánt és gyöngy égett, és sziporkázó drágakő,
ott könnyű lenvászon lángolt és pompás selyem díszruhák,
gyapjúszővet parázslott, és olvadtak arany ékszerek,
hímzett lótakarók égtek és hámok, nyergek, ostorok,
elefántok nyak-díszei, remekbe faragott kocsik,
a katonák pajzsai és a harci ménnek vértjei,
kard, íj, nyíl, ideg és puzdra, buzogány, lándzsa és gerely.
Mámborból ébredők, sűrű bortól tántorgó léptüek,
kényelmes nyoszolyájukban kedvesük mellett pihenők,
gyermkeiket hurcolva, sikoltozva menekülők
ezreit falta fel a tűz, és harapózott mind tovább.
A béklyójukat eltépő elefántok és paripák

úgy kavarogtak Lankában, mint óceánban a halak.
Az égő Lanká fényében a tenger vize villogott
a tükröződő lángoktól, mintha vér ömlött volna rá.
Most Ráma is felajzotta erős íján az ideget;
a pendülő húr hangjától megrettentek a ráksaszák.
Szilánkokká forgácsolták az íjról röppenő nyilak
a Kailásza-csúcs nagyságú, kemény, tömör városkaput.
Ráma nyilai láttára a ráksaszák vezérei
kapkodva, fejüket veszelve övezték harcra magukat.

81.

Indradzsit látta, hogy hullnak rakásra mind a ráksaszák,
s haragtól vérvörös szemmel csatába rontott a vitéz.
Amikor megpillantotta Rámát s mellette Laksmanát,
káprázatot támasztott, hogy megtörhesse erejüket.
Kocsijára varázsolta Szítá hasonmását a gaz,
s meggyilkolását mímelve, a majmok fele hajtattott.
Közeledtére felpattant harcra készen a hadsereg,
s gyilkos haraggal sziklákat szorított mindegyik majom.
A Szél fia haladt élen, mint vezéreléféntbika,
szörnyű ütész hegycsúcsot tartott feje fölött keze.
A majom-csapatok láttán a tomboló, vad ráksasza
kardot rántott, s az ál-Szítá hajába markolt bal keze.
A majmok szemeláttára verni kezdte az alakot,
s az odavarázsolts képmás sikoltozott: “Ráma, segíts!”
Miközben Szítá képmása segítségért kiáltozott,
éles pengéjű kardjával rásújtott Indradzsit keze.
A kardcsapásra vállától derékig szelt testtel zuhant
a földre a csodás arcú, karcsú derekú nőszemély.
A gyilkos tett után gúnnnyal szólt Hanumánhoz Indradzsit:
“Nézd, hogy kettéhasítottam kardommal Ráma kedvesét!
Hiába jöttetek, meghalt a Vidéha-királyleány.”
Irtózatos harag fogta el e szóra a majmokat.
Fatörzseket és sziklákat lóbált kezében mindegyik,
és bömbölve vetették rá a ráksaszákra magukat
Hanumán vezetésével, véres bosszúra szomjasan.

83–90.

A dúló csatazaj hangja Ráma füléig eljutott.
A harsogó zivajt hallva, megkérte Dzsámbaván vezért:
“Hallod, barátom? Úgy sejtem, nehéz tusát vív Hanumán,
mert fegyvercsattogást hallok, tomboló, kusza harci zajt.
Indulj, vigyél erősítést saját népedből sebesen
a viaskodó majmoknak segítségül, medvék ura!”
“Úgy lesz” felelt a bölcs medve. Magához vette népeit,
s indult, ahol a zaj hangzott, a nyugati kapu felé.

VI. A háború könyve

Ám itt szembe találkoztak Hanumánnal a csapatok;
ziháló, harcát megharcolt serege ballagott nyomán.
A nagy felhőként hömpölygő, harcra kelt medve-csapatot
Hanumán megállította, s csüggedten visszatért velük.
Rámához sietett tüstént a nagy dicsőségű vitéz
a hadsereggel, és búsan tudatta a történeteket:
“Gyümölcstelen maradt harcunk. Szemünk láttára ölte meg
a síró, zokogó Szítát Rávana fia, Indradzsit.”
A szörnyű hírre elkábult Ráma, s a földön elzuhant,
mint szálfá, melynek éles bárd elmetszette a gyökerét.
A majmok mind felugrottak, mikor a hős a földre hullt;
köré gyűltek, s iparkodtak eszméletre téríteni.
Lótusztól, vízirózsától illatozó, hús, friss vizet
hintettek rá, akár kínja tüzét akarnák oltani.
Bátyját együttérző szívvel zárta karjába Laksmana,
és nyugtató, szelíd szóval vigasztalta a szenvedőt.
Miközben így élesztgette Rámát testvéri szeretet,
hadrendbe állított néppel megérkezett Vibhísana.
Ahogy a sorscsapás-sújtott Ráma felé közeledett,
könnyfátyolos szemű majmok gyászát látta köröskörül,
s a Raghu-nemzetség díszét, a legvitézebb bajnokot,
a földön fekvő, ájultan találta öccse karja közt.
A kábult, fájdalom-gyötrött Ráma láttán Vibhísana
döbenten, elszorult szívvel kérdezte: “Mi történt? Mi ez?”
Vibhísanára felnézett a hallgató majmok között
Laksmana, s könnyező szemmel tudatta a végső csapást:
“Megölte Indradzsit Szítát. Amikor ezt a szörnyű hírt
meghozta Hanumán, Ráma leroskadtt eszméletlenül.”
De a bölcs ráksasza-vezér a hírnek nem adott hitelt,
és biztatólag nyugtatta a kábultan fekvő vitézt:
“Népek ura, amit búsan hozott tudtadra Hanumán,
az éppoly képtelenség, mint kiszárítani az óceánt.
Ismerem a gonosz lelkű Rávana indulatait:
Szítá meggyilkolására nem vetemedik, légy nyugodt.
Majmok elámítására eszelte ki e cselfogást.
Hidd el nekem: káprázat volt csupán ez a Szítá-alak.”
Hallotta Ráma, mit mondott a legbölcsebbik ráksasza,
de fájdalom-marcangolta esze nem fogta fel a szót.
Majd nyugalmat erőltetve magára, kérdve-kérve szólt:
“Vibhísana, amit mondtál, újra hallani akarom;
ráksaszák mahárádzsája, ismételd meg beszédedet!”
Bölcs Vibhísana készséggel elismételte szavait.
Amint Ráma megértette, hogy rút varázslat csalta meg,
haragra gerjedt, s megkérte a lankadatlan Laksmanát:
“Laksmana, vedd magad mellé mind egy szálíg a majmokat,
és öld meg a varázslattal fondorkodó gonosztevőt!
A varázstudományokban járatos, bölcs Vibhísana
egész kíséretével majd hátad mögött fog állani.”
Szavaira igent mondott Laksmana és Vibhísana,
s legerősebb, kemény íját markolta meg a harc-tudó.

Íjjal, nyíllal, vérttel, karddal harcra övezte fel magát,
Ráma lábát érintette, majd szaporán csatába szállt.
Kíséretével szorosan nyomán haladt Vibhísana,
utána Hanumán ment, és sok-sok ezernyi fán-lakó.
Gyorsan haladt, hosszú utat tett meg sebesen a sereg,
s távolról megpillantották a ráksaszák csatasorát.
Helyhez-időhöz mért szóval buzdította Vibhísana
a ráksaszák legyőzését elszántan kívánó hadat:
“A ráksaszák királyának utolsó reménysége ő,
s ez az egyetlen serege; mire vártok, erdőlakók?
Ha elesik a harc csúcán ez a vérszomjas Indradzsit,
Rávana magára marad, egész hadereje halott.
Mivel ő is atyám sarja, nekem megölnöm nem szabad,
másként részvétet elvetve, Rámáért végeznék vele.
Ha meg kellene támadnom, könny fátyolozná szememet;
az erős karú Laksmana fogja elvenni életét.
Ti tömörüljetek, majmok, és szolgálóra törjetek!”
Fellelkesült a buzdító beszédre a majomsereg.
Mind farkukat lobogtatták a vitéz ugróléptűek,
és rikogtak sok hangon, vakogtak, makogtak vígan,
mint a pávák rikoltoznak, ha jön az üdítő eső.
Kavargó, kusza harc indult majmok és ráksaszák között,
dörgő robajú, mint egykor az isten– és démon-csata.
Karommal és foggal tépték, marcangolták a szörnyeket,
azok nyárssal, szekercével csépték ellenségüket.
A Rávana-fi s Laksmana, a két, csatára kész vitéz,
pusztító nyíl-özönt lőtt és egymás elvesztésére tört.
Sem nyílvessző kihúzása, sem íjhúrt meghúzó marok,
sem visszapattanó íj, sem az íjat markoló ököl,
sem célba surranó vessző nem volt a szemnek látható,
olyan fürgén röpítették vesszőiket a harcosok.
A küzdők nagy sebességgel suhanó nyílvesszőitől
rés nem maradt az égbolton, sötétség borította el.
A ráksaszák vezérének négy aransallangos lovát
négy tűhegyes nyílvesszővel leterítette Laksmana.
Majd karikába görbített ijára mennykő-erejű,
aransárga, erős tollú, éles nyílvesszőt helyezett,
s a kocsihajtó testétől elválasztotta a fejét.
A ráksaszák oroszlánja lovai elvesztésekor
a földre ugrott, s még jobban előntötte a gyűlölet.
Eközben egymást gúnyolták a majmok és a ráksaszák,
uruk körül szaladgáltak, figyelték a párviadalt.
Az éjszakában járó nép vezére ekkor így beszélt
hadaihoz, s azok vígan, ujjongva fogadták szavát:
“Az éj sűrű sötétsége szállt a tájra mindenfelé;
ködében meg sem ismerzik, ki az ellen, ki a saját.
Folytassátok a harcot, hogy lekössétek a majmokat,
amíg újabb kocsit szerzek, és azzal visszafordulok.”
Így beszélt, hogy megtévessze a fán-lakókat Indradzsit,
s Lankába kocsiért indult az ellenség-ölő vitéz.

VI. A háború könyve

Ott felszereltetett újabb, aranyveretes nagy kocsit,
megrakta dárdával-karddal, gyors lovakat fogott bele.
Megragadta a gyeplőt egy mesterségben mester kocsis,
s felszállt a nagy fényességű, győzhetetlen Rávana-fi.
Harckocsiját körülvették a ráksaszák legfőbbjei,
s kihajtatott a városból, mert űzte-vonta végzete.
Erőtől, harcvágytól duzzadt a visszatérő Indradzsit,
és vad irammal száguldott kocsiján Laksmana felé.
Mikor ismét kocsin látta ellenét Szumitrá fia,
e nemvárt fürgeség láttán erős csodálat fogta el.
Borzalmas, hajmeresztő harc kezdődött kettejük között.
Az éjszakában-járók és a fán-lakók viadalát
megcsodálni köréjük gyűlt a légi szellemek hada.
Az ősök, égi szent bölcsek, tündérek, kígyó-démonok
a Százerejű Indrával élükön védték Laksmanát.
Ekkor Laksmana ijára helyezte legszörnyűbb nyilát,
cél-t-nem-tévesztőt, lánghegyűt, Indradzsitra halált hozót,
elkerülhetlent, dúlót, kivédhetetlen erejűt,
kígyóméreg-harapásút, isteneket is rémítőt,
amellyel ősi, nagy harcban, az istenek s a démonok
tusájában Indra felség verte le a démonokat.
Ezt a csodás Indra-fegyvert fogta most Szumitrá fia,
s csodás ijára helyezve, nagy igékkel ráolvasott:
"Amint igaz az, hogy Ráma igaz lelku, igaz szavú,
csatában meg nem hátráló, úgy öld meg Rávana fiát!"
E szókkal füléig húzta az egyenes röptű nyilat,
s ellenfelét megcélozva, kilőtte Indradzsit felé.
Fülbevalókkal ékített, sisakkal borított fejét
leszakította törzséről. A földre gördült le a fej.
Feje után holtan dőlt le a porondra a csonka test;
kezében íja összetört, mellén a vértje szétrepedt.
Üdvívalgásban törtek ki a majmok és Vibhísana,
s mint egykor Vritra vesztének, megörvendtek az istenek.
Bukását látva, serege futott a tűz égtáj felé,
győzelem-mámoros majmok öldöklő csapata előtt.
Üldözőik elől futva, eldobálták fegyverüket,
és menekültek észtvessztve Lanká várkapui felé.
Elérte némelyik Lankát, sarkában üldözőivel,
a tengerbe szorult sok más, sok a hegyekbe menekült.
Miközben Indradzsit teste holtan hevert a harcmezőn,
sok ezer katonájából egyetlen egy sem volt sehol.

92–108.

Hallva a vereség hírét, Rávana tanácsosai
jelentették királyuknak azonnal a hallottakat:
"Urunk, megölte párharcban fiadat Szumitrá fia
Vibhísana segélyével az egész had szeme előtt."
Az iszonyú, szívet-tépő halálhírré a ráksasza

eszméletét veszítette, és kábultan hevert soká.
 Mikor végre magához tért az éjben-kószálók ura,
 el-elfúló panasz-szóban tört ki keserves bánata:
 “Jaj, ráksaszák oroszlánja, jaj, nagy dicsőségű fiam!
 Győztes voltál magán Indrán, s egy halandó leverhetett!
 Nyílvesszőid megfékeznék a Halált és a Végzetet,
 a Himálaját átfúrnák, s erőt vett rajtad Laksmana!
 Immár nyugodtan alhatnak az égi szentek, istenek,
 a szellemek, világörök: Indradzsittól nincs több veszély.
 Fiammal megkevesbedve, ez a teljes Három Világ,
 a Föld, hegyekkel, erdőkkel, számomra pusztá úr maradt.”
 Ekkor a végtelen gyászban vergődő, bánatos király
 trónjára ült tróntermében, s mint sebzett oroszlán, nyögött.
 Fia halálán gyötrődve, hadserege vezéreit
 könyörgőn összetett kézzel kérlete az uralkodó:
 “Induljatok minden lóval, elefánttal mindannyian,
 minden gyors paripák vonta harcszekérrel induljatok!
 Vegyétek mind körül Rámát, hogy ne menthesse életét!
 Nyílzáport rá, mint víz-záport a víz-árasztó fellegek!
 Magam is veletek tartok, és cafatokra szaggatom
 testét hegyes nyílvesszőkkel életet-oltó, nagy csatán.”
 Királyuk utasítását megfogadták a ráksaszák,
 s hullámzó csatasorban mind kirentették gyors kocsikon.
 Gyors paripáit hajszolva Rávana is kivágtatott
 azon a kapun át, melynél Rámát tudta, és Laksmanát.
 Őrjöngve rájuk támadt, és arany-díszes nyilaival
 véres mészárlást vitt végbe a majmok és medvék között.
 Tömérdek ráncosképűnek fejét szelte le Rávana,
 tömérdek szívet átszúrt és kiszúrt tömérdek sok szemet.
 Mikor a majmok elhulltát észlelte Raghu magzata,
 hogy Rávanát megállítsa, harcrakészen elébe állt.
 Megragadta, felajzotta, megfeszítette kezívét,
 a pattanót, a pendülőt, a földet is kettészelve,
 és rettentő nyílzáporral árasztotta el ellenét.
 Rávana, kocsiján állva, most Ráma felé vágatott,
 mint a Nap-felfaló démon az égi Fény-adó felé.
 Kocsijáról úgy paskolta villámsebes nyilaival,
 mint záporukkal kösziklát a villám-szóró fellegek.
 “Rávana kocsiról harcol, Ráma gyalog a földön áll,
 a küzdelem egyenlőtlen!” — mondták szellemek, istenek.
 E figyelmeztető szóra a mennylakók dicső ura,
 a magasságos Indra úr kocsihajtóját küldte le:
 “Mátali, sebesen szállj le a földre az én kocsimon;
 az ég üdvéért ülted fel a gyalogszerrel harcolót!”
 Az égiek királyának parancsát véve, Mátali
 befogta a fakókat a kocsiba pillanat alatt,
 s amint a nagy fenségű úr óhajtott, kocsira szállt,
 és az égből alászállva, repült gyorsan Ráma felé.
 Kezében ösztökéjével megállt a Raghu-sarj előtt
 Mátali, és köszöntötte összetett kézzel a vitézt:

VI. A háború könyve

“Ráma, ezt a kocsit küldi tenéked az Ezerszemű,
hogy győzelemre szállj fel rá, és verd le ellenfeledet!
Itt van tűzfényű mellvértje, itt van folttalan gerelye,
itt van az íja, itt vannak napsugár-fényű nyilai.
Jőjj, és e kocsin harcolva öld meg Rávana ráksaszát;
én leszek kocsihajtód, mint Indrának a démon-tusán.”
Viszonozta köszöntését és körbejárta a kocsit
Ráma, főhajtva, és felszállt, mint mennyboltra a Fény Ura.
Hajmeresztő, csodás párbaj lángolt fel a két nagy kocsin
az erős karú Ráma és a ráksasza- király között.
Szellem-nyilakkal védte ki Rávana szellem-nyilait,
isten-nyilakkal védte ki Rávana isten-nyilait.
Szörnyű haragra gerjedt az éjszakában-járók ura,
s a leghatalmasabb, rémes ráksasza-nyilat lőtte ki.
Elröppentek az íjról az arannyal futtatott nyilak,
s halálos mérgű kígyókká válva, szálltak Ráma felé,
füstöt okádva és lángot tátott, parázsló szájukon.
A harcmező fölött szálló hulló-had ellen pajzs gyanánt
Ráma ijára helyezte a Keselyűkirály nyilát.
Aranytollú, lángnyelv-fényű, surrogva szálló nyilai
arany keselyűkké váltak, úgy csaptak a kígyókra le.
Valamennyi sebes röptű, kígyó-testű, mérges nyilat
felfalták keselyű-testű, varázserejű nyilai.
Rávana bűsz üvöltéssel nehéz dárdáját kapta fel,
megcsóválta, és így szórt fenyegetőző átkait:
“Öcséd-támogatott Ráma! Haragomnak tűzét viszi
e villám-erejű dárda, s kioltja hitvány életed!
Elesett ráksaszák mellé fektetlek le hamarosan
a harcmező porondjára, harcban megtörve dölőfödét.”
Az óriási, félelmes süvöltéssel közeledő
dárdára Ráma villámgyors nyilak özönét lőtte ki.
Ám megfeszített íjáról kiröppenő, gyors vesszeit
a dárda porrá égette, mint erdőtűz a madarat.
Nyilai elhamvasztása felbőszítette a vitézt,
és a nagy Indra küldötte isten-gerelyt ragadta fel.
A gerely elröpült, és a ráksasza-dárdára zuhant;
a szörnyű dárda kettétört, és fényét veszelve, földre hullt.
Ekkor a Raghu-nemzetség éke, Dasaratha fia,
éles hegyű, kígyóméreg tűzű nyílvesszőt vett elő,
s leszelte vele Rávana fülbevalós, büszke fejét.
Ám ugyanolyan másik fej jelent meg a leszelt helyén.
A gyors kezű, gyorsan döntő, gyorsan cselekvő Raghu-sarj
újabb nyíllal lemetszette a kinőtt második fejet.
Alig végzett a másikkal, helyére nőtt a harmadik.
Villámsebes, hegyes nyíllal levágta ezt a fejet is.
Százszor vágta le sorjában az újra növényő fejeket,
de Rávanából ekkor sem fogyott el az élet-erő.
Mátali figyelmeztette a hasztalanul fáradót:
“Miért bajlódasz a fejjel, hős, ha látod, hogy nem bírsz vele?
A Teremtő nyilát lődd rá! Csupán az pusztíthatja el.

Az istenek-jövendőlte végzet perce elérkezett.”
 Segítője tanácsára elővette a Raghu-sarj
 azt a sziszegő kígyóhoz hasonlatos, izzó nyilat,
 melyet egykor Agasztjától, a szent remetétől kapott.
 Valaha Indra részére alkotta Brahmá a nyilat,
 hogy hatalma alá hajtsa a Három Világot vele.
 A Szél volt a nagy nyíl tolla, hegye a Nap volt és a Tűz,
 teste az Ég volt, és súlyát a Méru hegye adta meg.
 A nagy nyílra a hős Ráma búvigékkal ráolvasott,
 és a Védák-előírta módon íjára tette fel.
 Amikor az a páratlan nyíl a Ráma íjához ért,
 megrezzent minden élőlény, mélyéig megrendült a föld.
 Ívbe görbítve kezíját, teljes erővel lőtte ki
 Ráma a szörnyű nyílvesszőt, a tagokat-megszaggatót.
 A villám-erejű kézről villámsebessen kirepült,
 s Rávanára csapott, mint a Végzet, kivédhetetlenül.
 Az eltéríthetetlen nyíl mellén érte a ráksaszát,
 s halált-hozó döfésével átfúrta a gonosz szívét.
 A halálra sebzett szörnynek kezéből egyszerre kihullt
 íja és nyila, s elhagyta lehellete és élete.
 A fényét s életét veszített test súlyos eséssel zuhant
 a földre kocsijáról, mint villám-sújtotta démonok.
 Földrezuhanva láttán az életben maradt ráksaszák
 tébolyultan futottak szét vezér nélkül mindenfelé,
 míg a majmok fatörzsekkel sulykolták a futók hadát.
 Nyomorultul szétszóródva, jajgatva, gyámoltalanul,
 nyomukban üldözőikkel menekültek Lanká felé.
 A majmok Ráma győzelmét és Rávana gyalázatát
 harsogták vígan, ujjongva, a diadaltól ittasan.
 A levegőben megdöndült az égi dob édes szava,
 és égi illatot hordó, hűsítő szél lengedezett.
 Hang zendült fel a mennybolton, dicsérő ének hangja szólt:
 “Jól van, jól van!” magasztalták Rámát magasztos istenek.

109–111.

Halálos harcban elhullott bátyja mellett Vibhísánát
 a fájdalom előntötte, s jajszóban tört ki bánata:
 “Vitéz, okos, nagy hírű hős, teendőidet ismerő,
 most drága nyoszolyák helyett leroskadva porban heversz,
 ékszerrel ékes karodat széttárva mozdulatlanul.
 Fejedről drágakő-díszes fejéked messze elgurult.
 Amit régen megmondottam, látod, most bekövetkezett,
 mert elvakult, mohó vágyban nem fogadtad tanácsomat.
 Lehullt a Nap az égboltról, a hús Hold elhomályosult,
 kihamvadott a tűz lángja, megbénult minden hősi tett.”
 Szelíden csillapította Ráma szava a gyászolót:
 “A harcosok törvényének engedve halt meg; ne sirasd!
 Csatában remegett tőle Indra és a Három Világ,

VI. A háború könyve

ám ideje lejártával távozni kellett neki is.
Harcokban szüntelen győztes hőst még sohasem szült a Föld:
most ő ejti el ellenét, most ellenétől esik el.
Fontold meg ezt, és gyötrelmed csillapítsd; elég volt a gyász!
Csupán egyre legyen gondod: végső teendő vár reád.”
Erőt vett bánatán, s indult törvény-tudón Vibhísana,
hogy az utolsó szertartást bátyjáért ő végezze el.
Visszatért újra Lankába a legbölcsebbik ráksasza,
és bemutatta nagy gonddal Rávana tűz-áldozatát.
Illatos áloé-fából gyújtották az oltár tűzét,
nemes szantálfát, sokféle füstölőszert raktak reá,
korallt, drágakövet, gyöngyöt szórtak fölé bőségesen.
Aranyos gyaloghintóra fektették fel a lenruhás
ráksasza-király holttestét könny-áztatott arcú papok,
majd a tarka virágokkal és zászlókkal pompázatos
gyaloghintót a vállukra emelték, s míg a zene szólt,
és dalnokok magasztalták az elhunyt király tetteit,
a menet Dél felé indult. Vibhísana haladt elől.
Zokogva a nyomában ment a hárem minden asszonya;
siettek, bár a bánattól rogyadoztak lépéseik.
Egy téres helyen állott meg a Rávanát vivő menet,
s a kezükben hozott szantál- és usíra-hasábokat
máglyába rakták bánkódva, gazella-bőrrel fedve be.
Délkeletre a máglyától oltárt emeltek, és tűzén
az ősöknek mutattak be páratlan dús áldozatot,
majd Vibhísana gyújtotta meg a máglyát a test alatt.
Füddéssel megtisztultak mind, és szézámmal kevert vizet
öntöttek hagyomány szerint, halotti áldozat gyanánt.
Vibhísana vigasztalta a zokogó özvegyeket:
“Térjete vissza Lankába!” — s hazatértek az asszonyok.
A szertartást bevégezve, s hazaküldve a háremet,
Rámához sietett ismét, és főt hajtott Vibhísana.
Ráma, és vele Szugriva, Laksmana s az egész sereg
Rávana vesztén ujjongott, mint Indra Vritra démonén.

112.

Ráma az Indra-küldötte, tűz-ragyogású, nagy kocsit
visszaküldte, és búcsút vett tisztelettel Mátalítól.
Az istenek királyának kocsihajtója, Mátali,
Rámától elköszönt, felszállt, és felrepült az ég felé.
Most megölelte Szugrívát s Laksmanát Ráma boldogan,
s hódoló majom-sorfal közt indultak a tábor felé.
A táborba megérkezve, Ráma megkérte Laksmanát:
“Kend fel Vibhísánát Lanká fejedelmévé, kedvesem;
megérdemli a hűségért, amellyel sok jót tett nekünk.”
A vitéz lelkű Raghu-sarj szavára Szumitrá fia
nagy örömmel felelt: “Úgy lesz!” — s arany korsót hozott elő,
gyorslábú fákon-ugrálók kezébe adta az edényt,

s meghagyta, hogy a tengerből merítsenek belé vizet.
A gondolat-sebes majmok vízért indultak szaporán,
s egyhamar visszaérkeztek, hozták a friss tengervizet.
Fényes trónusra ültette most Laksmana Vibhisanát,
fogta a színarany korsót, és felkente a ráksaszát
Lanká maharádzsájává az összes ráksaszák előtt.
Vibhisanát trónon látva Lanká felkent királyaként,
végtelenül megörvendett a két hős lelkű Raghu-sarj.
Összetett kézzel ott állott a hegynagyságú Hanumán,
főt hajtva illendőn. Ráma hozzá intézte most szavát:
“Vibhísana királyt kérd meg, hogy bocsásson be, kedvesem.
Keresd fel Szítát Lankában, és mondj neki üdvözetet.
Add hírül a királynénak, hogy jól vannak szerettei,
s beszélj el, bölcs beszédű, hogy Rávana harcban elesett.”
Ráma utasítására Hanumán, a Szél gyors fia,
Lankába ment. Alázattal köszöntötték a ráksaszák.
Lankában engedelmet kért Vibhisanától Hanumán,
majd engedelmét elnyerve, a lugasba iparkodott.
Egy fa tövében állt Szítá, csüggedten, ápolatlanul;
rút ráksaszák övezték, mint szörny-sanyargatta csillagot.
Meghajolva köszöntötte, tisztelettel lépett elé.
Szítá hallgatagon nézte, hogy ki közeledik felé,
majd közeli felismerte Hanumánt, s megörült neki.
Szítá derült arcát látva, az ugráló-nép tigrise
Ráma üzenetét híven megismételte szó szerint:
“Vidéha-királylány, tudd meg, hogy jól vannak szeretteid.
Üdvöt kíván neked férjed, aki legyőzte a gonoszt.
A majmok segedelmével, Vibhisanával oldalán,
öccse támogatásával megölte a gaz Rávanát.
Ne bántson többé, hogy az ő hajlékában tartózkodol:
Vibhísana uralmában áll immár Lanká szigete.
Nyugalmad visszatérhet, mert saját házában lakozol.
Férjed is nemsoká eljön, látásodra vágyakozik.”
A váratlan boldogságtól Szítában elakadt a szó;
a telihold-fényű arcát megnémította az öröm.
Elcsodálkozva kérdezte a szótlán Szítát Hanumán:
“Királyasszony, mondd, min töprengsz? Miért nem válaszolsz
nekem?”
A Törvény útjain járó hitves erőt vett könnyein,
s a végtelen boldogságtól elcsukló hangon így felelt:
“A győzelem örömhíre eláradt egész lelkemen;
érzéseim elöntöttek, és elfojtották szavamat.
Bárhogy keresnék, nem látok senkit, majmok-legjobbika,
akit hozzád hasonlítsak, mint bátorító hírhozót.
Ezernyi drágakő és gyöngy, arany és ezüst halmaza,
Három Világ birtoklása nem ér annyit, mint ez a szó.”
Hanumán vidám kedvében tovább folytatta szavait,
összetett kézzel, illendőn fejet hajtva a hölgy előtt:
“Soká gyötörtek, bántottak ezek a rusnya ráksaszák;
most szíves engedelmeddel valamennyit legyilkolom.”

VI. A háború könyve

Ámde az irgalmas szívű, baj-sújtotton könnyörülő
mérlegelte, mit is mondjon, s elgondolkozva válaszolt:
“Más hatalma alatt álló, másnak engedelmeskedő,
parancsra cselekvő szolgák nem érdemelnek büntetést.
A Sors hullámszik, és nyilván előző életem során
elkövetett hibákért ért mindez; oka magam vagyok.”
Szítá bölcs válaszát hallva, a bölcs beszédű Hanumán
elismerőn magasztalta Ráma hibátlan hitvesét:
“Úrnóm, méltó vagy férjedhez: erényes, törvény-ismerő.
Okultam szavaidból. Most megyek, mert Ráma vár reám.
Telihold arcú Rámát még ma meglátod, övéi közt;
mellette állnak, míg földön hevernek ellenségei.”
Búcsút vett Szítától, aki fénylett, mint a Szépség maga,
és indult vissza Rámához a Szél nagy erejű fia.

114.

Lótuszszirom szemű Rámát, a legkiválóbb nyíllövőt,
köszöntötte az ugrálva-járó, s örömmel így beszélt:
“Akiért hadba indultunk, aki célod gyümölcse volt,
bánat-perzselte Szítá vár, hogy láthasson, uralkodó!”
E szavak hallatán Ráma, legbölcsőbb törvény-ismerő,
hosszasan elgondolkozott, szeme elfátyolosodott.
Földre szegzett tekintettel állt, majd így szólította meg
felsőhajtv a mellette álló, nemes Vibhísánát:
“Fűrösszék meg fejét s testét, illatosítsák kenetek,
és ékszerekkel ékítve hozzák elém hitvesemet!”
Vibhísana elindult, és a ráksaszák-emelte, szép
gyaloghintóra ültette a Vidéha-királyleányt,
s népes ráksasza-őrséggel kísérte Rámához nejét.
Mikor nejét viszontlátta hosszú raboskodás után,
a harag, öröm és bánat elöntötte a férj szívét.
Míg lefátyolozott hintón közeledett a szép szemű,
tépelődve, nehéz gondban, kedvetlenül szolt hitvese:
“Szerencsétlenség, bánat, harc és férj-választás idején,
esküvőn és áldozatnál arcát mutathatja a nő.
Őt szerencsétlenség érte, nehéz bánat gyötörte meg,
nem szégyen, ha arcát látják, főként az én színem előtt.
Szálljon hát le a hintóról, gyalog közeledjék felém,
minden erdőlakó lássa Szítá arcát fedetlenül!”
Vibhísana megdöbbent, de megtette Ráma óhaját,
és komoran, fejet hajtva vezette férjéhez nejét.
Laksmana, s vele Szugríva, és velük Hanumán majom
értetlenül, csodálkozva figyelte, Ráma mit kíván.
Lassan, szégyenkezésében tétova léptekkel haladt
Vibhísana nyomában a megalázott királyleány.
Szerellemmel, alázattal, csodálkozva, de boldogan
tekintett férje arcába fényesebb arcú, hű neje.

115.

Ráma elnézte mellette álló, alázatos nejét,
és szíve titkos érzését szavakban így öntötte ki:
“Legyőztem ellenfeletem, rabságodból kihoztalak,
leróttam magammal szemben férfi-kötelességemet.
Megtoroltam a sérelmet, lemostam a gyalázatot,
ellenségem halálával együtt meghalt szégyenem is.
A ráksasza csellel vitt el, mikor magadra hagytalak;
csapást mért rám a Végzet, de én legyőztem a Végzetet.
Hanumáné a dícséret, kinek tette gyümölcsbe ért:
az óceánt átugrotta, feldúlta Lanká városát.
Vitézül harcolt Szugriva, és bölcs tanácsokat adott;
hadnépe hősi harcának gyümölcse lett e diadal.
Megteremte gyümölcseit bölcs Vibhísana hűsége is,
aki rossz útra tért bátyját elhagyva, oldalamra állt.
Kedvesem, tudd meg — üdv néked! — hogy a harc fáradalmaid
nem teéretted álltam ki, nem érted hívtam társakat,
csak hogy nevem megőrizzem, elkerüljem a megvetést,
és a nemzetségem hírére esett csorbát jóvá tegyem.
Kétkednem kell erényedben, s ezért ahogy előttem állsz,
oly gyűlölettel nézek rád, mint mécslángra a szembeteg.
Dzsana lánya, távozhatsz; én téged eltaszítalak;
előtted áll a tűz égtáj; nekem több dolgom nincs veled.
Akadhat-e nemes férfi, kit elkábít a szerelem,
s visszafogadja más férfi házában lakó asszonyát?
Hogyan fogadjalak vissza téged, akit beszennyezett
Rávana ölelő karja, megfertőzött tekintete?”

116.

A zordon, haragos Ráma hajmeresztő szavaitól
megtántorodott, elkábult a Vidéha-királyleány.
Férje irtózatossá válnak hallva a néptömeg előtt,
szégyenében lehajtotta fejét Dzsana gyermeke.
Majd letörölte arcáról özönnel ömlő könnyeit,
s halkán, akadozó szóval, a rágalomra így felelt:
“Vitéz, mivel szolgáltam rá, hogy durva, fület szaggató
vaddal illess, mint becstelen férfi becstelen asszonyát?
Nem igaz az, amit rólam feltételezel, Raghu-sarj.
Átokkal esküszöm néked életemre; higgyél nekem!
Ha idegen kar érintett, nem én akartam ezt, uram,
és nem a buja vágy bírt rá; a Sors volt benne a hibás.
Csak szívem volt hatalmamban, s ez egyedül nálam maradt;
védőm, oltalmazóm nem volt, így elrabolták testemet.
Ha kölcsönös szerelmünk és hosszú együttlétünk alatt
nem ismertél meg igazán, inkább választom a halált.”
Így szólt zokogva, könnyekbe fúló hangon a szenvedő,
azután Laksmanát kérte, aki szótlán, csüggedten állt:

“Szumitrá fia, rakj máglyát; gyógyírom nem maradt egyéb;
igaztalan gyanú vádja úgyis elevenen megölt.”
Szítá panaszszavát hallva, az ellenség-ölő vitéz
nehéz bánat bilincsében nézett Rámára: mit tegyen?
Ám arcáról leolvasta, hogy bátyja egyetért vele,
és ekkor máglyát rakatott Szítának Szumitrá fia.
Nem mert senki se Rámához szólni, vagy rátekinteni,
mert iszonyatos volt arca, mint a könyörtelen Halál.
Tisztelettel körüljárta földre szegzett szemű urát
Szítá, s a lobogó lánggal égő tűzhöz közeledett.
Áhítattal fejet hajtott az istenek s papok felé,
s összekulcsolt tenyérrel szólt az Áldozat-nyelő előtt:
“Ahogy a szívem férjemtől egy percre el nem tántorult,
úgy fogadjon oltalmába a Tűz, a mindent ismerő!
Ahogy szeplőtlen étellel gondol rólam rosszat uram,
úgy fogadjon oltalmába a Tűz, a mindent ismerő!”
Meghajolva körüljárta Szítá az Áldozat-vívót,
s az izzó, lobogó lángba lépett nyugodtan, biztosan.
Felsírt zokogva minden nő, a lángözönben látva őt,
mint átok-sújtott tündérlányt, ki égből pokolra zuhan.

118.

Ám ekkor a magasztos Tűz testi alakban megjelent,
és Szítát karja közt tartva, szétszórta a máglya tüzeit.
Ráma karjába helyezte nejét a Tűz fényes ura,
és így beszélt hozzá, minden rejtett dolog tudójaként:
“Ez a te hitvesed, Ráma! Nem találsz benne semmi bűnt.
Sem gondolattal, sem szóval, sem szívének vágyaival,
sem szemével nem vált hozzád hűtlenné hűségese nejed.
Elhagyatva reád gondolt Rávana háremében is,
ahol vérszomjas, fertelmes ráksaszíkok voltak őrei,
és csábítást, fenyegetést, gúnyt kellett elviselnie.
Egész lelke tenálad volt, meg sem látta a ráksaszíkot.
Vedd vissza bűntelen, tiszta, igaz lelkű hitvesedet,
egy zokszóval se illessed! Én parancsolom ezt neked!”
Örömtől fátyolos szemmel hallgatta Ráma az ígét,
s minden dolgok tanújának törvénytudóan válaszolt:
“Csupán próbára volt szükség az emberek szeme előtt,
mert a ráksasza házában Szítá soká tartózkodott.
»Mint a gyermek, olyan balga Ráma, Dasaratha fia!«
– így beszélt volna mindenki, ha a gyanút nem űzöm el.
Én nem kétlettem, hogy Szítá, Dzsánaka lánya, hitvesem,
egyedül nekem őrizte érzését, gondolatait.
Tudom, a szép szeműt védte erényének izzó tüze,
s Rávana meg se sérthette, mint partjait az óceán.
Tisztán, szeplőtlen áll Szítá Három Világ színe előtt,
s én nem válhatok el tőle, mint fényétől a Fény-adó.”

120.

Ekkor Kuvéra és Jama, és az ősök szellemei,
és az Ezerszemű Indra, és Varuna, a Víz ura,
és a Háromszemű Isten, a bika-zászlós Siva úr,
és a világ Teremtője, Brahmá, az örök Ósatya,
az égből leereszkedtek nap-csillogású kocsikon,
s a földre szállva Lankában, megjelentek Ráma előtt.
Indra az összetett kézzel állóhoz kegyesen beszélt:
"Nem ok nélkül mutatkoztunk előtted, férfiak feje!
Mondd ki, amit szíved kíván; az Ég elégedett veled!"
Az istenek királyának kegyet-adó szavaira
egész lelkét elárasztó hálával válaszolt a hős:
"Ha örömed telik bennem, magasztos mennylakók ura,
szóval szólok, s szavam váljék valóra, szavatok szerint.
Akik értem vitéz harcban Jama lakába mentek át,
támadjanak fel mindnyájan, nyerjék vissza életüket!"
A Raghu-nem nemes sarja kegyet kérő szavaira
szívet-vidító válasszal így válaszolt az Ég Ura:
"Páratlan kegy, amit kértél, Raghu-nemzetség ékszere,
ám én kétszer sosem szólok; teljesüljön be óhajod!
A levágott fejű-lábú medvék és hosszú-farkúak,
akik csatában elhulltak, támadjanak életre mind!
Ép testtel és sebek nélkül, jobb erőben, mint valaha,
mintha most kelne álmából, éledjen fel minden majom!
Gyümölcsérés-időn túl is tarkáll nekik gyümölcs a fán,
a hőségben se szárad ki nekik a bővizű folyó!"
Ekkor mind talpra ugrottak a majmok, mint az ébredők,
és csodálkozva, ámulva néztek körül: "Mi ez? Mi ez?"
A Száz-áldozatú Indra a két hóstól elbúcsúzott,
s vidáman égbe szálltak fel kocsijukon az istenek.
Ráma búcsút kiáltott a távozó mennylakók felé,
majd nyugovást parancsolt a seregnek a két Raghu-sarj.

121–122.

Amikor Ráma felserkent az éji pihenő után,
főt hajtva, üdvkívánsággal köszöntötte Vibhísana:
"Illatos kenetek, fürdők, díszruhák, fényes ékszerek,
szantálpor, csodaszép tarka virágfűzések, gyöngysorok,
és a felékítésben járatos, lótusz-szemű nők
szolgálatodra állnak, hogy illón felöltöztessenek."
A Raghu-nemzetség dísz Vibhísánának így felelt:
"Üdítések fel fürdővel Szugrívát és a majmokat,
mert fáradságot értem túrt a pompához szokott király.
Reám vár a nemes herceg, az igaz lelkű Bharata;
nélküle nem öröm nekem a fürdés, ruha, ékszerek.
Arra gondolj, hogyan jussak Ajódhjába minél előbb,
mert járhatatlanul hosszú, fáradságos a visszaút."

VI. A háború könyve

Vibhísana a kérdésre eloszlatja aggályait:
“Egy nap alatt eljuttatlak városodba, király fia.
Egykor Kuvéra bátyámtól a vad erejű Rávana
elragadta gondolattal hajtott, nagy varázkocsiját,
a csodás égi járművet, Nap-ragyogású Puspakát.
A te számodra őrizzük; indulásodhoz készen áll.
De ha kegyes akarsz lenni, és méltónak találsz reá,
ha elfogadsz barátodnak: maradj még itt egy ideig
Szítával, feleségeddel, s veletek öcséd, Laksmana,
hogy illőn kimutathassuk tiszteletünket, föld ura!”
Vibhísana beszédére a Raghu-sarj így válaszolt
a ráksaszák egész népe és a majom-sereg előtt:
“Elégnél elegendőbben megtiszteltél már eddig is
páratlan bölcs tanácsokkal, barátsággal s tetteiddel is.
Bizonnyal nem tagadnám meg kérésedet, uralkodó,
de lelkelem ösztökél, sürget, hogy megláthassam Bharatát,
aki egykor utánam jött a Csitrakúta hegyfokig,
és lábamhoz borult, kérve, hogy királyságát vegyem át.
Ráksaszák maharádzsája, állítsd elő a Puspakát!
Teendőmet bevégeztem, Lankában nincs dolgom tovább.”
A ráksasza-nép Indrája meghallgatta Ráma szavát,
s egy szavával előhívta az égi kocsit, Puspakát.
Amint a drágakő-díszes, ékes Puspaka megjelent,
szerető szóval így fordult Vibhísanához a vitéz:
“Megharcolt sok nehéz harcot velem minden erdőlakó;
tiszteld meg őket érettem minden kincessel, Vibhísana!”
Eleget tett a kérésének a ráksasza, s a majmokat
sok hasznos dolog és ékkő garmadával halmozta el.
Ezután Ráma felszállt a csodás, nagy égi kocsira.
karjában tartva hűséges, szemérmetes, szép hitvesét.
Laksmana oldalán állt, s ő búcsúzóul a kocsiról
ilyen szavakat intézett Szugrívához s a többihez:
“Megtettétek a nagy tettet, erdőlakó barátaim;
mindnyájatoktól búcsúzom; békében térjete haza!
Amit szerető hűség és segítő barátság tehet,
azt tőled én mind megkaptam, Szugrívá, szótartó vitéz.
Hadseregeddel térj vissza Kiskindhába sietve most.
Vibhísana, tiéd Lanká. Uralkodj békén trónusán.
Uralmad meg nem ingatja az égiek hatalma sem.
Én indulok Ajódhjába, ahol atyám uralkodott.
Búcsúzom tőletek. Kérlek, hogy utamra bocsássatok.”
Vibhísana és Szugrívá, s a majom-had vezérei
összetett kézzel kérelték a távozni szándékozót:
“Engedd meg, hogy veled menjünk Ajódhjába mi is, urunk!
Hadd járjuk be gyönyörködve szép ligeteit, erdeit!
Ha felkenésedet láttuk, s hódoltunk Kausaljá előtt,
nem időzünk soká nálad, hazatérünk mindannyian.”
E szókra az igaz lelkű Ráma boldogan így felelt:
“Barátaimmal élvezni a hazatérés ünnepét,
Ajódhját így viszontlátni örömnél is nagyobb öröm.”

Ekkor Szugríva és népe, Vibhísana s kísérete
ujjongva, boldogan felszállt a csodás égi kocsira.
Mikor mindnyájan fenn voltak, Kuvéra remek kocsija
Ráma parancsszavát hallva, a levegőbe felrepült.
A hattyúk vontá, tündöklő, levegőben szálló kocsin
Ráma örömtől úgy fénylett, mint Kuvéra, a Kincs Ura.

125.

Éppen letelt tizennégy év azon a napon, amikor
Ráma szeme elé tárult lentről Ajódhjá városa.
Töprengve végigjártatta tekintetét a majmokon,
azután Hanumán majmot utasítással látta el:
"Indulj gyorsan Ajódhjába, s tudd meg, erdőlakók feje,
hogymeg egészségnak örvend-e a király házanépe mind?
Bharatát üdv-kívánsággal köszöntsd nevemben, s értesítsd,
hogymeg utamon siker kísért engem, Szítát és Laksmanát.
Mondd el, hogyan rabolta el Szítát erővel Rávana,
hogymeg győztünk a gaz rablón, arattunk fényes diadalt,
s megérkeztünk dicsőséggel, elkísértek barátaim.
Hiánytalanul mondd végig Bharatának e híreket.
Ha elbeszélted, jőjj vissza, s jelentsd meg pontosan nekem:
mikor Bharata ezt hallja, milyen arccal fogadja majd.
Mert könnyen elváltoztatja a szíveket a hatalom,
kincsektől-elefántoktól nyüzsgő királyság birtoka.
Ha látom, hogy uralmához ragaszkodik testvéröcsém,
ám kormányozza békében a széles földet ő tovább.
Ha kiismerted szándékát és szíve titkos óhaját,
térj vissza sebesen hozzám, amíg nem érünk közelebb."
Ráma utasítására a Szél fia, a nagy majom,
emberi alakot váltott, és indult Ajódhjá felé.
Az utat gyorsan megtette a sebes léptű Hanumán,
s elérte a Nandigráma felé vezető fák sorát,
alatta szép ruhás szép nők és gyermekek víg tömegét.
Ajódhjától kiáltásnyi távolságban, a fák alatt,
faháncs-köntösben, varkocsba font hajjal, mint a remeték,
megpillantotta testvére sorsát gyászoló Bharatát.
A két saru mögött ült és azok helyett uralkodott.
Hanumán összetett kézzel szólította meg a királyt:
"Annak hozom köszöntését, aki miatt te búslakodsz:
az őserdőbe száműzött, faháncs-ruhás testvéredét.
Örömhírrrel jövök, felség! Bánkódásod ma véget ér.
Rámával, testvérbátyáddal még e napon találkozol.
Győzelmesen, barátoktól körülvéve közeledik.
Visszaszerezte elrablott nejét, leverte Rávanát."
Hanumán szavait hallva Kaikéji fia, Bharata,
elkábult az örömtől, és a földön tüstént elzuhan.
Hamarosan magához tért, és boldog sóhajjal felállt,
és így beszélt a kedves hírt hozó hírnökhöz Bharata,

VI. A háború könyve

átölelve s örömkönnyel fűrésztve a Vihar fiát:
“Akár isten, akár ember vagy, együttérző hírhozó,
a boldogító hírért vedd ajándékomat, kedvesem.
Százezer tehenet, s hozzá száz falut adományozok,
s tizenhat tiszta erkölcsű lányt feleségül, s kincseket.
Látom, a régi bölcsmondás igazsága valóra vált:
»Eléri száz év múltán is az embert az igaz öröm.«
De mondd, mindez hogyan történt? Ráma hogyan szövetekezett
az erdőben lakó néppel? Mely tájon? És mi volt oka?”
A Szél fia helyet foglalt a felkínált fű-vánkoson,
és elejétől elmondta a Rámával történeteket.

127.

A boldogító hírekre az igaz lelkű Bharata
örömmel utasította Satrughnát, hogy készüljenek:
“Virágfüzerek ékítsék a város minden templomát,
s az összes istenek szobrát! Zendüljön harsány zeneszó!
Magasztaló dalnokok és régi regék regősei,
zeneszerszámot pengető öröMLEányok serege,
a királynék, tanácsosok, katonák és a bráhmanok
vonuljanak ki, meglátni a telihold arcú királyt!”
Eleget tett parancsának az ellenség-ölő vitéz,
és szolgáit ezerszámra szétküldözte mindenfelé:
“Mélyiségeket feltöltsetek, buckákat elsimítsatok,
az utat hó-hideg vízzel locsoljátok fel sebesen,
híntétek be virágokkal, pörkölt rizst szórjatok reá,
virágfüzérrel, csokrokkal ékesítsék a házakat!”
Ezernyi lobogó-díszes, tomboló elefánton és
gyors paripákon, kocsikon vonultak ki Ráma elé,
s a gyalogosok ezrével követték a vitézeket.
Dasaratha háreméből minden asszony kocsira szállt,
illőn előre engedve Kausalját s Szumitrát vele.
Fejére tette bátyjának saruját ekkor Bharata,
és hófehér, virághímes napernyőt emeltek fölé,
aranyozott fogantyújú legyezőt tartva kétfelől.
Tanácsosai élén így ment a visszatérő elé,
s Nandigráma egész népe Rámát fogadni kivonult.
Bharata az utat nézte, és megkérdezte Hanumánt:
“Az ingatag majom-jellem belőled is kiütközött?
Bármerre nézek, nem látom Rámát, a győztes hadvezért,
s az erdők fán lakó népét sem találom semerre sem.”
Bharata kétkedésére így válaszolt a Szél fia:
“Nézd ott a szüntelen termő, örök virágú fák sorát,
köröttük zsongó méhrajjal, Bharadvádza varázslatát!
Vezeklése jutalmául Indrától nyerte e kegyet,
és most ligete vendégli az egész majom-sereget.
És látod ott a távolban azt a holdfény-színű kocsit?
A kocsin áll a két testvér, a Vidéha-királyleány,

a majmok ura, Szugriva, és Vibhísana ráksasza.”
Ekkor az egeket verte a harsogó örömszivaj;
gyermekek, asszonyok, vének ujjongtak: “Ráma érkezett!”
Bharata meghajolt földig kocsin álló bátyja előtt,
aki úgy tündökölt ott fenn, mint kelő nap a hegytetőn.
Ekkor Ráma parancsára a hattyúk vontak, szélesebb,
csodálatos varázs-jármű a földre leereszkedett.
A nagy kocsira felhágott az igaz lelkű Bharata,
és testvére elé lépve, köszöntötte Rámát megint.
Ráma hosszú idő múltán szemei útjára jövő
öccsét karjába kulcsolta, és boldogan ölelte át.
Majd sok bűt szenvedett, sápadt anyja elé lépett a hős,
és tisztelettel illette Kausaljá lábait feje.
Összetett kézzel ujjongott jöttén minden városlakó:
“Üdv jöttödön, nemes férfi, Kausaljá szíve öröme!”
Ekkor testvére saruját kezébe fogta Bharata,
saját kezével felhúzta lábára törvényt tisztelőn.
Ezután összetett kézzel így szólt Rámához Bharata:
“A rámbízott királyságot, mint letétet, visszaadom.
Dicsőséged hatalmával megtízszereztem birtokod.
Szemléld meg hadseregedet, kincstáradat, magtáradat!”
Ráma hűségese testvérét megindultan ölelte meg,
és remete-tanyájára indultak a csodás kocsin.
Hamarosan megérkeztek az egyszerű hajlék fölé.
A kocsiról leszállt Ráma, s vele egész kísérete,
s ekkor ilyen szóval fordult a pompás varázskocsihoz:
“A Kincsek Istenét hordozd ismét! Én elbocsátalak.”
Rámától engedélyt nyerve, a varázslatos, nagy kocsi
észak felé szállt, és régi gazdájához megtért megint.

128.

Arca elé emelt kézzel hajolt meg ekkor Bharata,
s elsőszülött testvéréhez így beszélt Kaikéji fia:
“Anyám szavának engedél, s átadtad birodalmadat.
Most úgy, ahogyan átvettem, kezeidbe visszaadom.
Az erős bika távoztán a borjúra rakott igát,
a rám súlyosodó terhet nem bírom tovább hordani.
A világ lássa meg még ma királlyá felkenésedet!
A trónon tündökölj, mint az izzó sugarú déli nap!”
Ekkor Satrughna hívatta ügyes kezű borbélyait;
szakértelemmel és fürgén vették gondozásba fejét.
Megmosták és kifésülték Ráma varkocsba font haját.
Drága ruhákat adtak rá, nyakába koszorú került.
Szumantrát, kocsihajóját hívta Satrughna ezután;
befogott, odahajtotta a fényes, csillogó kocsit.
Ráma felszállt. Megmarkolta a gyeplőszárat Bharata,
míg Satrughna fehér ernyőt tartott bátyjuk feje fölé,
és jakfark-legyezőjével legyezte Rámát Laksmána.

VI. A háború könyve

Csigakürtök rivalgása és dobok mennydörgése közt
haladt a nép oroszlánja a fényes paloták felé.
Amikor megpillantották Rámát Ajódhjá népei,
üdvkiáltással éltették. Fogadta köszöntésüket.
Az emberek követték a testvéreket vivő kocsit,
így érkezett az ünneplő, nyüzsgő városba a menet.
Ekkor Ráma vitéz öccse a majmok urát kérte meg:
"Ráma felkenetéséhez rendelj sebes futárokat!"
Négy leggyorsabb vezérének négy, drágakővel kirakott,
gyönggyel ékes arany korsót nyomott markába a király:
"Merítsetek négy tengerből tiszta vizet, erdőlakók;
hajnalra tiszta vízzel telt korsókkal váraozzatok!"
Fejedelmük parancsára a majom-nép bölényei
a levegőbe felszöktek, és meghozták a friss vizet.
Majd Vaszistha, az agg főpap, s vele az összes bráhmanok
gyöngyökkel kirakott trónra ültették Rámát és nejét.
A fénylő, gyöngyöző, tiszta vízzel királlyá kente fel
Rámát Vaszistha, mint Indrát a harminchárom mennylakó.
Majd valamennyi bölcs bráhman, szűz leányok, miniszterek,
harcosok és a polgárok hintettek vidáman vizet.
Szikrázó drágakő-pánttal övezték Ráma homlokát,
és fényes, arany ékszerrel ékesítették tagjait.
A férfiak oroszlánja százezer tehenet, lovat,
bikát és ökröt számszámra osztott szét a papok között,
háromszáz millió fényes aranypénzt adatott nekik,
és garmadával dísz-köntöst és ékszert adományozott.
Ékkövektől sziporkázó, holdsugár-fénnyel csillogó,
csodálatos gyöngysort fűzött Szítá nyakára hitvese.
A királyné leoldotta nyakáról Ráma ékszerét,
s férjére, majd a majmokra vetett kérdő tekintetet.
Tekintetét elérte Ráma, s helyeslőleg beszélt:
"Add ezt a gyöngyfűzért annak, akit méltónak látsz reá!"
Szítá a ragyogó ékszert Hanumánnak nyújtotta át.
Ráma ruhával, ékkővel tisztelte meg bőkezűen
a majmok véneit mind, és valamennyi majom-vezért.
Majd pompás, ízes étkekkel megvendégelte híveit,
s megrakva dús ajándékkal tért meg Kiskindhába a nép.
Vibhísana is búcsút vett, s Lankába, Rámától kapott
örökös birodalmába távozott követőivel.

Így aratott a nagy Ráma diadalt ellenségein,
és páratlan dicsőségben uralkodott országain.
Tízezer évig országolt az erős karú Raghu-sarj,
nagy ló-áldozatot tízszer, pazar pompával tartatott.
Özvegyek nem panaszkodtak, betegség kínja nem gyötört,
kígyó, vadállat nem gyilkolt, amíg Ráma uralkodott.
Senki nem nyúlt a máséhoz, orv tolvaj, rabló nem akadt,
gyermekük alatt máglyát nem gyújtottak az agg szülők.
A fák folyton virágoztak, folyton volt rajtuk ért gyümölcs,
eső esett, mikor kellett, lágy érintésű volt a szél.

Minden halandó boldog volt, a Törvényt egy sem hágtá át.
Így kormányozta országát Ráma tízezer éven át.

Áldás

Így szól Válmíki nagy műve, a költemények elseje;
üdvöt, hasznot, dicsőséget, hosszú életet biztosít.
Aki a bölcs, nemes Ráma csodálatos történetét
hallgatja szüntelen buzgón, lehullnak róla bűnei.
Fiút nyer, ha fiút óhajt, vagyont, hogyha vagyont akar,
mindenki, aki hallgatja Ráma vitézi tetteit.
Szívet-elbűvölő férjet nyer a férjhez menő leány,
s aki övétől elvált, újból találkozik velük.
Aki hallgatja Válmíki művét, a nagy Rámájanát,
eléri céljait, minden kívánsága beteljesül!

Vekerdi József utószava Rámájana fordításához

India irodalmának legrégebbi időszakából kizárólag vallási szövegek maradtak ránk: a Rig-véda (‘Versek tudása’) elnevezésű himnuszgyűjtemény az i. e. II. évezred végéről, a bráhmanák (‘papi szövegek’) néven ismeretes szertartásmagyarázatok a következő évezred elejéről, és az upanisadok (‘titkos tanítások’) néven összefoglalt vallásbölcseleti fejtegetések a következő századokból. Nyilvánvaló, hogy az ókori Indiában is léteztek más költészeti alkotások: népmesék, népdalok, hősi énekek. Ezeket azonban a hagyományokat élőszóban fenntartó papság nem tartotta megőrzésre méltóknak, és így többségükben nyomtalanul elvesztek. Írásbeli rögzítésük csupán időszámításunk első évszázadaiban kezdődött. Korábbi létezésüket azonban közvetett adatok bizonyítják. Az i. e. III-II. században épült buddhista kegyhelyek kőkerítésének reliefjein számos állatmese-jelenet ábrázolása látható, sőt már Buddha életében vagy a halála utáni évtizedekben (tehát az i. e. V. században) találunk utalást arra, hogy kedvelt időtöltés volt mesék és egyéb történetek regélése. Egy alkalommal ugyanis beszélgető szerzetesek csoportjához közeledett Buddha, akik “nagy zshivaj, hangos zshivaj közepette mindenféle alacsonyrendű dolgokról fecsegték, például királyokról, rablókról, miniszterekről, hadvezérekéről, veszedelmekről, háborúkról, ételekről, italokról, ruhákról, fekhelyekről, virágfüzerekről, illatszerekről, rokonságról, szekerekről, falvakról, telepekről, városokról, országokról, nőkről, úti történetekről, kút melletti pletykákról, kísértetekről, mindenféle szórakoztató esetről, tengeri kalandokról, hol volt, hol nem volt mesékről”. Valamivel későbbi időszakból, az időszámításunk kezdete körüli századokból már konkrét szövegek is ránk maradtak “királyokról, hadvezérekéről, háborúkról, hol volt, hol nem volt mesékből”. Ismeretlen szerzők — fejedelmi udvari énekmondók vagy vándor regösök — énekeiből létrejött egy nagy terjedelmű eposz két rokon uralkodócsalád testvérháborújáról: a Mahábhárata (‘A Bhárata-nemzetség nagy regéje’ vagy ‘A Bhárata-nemzetség nagy háborúja’). Ebbe az eposzba számos egyéb történetet, mesét, legendát, mítoszt, kiséposzt szőttek be önálló epizódok gyanánt, pl. a trónját és feleségét kockajátékon elvesztő Nala király kalandos történetét, férje lelkét a Halál istenétől visszaperlő Szávitri királyné megindító regéjét, Sakuntalá remete-leány és a vadászatra induló király őserdei találkozásának bűbajos kalandját, valamint nagyszámú állatmesét.

Ezek közül az élőszóban sok változatban keringő történetek közül önálló eposzban is feldolgozta bizonyos Válmíki nevű (egyébként teljesen ismeretlen) költő Ráma királyfi száműzetésének, felesége elvesztésének és visszaszerzésének romantikus témáját Rámájana (‘Ráma pályafutása’) címen, az i. e. utolsó századokban. A Mahábhárata mellett a Rámájana lett az ókori irodalom másik nagy eposza, az egész indiai kultúra máig is mindenki által jól ismert, alapvető műve.

A Rámájana nem hősköltemény, mint a Mahábhárata, hanem meseeposz: népmesei elemek eposzi terjedelmű és hangvételű feldolgozása. Ha a magyar irodalomból vett hasonlattal akarnánk élni, nem a Szigeti veszedelemhez vagy a Zalán futásához hasonlíthatnánk, hanem a János vitézhez, azzal a különbséggel, hogy főhőse nem parasztleány, hanem királyfi, a cselekmény az Íliászhoz méltó csatajelenetekben dúskál, és terjedelme harmincszor nagyobb a János vitézénél: 48 ezer sor.

Jellegzetes népmesei motívum rögtön a Rámájana bevezető jelenete: az agg király trónörökössé akarja felkenni elsőszülött fiát, a minden jótulajdonsággal ékes Rámát, azonban második feleségének ármánykodása a trón átadása helyett fia öserdei száműzetésére bírja rá az apát. Ez az indítás az európai népmesék jól ismert „gonosz mostoha” motívumával rokon, amelyet nálunk a Jancsi és Juliska meséje képvisel: a gonosz második feleség az erdőbe viteti ki édesapjukkal az árvákat. Az ókori Indiában is van Ráma regéjének olyan változata — a Rámájana keletkezésével nagyjából egyidős buddhista hagyományban —, amely a mostoha gonoszságára élezi ki a történetet. A különbség a Rámájana és az európai „gonosz mostoha” mese között az, hogy az európai népmesében (amely a paraszti kultúra terméke) szegény ember az apa, míg az ókori Indiában csakis királyok, nemesek, papok, gazdag kereskedők lehettek a történetek szereplői, és fokozottan állt ez az eposzra, amely kizárólag királyokat és királyfiakat léptetett fel főszereplőkként.

Még inkább mesés jellegű maga a főcselekmény: a főhős feleségét elrabolja egy szörnyeteg, a férj neje keresésére indul, rátalál, elpusztítja a szörnyeteget. A magyar népmesék olvasói jól ismerik ezt a témát: a Világhírű Szép Miklós és Hollófernyiges meséjének megfelelője, amelyet a Magyar Népmesekatalógus sokféle változatban tart számon (MNK 400C/II, AaTh 302, 302IIa, 300A, MNK 300A, AaTh 556F). Az indiai eposz tízfejű szörnyetege, Rávana a magyar népmesék hétfejű sárkányát juttatja eszünkbe. Ráma királyfi segítőitársai majmok és medvék, ami szintén párhuzamba hozható az európai népmesék mindenütt megtalálható elemével: segítő állatok szerepeltetésével. E sok hasonlóság láttán nehéz ellenállni a kísértésnek, hogy kapcsolatot feltételezzünk az ókori indiai mesék és az európai népmesekincs között (Th. Benfey német indológus sokat vitatott elmélete volt ez a múlt században).

A Rámájana természetesen nem pusztán versbe szedett népmese, hanem népmesei alaptémának eposzi jellegű feldolgozása a korabeli hősköltemények szellemében és stílusában. Kidolgozás tekintetében tehát inkább hasonlíthatjuk az Íliászhoz, mint a János vitézhez. Nem a népmesék jellegzetes időn és téren túli („timeless-placeless”) világába helyezi a cselekményt, hanem helyhez köti, és a városok, társadalmi viszonyok, harci cselekmények leírásában a korabeli valóságból indul ki, jellegzetes eposzi hangvételrel. Egyébként is jellemző az indiai meseirodalomra, hogy — az európai népmesékkal ellentétben — tényleges földrajzi helyeken lépteti fel szereplőit, és névvel látja el őket. Míg az európai — különösen a kelet-európai — mesék „hetedhét országon is túl, az Óperenciás-tengeren is túl” játszódnak, s az angol vagy német népmesékben is mindössze „volt egyszer egy király”, név nélkül, a klasszikus szanszkrit mesekezdő formula tényleges várost nevez meg, néven nevezett szereplőkkel, pl.: „Élt Benáresz városában egy Vikramacsanda nevű király”. Még az állatmesékben is nevük („beszédesebb nevük”) van az állatoknak, pl. Vadzsradanstra ‘Villámfogú’ oroszlán szerepel, nem pusztán “a farkas”, “a róka”, mint Európában Aiszóposztól napjainkig. A Rámájana is a történeti Kósala országba és Ajódhjá városába helyezi a cselekményt. Kósala virágzó észak-indiai tartomány volt az i. e. I. évezred derekán, a Gangá (Gangesz) folyótól északra, a mai Oudh vidékén; Buddha térítői tevékenysége nagyrészt itt zajlott le. A bökkenő az, hogy Ajódhjá város a történeti forrásokban nem szerepel Kósala fővárosaként. Úgy látszik, a Rámájana keletkezésének korára — az i. e. utolsó századokra — már rege-

beli, elhomályosult emlékű névvé vált Ajódhjá, amellyel egyéb, mitikus történetekben is találkozunk, mint régmúlt korok városával.

Kósala-földtől keletre feküdt Vidéha ország — az eposzban Szítá királylány szülőföldje —, amelynek valóban létezett Dzsana névű királya, „valaha, ősidőben, rég”, az i. e. 9–8. század táján, tehát jó fél évezreddel Válmíki előtt. Ezzel kapcsolatban is feltűnő, hogy a hagyomány semmit sem tud a bőkezűségéről ismeretes, legendás híró Dzsana király Szítá névű leányáról. Úgy látszik, Dzsana nevéhez ugyanúgy tapadtak későbbi időből legendák, mint nálunk Mátyás királyéhoz.

Az eposz többi szereplője — Ráma és atyja, Dasaratha, stb. — teljesen ismeretlen az egykorú történeti hagyományban, tehát kitalált, mesebeli alakok.

Így a Rámájana cselekménye mesés téma, fiktív szereplőkkel, akik mellé egy legendássá vált uralkodó nevét is beszőtte az eposz, és hasonlóan járt el régmúlt idők elhomályosult emlékű országainak, városainak nevével. Hasonló a helyzet a másik nagy eposzban, a Mahábháratában, amely néhány tényleges történeti és földrajzi nevet is felhasznál, de zömmel kitalált nevekre és eseményekre épül.

A mesés Lanká szigetét, Rávana démonkirály székhelyét, a későbbi hagyomány Ceylonnal azonosította, s e hagyomány alapján vette fel a szigetország a Srí Lanká nevet 1947-ben. Egyáltalán nem bizonyos, hogy a Ráma-rege létrejöttének idején valóban erre a szigetre gondoltak, vagy inkább a messzi óceánban fekvő sziget ugyanolyan mesebeli táj volt csupán, mint a magyar népmesék Óperenciás-tengerben fekvő szigete a hétfejű sárkány kacsalábon forgó várkastélyával. A múlt század európai mítoszmagyarázatai során felmerült az az elgondolás, hogy Lanká meghódítása az árja civilizáció dél felé történő terjeszkedését jelképezi, bár kissé különös a Ráma oldalán harcoló majmokat és medvéket az árja civilizáció képviselőinek tekinteni.

Népmesei jellegű a szereplők jellemábrázolása is. A mese mindig sarkít, főszereplőit kizárólag jó tulajdonságokkal látja el: bátrak, erősek, ügyesek, jószívűek, éppúgy, mint Ráma királyfi és övéi. A népmesei ellenfél viszont — az irigy vetélytárs, a sárkány, és főleg a boszorkány — maga a megtestesült gonoszság, mint a ráksaszák a Rámájában. Árnyaltabb jellemábrázolást és a mindennapi valósághoz közelebb álló jeleneteket nem ismer Válmíki eposza, eltérőleg a realisabb ábrázolásmódú Mahábháratától.

A Rámájana nem csupán annak köszönheti páratlan népszerűségét Indiában, hogy Válmíki nagy terjedelmű, nagy lélegzetű, művészi kidolgozású eposzá alakította a mesetémát. Döntő sikerét azáltal érte el, hogy hamarosan — valószínűleg a papi körökben történt írásba foglalás során — vallásos színezetűvé dolgozták át az eredetileg teljesen világi (mesei) jellegű eposzt: Ráma királyfit megtették Visnu isten földi megtestesülésévé. Indiában Visnu kultusza az időszámításunk kezdete utáni századokban megerősödött, és kialakult Visnu tíz földreszállásának (avatára) mítosza; ezek közül a hetedik lett Ráma testében történt születése. Az eposz eredeti szövegrészeiben ennek még nincs nyoma. A fordításunkban olvasható bevezető rész Ráma és testvérei csodálatos születéséről, az istenek és a ráksaszák ellentétéről, Visnu isten testet öltéséről utólagos hozzátoldás eredménye. Megfigyelhető, hogy az eposz további részében szó sem esik Ráma isteni származásáról: közönséges halandó gyanánt harcol, sebesül meg, nyer kegyet az istenektől, és nem használja az ifjúkorában Visvámitra remetéitől kapott varázsfegyvereket, amelyekről az utólag hozzátoldott bevezető rész beszél. Az európai filológiai kutatás megállapította, hogy az eposzból csak a II–VI. könyv eredeti, az első könyv („A gyermekkor könyve”) és a hetedik könyv későbbi hozzátoldás eredménye.

Ezzel összhangban áll az a körülmény, hogy az első könyvbe mintegy tucatnyi, a cselekményhez egyáltalán nem kapcsolódó epizód, mitikus történet van beszőve, amelyeknek hőse nem is Ráma, csupán a királyfi szórakoztatására vagy okulására adják

elő bölcs remete mesterei. Ezeket a történeteket jelen fordításban mellőztük; valamennyi megtalálható az 1964-ben megjelent Mahábhárata, Rámájana című kötetben. E betoldott epizódok közül csak azokat vettük fel fordításunkba, amelyekben Rámáról esik szó. Ezeknek egy része valamilyen alakban valószínűleg már az eredeti szövegbe beletartozott, ugyanis a második könyv már a cselekmény közepébe vezet, és visszautal az előzményekre: Ráma ifjúkori érényeire, azonban nehezen állapítható meg, mi az eredeti és mi az átdolgozás vagy betoldás az első könyvnek ezekben a részeiben. Feltehetőleg eredetileg is szó esett Ráma nevelkedéséről és házasságáról, viszont bizonyára későbbi betoldás a lóáldozat során lezajló csodás jelenet, amit az is bizonyít, hogy önmagának is ellentmond a szöveg. Először magától a lóáldozattól termékenyül meg a három meddő királyné, ami a népmesék "varázslatos fogantatás" motívumának jellegzetes szanszkrit megfelelője (magyar népmesékben Babszem Jankó a legismertebb példája). Ezután rejtélyes alak jelenik meg varázssítallal, és ettől esnek teherbe a királynék.

Ellentmondás van az első könyv és az eposz további része között abban is, hogy az első könyv leírja Ráma és három öccse házasságát, míg a későbbiekben Laksmana mint nőtlen fiatalember szerepel.

Bonyolultabb a testvérek számának kérdése. A négy testvér közül gyakorlatilag csak három (Ráma, Laksmana, Bharata) jut szerephez az eposzban. A negyediket, Satrughnát csak elvétve és szinte fölösleges toldalékként emlegetik. A királynék száma is három, ami logikusan három fiúnak felelne meg bármely népmesében, és csak ikerfiak születésével jön létre a négyes szám. A lóáldozatnál is csak három részre metélte szét a lovat a legidősebb királyné. Úgy látszik, a Ráma-regének két különböző változatát vontta össze Válmíki, amelyek közül az egyikben ikerk szerepeltek.

A cselekménytől független (fordításunkban mellőzött), betoldott epizódok nagy része az Ajódhjáti keletre fekvő terület egyes földrajzi helyeihez fűződő legenda. Ez a vidék volt az i. e. 3. században uralkodó Maurja-dinasztia központja, amely először egyesítette egész Indiát, meghódítva a félsziget déli részét és Ceylont is. Nem lehetetlen, hogy e legendássá vált, régi dinasztia emléke kísért a néhány századdal későbbi regékben. Azonban feltűnő, hogy sem a ténylegesen itt élő népeket, sem a birodalom egykori fővárosát, Pátaliputrát nem említik az epizódokban (és másutt sem az eposzban).

Ezek a regék a későbbi idők ún. szthala-purána ('helyi legenda') műfajának megfelelői, és minden bizonnyal annak köszönhetik bekerülésüket az eposzba, hogy az eredetileg élőszóban hagyományozott eposzt írásba foglaló papok Ráma isteni átlényegítésén kívül a maguk helyi vallásos történeteivel is igyekeztek megtűzdelni a szöveget. Ezek a történetek középúton állnak a világi énekmondók regeszerű elbeszélései és a későbbi idők hitbuzgalmi célú, papi legendái között.

Fölsőleges alak az eposz cselekménye szempontjából az első könyv legendáit elmondó Visvámitra remete, akinek jelenléte Dasaratha házi papja, Vaszistha mellett indokolatlan. Visvámitra segítségkérése és a vele menő Ráma ráksasza-ölő kalandja talán az eposz egyik későbbi szövegrészének utólagos kiszínezése. A III. könyv 38. fejezetében (amely fordításunkban nem szerepel) említi röviden az aggódó Márícsa ráksasza, hogy Ráma gyermekkorában már egyszer megsebezte. Ezt az esetet adja elő részletesen az I. könyvbe betoldott epizód. A betoldás késői eredetét nyelvi bizonyíték is mutatja: a szanszkrit szöveg Táதாகá ráksaszít jaksiní — 'boszorkány' — szóval jelöli, ami későbbi idők szóhasználata a szanszkritban. Az egész Táதாகá-epizód nem egyéb, mint a Súrpanakhá-jelenet előrevetítése.

Hasonló jellegű betoldások (helyi legendák) elvétve másutt is előfordulnak az eposzban, elsősorban a III. könyvben, ahol Ráma erdei remeteélete alkalmat nyújtott aj-

tatos remete-történetek utólagos beiktatására. Ezeket fordításunkban mellőztük. Teljes egészében mellőztük az eposz utolsó, hetedik könyvét, amelyet már az ókori hagyomány is hozzátoldásnak minősített, és éppen ezért „Függelék-könyv” (Uttara-kánda) címmel látott el. Fordítását a fentebb említett kötet tartalmazza. Számos egyéb rege mellett azt beszéli el, hogy Ráma a Szítá tisztaságát igazoló tűzpróba után újból eltaszította nejét, mert kikezdte a pletyka Rávana házában történt tartózkodásáért. Szítát Válmíki remete fogadja be őserdei remetetanyáján, ahol a királyné ikreket szül. A fiukat Válmíki megtanítja atyjuk versbe szedett történetére, az általa szerzett Rámájánára. A fiúk előadják a költeményt atyjuk udvarában, aki rájuk ismer, és anyjukkal együtt visszafogadja őket. Ám a sokat szenvedett Szítá a Föld istennőjéhez fordul: ha igaz, hogy mindig hűséges volt férjéhez, fogadja be őt a föld! A föld megnyílik, trónusán ülve kiemelkedik belőle az istennő, és Szítát keblére ölelve, elsüllyed vele. A történet a témavariáció jellegzetes esete. Emellett azonban a „Függelék-könyv” sajátos fényt vetít a négy testvér viszonyára. Míg az eredeti eposzban mind a négyen a testvéri szeretet mintaképei, a VII. könyvben Ráma egy apróság miatt száműzetésbe és rituális öngyilkosságba kergeti Laksmanát, és kiutasítja Ajódhjábol Satrughnát. Ennek a testvérvillongásnak a régebbi szövegrészekben nincs nyoma, így nyilvánvaló, hogy a regének ez a változata az eposz későbbi felduzzasztásának és összekuszálódásának az eredménye.

Visszatérve az eposz eredeti szövegrészehez, a II-VI. könyvben (és az I. könyv egyes szakaszaiban) előadott fő cselekményhez, megállapítható, hogy a Rámájana egy szerző jól átgondolt, arányosan megszerkesztett műalkotása, mint pl. Homérosz *Íliász*a. Nem hasonlítható az évszázadok alatt létrejött, állandóan bővített Mahábháratához, vagy a türk népek énekmondók által hagyományozott, nemzedékek hosszú során át kialakult és számtalan változatban élő hősköltemény-ciklusaihoz. Csupán annyiban áll fenn hasonlóság az utóbbiakhoz (de ugyanakkor az *Íliász*hoz is), hogy Válmíki műve is élőszóban keletkezett, élőszóban őrizte az énekmondói hagyomány, és csak néhány évszázad múltán foglalták írásba, valamikor időszámításunk első évszázadaiban. Az élőszóbeli hagyományozás azonban két évezreden át tovább élt: e század elejéig gyönyörködtették az indiai falvak írástudatlan parasztságát vándor énekmondók a Rámájana modern nyelvi átdolgozásainak folyamatos előadásával esténként, a napi munka befejeztével.

Úgy látszik, egymástól függetlenül, három helyen történt a szöveg lejegyzése az énekmondók ajkáról: valahol Észak- vagy Közép-Indiában, továbbá Északkelet-Indiában (Bengálban), valamint Északnyugat-Indiában (Kasmírban), tudniillik a 14. század óta ránk maradt kéziratokban ez a három vidék különül el egymástól. A bengáli kéziratok látszanak legkésőbbieknek: utólagos betoldásokban, nyújtásokban, díszítésekben ezek a leggazdagabbak.

A díszítő, bőbeszédű előadásmód azonban nem csupán a későbbi szövegváltozatokra jellemző. Válmíki eredeti szövegének is ez a hosszadalmas, részletező leírás a fő stilisztikai sajátossága. Az egyes szereplők erényeit, a tájak szépségeit, városok gazdagságát élvezettel ecseteli hosszú sorokon keresztül a költő, és a párbeszéddek, viták érveléseit oldalakra nyújtja. Eredetileg az élőszóbeli előadásra vezethető vissza ez a részletező előadásmód. Nomád népek hősi énekeiben szintén megtalálható, és nem idegen az élőszóbeli prózai epikától: a népmesétől sem. Nagy Olga, a tapasztalt erdélyi népmesekutató mutatott rá, hogy ahol még eleven gyakorlatként él a mesemondás, a tehetséges mesemondók részletezőbben adják elő ugyanazt az eseményt, mint a népmese kihalásának fázisában a történetet csontváz-szikárságra lesoványító előadók.

A stílus díszessége, részletező előadásmódja tekintetében feltűnő különbség figyelhető meg a Rámájana fő cselekménye és az eposzba akár utólag betoldott, akár már

eredetileg is benne foglalt epizódok között. A fő cselekmény részletező stílusával el-lentétben, a tőle független epizódok kifejezetten szűkszavúak, tömörök, az események leírására szorítkoznak, stiláris díszítések nélkül. Egymondatos rövidséggel tudatnak olyan mozzanatok, amelyeket a főszöveg hosszasan ecsetelne, pl. a szereplőknek va-lamilyen cél elérése érdekében végzett, rituális önsanyargatását vagy az önsanyargatás érdeméért nyert égi ajándékokat. Úgy látszik, a kisépika (amelyet az epizódok képví-selnek a két eposzban) önálló stílushagyományokkal rendelkezett, eltérőleg a nagyepi-kai díszes stílustól.

A következő századok epikájában a díszítő, lírai elem túlbujánczott a cselekmény rovására, amely szinte semmivé zsugorodott és önállótlaná vált. A két nagyeposz va-lamelyik jelenetét vagy rövid, néhány soros utalását dolgozták fel a későbbi költők több száz vagy több ezer soros terjedelemben. Ez a "keleti dagályosság" vált a klasszikus szanszkrit epika, az ún. kávjá-költészet fő jellemzőjévé, némileg a késői görög epyllio-nokhoz, líriko-epikus költeményekhez hasonlíthatóan. A példakép elvileg a Rámájana volt, amelyet az ádi-kávjá, 'első költemény' jelzővel illettek, azonban Válmíkinak, az ádi-kavi, 'első költő' eszményképnek elbeszélő tehetségét a későbbiekben senki sem közelítette meg.

Ez a szószaporító, dagályos előadásmód már a Rámájana eredeti szövegrészeinek utólagos felduzzasztásakor is érvényesült. Ha nem önálló, független történetek ékelőd-tek be a szövegbe, hanem a fő cselekmény előadása során adódott alkalom egy-egy hős dicséretére, fegyverzetének leírására, egy táj szépsége fölötti áradozásra, az utólagos stilizálás kimeríthetetlen bőséggel tudta szaporítani a szót, messze túltéve az eredeti szöveg díszes előadásmódját. Jellegzetes példa erre Ráma varázsfegyvereinek leírása az eposz első könyvében. A 27. fejezetben Táதாகá boszorkány elpusztítása után Vis-vámítra remete varázsfegyverekkel ajándékozta meg Rámát. A fegyverek felsorolását fordításunkban öt sorra rövidítettük:

Megkapod Visnu félelmes hajítókorong-fegyverét,
Indra lesújtó villámát, Siva rettentő szigonyát,
Brahmának, a Teremtőnek dárdáját, mely mindent lever,
a Halál Ura pányváját, Varuna kemény kötelét,
s a Szellemkirály fegyverét, a Kábító varázsgerelet.

A teljes szöveg szó szerinti fordítása (prózában) így hangzik:

"Neked adom a Hadak igen csodálatos hajítókorongját, Raghu-sarj,
és a Törvény hajítókorongját, te hős, valamint a Végzet hajítókorongját,
továbbá Visnu félelmes hajítókorongját, valamint Indra hajítókorongját,
a Villám-fegyvert, férfiak legkiválóbbika, és Siva rettentő szigonyát,
és a Brahmafej fegyvert, és a Nádgerelyt, Raghu-sarj,
és Brahmá felülmúlhatatlan dárdáját is neked adom, erőskarú,
és két buzogányt, Kakutsztha-sarj, a Gömbölyűt és a Csúcsost,
e két izzót, neked adom, királyfi, férfiak tigrise,
és a Halál pányváját, Ráma, valamint a Végzet pányváját,
és Varuna felülmúlhatatlan pányva-fegyverét is neked adom,
és a két mennykövet is ajándékozom, Raghu-sarj, a Szárazat és a Nedveset,
és átadom a Rudra-fegyvert és a Nárájana-fegyvert,
és a Tűzisten kedvenc fegyverét, amelynek neve: Lángnyelv,
és neked adom a Szélisten fegyverét, a Legelső nevűt, Raghu-sarj,
és a Lófej-fegyvert, valamint a Kócsag-fegyvert,
és a két Hatalmat is neked adom, Kakutsztha-sarj, te büntelen,

a szörnyű Csontváz-buzogányt és a Koponya-öklözőt,
amelyeket a démonok hordoznak, mindezeket neked adom,
és a szellembölcsek fegyverét, amelynek neve: Örvendő,
a kardok gyöngyét, erőskarú királyfi, neked adom,
a Szellemkirály kedvenc fegyverét, amelynek neve: Kábító,
az Elaltatót és Elzsongítót is odaadom, és a Mámorítót, Raghu-sarj,
a Tükrözőt s a Fonnyasztót, a Szikkasztót s az Ernyesztőt,
s az ellenállhatatlan Vágyat, a Szerelemisten kedvencét,
és a démonok kedvenc fegyverét, amelynek neve: Őrjítő.
Vedd át tőlem, férfiak tigrise, nagy dicsőségű királyfi,
a Sötétítőt, férfiak tigrise, és a nagyerejű Akaratost,
és az ellenállhatatlan Enyészetet, s a Buzogányost, királyfi,
az Igazság fegyverét, erőskarú, valamint a hatalmas Hamisságot,
a félelmetes Erő-fényt, az ellenfél erejének elapasztóját,
a Hold fegyverét, a Dér nevűt, s az Ős-Mester fegyverét, a Megkötőt,
és a Szerencse szörnyű, hegyes nyilát, és az Ősökét is.
Ezeket a kedvük-szerinti-alakúakat, nagyerejűeket, erőskarú Ráma,
végtelen hatalmúakat, vedd birtokodba gyorsan, királyfi!”

Fordításunkban a Rámájana eredeti részének szövegét egynegyed részére rövidítve adjuk: a II–VI. könyv terjedelme eredetiben kb. 36 ezer sor, fordításunk terjedelme kb. 9 ezer sor. A szükségyszerű rövidítés során a cselekmény minden lényeges mozzanatát megőriztük. A nagyarányú rövidítést részben azáltal értük el, hogy egész fejezeteket kihagytunk, ha azok csupán egy-egy jelenetet részleteztek hosszasan, pl. elnyújtott szóváltásokat tartalmaztak. Mindeme részeknél a cselekményt továbbvivő, tartalmi elemet meghagytuk. A fejezetszámozásból kitűnik, hol és mennyit hagytunk el. Másrészt a lefordított fejezetekben is végrehajtottunk szükség esetén olyan rövidítéseket, mint amelyet fenti példánk mutat. A fejezetek hosszúsága az eredetiben átlagosan 50–100 sor; fordításunkban ennél rövidebb. A lefordított részekben semminémű változtatást (összevonást, tömörítést, áthelyezést stb.) sem eszközöltünk az eredeti szöveghez képest. Fordításunk minden sora ugyanúgy hangzik és ugyanolyan sorrendben következik, mint a szanszkrit eredetiben. Csupán a verstoldalék gyanánt hihetetlenül sűrűn használt megszólítások számát mérsékeljük. Szintén fenti példánk mutatja, hogy a sor kitöltése kedvéért lépten-nyomon közbeszúrja a költő (főleg sorvégen) Ráma vagy mások megszólítását, sok változatban: Raghu-sarj, Iksváku-ivadék, erőskarú, férfi-tigris, büntelen vitéz stb. E henye toldalékszavakat nagyrészt mellőztük.

Mindvégig mellőztük az egyes fejezetek végén álló, lírai záróstrófákat. A Rámájana sajátossága ugyanis, hogy a fejezetek után igen gyakran (rendszerint) egy vagy több versszak szubjektív reflexióként visszautal a fejezet cselekményére, anélkül, hogy a cselekményt továbbvinné, elbeszélő elemet tartalmazna. A szövegösszefüggést megszakítják ezek a záró versszakok, mert a következő fejezet nem ezekhez, hanem az előző fejezet utolsó soraihoz kapcsolódik. Versformájuk mindig eltér a szanszkrit elbeszélő költészet hagyományos formájától, a slókától, amely (kevés kivétellel) az egész Rámájánán végigvonul; a záróstrófák a legkülönbözőbb lírai versmértékeket alkalmaznak. Pl. záróstrófa követi az I. könyv 18. énekét, ahol Dasaratha király Visvámitra érkezésének okát tudakolja, és a remete a következő (19.) ének kezdő soraiban válaszol, de a két ének közé fölösleges négysoros versszak van iktatva:

“Üdv jöttödn! Szólj, mit kívánsz? Legfőbb örömöm az nekem,
ha megtisztelsz parancsoddal. Szolgád vagyok, szent férfiú!”

Amikor a sziveket-vidámitó szót
Dasaratha rádza kimondta tisztelettel,
a remete megörült a bölcs beszédnek,
a fejedelem neki tett ígéretének.

A királyok oroszlánja hódolatának megörült
a nagy szentségű papi bölcs, s örvendezve felelt neki, stb.

A záróstrófa versmértéke itt puspitágrá:

U U U U U U – U – U – –
U U U U – U U – U – U – –

A későbbi kávjá-költészet átvette ezt a záróstrófa-technikát Válmikítól, de azzal a különbséggel, hogy a záróstrófa beépül a szövegösszefüggésbe, nem lóg ki belőle.

A szanszkrit epikus versmérték, a slóka 16 szótagos, időmértékes sor, amelyet közepeán, a 8. szótag után metszet vág ketté. Csak a félsorok végének időmértéke van megkötve, a félsorok első fele kötetlen. Két sor alkot egy versszakot. Egy sor képlete:

U U U U U – – U I U U U U U – U –

Például:

Kósaló náma muditah szphító dzsanapadó mahán
Kósala gazdag országa. Virágzó, nagy birodalom.

A sorvég mértékét szigorúan betartják, az első félsor végén gyakran lazítanak, mint az idézett példa mutatja. Fordításunkban — kénytelenségből — a sorvégen is lazításokat engedtünk meg.

Ritkán szerepel (elsősorban a VI. könyvben, csatajelenetek leírásánál) a tristubh versforma (ún. upéndravadzsrá változatban), amely négy soros:

U – U – – U U – U – –
Mahászikrttágra ivácsaléndrah.
Mint óriás kard lemetélte hegycsúcs.

Fordításunkban a legelterjedtebb indiai szövegkiadás, az ún. bombayí vulgata szövegét vettük alapul, amely a szövegváltozatok közül általában a legolvasmányosabb alakokat hozza; emellett figyelembe vettük az újabb kritikai kiadás eltérő olvasatait.

Magyar nyelven először Szász Károly ismertette a Rámájanát, A világirodalom nagy époszai című művében (1881). Élvezetes, regényszerű szöveggé dolgozta át Baktay Ervin, a végleges, visnuita változat szellemében, tartalmilag híven követve az eredetét (Rámájana és Mahábhárata, 1960). A betoldott epizódokat tartalmazó, 1964-ben megjelent kiadvány fordítói közül Jánosy István 1978-ban Rámájana címmel önálló kötetben is kiadta az általa versbeszedett történeteket, prózai összekötő szöveggel ismertetve a fő cselekményt.

Indiában a Rámájana — és a Mahábhárata — fordítása, illetőleg átdolgozása a legtöbb mai irodalom első, máig klasszikusnak számító műve lett, a tamil Kamban (10. sz.) Irámatáram ('Ráma testetöltése') című átköltésétől a hindí Tulszidász (16. sz.) Rám-csarit-mánasz ('Ráma életének szent tava') áhítatos hangvételi, lírai eposzáig. India határain túl, az indiai hindú-buddhista kultúrkörbe tartozó hátsó-indiai és indonéziai területen szintén rendkívül nagy volt a Rámájana hatása, de részben más

jelleggel. Míg Indiában irodalmi átdolgozások tárgya lett Válmíki szövege, a délkelet-ázsiai népeknél mindenek előtt a népköltészet forrásává vált. Sok változatban, erősen eltérő szövegekkel keletkeztek verses történetek, legendák, mesék a Rámájana hőseinek viselt dolgairól, elsősorban Hanumán majomról, úgyhogy helyenként valóságos “majom-eposzok” jöttek létre a folklórban. Egyes kutatók véleménye szerint ezek a népi változatok nem Válmíki eposzán alapulnak, hanem Válmíki is a hátsó-indiai folklór is egymástól függetlenül merített az íratlan népköltészeti anyagból.

Legkorábban (talán az I. évezred derekán) valószínűleg Jáva szigetén folklorizálódott a Rámájana; irodalmi feldolgozása 925 körül keletkezett Szerat Rámájana címen. A szomszédos Bali szigetén is hamarosan megjelentek a Rámájana-átdolgozások. Feltehetőleg nem sokkal későbbiek a thai (szíami) folklór Ráma-történetei (Ramakien), amelyekből I. Ráma király (1782–1809) nevéhez fűződik nagyterjedelmű irodalmi eposz megalkotása. Érdekesség kedvéért — és a thai Ramakien önálló irodalmi értékének bizonyosságául — megemlíthető, hogy 1989-ben Satya Vrat Shastri, a delhi egyetem professzora, visszafordította szanszkritra a thai eposzt. A khmer (kambodzsai) folklórban, majd az irodalomban már az I. évezred vége felé a legnépszerűbb téma volt a Reamker. A maláj irodalomban mind népi, mind irodalmi, mind verses, mind prózai változatban központi helyen állt a 12. századtól kezdve a romantikus-regényes Hikajat Szeri Rama (‘Ráma kalandjai’) átdolgozás.

A népköltészeti és irodalmi átdolgozások mellett egyedülálló művészeti ág forrásává vált a Rámájana Indonéziában és Hátsó-Indiában: árnyjátékok témájává. Az árnyjáték (jávai nevén wajang) az indonéz szigetvilág, főként Jáva és Bali népi színjátéka. Bórból kivágott, lapos figurákat mozgatnak áttetsző képernyő (kifeszített vászon) mögött, hátulról megvilágítva. A jelenetekhez előadó mondja a kísérő szöveget, esetleg monoton zenekísérettel. Már a 8. században, sőt valószínűleg korábban is népszerű volt a wajang-játék Jávában. A játék témái a Rámájana és a Mahábhárata egyes történetei voltak. Az árnyjáték hamarosan Thaiföldre is áttért, nang néven. Ebből a sajátos thai művészeti ágból merített Rámájana-jelenetek szolgáltatják kötetünk képanyagát.